

Samarqand davlat universiteti

Djumanov O.I.

Amaliy matematika va informatika fakulteti
“Axborotlashtirish texnologiyalari” kafedrası
5A110701-“Ta’limda axborot texnologiyalari ”
mutaxassisligi 1-kurs magistratura talabalari uchun

Pedagogik WEB-dizayn

fani bo’yicha

O’QUV-USLUBIY MAJMUA

Samarqand-2019

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI**

A.Navoiy nomidagi Samarqand davlat universiteti

Tasdiqlayman:
O'quv ishlari bo'yicha prorektor
_____ **prof. A. Soleev**
«___» _____ **2019 y.**

Djumanov O.I.

Amaliy matematika va informayika fakulteti
“Axborotlashtirish texnologiyalari” kafedrası
5A110701-“Ta’limda axborot texnologiyalari ”
mutaxassisligi 1-kurs magistratura talabalari uchun

Pedagogik WEB-dizayn

fani bo'yicha

O'QUV-USLUBIY MAJMUA

Samarqand-2019

Fanning o'quv uslubiy majmuasi ishchi o'quv reja va o'quv dasturiga muvofiq ishlab chiqildi

Tuzuvchi:

SamDU «Axborotlashtirish texnologiyalari» kafedrasida dotsenti O.I.Jumanov

Taqrizchilar:

Jumanov I.I. - SamDU «Axborotlashtirish texnologiyalari» kafedrasida professori, t.f.d.

Turakulov I.N.- SamDU «Axborotlashtirish texnologiyalari» kafedrasida dosenti, t.f.n.

O'quv uslubiy majmua «Axborotlashtirish texnologiyalari» kafedrasining « » sentabr 2019 yildagi №2 yig'ilishida muhokama qilindi va fakultet ilmiy kengashida tasdiqlash uchun tavsiya qilindii.

Kafedra mudiri:

prof. I.I.Jumanov

O'quv uslubiy majmua "Amaliy matematika va informatika" fakulteti o'quv-uslubiy kengashining «___»_____ 2019 yildagi №1 yig'ilishida muhokama etildi va foydalanishga tavsiya qilindi.

Fakultet kengashi raisi:

A. Bababyarov

Fakultet uslubiy kengash raisi:

Sh.Mamatov

Kelishildi:O'quv uslubiy boshqarma boshlig'i:

A.Xalxo'jayev

Mundarija

	Fanning annotatsiyasi	
	Mualliflar haqida ma'lumot	
	Me'yoriy hujjatlar: Davlat ta'lim standartlari	
	O'quv reja	
	Ishchi o'quv reja	
	“Informatika ” fanidan o'quv dasturi	
	“Informatika” fanidan ishchi o'quv dasturi	
	Kalendar – tematik reja	
	Ta'lim texnologiyasi: Mashg'ulotlarning pedagogik texnologiyasi	
	Mashg'ulotlarning texnologik xaritasi	
	Nazorat materiallari: Topshiriqlar mazmuni	
	ON, YaN testlari.	
	Yozma ish va og'zaki nazoratlar savollari (variantlar)	
	O'quv materiallari : Maruza matni	
	Masala va mashqlar to'plami.	
	Amaliyot va laboratoriya mashg'ulotlarining ishlanmalari va tavsiyanomalar	
	Tarqatma materiallar (referat, adabiyotlar, baholash mezonlari, xorijiy manbalar).	
	Mustaqil ish mavzulari va uni bajarish bo'yicha tavsiziyalar	
	Atamalar	
	Ilova	
	Ishchi o'quv darsturida ko'rsatilgan darsliklar, o'quv qo'llanmalari	
	Uslubiy qo'llanmalar, uslubiy ko'rsatmalar	
	Elektron darsliklar va o'quv materiallari	

Annotatsiya

Kadrlar tayyorlash **Milliy dasturining** asosiy maqsadlaridan biri talabalarni kerakli o'quv adabiyotlari, ma'ruza matnlari va hokozolar bilan ta'minlash bo'lib, bu masala hozirgi davrning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Mazkur o'quv-uslubiy majmua Samarqand davlat universiteti "Axborot texnologiyalari" kafedrasida 5A110701 – «Ta'limda axborot texnologiyalari» magistratura ta'lim yo'nalishlarining o'quv rejasidagi «Pedagogik WEB-dizayn» fani bo'yicha O'zR Oliy va o'rta maxsus ta'lim Vazirligi tomonidan tasdiqlangan Namunaviy o'quv dasturi asosida ishlab chiqilgan.

Muallif haqida ma'lumot

Djumanov Olimjon Israilovich

2007 yil 2 sentyabrdan:

Samarqand davlat universiteti “Axbortlashtirish texnologiyalari” kafedrasida dosenti

Tug'ilgan yili:

09.07.1971

Tug'ilgan joyi:

Jizzax viloyati G'allaorol tumani

Millati:

o'zbek

Partiyaviyligi:

yo'q

Ma'lumoti:

oliy universiteti

Tamomlagan:

1993 yil, 2003 yil, Samarqand davlat

(kunduzgi)

Ma'lumoti bo'yicha mutaxassisligi: Amaliy matematika va informatika, iqtisodchi

Qo'shimcha ma'lumot iqtisod

Samarqand davlat universiteti

(kunduzgi)

Ilmiy darajasi:

texnika fanlari nomzodi

Ilmiy unvoni:

dosent

Qaysi chet tillarini biladi:

rus tili

Davlat mukofotlari bilan taqdirlanganmi (qanaqa):

yo'q

Xalq deputatlari, respublika, viloyat, shahar va tuman Kengashi deputatimi yoki boshqa saylanadigan organlarning a'zosimi (to'liq ko'rsatilishi lozim):

yo'q

MEHNAT FAOLIYATI

- 1988-1993 yy. - Samarqand davlat universiteti talabasi
- 1993-1995 yy. - Samarqand davlat universiteti stajyor tadkikotchisi
- 1993-1995 yy. - Samarqand davlat universiteti “Hisoblash markazida” EXM operatori dasturlovchi muxandisi
- 1995-1998 yy. - Samarqand davlat universiteti aspiranti
- 1999-2000 yy. - Temir yo’l tumani davlat soliq inspeksiyasi EXM operatori
“Axborot bilan ta’minlash” sho’basi davlat soliq inspektori
- 2000-2002 yy. - Temir yo’l tumani davlat soliq inspeksiyasi “Axborot bilan ta’minlash sho’basi” katta davlat soliq inspektori
- 2002-2004 yy. - Temir yo’l tuman davlat soliq inspeksiyasi “Axborot bilan ta’minlash sho’basi” boshlig’i
- 2004-2008 yy. - Samarqand shahar davlat soliq inspeksiyasi “Axborot tizimlari” bo’limi Bosh davlat soliq inspektori
- 2007 y. - h.v. - Samarqand davlat universiteti “Axborot texnologiyalari” kafedrasida dosenti

Meyoriy hujjatlar

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI
SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI
AMALIY MATEMATIKA VA INFORMATIKA FAKULTETI
«AXBOROTLASHTIRISH TEXNOLOGIYALARI» KAFEDRASI

№ 994

TASDIQLAYMAN:
O'quv ishlari bo'yicha
prorektor
prof. A. Solayev

2019 y.

**Pedagogik web-dizayn
fanidan
ishchi o'quv dasturi**

Bilim sohasi: 100000 –Ta'lim

Ta'lim sohasi: 110000 –O'qituvchilar tayyorlash va pedagogika fani

Magistratura mutahassisligi: 5A110701–Ta'limda axborot texnologiyalari

SAMARQAND - 2019

Fanning ishchi o'quv dasturi Samarqand davlat universitetida o'quv, ishchi o'quv reja va o'quv dasturiga muvofiq ishlab chiqildi

Tuzuvchi:

Djumanov O.I. – SamDU «Axborotlashtirish texnologiyalari» kafedrasida dotsenti, t.f.n.

Taqrizchilar:

Jumanov I.I. - SamDU «Axborotlashtirish texnologiyalari» kafedrasida professori, t.f.d.

Abdullayev A.N. - SamDU «Axborotlashtirish texnologiyalari» kafedrasida dosenti, t.f.n.

Fanning ishchi o'quv dasturi SamDU «Axborotlashtirish texnologiyalari» kafedrasining 2019 yil “ ” _____ dagi “ ” - son yig'ilishida muhokamadan o'tgan va fakultet kengashida muhokama qilish uchun tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri: _____ *I.I. Jumanov*

Fanning ishchi o'quv dasturi Amaliy matematika va informatika fakultet ilmiy kengashida muhokama etilgan va foydalanishga tavsiya qilingan (2019 yil “ ” _____ dagi “ ” - sonli bayonnoma)

Fakultet uslubiy kengashi rasi: _____ *A.I. Babayarov*

Kelishildi: O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i: _____ *B. Aliqulov*

O'ZBEKISTON DAVLAT STANDARTI

O'zbekiston uzluksiz ta'limi davlat standartlari tizimi

OLIY TA'LIM

5110700 – Informatika bakalavriat ta'lim yo'nalishi negizida

5A110701 – Ta'limda axborot texnologiyalari mutaxassisligi bo'yicha magistrnlarning tayyorgarlik darajasi va zaruriy bilimlar mazmuniga qo'yiladigan

TALABLAR

1. 5110700 – Informatika bakalavriat ta'lim yo'nalishi negizida 5A110701 – Ta'limda axborot texnologiyalari magistratura mutaxassisligining tavsifi

1.1. Magistratura mutaxassisligining umumiy tavsifi «110000 - *O'qituvchilar tayyorlash va pedagogika fani* ta'lim sohasi bakalavriat ta'lim yo'nalishlari negizida mutaxassisliklar bo'yicha magistrnlarning tayyorgarlik darajasi va zaruriy bilimlar mazmuniga qo'yiladigan umumiy talablar» Davlat ta'lim standartida keltirilgan.

1.2. Kasbiy faoliyat obyektlari.

5A110701 – Ta'limda axborot texnologiyalari mutaxassisligi bo'yicha tayyorlangan magistrning kasbiy faoliyat obyektlari oliy ta'lim muassasalari, ilmiy - tadqiqot institutlari, markazlari, akademik liseylar va kasb-hunar kollejlardir.

1.3. Kasbiy faoliyat turlari.

5A110701 – Ta’limda axborot texnologiyalari mutaxassisligi bo’yicha magistr o’zining maxsus, ilmiy-tadqiqot va ilmiy-pedagogik tayyorgarligiga muvofiq quyidagi:

ilmiy-pedagogik: oliy va o’rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalarida ta’limda axborot texnologiyalari bo’yicha o’qituvchilik faoliyatini yuritish;

eksperimental-tadqiqotchilik: ta’limda axborot texnologiyalarining ilmiy muammolari, oliy va o’rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalarida uni o’qitishning zamonaviy metod va texnologiyalarini tadqiq qilish bilan shug’ullanish;

boshqaruv: oliy va o’rta maxsus ta’lim, xalq ta’limi vazirliklari bo’lim va kabinet tizimlarida, Fanlar Akademiyasining tashkilotlarida rahbarlik qilish kabi kasbiy faoliyat turlarini bajarishi mumkin.

2. Ta’lim dasturining mutaxassislik fanlari bloki bo’yicha talablar

2.1. Umummetodologik fanlar bloki va ilmiy faoliyat bo’yicha magistrning tayyorgarligiga qo’yiladigan umumiy malakaviy talablar «140000 -O’qituvchilar tayyorlash va pedagogika fani ta’lim sohasi bakalavriat ta’lim yo’nalishlari negizida mutaxassisliklar bo’yicha magistrning tayyorgarlik darajasi va zaruriy bilimlar mazmuniga qo’yiladigan umumiy talablar» Davlat ta’lim standartida keltirilgan.

2.2. Kasbiy malakaviy talablar

ilmiy sohada:

- o’z mutaxassisligi doirasida zamonaviy tadqiqot metodlarini, shu jumladan ilmiy-pedagogik tadqiqotlar o’tkazish va eksperiment natijalarini tahlil qilish malakalarini egallagan bo’lishi;

- ilmiy muammolarni yechishda tizimli yondoshishdan foydalanib tadqiqotlarning yangi metodikalarini ishlab chiqishi va hayotga tatbiq eta olishi;

boshqarish sohasida:

- bozor iqtisodiyoti sharoitida ta’lim muassasalari va ilmiy jamoalarni boshqarishni ilmiy asosda tashkil qila bilishi;

- zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalarni egallagan bo’lishi;

ta’lim sohasida:

uzluksiz ta’lim muassasalarida o’quv jarayonini tashkil etish va o’tkazilishiga ko’maklashish (o’quv personal), tadqiqotlarda ishtirok etish, ma’lumotlarni to’plash, umumlashtirish va tahlil etish, umumiy o’rta, o’rta maxsus, kasb-hunar hamda oliy ta’lim muassasalarida o’quv mashg’ulotlarini o’tish, zamonaviy texnologiyalarni egallash va tatbiq etishni **bilishi kerak.**

2.3. Mutaxassislik fanlari bo’yicha talablar

Umum mutaxassislikning integrallashgan kursi

Informatika va axborot texnologiyalari tarixi va metodologiyasi

Magistr:

- informatika, hisoblash texnikasi va axborot texnologiyalari;
- algoritmlar va ularning informatikada tutgan rni;
- kibernetika fani;
- kompyuterli matematika;
- inson-mashina muloqoti muammolari;
- dasturlash tillari va texnologiyalarini;
- axborot tizimlari va tarmoqlari;
- informatikaning falsafiy muammolari;
- informatika, hisoblash texnikasi va axborot texnologiyalarining rivojlanish istiqbollari to'g'risida *tassavurga ega bo'lishi*;
- informatika, hisoblash texnikasi va axborot texnologiyalari tarixini;
- algoritmlar va ularning turlarini;
- statistik ma'lumotlarga ishlov berishni;
- matematik modellar qurishni;
- dasturlash tillarida dastur tuzishni;
- informatika va axborot texnologiyalarining metodologiyasini;
- zamonaviy axborot texnologiyalarini;
- kompyuter grafikasi va multimedia tizimlarini;
- sun'iy intellekt tizimlarini *bilishi va malaka hosil qilishi*;
- algoritmlar tuzish;
- statistik ma'lumotlarga ishlov berish;
- matematik modellar qurish;
- dasturlar tuzish;
- kompyuter grafikasida ishlash;
- zamonaviy axborot texnologiyalarining dasturiy vositalari bilan ishlash *ko'nikmasiga ega bo'lishi lozim.*

Ta'lim jarayonida axborot-kommunikasiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi

Magistr:

- ta'limni axborotlashtirish;
- ta'lim muassasalarida axborot – kommunikasiya texnologiyalaridan foydalanishning metodik jihatlarini;
- ta'lim jarayonining axborot – metodik ta'minoti;
- elektron o'quv – metodik majmualar;

- axborotli ta'limiy resurslar to'g'risida **tasavvurga ega bo'lishi**;
- axborot – kommunikasiya texnologiyalaridan foydalanishning maqsadi, vazifalari va imkoniyatlarini;
- axborot – kommunikasiya texnologiyalaridan foydalanishning didaktik asoslarini;
- ta'limiy elektron vositalarini yaratish va ulardan foydalanishni;
- ta'limiy elektron vositalarga qyiladigan talablarni;
- ta'lim muassasalarini tashkiliy boshqarishni avtomatlashtirishni;
- rquv – material bazaning tarkibi va tuzilmasini;
- axborot – kommunikasiya texnologiyalari vositalarini ishlab chiqish va ta'lim jarayonida qrllashning istiqbolli yrnalishlarini;
- elektron rquv – metodik majmualar va ulardan rquv jarayonida foydalanish metodikasini **bilishi va malaka hosil qilishi**;
- ta'lim jarayonida axborot – kommunikasiya texnologiyalaridan foydalanish;
- ta'limiy axborot resurslarini yaratish;
- didaktik testlar ishlab chiqish;
- elektron darsliklar yaratish;
- elektron rquv – metodik majmualar yaratish **ko'nikmasiga ega bo'lishi lozim.**

Mutaxassislik fanlarini o'qitish metodikasi

Magistr:

- kasbga oid fanlarni oliy ta'lim, o'rta maxsus ta'lim muassasalarida o'qitishning asosiy prinsiplari va xususiyatlari;
- mashg'ulotlarni o'tishining asosiy shakl va metodlari hamda uning samaradorligini oshirishning o'ziga xosligi;
- talabalarning mustaqil ta'limi va mustaqil ishlarini tashkil etish shakl va metodlari;
- talabalar, o'quvchilar o'quv faoliyatlarini jonlantirish metodlari to'g'risida **tasavvurga ega bo'lishi**;
- mutaxassislik fanlarini o'qitish prinsiplari;
- o'quv jarayonini tashkil etish, ta'lim oluvchilarning diqqatini jalb qilish va mashg'ulot samaradorligini to'la oshirish metodlari;
- mashg'ulotlar turlari (leksiya, seminar, kollokvium, test o'tkazish va boshqalar)ni o'tkazish va nazorat qilishning faol shakllarini **bilishi va malaka hosil qilishi**;
- mashg'ulotning har xil turlari – seminar, amaliy va boshqalarni o'tishi;
- mashg'ulot rejasini tuzish va leksiya matnini tayyorlash;
- talabalarning bilimi va mustaqil ta'limini nazorat qilishning tashkiliy va o'quv-metodik ta'minoti;
- yil, semestr bo'yicha o'quv ishlarining tashkil etilishini rejalashtirish;
- kurs ishlariga rahbarlik qilish;

- o'quv jarayonida ta'limning texnik vositalari va kompyuter texnikasini qo'llash;

- mutaxassislik fanlarining muayyan o'quv-metodik materiallarini ishlab chiqish ***ko'nikmasiga ega bo'lishi lozim.***

Texnologik kurs

Ta'limda axborot texnologiyalari. Mutaxassislikka kirish.

- axborot texnologiyalari va ularning tasnifi;
- axborot texnologiyalari ta'minoti;
- rqitishning metodik tizimi va modellari;
- pedagogik texnologiya;
- pedagogik va axborot texnologiyalar munosabatlari;
- rquv jarayonini texnologik tashkil etish;
- elektron rquv metodik materiallar;
- masofaviy rqitish va uning shakllari;
- ochiq ta'lim va uni tashkil etish prinsiplari;
- Baloniya jarayoni to'g'risida ***tassavurga ega bo'lishi;***
- axborot texnologiyalarini ishlab chiqishni va undan foydalanishni;
- rqitish modellarini;
- pedagogik texnologiyalarni;
- axborotni tavsiya etishning kompyuterli va kompyutersiz texnologiyalarini;
- gipermatn va multimediyalardan foydalanishni;
- masofaviy rqitish shakllari, prinsiplari va texnologiyalarini;
- ochiq ta'lim prinsiplarini ***bilishi va malaka hosil qilishi;***
- axborot texnologiyalaridan rquv jarayonida foydalanish;
- pedagogik texnologiyalarni rzi rrida va axborot texnologiyalaridan foydalanish holida qillay olish;

- axborotni tavsiya etishning kompyuterli va kompyutersiz texnologiyalardan foydalana olish bo'yicha ***ko'nikmasiga ega bo'lishi lozim.***

Masofaviy ta'lim texnologiyasi

Magistr:

- masofaviy rqitish va masofaviy ta'lim;
- masofaviy rqitishning rzi rzi xususiyatlari va didaktik imkoniyatlari;
- masofaviy ta'limning pedagogik asoslari;
- masofaviy rqitishning rquv - metodik ta'minoti;
- masofaviy rqitishning dasturiy va tashkiliy ta'minoti to'g'risida ***tassavurga ega bo'lishi;***

- masofaviy rqitish va masofaviy ta'limning maqsadi, vazifalari va funksiyalarini;

- masofaviy ta'limning pedagogik asoslarini;
- masofaviy ta'limning rquv – metodik ta'minoti tarkibini;

- rquv – metodik materiallar tayyorlash texnologiyasini;
- masofaviy ta’limni tashkil etish shakllarini;
- masofaviy o’qitishning dasturiy ta’minotini ***bilishi va malaka hosil qilishi***;
- masofaviy ta’lim uchun rquv – metodik materiallar tayyorlash;
- rquv – metodik materiallarni kompyuter tarmoqlariga kiritish;
- masofaviy o’qitishni tashkil qilish;
- masofaviy ta’lim uchun turli dasturiy vositalar yaratish ***ko’nikmasiga ega bo’lishi lozim***.

Ta’limda avtomatlashtirilgan axborot resurslari

Magistr:

- avtomatlashtirilgan axborot resurslari;
- ma’lumotlar ombori va banki;
- milliy, xorijiy va xalqaro avtomatlashtirilgan resurslar;
- ma’lumotlar omboriga telekommunikasion kirish;
- elektron xujjatlar;
- gipermatnli tizim;
- medialashtirish va media ta’lim;
- multimedia va gipermedia;
- intellektual tizimlar;
- ta’lim muassasalarida avtomatlashtirilgan axborot resurslaridan foydalanish yillari va istiqbollari to’g’risida ***tassavurga ega bo’lishi***;
- avtomatlashtirilgan axborot resurslari tasnifini;
- ma’lumotlar ombori va banki turlari, ularni boshqarish tizimlarini;
- pedagogika fanlariga oid ma’lumotlar ombori va banklarini;
- elektron xujjatlarning turlarini;
- multimedia maxsulotlari turlarini va ishlatish shakllarini;
- intellektual axborot tizimlari turlarini;
- avtomatlashtirilgan axborot resurslaridan ta’lim jarayonida foydalanishning didaktik imkoniyatlarini ***bilishi va malaka hosil qilishi***;
- avtomatlashtirilgan axborot resurslari bilan ishlash;
- ma’lumotlar ombori va bankini yaratish va ular bilan ishlash;
- elektron hujjatlar yaratish;
- multimedia maxsulotlarini yaratish;
- intellektual tizimlarda ishlay olish;
- avtomatlashtirilgan axborot resurslaridan ta’lim jarayonida foydalana olish ***ko’nikmasiga ega bo’lishi lozim***.

Ixtisoslikning integrallashgan kursi

Pedagogik dasturiy vositalar yaratish texnologiyalari

Magistr:

- pedagogik dasturiy vositalar;

- pedagogik dasturiy vositalarning didaktik imkoniyatlari;
- avtomatlashtirilgan rrgatuvchi tizimlar;
- pedagogik dasturiy vositalarini yaratishdagi texnik vositalar;
- pedagogik dasturiy vositalar yaratishdagi dasturiy vositalar to'g'risida **tasavvurga ega bo'lishi**;
- pedagogik dasturiy vositalarning ta'rifi va ularning tasnifini;
- ekspert rrgatuvchi tizimlarni;
- pedagogik dasturiy vositalar yaratish tamoyillarini;
- pedagogik dasturiy vositalar yaratish bosqichlarini;
- pedagogik dasturiy vositalar yaratish texnologiyasini;
- pedagogik dasturiy vositalar yaratishdagi texnik va dasturiy vositalarni;
- multimedia ilovalar yaratish texnologiyasini **bilishi va malaka hosil qilishi**;
- rrgatuvchi, namoyish etuvchi, nazorat qiluvchi, modellashtiruvchi va boshqa pedagogik dasturiy vositalar yaratish;
- pedagogik dasturiy vositalardan rquv jarayonida foydalana olish;
- pedagogik dasturiy vositalarining texnik vositalaridan foydalana olish;
- dasturlash tillarida pedagogik dasturiy vositalar yarata olish;
- multimedia ilovalar yaratish bo'yicha **ko'nikmasiga ega bo'lishi lozim**.

Pedagogik Web-dizayn

Magistr:

- Web-dizayn va pedagogik Web-dizayn;
- Intrnet tarmog'i xizmatlari;
- Web - texnologiyalar;
- ta'limiy Internet resurslar;
- ta'limiy Internet resurslar yaratish texnologiyasi;
- ta'limiy Internet resurslar yaratishning uskunaviy (dasturiy) vositalari to'g'risida **tassavurga ega bo'lishi**;
- Internet tarmog'i xizmatlarini;
- Web - texnologiyalar tasnifini;
- Web – dizaynning uskunaviy vositalarini;
- sayt va portalning tuzilmasini va yaratish texnologiyasini;
- ta'limiy Internet resurslarini pedagogik loyihalashni;
- ta'limiy Internet resurslarini yaratishda q'llaniladigan uskunaviy (dasturiy) vositalarini **bilishi va malaka hosil qilishi**;
- sayt va portallar yarata olish;
- ta'limiy Internet resurslarini pedagogik loyihalash;
- uskunaviy (dasturiy) vositalardan foydalana olish;
- matnli va grafikli axborotni Web – sahifaga joylashtira olish;
- intrefaol effektlar yarata olish;
- Web – sahifani Internet tarmog'iga joylashtira olish **ko'nikmasiga ega bo'lishi lozim**.

Ixtisoslashtirilgan dasturiy vositalar

Magistr:

- dastruiy vositalar;
- pedagogik va amaliy dasturiy vositalar;
- avtomatlashtirilgan ish joylari;
- ixtisoslashtirilgan dasturiy vositalar to'g'risida *tassavurga ega bo'lish*;
- dastruiy vositalarning tasnifini;
- pedagogik dasturiy vositalar turlarini;
- amaliy dasturiy vositalar turlarini;
- ixtisoslashtirilgan dasturiy vositalar maqsadi va vazifalarini;
- matematik masalalarni yechishda q'llaniladigan amaliy uskunaviy paketlarni;
 - matematik va tabiiy – ilmiy matnlar tayyorlash texnologiyasi va uning dasturiy ta'minotini;
 - kompyuterli loyihalash paketlarini *bilishi va malaka hosil qilishi*;
 - pedagogik dasturiy vositalarini yaratish va rquv jarayonida q'llash;
 - ixtisoslashtirilgan dasturiy vositalar bilan ishlash;
 - matematik masalalarni yechishda q'llaniladigan amaliy uskunaviy paketlar(Matematica, Maple, MathCAD, MathLab) bilan ishlash;
 - matematik va tabiiy – ilmiy matnlar tayyorlash dasturi(Tex(LaTex)) bilan ishlash;
 - statistik ma'lumotlarni qayta ishlash paketi(Statistica) bilan ishlay olish;
 - kompyuterli loyihalash paketlari(AutoCad) bilan ishlay olish *ko'nikmasiga ega bo'lishi lozim*.

3. Mutaxassislik fanlari blokining zaruriy bilimlar mazmuni

3.1.Umummetodologik fanlar bloki va ilmiy faoliyat zaruriy bilimlar mazmuni 110000 - O'qituvchilar tayyorlash va pedagogika fani ta'lim sohasi bakalavriat ta'lim yo'nalishlari negizida mutaxassisliklar bo'yicha magistrning tayyorgarlik darajasi va zaruriy bilimlar mazmuniga qo'yiladigan umumiy talablar" Davlat ta'lim standartida keltirilgan.

3.2.Mutaxassislik fanlari bloki

Umummutaxassislikning integrallashgan kursi

Informatika va axborot texnologiyalari tarixi va metodologiyasi: informatika va hisoblash texnikasi tarixi; kompyutergacha brlgan informatika: algoritmlar va ularning matematikada tahlili, algoritmlar nazariyasi va matematik mantiq, statistik ma'lumotlarga ishlov berish; kibernetika va informatika; kompyuterli matematika, matematik modellar, sonli usullar va analitik hisoblashlar; dasturlash tillari va texnologiyalarining rivojlanishi; dasturlashning asosiy paradigmalari; obyektga yrnaltirilgan dasturlash tillari; inson-mashina muloqoti(hamklorligi) muammolari va ularni hal etish metodlarining evolyusiyasi; sun'iy intellekt tizimlari; axborot tizimlari va tarmoqlari, ularning arxitekturasi evolyusiyasi; kompyuter

grafikasi va multimedia tizimlari; axborot texnologiyalarining tarixi va rivojlanish bosqichlari; zamonaviy axborot texnologiyalari; informatikaning turli jihatlari(aspektlari); informatikaning falsafiy muammolari; informatikani fundamental fan sifatida shakllanishi va rivojlanish istiqbollari; axborot texnologiyalarining rivojlanish istiqbollari.

Ta'lim jarayonida axborot-kommunikasiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi:

ta'limni axborotlashtirish, uning tavsifi va asosiy tushunchalari; axborot-kommunikasiya texnologiyalaridan foydalanishning maqsadi, vazifalari va imkoniyatlari; ta'lim muassasalarida axborot-kommunikasiya texnologiyalaridan foydalanishning metodik jihatlari; axborot-kommunikasiya texnologiyalaridan foydalanishning didaktik asoslari; ta'limiy elektron vositalarni yaratish va foydalanishga qyiladigan pedagogik, psixologik va ergonomik talablar, ularning sifatini baholash; aborot-kommunikasiya texnologiyalarini ta'lim jarayonida qrlash; rquv-tarbiya jarayonini axborot-metodik ta'minotini va ta'lim muassasasini (ta'lim muassasalari tizimini) tashkiliy boshqarishni avtomatlashtirish; rquv material bazaning tarkibi va tuzilmasi; hisoblash texnikasi va aborot-kommunikasiya texnologiyalari vositalarini ta'limiy maqsadlarda samarali va havsiz ishlatishning pedagogik va ergonomik shart-sharoitlari; aborot-kommunikasiya texnologiyalari honasini jihozlashga qyiladigan talablar va unda mashg'ulotlarni tashkil etish bryicha metodik tavsiyalar; aborot-kommunikasiya texnologiyalari vositalarini ishlab chiqish va ta'lim jarayonida qrlashning istiqbolli yrnalishlari; kompyuterli rrgatuvchi tizimlar va rrgatuvchi dasturlar haqida tushuncha; ularni yaratish texnologiyasi, bosqichlari va vositalari; gipermatn va multimediyadan foydalanish metodikasi; elektron darslik, elektron kutubxona va boshqa elektron ta'limiy vositalardan foydalanish metodikasi; bilimlarni baholash texnologiyalari; didaktik testlar va ulardan bilimlarni nazorat qilishda foydalanish; kompyuterli testlash dasturlari; elektron rquv-metodik majmualar va ulardan o'quv jarayonida foydalanish metodikasi; axborotli ta'limiy resurslar va ulardan o'quv jarayonida foydalanish metodikasi.

Mutaxassislik fanlarini o'qitish metodikasi:

mutaxassislik fanlari bo'yicha leksiya o'qish, laboratoriya, seminar, amaliy va boshqa turdagi mashg'ulotlarni o'tish metodikasi, mutxassislik fanlari bo'yicha o'quv faoliyatining turlarini o'quv-metodik jihatdan ta'minlash, talabalar mustaqil ishlarining o'quv-metodik ta'minoti, bilimlarning reyting nazoratini rejalashtirish, tashkil etish va o'quv-metodik jihatdan ta'minlash; o'quv yuklamalari, o'quv-metodik, ilmiy va tarbiyaviy ishlarni rejalashtirish, mutaxassislik fanlarining ishchi o'quv rejasi va ishchi o'quv dasturlarini ishlab chiqish; kurs ishlari va bitiruv malkaviy ishlari bajarilishiing tashkiliy va ilmiy-metodik ta'minoti. Oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalarida mutaxassislik fanlarini o'qitish xususiyatlari.

Texnologik kurs

Ta'limda axborot texnologiyalari. Mutaxassislikka kirish.

axborot texnologiyalarini ishlab chiqish va ta'limda qrllash sohasi bryicha mutaxassis tayyorlash mazmuni; axborot texnologiyalari, ularning tasnifi va ta'minoti; rquv axborotlrini taqdim etishda va bilimlarni nazorat qilishda axborot texnologiyalaridan foydalanish; ta'lim va rquitish; didaktika va metodika; rquitishning metodik tizimi; rkitish modellari; rquitishga texnologik yondoshuv; texnologik yondoshuvda rkitishni tashkil etishning rziga hos hususiyatlari; pedagogik texnologiya; pedagogik va axborot texnologiyalari munosabatlari, ularni integrasiyalash masalalari; rquv maqsadlarini tashhisli tarzda qryilishi; rquv jarayonini texnologik tashkil etish va uni texnologik tayyorlash haqida tushuncha; rquv jarayoni boshqariluvchi tizim sifatida; axborotni tavsiya etishning kompyuter-siz texnologiyalari; rquv-nashriyot, optotexnik, elektron texnik va tashhisli ta'minot; axborotni tavsiya etishning kompyuterli texnologiyalari; kompyuterli rrgatuvchi tizimlar va dasturlar; gipermatn va multimedidan foydalanish; elektron rquv-metodik materiallar; elektron darsliklar; elektron rkuv -metodik majmualar; kompyuter tarmoqlari va ulardan rquv jarayonida foydalanish imkoniyatlari; masofaviy rquitish , uning shakllari , prinsiplari va texnologiyalari; ochiq ta'lim va uni tashkil etish prinsiplari; ochiq ta'limning an'anaviy ta'lim shakllari bilan qiyo-siy xarakteristikalari; Boloniya jarayoni va unda axborot texnologiyalarining rni; Boloniya jarayoni ochiq ta'limni tashkil etishning varianti sifatida; axborotli ta'limiy resurslar; axborotli ta'limiy resurslarni loyihalash va yaratish texnologiya-lari, dasturiy ta'minoti; axborot-kommunikasiya texnologiyalaridan ta'lim ja-rayonida foydalanishning istiqbolli yrnalishlari va kelajagi.

Masofaviy ta'lim texnologiyasi:

«masofaviy rquitish» va «masofaviy ta'lim» tushunchalari, ularning maqsadi va vazifalari, funksiyalari; masofaviy rquitishning rziga hos hususiyatlari va did-aktik imkoniyatlari; masofaviy ta'limning pedagogik asoslari; masofaviy ta'lim tiz-imning tuzilmasi; masofaviy ta'limning tashkiliy shakllari; masofaviy ta'limni tashkil etishga qryiladigan talablar; masofaviy o'qitish texnologiyasi; masofaviy o'qitishning o'quv – metodik ta'minoti tarkibi; masofaviy o'qitish uchun rquv-metodik materiallar tayyorlash texnologiyasi; masofaviy o'qitishning texnik ta'minoti va ular yordamida axborot almashinuvini tashkil etish; masofaviy ta'lim tizimida yangi axborot texnologiyalari vositalari va maxsulotlaridan foydalanish; masofaviy rquitishning dasturiy va tashkiliy ta'minoti; masofaviy rquitishda axborot almashinish shakllari va ularni tashkil etish.

Ta'limda avtomatlashtirilgan axborot resurslari:

avtomatlashtirilgan axborot resurslari haqida tushuncha; avtomatlashtirilgan axborot resurslarining tasnifi; ma'lumotlar ombori va banki haqida tushuncha; ularning turlari va milliy, horijiy va halqaro avtomatlashtirilgan resurslar tuzilmasidagi o'rni; ta'lim sohasiga va pedagogika fanlariga oid ma'lumotlar ombori va banklari; ma'lumotlar omborida axborot izlash strategiyasi; ma'lumotlar omboriga telekommunikasion kirishni tashkil etish;

avtomatlashtirilgan kutubxona, uning ta'minoti va xizmatlari; elektron hujjat-o'quv axborotlarini tasvirlashning yangi usuli; elektron rkuv va ilmiy hujjatlarning turlari; «gipermatn» tushunchasi; o'qitishda gipermatnli tizimlardan foydalanish; «medialashtirish», «multimedia(gipermedia)» tushunchalari va ularning mohiyati; multimedia maxsulotlari: turlari, xususiyatlari, ishlatilish shakllari, ta'limiy faoliyatda q'llash; intellektual tizimlar – yangi axborot texnologiyalarini qo'llanish usuli sifatida; intellektual axborot tizimlari turlari: faktografik, ekspertli, tashhisli, o'rgatuvchi, bashorat qiluvchi va boshqalar; avtomatlashtirilgan axborot resurslaridan ta'lim jarayonida foydalanishning didaktik imkoniyatlari; ta'lim muassasalarida avtomatlashtirilgan axborot resurslaridan foydalanish istiqbollari.

Ixtisoslikning integrallashgan kursi

Pedagogik dasturiy vositalar yaratish texnologiyalari:

pedagogik dasturiy vositalarning umumiy ta'rifi va ularning tasnifi: rrgatuvchi dasturlar, namoyish etuvchi dasturlar, nazorat qiluvchi dasturlar, modellashtiruvchi dasturlar va boshqalar; pedagogik dasturiy vositalarning didaktik imkoniyatlari; ekspert-o'rgatuvchi tizimlar; avtomatlashtirilgan o'rgatuvchi tizimlar; foydalanuvchi va pedagogik dasturiy vositalarning o'zaro hamkorligini tashkil etish metodlari; pedagogik dasturiy vositalar yaratish tamoyillari; pedagogik dasturiy vositalar ssenariysi va uni yaratish texnologiyasi; pedagogik dasturiy vositalarda o'quv faoliyatini boshqarish; pedagogik dasturiy vositalar yaratishning texnik vositalari; «Lektor» tizimi va undan pedagogik dasturiy vositalar yaratishda foydalanish; dasturlash tillarida pedagogik dasturiy vositalar yaratish texnologiyasi; elektron o'quv materiallari va ularni yaratish bosqichlari va texnologiyasi; HTML va Java Script asosida elektron rquv materiallarini yaratish; zamonaviy dasturlash tillari (Delphi, Visual Basic, C++ va boshqalar) asosida elektron rquv materiallarini yaratish; PowerPoint va FrontPage muhitida ilovalar yaratish; multimedia ilovalar yaratish texnologiyasi; elektron rquv materiallariga ovoz berish texnologiyasi va uning vositalari.

Pedagogik Web-dizayn:

pedagogik Web-dizaynning nazariy asoslari: Internet tarmog'ining xizmatlari, WWW axborot izlash tizim; Web-texnologiyalar va ularning tasnifi; Web-dizaynning uskunaviy vositalari; ta'limiy Internet resurslar:sayt va portal; tuzilmasi va asosiy xizmatlari; ta'limiy Web-resursni pedagogik loyihalash; ta'limiy Internet resursning rquv maqsadlarini, mazmunini va tuzilmasini pedagogik loyihalash; axborotni tasvirlash shaklini tanlash; foydalanuvchi interfeysini loyihalash; test vazifalarining turlarini aniqlash va bilimlarni nazorat qilish sxemasini ishlab chiqish; ta'limiy Internet resursni testlash va baholash; ta'limiy Web-resursning mazmunini tuzilmalashda matematik modellardan foydalanish; graflar usuli va undan foydalanish; ta'limiy Internet resursni yaratish texnologiyasi asoslari: Macromedia Dreamweaver MX Web-muharriri; matnli axborotni Web-sahifaga joylashtirishga tayyorlash; Macromedia Dreamweaver MX interfeysi va u bilan ishlash usullari; HTML va unda ishlash asoslari; matnli axborotni Web-

sahifaga joylashtirish va formatlash; giperssilklar va sayt bryicha navigasiya; grafik axborotni Web-sahifaga joylashtirish uchun tayyorlash; Flash – texnologiyasi asoslari; Macromedia Dreamweaver MX da jadvallarni tayyorlash va Web-sahifaga joylashtirish; saytning freymli tuzilmasini yaratish; ta’limiy Internet resurslarda interfaol muloqotni tashkil etish texnologiyasi; Macromedia Dreamweaver MX da interfaol effektlarni yaratish; Web-sahifani Internet tarmog’ida chop etish; Web-sahifani Internet tarmog’iga joylashtirish.

Ixtisoslashtirilgan dasturiy vositalar:

dasturiy vositalar va ularning tasnifi; pedagogik dasturiy vositalar; amaliy dasturiy vositalar; integrallashgan dasturiy vositalar; foydalanuvchining amaliy dasturiy ta’minoti; avtomatlashtirilgan ish joyi; ixtisoslashtirilgan dasturiy vositalar; matematik masalalarni yechishda qullaniladigan amaliy uskunaviy paketlar; simvolli hisoblashlar uchun paketlar (Matematica, Maple, MathCAD, MathLab); matematik va tabiiy-ilmiy matnlarni tayyorlash texnologiyasi; Tex (LaTex) paketi; statistik ma’lumotlarni qayta ishlash paketi (Statistica); grafik paketlar; kompyuterli loyihalash paketlari (AutoCad);

4. Magistrlar tayyorlash sifatini nazorat qilish va baholash

Magistratura mutaxassisliklari bo’yicha mutaxassislar tayyorlash sifatini nazorat qilish quyidagilarni o’z ichiga olishi kerak:

ichki nazorat – oliy ta’lim muassasasi tomonidan amalga oshiriladi. Ichki nazorat oliy ta’limning boshqaruvchi vakolatli davlat idorasi tomonidan tasdiqlangan nazoratning reyting tizimi to’g’risidagi Nizom asosida o’tkaziladi;

yakuniy davlat nazorati davlat ta’lim standartiga muvofiq fanlar bo’yicha davlat attestasiyasini va magistrlik dissertasiyasi himoyasini o’z ichiga oladi;

davlat-jamoat nazorati oliy ta’limning boshqaruvchi vakolatli davlat idorasi, jamoat tashkilotlari va kadrlar buyurtmachilari tomonidan belgilangan tartibda o’tkaziladi;

tashqi nazorat Vazirlar Mahkamasi qoshidagi Davlat test markazi Kadrlar tayyorlash sifatini nazorat qilish, pedagog kadrlar va ta’lim muassasalarini attestasiya qilish boshqarmasi tomonidan belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

Tayyorlangan kadrlar sifatini baholash kadrlar iste’molchilari tomonidan mehnat faoliyati jarayonida amalga oshiriladi.

5. Eslatma

5.1. Oliy ta’lim muassasasiga:

- ushbu standartda nazarda tutilgan minimal mazmuni ta’minlangan holda talabning haftalik maksimal yuklamasini oshirmasdan o’quv materialini o’zlashtirishga ajratilgan soatlar hajmini o’quv fanlari turkumlari uchun 5% oralig’ida, turkumga kiruvchi o’quv fanlari uchun 10% oralig’ida o’zgartirish;

- maxsus fanlar turkumi profiliga mos ravishda umummetodologik o'quv fanlarining alohida bo'limlarini qay darajada chuqurlashtirib o'qitishni belgilash;
- o'quv fanlari
- mazmuniga fan, texnika va texnologiyalar, iqtisodiyotning yutuqlarini hisobga olgan holda o'zgartirishlar kiritish huquqi beriladi.

5.2. Kurs ishlari (loyihalari) muayyan o'quv fani bo'yicha o'quv faoliyatining bir turi sifatida ko'riladi va ushbu o'quv fanini o'zlashtirish uchun ajratilgan soatlar chegarasida bajariladi.

5.3. Davlat ta'lim standartini bilish professor-o'qituvchilar tarkibini oliy ta'limning tegishli mutaxassisligi bo'yicha tanlov asosida saralash shartlaridan biri hisoblanadi.

Ilova

O'quv rejasini ishlab chiqish uchun mutaxassislikning integrallashgan kurslari bo'yicha ta'lim dasturining namunaviy strukturasi.

№	O'quv fanlari, integrallashgan kurslari, bloklari va ilmiy faoliyat turlarining nomlari	Umumiy yuklama hajmi
		soatlarda
1.0	Umummetodologik fanlar	756
2.0	Mutaxassislik fanlari	1296
	<i>Umummutaxassislikning integrallashgan kursi</i>	252

2.1	Informatika va axborot texnologiyalari tarixi va metodologiyasi	62
2.2	Ta'lim jarayonida axborot-kommunikasiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi	126
2.3	Mutaxassislik fanlarini o'qitish metodikasi	64
	<i>Texnologik kurs</i>	378
2.3	Ta'limda axborot texnologiyalari. Mutaxassislikka kirish.	126
2.4	Masofaviy ta'lim texnologiyasi	126
2.5	Ta'limda avtomatlashtirilgan axborot resurslari	126
	<i>Ixtisoslikning integrallashgan kursi</i>	314
2.6	Pedagogik dasturiy vositalar yaratish texnologiyalari	126
2.7	Pedagogik Web-dizayn	62
2.8	Ixtisoslashtirilgan dasturiy vositalar	126
2.9	Tanlov fanlari	352
	Jami	2052

Tanlov fanlarining taxminiy ro'yxati

1. Pedagogik tadqiqotlarda axborot texnologiyalari.
2. Ta'limni boshqarishda axborot texnologiyalari.
3. Sun'iy intellekt tizimlari.
4. Informatika va axborot texnologiyalarining dolzarb muammolari.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI
AMALIY MATEMATIKA VA INFORMATIKA FAKULTETI
«AXBOROTLASHTIRISH TEXNOLOGIYALARI» KAFEDRASI

TASDIQLAYMAN:

O'QUV ISHLARI BO'YICHA

PROREKTOR prof. A.Soleev

«_____» _____ 2019 y.

Pedagogik web-dizayn
fanidan
ishchi o'quv dasturi

Bilim sohasi: 100000 –*Ta'lim*

Ta'lim sohasi: 110000 –*O'qituvchilar tayyorlash va pedagogika fani*

Magistratura mutahassisligi: 5A110701–*Ta'limda axborot texnologiyalari*

SAMARQAND - 2019

Fanning ishchi o'quv dasturi Samarqand davlat universitetida o'quv, ishchi o'quv reja va o'quv dasturiga muvofiq ishlab chiqildi

Tuzuvchi:

Djumanov O.I. – SamDU «Axborotlashtirish texnologiyalari» kafedrasida dotsenti, t.f.n.

Taqrizchilar:

Jumanov I.I. - SamDU «Axborotlashtirish texnologiyalari» kafedrasida professori, t.f.d.

Abdullayev A.N. - SamDU «Axborotlashtirish texnologiyalari» kafedrasida dosenti, t.f.n.

Fanning ishchi o'quv dasturi SamDU «Axborotlashtirish texnologiyalari» kafedrasining 2019 yil “___” _____ dagi “___” - son yig'ilishida muhokamadan o'tgan va fakultet kengashida muhokama qilish uchun tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri: _____ I.I.Jumanov

Fanning ishchi o'quv dasturi Amaliy matematika va informatika fakultet ilmiy kengashida muhokama etilgan va foydalanishga tavsiya qilingan (2019 yil “___” _____ dagi “___” - sonli bayonnoma)

Fakultet kengashi raisi:

A. Bababyarov

Fakultet uslubiy kengash raisi:

Sh.Mamatov

Kelishildi: O'quv uslubiy boshqarma boshlig'i:

A.Xalxo'jayev

KIRISH

Mazkur fan dasturi magistratura mutaxassisligining informatika va ta'limda axborot texnologiyalari ta'lim yo'nalishlarida o'qiladigan «Pedagogik web dizayn» o'quv fani bo'yicha tuzilgan bo'lib, bo'lajak mutaxassis egallashi kerak bo'lgan bilimlar va ko'nikmalar majmuini o'z ichiga oladi.

Fanning maqsad va vazifalari

«Pedagogik web dizayn» fani 1 kursning 2 semestrda o'rganiladi. Fanning maqsad va vazifalari quyidagicha:

- har bir mutaxassis o'z kasbiy sohasida qo'llashi lozim bo'lgan axborot kommunikatsiya foydalanib, turli xil saytlar yaratish;
- unga ishlov berish imkoniyatlari haqidagi bilimlarga ega bo'lish;
- ulardan foydalanish uchun ko'nikma va malakalrni shakllantirish;

Fanning vazifasi talabalarga nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalar berish, pedagogic web dizaynning nazariy asoslari, internet tarmog'ining xizmatlari, web dizaynning uskunaviy asoslari, ta'limiy internet resurslari, sayt va portal, internet resurslarini yaratish texnologiyasi asoslari bilan tanishtirish.

Fan bo'yicha talabalarning malakasiga quyiladigan talablar

«Pedagogik web dizayn» o'quv fanini o'zlashtirish jarayonida magistr:

- Web dizayn va pedagogik web dizayn;
- Internet tarmog'i xizmatlari;
- Web texnologiyalar;
- Ta'limiy internet resurslari;
- Ta'limiy internet resurslari yaratish texnologiyasi;;
- Ta'limiy internet resurslari yaratishning uskunaviy vositalari to'g'risida **tasvvurga ega bo'lishi**;
- Sayt va portal yarata olish;
- Ta'limiy internet resurslarini pedagogic loyihalash;
- Uskunaviy vositalardan foydalana olish;
- Matnli va grafikli ma'lumotlarni web sahifaga joylashtira olish;
- Interfaol effektlar yarat olish;
- Web sahifani internetga joylashtira olish **ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.**

Pedagogik web dizayn fani o'quv rejasidagi rejalashtirilgan ilmiy tadqiqot metodologiyasi, bakalavr yo'nalishidagi informatika va axborot texnologiyalari fanlaridan olingan nazariy va amaliy bilimlarga tayanadi.

O'quv rejadagi boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi

«Pedagogik web dizayn» fani mutaxassislik fanlaridan biri hisoblanib, I kursning II semestrlarida o'qitiladi. Dasturni amalga oshirish o'quv rejasidagi rejalashtirilgan ilmiy tadqiqot metodologiyasi, bakalavr yo'nalishidagi «Informatika va axborot texnologiyalari» «Internet texnologiyalari», «Dasturlash tillari», «Dasturlash texnologiyalari asoslari», «Hisoblash sistemalarining informasion asoslari», «EHM va sistemalarni tashkil etish», «Kompyuter tarmoqlari va kommunikasiyalar», «Axborotlarni himoyalash» fanlaridan olingan nazariy va amaliy bilimlarga tayanadi.

Fanni o'qitishda zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalar

«Pedagogik web dizayn» fani o'quv rejasidagi rejalashtirilgan ilmiy tadqiqot metodologiyasi, bakalavr yo'nalishidagi informatika va axborot texnologiyalari fanlaridan olingan nazariy va amaliy bilimlarga tayanadi.

Talabalarning fanni muvafaqiyatli o'zlashtirishi uchun o'qitishning ilg'or va zamonaviy usullaridan foydalanish, yangi axborot-pedagogik texnologiyani tadbiq etish muhim ahamiyatga egadir. Fanni o'zlashtirishda darslik, o'quv va uslubiy qo'llanmalar, ma'ruza matnlari, tarqatma materiallar, elektron materiallar, plakatlardan foydalaniladi.

Ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarda mos ravishda ilg'or pedagogik va kompyuter texnologiyalardan foydalaniladi.

O'quv jarayonida fanni o'tish sifatini belgilovchi quyidagi holatlar e'tiborga olinadi: yuqori ilmiy darajada dars berish, muammoli ma'ruzalar o'qish, darslarni savol-javob tarzda qiziqarli tashkil qilish, ilg'or pedagogik texnologiyalardan va multimedia vositalardan foydalanish, tinglovchilarni undaydigan, o'ylantiradigan muammolarni ular oldiga quyish, erkin muloqot yuritishga, ilmiy izlanishga jalb qilish.

«Pedagogik web dizayn» kursini loyihalashtirishda quyidagi asosiy konseptual yondoshuvlardan foydalaniladi:

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim. Bunda kelgusidagi mutaxassis faoliyati bilan bog'liq o'qitish, masalalar, mavzular ishchi dasturda ko'rilishi kerakligi nazarda tutilgan.

Tizimli yondoshuv. «Ta'limda axborot texnologiyalari» mutaxassisligining barcha belgilari mujassam etilishi, barcha fanlarning o'zaro bog'langanligi va ta'lim texnologiyasining yaxlitligi nazarda tutilgan.

Faoliyatga yo'naltirilgan yondoshuv. Mazkur dasturda kelgusidagi mutaxassis sifatlarini shakllantirish, aktivlashtirish va uning barcha qobiliyati va tashabbuskorligini ochishga yetibor berilgan.

Dialogik yondoshuv. Fanning amaliyot darslarida shaxsning o'z-o'zini faollashtirish, o'zini ko'rsata olish kabi ijodiy faoliyatlarini rivojlantirish nazarda tutilgan.

Hamkorlikdagi ta'limni tashkil qilish. Talabalarning quyilgan masala yechimlarini olishda birgalikdagi ishlashni joriy etish zarurligi e'tiborga olingan.

Muammoli ta'lim. Ta'lim oluvchi faoliyatini aktivlashtirish uchun fan dasturi bilan bog'liq qiziqarli mavzular muhokama qilinishligi, bunda ilmiy bilimning obektiv qarama-qarshiligi, uni hal etish usullari, amaliy faoliyatga ularni qo'llash masalalarni muhokama qilish nazarda tutilgan.

Axborotni taqdim qilishning zamonaviy vositalari va usullarini qo'llash – yangi kompyuter va axborot texnologiyalarni o'quv jarayoniga qo'llash.

O'qitishning mavzulari va texnikasi. Ma'ruza, muammoli ta'lim, keys-texnologiya, pinbord, paradoks va loyihlash usullari, amaliy ishlar.

O'qitishni tashkil etish shakllari. Dialog, muloqot, hamkorlik, o'zaro o'rganishga asoslangan frontal, kollektiv va guruh.

O'qitish vositalari. Darslik, ma'ruza matni, elektron kitob, elektron o'quv qo'llanmalar, elektron o'yinlar va shu bilan bir qatorda kompyuter va axborot texnologiyalari.

Kommunikasiya usullari. Tinglovchilar bilan operativ teskari aloqaga asoslangan bevosita o'zaro munosabatlar.

Teskari aloqa usullari va vositalari: kuzatish, blis-so'rov, oraliq, joriy, yakuniy nazorat tahlili.

Boshqarish usullari va vositalari: o'quv mashg'uloti bosqichlarini belgilab beruvchi texnologik xarita ko'rinishidagi o'quv mashg'ulotlarini rejalashtirish, quyilgan maqsadga yerishishda o'qituvchi va tinglovchining birgalikdagi xarakati, auditoriya mashg'ulotlari va mustaqil ishlar nazorati.

Monitoring va baholash. Kurs ohirida test topshiriqlari yoki yozma ish variantlari bo'yicha talabalar bilimlari baholanadi.

Ayrim mavzular bo'yicha talabalar bilim baholash test asosida va kompyuter yordamida bajariladi. Internet tarmog'idagi rasmiy iqtisodiy ko'rsatkichlaridan foydalaniladi, tarqatma materiallar tayyorlanadi, tayanch so'z va iboralar asosida oraliq va yakuniy nazoratlar o'tkaziladi.

«Pedagogik web dizayn» fanidan mashg'ulotlarning mavzular va soatlar bo'yicha taqsimlanishi

t/r	Mavzular nomi	Jami soat	Ma'ruza	Amaliy mashg'ulot	Seminar	Mus-taqil ta'lim
1 kurs II semestr						
1	Pedagogik web dizaynning nazariy asoslari. Pedagogik web dizayn kursiga kirish. Internet tarmog'i xizmatlari. WWW da axborot izlash. Web texnologiyalar va ularning tasnifi. Web texnologiyalarning rivojlanish tarixi. Ta'limiy internet resurslari tasnifi. Ta'limiy internet resurslari: sayt va portal. Portallarning tuzilmasi va asosiy xizmatlari. Ta'limiy web resursni pedagogik loyihalash. Axborotni tasvirlash shaklini tanlash. Test vazifalarining turlarini aniqlash. Bilimlarni nazorat qilishining sxemasini ishlab chiqish. Ta'limiy internet resursni testlash va baholash. Ta'limiy web resursning mazmunini tuzilmalashda turli modellardan foydalanish.	52	14	8	8	22
2	Ta'limiy internet resursni yaratish texnologiyasi. Ta'limiy internet resursni yaratish tasnifi. Web dizaynning uskunaviy dasturiy vositalari. HTML tilining asosiy tuzilmasi. HTML tilida matnli axborotni Web sahifaga joylashtirish va formatlash uchun teglar. Giperhavolalar va sayt bo'yicha harakatlanish. Grafik axborotni web sahifaga joylashtirish teglari va ularning imkoniyatlari. HTML tilida jadval, ro'yxat, forma va freymalar bilan ishlash. Turli ob'yektlarni harakatlantirish. Flash texnologiyasi yordamida Web sahifa uchun animatsion manba yaratish. Flash manbalarni ijro qilish. Adobe Flash dasturida interfaol manba yaratish. Adobe Flash dasturida ob'yektlarni import qilish. Manbaalarni turli formatlarda saqlash. Adobe dreamweaver web muharriri. Adobe Dreamweaver dasturini o'rnatishda qo'yiladigan talablar. Adobe Dreamweaver dasturida web sahifa yaratish. Sayt tuzilmasini ishlab chiqish. Saytlarni mantiqiy bog'lash.	72	18	12	12	30

	Jami	124	32	20	20	52
--	------	-----	----	----	----	----

Asosiy qism: Fanning uslubiy jihatdan uzviy ketma-ketligi

Asosiy qismda (ma'ruza) fanni mavzulari mantiqiy ketma-ketlikda keltiriladi. Har bir mavzuning mohiyati asosiy tushunchalar va tezislar orqali ochib beriladi. Bunda mavzu bo'yicha talabalarga DTS asos yetkazilishi zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar to'la qamrab olinishi kerak.

Asosiy qism sifatiga qo'yiladigan talab mavzularning dolzarbligi, ularning ish beruvchilar talablari va ish bajarish ehtiyojlariga mosligi, mamlakatimizda bo'layotgan ijtimoiy-siyosiy va demokratik o'zgarishlar, iqtisodiyotni erkinlashtirish, iqtisodiy-huquqiy va boshqa sohalaridagi islohatlarning ustuvor masalalarini qamrab olish hamda fan texnologiyalarning so'ngi yutuqlari e'tiborga olinishi tavsiya etiladi.

Ma'ruza mashg'ulotlari

1 kurs 2 semestr

Pedagogik web dizaynning nazariy asoslari. Pedagogik web dizayn kursiga kirish. Internet tarmog'i xizmatlari. WWW da axborot izlash. Web texnologiyalar va ularning tasnifi. Web texnologiyalarning rivojlanish tarixi. Ta'limiy internet resurslari tasnifi. Ta'limiy internet resurslari: sayt va portal. Portallarning tuzilmasi va asosiy xizmatlari. Ta'limiy web resursni pedagogik loyihalash. Axborotni tasvirlash shaklini tanlash. Test vazifalarining turlarini aniqlash. Bilimlarni nazorat qilishining sxemasini ishlab chiqish. Ta'limiy internet resursni testlash va baholash. Ta'limiy web resursning mazmunini tuzilmalashda turli modellardan foydalanish.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: *dialogik yondoshuv, muammoli ta'lim. Pog'ona, Venna diagrammasi, T-sxemasi, o'z-o'zini nazorat.*

Adabiyotlar: A1, A2, A3, Q4, Q5, Q6.

Ta'limiy internet resursni yaratish texnologiyasi. Ta'limiy internet resursni yaratish tasnifi. Web dizaynning uskunaviy dasturiy vositalari. HTML tilining asosiy tuzilmasi. HTML tilida matnli axborotni Web sahifaga joylashtirish va formatlash uchun teglar. Giperhavolalar va sayt bo'yicha harakatlanish. Grafik axborotni web sahifaga joylashtirish teglari va ularning imkoniyatlari. HTML tilida jadval, ro'yxat, forma va freymalar bilan ishlash. Turli ob'yektlarni harakatlantirish. Flash texnologiyasi yordamida Web sahifa uchun animatsion manba yaratish. Flash manbalarni ijro qilish. Adobe Flash dasturida interfaol manbaa yaratish. Adobe Flash dasturida ob'yektlarni import qilish. Manbaalarni turli formatlarda saqlash. Adobe dreamweaver web muharriri. Adobe Dreamweaver dasturini o'rnatishda qo'yiladigan talablar. Adobe Dreamweaver dasturida web sahifa yaratish. Sayt tuzilmasini ishlab chiqish. Saytlarni mantiqiy bog'lash.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: *dialogik yondoshuv, muammoli ta'lim. Bliss'rov, munozara, insert, T-sxemasi, o'z-o'zini nazorat.*

Adabiyotlar: A1, A2, A3, Q6, Q7, Q8, Q9, Q10.

«Pedagogik web dizayn» fani bo'yicha kalendar tematik reja

№	Ma'ruza mavzulari	Soat
1 kurs 2 semester		
	Pedagogik web dizaynning nazariy asoslari.	
1	Pedagogik web dizayn kursiga kirish. Internet tarmog'i xizmatlari. WWW da axborot izlash.	2
2	Web texnologiyalar va ularning tasnifi. Web texnologiyalarning rivojlanish tarixi.	2
3	Ta'limiy internet resurslari tasnifi. Ta'limiy internet resurslari: sayt va portal.	2
4	Portallarning tuzilmasi va asosiy xizmatlarini loyihalash.	2
5	Test vazifalarining turlarini aniqlash.	2
6	Ta'limiy internet resursni testlash va baholash.	2
7	Ta'limiy web resurslarning turli modellardan foydalanish.	2
	Ta'limiy internet resursni yaratish texnologiyasi.	
8	HTML tilining asosiy tuzilmasi. HTML tilida matnli axborotni Web sahifaga joylashtirish va formatlash uchun teglar.	2
9	Giperhavolalar va sayt bo'yicha harakatlanish. Grafik axborotni web sahifaga joylashtirish teglari va ularning imkoniyatlari. HTML tilida jadval, ro'yxat, forma va freymalar bilan ishlash.	2
10	Flash texnologiyasi yordamida	2
11	Web sahifa uchun animatsion manba yaratish. Flash manbalarni ijro qilish.	2
12	Adobe Flash dasturida interfaol manbaa yaratish.	2
13	Adobe Flash dasturida ob'yektlarni import qilish.	
14	Adobe dreamweaver web muharriri.	
15	Adobe Dreamweaver dasturida web sahifa yaratish.	
16	Sayt tuzilmasini ishlab chiqish. Saytlarni mantiqiy bog'lash.	
Jami		32

Amaliy mashg'ulotlarning tavsiya etiladigan mavzulari

Pedagogik web dizaynning nazariy asoslari. Internet tarmog'i xizmatlarida ishlash. WWW axborot izlash tizimi bilan ishlash. Web texnologiyalar va ularning tasnifi. Web dizaynning uskunaviy vositalari bilan ishlash. Ta'limiy internet resurslar: sayt va portallar tuzilishi va tasnifi. Ta'limiy internet resurslarning asosiy xizmatlari. Ta'limiy web resursni pedagogik loyihalash. Ta'limiy internet resursning o'quv maqsadlarini, mazmunini va tuzilmasini pedagogik loyihalash.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: dialogik yondoshuv, muammoli ta'lim, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim.

Adabiyotlar: A1, A2, A3, Q4, Q5, Q6.

Ta'limiy internet resursni yaratish texnologiyasi.

HTML va unda web sahifa tayyorlash. Flash dasturing asosiy oynasi elementlari bilan ishlash. Flash texnologiyasi va unda web sahifa elementlarini tayyorlash. Flash dasturida interfaol animatsiyalar tayyorlash. Flash dasturida niqobli animatsiyalar yaratish. Flash dasturida ob'yektni trayektoriya bo'ylab harakatlantirish. Flash dasturining Actions tili bilan ishlash. Flash dasturida pedagogic dasturiy vositani loyihalash. Dreamweaver dasturining asosiy oynasi elementlari bilan ishlash. Dreamweaver dasturida web sahifa tayyorlash. Dreamweaver dasturida web sayt tayyorlash. Web sahifani internet tarmog'iga joylashtirish. Dreamweaver dasturida electron qo'llanmani loyihalash. Dreamweaver dasturida electron qo'llanmalar yaratish. Web saytlarni sinovdan o'tkazish.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: dialogik yondoshuv, muammoli ta'lim, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim.

Adabiyotlar: A1, A2, A3, Q6, Q7, Q8, Q9, Q10.

«Pedagogik web dizayn» fani bo'yicha kalendar tematik reja

№	Amaliy mashg'ulotlar mavzulari	Soat
1 kurs II semester		
	Pedagogik web dizaynning nazariy asoslari.	2
1	Internet tarmog'i xizmatlarida ishlash. WWW axborot izlash tizimi bilan ishlash.	2
2	Web texnologiyalar va ularning tasnifi. Web dizaynning uskunaviy vositalari bilan ishlash.	2
3	Ta'limiy internet resurslarning asosiy xizmatlari. Ta'limiy internet resurslar: sayt va portallar tuzilishi va tasnifi.	2
4	Ta'limiy internet resursning o'quv mazmunini va tuzilmasini pedagogik loyihalash.	2
	Ta'limiy internet resursni yaratish texnologiyasi.	

5	HTML va unda web sahifa tayyorlash.	2
6	Flash dasturing asosiy oynasi elementlari bilan ishlash. Flash texnologiyasi va unda web sahifa elementlarini tayyorlash.	2
7	Flah dasturida interfaol animatsiyalar tayyorlash. Flash dasturida niqobli animatsiyalar yaratish. Flash dasturida pedagogik dasturiy vositani loyihalash.	2
8	Flash dasturida ob'yektni trayektoriya bo'ylab harakatlantirish. Flash dasturining Actions tili bilan ishlash.	2
9	Dreamweaver dasturining asosiy oynasi elementlari bilan ishlash. Dreamweaver dasturida web sayt tayyorlash. Dreamweaver dasturida electron qo'llanmani loyihalash.	2
10	Web sahifani internet tarmog'iga joylashtirish. Web saytlarni sinovdan o'tkazish.	2
	Jami:	20

«Pedagogik web dizayn» fani bo'yicha kalendar tematik reja

№	Seminar mashg'ulotlar mavzulari	Soat
1 kurs II semestr		
	Pedagogik web dizaynning nazariy asoslari.	2
1	Internet tarmog'i xizmatlarida ishlash. WWW axborot izlash tizimi bilan ishlash.	2
2	Web texnologiyalar va ularning tasnifi. Web dizaynning uskunaviy vositalari bilan ishlash.	2
3	Ta'limiy internet resurslarning asosiy xizmatlari. Ta'limiy internet resurslar: sayt va portallar tuzilishi va tasnifi.	2
4	Ta'limiy internet resursning o'quv mazmunini va tuzilmasini pedagogik loyihalash.	2
	Ta'limiy internet resursni yaratish texnologiyasi.	
5	HTML va unda web sahifa tayyorlash.	2
6	Flash dasturing asosiy oynasi elementlari bilan ishlash. Flash texnologiyasi va unda web sahifa elementlarini tayyorlash.	2
7	Flah dasturida interfaol animatsiyalar tayyorlash. Flash dasturida niqobli animatsiyalar yaratish. Flash dasturida pedagogik dasturiy vositani loyihalash.	2
8	Flash dasturida ob'yektni trayektoriya bo'ylab harakatlantirish. Flash dasturining Actions tili bilan ishlash.	2

9	Dreamweaver dasturining asosiy oynasi elementlari bilan ishlash. Dreamweaver dasturida web sayt tayyorlash. Dreamweaver dasturida electron qo'llanmani loyihalash.	2
10	Web sahifani internet tarmog'iga joylashtirish. Web saytlarni sinovdan o'tkazish.	2
	Jami:	20

Mustaqil ta'limni tashkil etishning shakli va mazmuni

«Pedagogik web dizayn» fani bo'yicha talabanning mustaqil ta'limi shu fanni o'rganish jarayonining tarkibiy qismidir.

Talabalar ayrim mavzularni kengroq o'rganish maqsadida qo'shimcha adabiyotlarni o'qib, referatlar tayyorlaydilar va mashg'ulot rejasi bo'yicha quyilgan masala yechimini modellashtirish, algoritmlarini tuzish va dasturiy vositalarini qo'llash bilan bog'liq savollarni yoritadigan loyihalar tayyorlashadi.

Mustaqil ta'lim natijalari reyting tizimi asosida baholanadi. Buning uchun berilgan vazifalarni tekshirish va baholash amaliy mashg'ulot olib boruvchi o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladi. Konspektlarni va mavzularni o'zlashtirish darajasini baholash esa, ma'ruza darslarini olib boruvchi o'qituvchi tomonidan bajariladi.

«Pedagogik web dizayn» fani bo'yicha mustaqil ish majmuasi barcha mavzularni qamrab olgan va quyidagi mavzular ko'rinishida shakllantiriladi.

Mustaqil ta'limning mazmuni va hajmi

№	Mustaqil mashg'ulot mavzulari	Berilgan topshiriqlar	Bajarish muddati	Hajmi, soat
1 kurs 1 semestr				
1.	Pedagogik web dizaynning nazariy asoslari.	Internet tarmog'i xizmatlarida ishlash. WWW axborot izlash tizimi bilan ishlash. Web texnologiyalar va ularning tasnifi. Web dizaynning uskunaviy vositalari bilan ishlash.	1-3 xaftalar	8
2.	Ta'limiy internet resurslari	Ta'limiy internet resurslarning asosiy xizmatlari. Ta'limiy web resursni pedagogik loyihalash. Ta'limiy internet resursning o'quv maqsadlarini, mazmunini va tuzilmasini pedagogik loyihalash.	4-6 xaftalar	8
3.	Ta'limiy internet resursni yaratish texnologiyasi.	HTML va unda web sahifa tayyorlash. Flash dasturining asosiy oynasi elementlari bilan ishlash. Flash texnologiyasi va unda	7-10 xaftalar	10

		web sahifa elementlarini tayyorlash. Flash dasturida interfaol animatsiyalar tayyorlash. Flash dasturida niqobli animatsiyalar yaratish.		
4	Dreamweaver dasturi	Dreamweaver dasturining asosiy oynasi elementlari bilan ishlash. Dreamweaver dasturida web sahifa tayyorlash. Dreamweaver dasturida web sayt tayyorlash.	11-13 xaftalar	14
5	Dreamweaver dasturida electron qo'llanma	Dreamweaver dasturida electron qo'llanmani loyihalash. Dreamweaver dasturida electron qo'llanmalar yaratish. Web saytlarni sinovdan o'tkazish.	13-16 xaftalar	12
	Jami			52

Dasturning informasion uslubiy ta'minoti

Mazkur fanni o'qitish jarayonida zamonaviy axborot, pedagogik va kommunikasion texnologiyalarni qo'llash nazarda tutilgan. Bularning asosini zamonaviy kompyuterlar, bilim berish dasturiy vositalari, prezentasiya, vizual laboratoriya, elektron didaktik texnologiyalar tashkil qiladi.

Fanning uslubiy asoslari sifatida amaliy mashg'ulotlarida aqliy xujum, guruhli fikrlash, "ish uyini" tashkil qilish va boshqa pedagogik texnologiyalardan foydalanish nazarda tutiladi.

«Pedagogik web dizayn» fanidan talabalar bilimini reyting tizimi asosida baholash mezonlari

Fan bo'yicha reyting jadvallari, nazorat turi, shakli, soni, hamda xar bir nazoratga ajratilgan maksimal ball, shuningdek joriy va oraliq nazoratlarning saralash ballari haqidagi ma'lumotlar birinchi mashg'ulotda talabalarga e'lon qilinadi.

Talabalarning bilim, ko'nikma va malaka darajalari

100 ballik shkala bilan o'lchanadi.

Miqdoriy ko'rsatkich	Sifat ko'rsatkich
86 -100 ball	«a'lo»
71-85 ball	«yaxshi»
55- 70 ball	«qoniqarli»
47 – 54 ball	«qoniqarsiz»
0 – 46 ball	«yomon»

Nazoratlar turlari, soni va shakli

№	Nazorat turi	Soni	Nazorat shakli	Maksimal ball	Saralash ball	O'tkazish vaqti
	J.N.	2	Og'zaki, yozma, test.	35	JN+ON=39	Jadval
	O.N.	2	Og'zaki, yozma, test.	35		bo'yicha
	Ya.N.	1	yo'zma, og'zaki, test.	30		

Og'zaki va yozma nazorat natijalarini baholash mezonlari

«A'lo» baho (86, 100) ball qo'yiladi:

1. Tushuncha va ta'riflar to'liq va aniq keltirilsa.
2. Tasdiqlar to'g'ri va aniq bayon qilinib, to'liq isboti keltirilsa.
3. Tasdiqlarning aniqligi unga mos misollar orqali asoslansa va ularning isbotlash usullarini boshqa masalalarga qo'llay olish ko'nikmasiga ega bo'lsa.

4. Amaliy topshiriqlar (misol yoki masala) algoritm bo'yicha asoslanib, to'liq va to'g'ri yechilgan bo'lsa.
5. Tushuncha va tasdiqlarning geometrik talqini to'g'ri va to'liq keltirilgan bo'lsa.
6. Barcha javoblarda (bayonlar) mustaqil fikrlab bajarilgan bo'lsa.

«Yaxshi» baho (71, 85) ball qo'yiladi:

1. Tushuncha va ta'riflar to'liq va aniq keltirilsa, ammo bayonda javobning asosiy mazmunini buzmaydigan ba'zi yetishmovchiliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa.
2. Masalaning asosiy mazmunini yoritishda bitta-ikkita kamchilikka yo'l qo'yilgan bo'lib, imtihon oluvchi ko'rsatgan bu xato-kamchiliklarni osongina tuzatish mumkin bo'lsa,
3. Tasdiqlar (xossa, lemma, teorema, formulalar) to'g'ri keltirilib lekin isbotida ayrim kamchiliklar bo'lsa,
4. Tasdiqlar (xossa, lemma, teorema, formulalar) ning muhim shartlarini asoslovchi misollarni mustaqil keltira olmasa,
5. Tasdiqlar (xossa, lemma, teorema) ning isbotlash usullarini boshqa misollarga qo'llay olish ko'nikmasiga yetarli darajada ega bo'lmasa.

«Qonikarli» baho (55, 70) ball qo'yiladi:

Kafedra tomonidan davlat ta'lim standartlariga mos fan bo'yicha modullar uchun ishlab chiqilgan minimal talablarni bajarsa.

1. Tushuncha va ta'riflar keltirilsa.
2. Tasdiqlarning bayoni to'g'ri keltirilsa (isbotsiz)
3. Amaliy topshiriqlar kamchiliklar bilan bajarilgan bo'lsa.
4. Standart formulalar, jadvallar, koidalar, algoritmlar o'zlashtirilgan bo'lsa

«Qonikarsiz» baho (47, 54) ball qo'yiladi:

Kafedra tomonidan ishlab chikilgan «minimal talablar»ni bajara olmasa.

«Yomon» baho, (0, 46) ball qo'yiladi:

Boshlang'ich nazorat (elementar matematikadan)natijasi 100 ballik shkalada 55 balldan past bo'lsa.

Bilim, ko'nikma va malaka darajalarini o'lchash

bo'yicha umumiy tavsiyalar

1. Nazorat uchun ajratilgan maksimal ballni topshiriqlar soniga bo'lib, har bir topshiriq uchun maksimal ballni aniqlash.
2. Eng yaxshi bajarilgan ishni namuna (etalon) sifatida tanlab olish.
3. O'lchov birligini shartli ravishda aniqlab olish.
4. Ko'chirmachilik va o'zaro yordam kabi subyektiv holatlarni e'tiborga olish.
5. Baholash jarayonida nisbiylik prinsipiga amal qilish.
6. Baholash jarayonida obyektivlik prinsipiga amal qilish.
7. Tushunchalarni ta'rifi bo'yicha aniqlay olish darajasini tekshirish.
8. Tasdiqlar shartlarining bajarilishini tekshira olish darajasini aniqlash.
9. Tasdiqlarni inkorlovchi (rad etuvchi) misollar keltira olishini tekshirish.
10. O'zlashtirilgan BKMLarni takroriy baholashlarga yo'l qo'ymaslik.
11. Miqdoriy ko'rsatgichlarning chegaraviy ballarini (38,40, 54, 56, 70, 71, 85, 86) aniqroq o'lchashga harakat qilish.

YaN uchun ajratilgan maksimal ballning taqsimlanishi: (maks 30)

№	Yakuniy yozma ish yoki og'zaki so'rov	30
1	Nazariy savol- 1	5
2	Nazariy savol -2	5
3	3-misol	5
4	4-misol	5
5	Mustaqil ishdan	5

Joriy nazorat maksimal bali(35)ning ko'rsatkichlarga taqsimlanishi

	Ko'rsatkichlar	1 - JN(35)
I	Faolligi (dars jarayonidagi ishtiroki, uy vazifasi, amaliyot daftarining yuritilishi)	(0 - 7)
II	Mustaqil ish	(0 – 7)
III	Yozma ish(test),og'zaki so'rov, laboratoriya ishi	(0 - 7)

Oraliq nazorat maksimal bali(35)ning ko'rsatkichlarga taqsimlanishi

	Ko'rsatkichlar	1- ON(max35)
I	Faolligi (dars jarayoniga ishtiroki, maruza daftarining yuritilishi)	(0 - 9)
II	Mustaqil ish	(0 - 6)
III	Yozma ish(test,suhbat)	(0-20)

Izoh: Laboratoriya ishlariga 3-ko'rsatkich hisobidan, mustaqil ijodiy ishlarga esa 2-ko'rsatkich hisobidan ball ajratiladi.

Birinchi kursatkichlar buyicha: 1-juftlik darsga ajratilgan maksimal ball quyidagi formulalar bo'yicha aniqlanadi:

ON uchun $8 : 40$ (juftliklar soni)=0.2, JN uchun $14 : 80$ (juftliklar soni)=0.175.

Uchinchi ko'rsatkichlar buyicha: Yozma ishlar(test)va suhbat bir necha marta o'tkazilishi mumkin, lekin natijalarning o'rtachasi gurux jurnaliga qayd etiladi. Bu ko'rsatkichlar asosiy va hal qiluvchidir.

Faqat birinchi va ikkinchi kursatkichlari buyicha talaba JN va ON dan maksimal 36 ball to'plashi mumkin, ammo YaN ga qo'yilmaydi.

Mustaqil ta'lim topshiriqlari jn va on lar uchun umumiy bo'lib, natijalari amaliy va nazariy jihatdan alohida-alohida belgilangan sanalarga qayd etiladi.

Qayta topshirishlar navbatdagi nazorat turini topshirish muddatigacha amalga oshirilishi mumkin, natijalari **qayta** ustuniga qayd etiladi.

Barcha nazoratlarning natijalari kafedraga yozma(elektron usulda) takdim etilishi va kafedra yig'ilishida taxlil etilishi shart. Yuqori va past o'zlashtirish ko'rsatgan talabalar kafedra mudiri va dekan tomonidan alohida nazoratga olinadi.

GURUH JURNALIGA rasmiylashtirish tartibi

Jurnalda *amaliyot darslari* uchun **bitta sanani bir nechta ustunlarga ketma-ket yozib**, ustunlarni *faolligi, yozma ish(test), og'zaki, mustaqil ish* va *qayta* deb nomlab, natijalarni qayd etish mumkin. Fakat *faollik* ustuni hamma talaba uchun **har darsda yoki har uch darsda bir marta** to'ldiriladi, *yo'zma ish* ustuniga yozma ish (kam topshirikli) yoki test natijalari rejalashtirilgan sanaga qayd etiladi, *og'zaki* va uy vazifasi ustuniga navbat buyicha 5-6 ta talaba bilan shu sanada utkazilgan og'zaki so'rov natijalari qayd etiladi. *Mustakil ish* ustuniga *joriy* (oralik)*nazorat davriida* bajarilishi kerak bulgan mustakil ishni topshirganlargagina tegishli ballar kayd etiladi. Kayta topshirish natijalari *kayta* ustunga kayd etiladi. Xar bir dars uchun 5 tadan ustunlar ajratish shart emas. Chunki xar darsda yozma ish yoki mustakil ishlarni baxolamasligimiz mumkin. O'qituvchi joriy va oraliq nazoratlar muddatlarini albatta e'lon qilishi kerak. Bitta sana 2 ta ustunga yoki yozma ish, mustakil ish natijalari ham qayd etilishi rejalashtirilgan kunlargagina 3 ta ustunga yozilishi mumkin. Bunday sanalar birinchi joriy nazorat davrida ikkita yoki uchta bo'ladi.

Tavsiya etilgan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

1. M.Aripov, B.Begalov va boshqalar. Axborot texnologiyalari. "Noshir", Toshkent. 2009 y.
2. M.Aripov, M.Muhammadiyev. Informatika, information texnologiyalar. Darslik, TDYuI, Toshkent, 2005 y.
3. Ralph M. Stair, George W. Reynolds. Fundamentals of Information Systems. Sixth edition. Course Technology, Cengage Learning. USA. 2012. 508-p.
4. G'ulomov S.S., Alimov R.X. va boshqalar. Axborot tizimlari va texnologiyalari. –T.: Sharq nashriyoti, 2000 y.
5. K.K.Kolin. Sotsialnaya informatika. "Fond-mir", Moskva, 2003 y.
6. R.Xamdorov va boshqalar. Ta'limda axborot texnologiyalari. Toshkent. "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi", 2010y.
7. U.Yuldashev, M.Mamarajabov, S.Tursunov. Pedagogik Web dizayn. O'quv qo'llanma. Toshkent, "Voriz", 2013y.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Abduqodirov A., Xaitov A., Shodiyev R. Axborot texnologiyalari Akademik lisey va kasb – hunar kolledjlar uchun darslik. – T.: O'zbekiston, 2001 y

2. Kosimov S.S Axborot texnologiyalari. Texnika oliy urta yurtlari bakalavriat boskichi talabarlari uchun o'quv qo'llanma sifatida tavsiya etilgan. Toshkent. "Alokachi" nashriyoti 2006 y.
3. Норенков И.Р., Зимин А.М. Информационные технологии в образовании. Учебное пособие. - М.: Изд-во. МГТУ им. Баумана.
4. Mingbayev N.S., Jumanov I.I. Kompyuter texnologiyalari- Samarqand,: SamDU nashri, 2004, 152 bet.
5. Jumanov I.I., Mingboyev N.S. Axborot texnologiyalari (1-qism: axborot texnologiyalarining qurilmaviy va dasturiy ta'minoti), Samarqand,: SamDU nashri, 2005, 148 bet.
6. Jumanov I.I., Mingboyev N.S. Axborot texnologiyalari (2-qism: axborot texnologiyalarining informasion ta'minoti): SamDU, 2005, 70 bet.
7. A.R.Axatov, O.Bobomurodov. Obrabotka informasii v sistemax priobreteniya znaniy//Izdatelstvo «FAN» AN RUz, Tashkent, 2009, 136 s.
8. Axatov A.R., Verlan A.F., Chmyr I.A., Bobomurodov O.J. Intellekturnyye sistemy. Metodicheskoye posobiye. – Samarkand: Izdatelstvo SamGU, 2009, -121 str.
9. O.I.Djumanov, X.Bustonov. Informatika va dasturlash asoslari - Uquv-uslubiy kursatma, SamDU nashri, 2009, 100 bet
10. Sh.M.Mirziyoyev. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekison Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutq. / Sh.M.Mirziyoyev. – Toshkent: O'zbekiston, 2016.-56b.
11. Sh.M.Mirziyoyev. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiyjavobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruza, 2017 yil 14 yanvar. / Sh.M.Mirziyoyev. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 104b

Internet va Ziyonet saytlari

12. www.pedagog.uz
13. www.Ziyonet.uz
14. www.yedu.uz
15. www.ss.info.ru

SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI
AMALIY MATEMATIKA VA INFORMATIKA FAKULTETI

«Axborotlashtirish texnologiyalari» kafedrası
 «Pedagogik web dizayn» fani bo'yicha reyting nazoratlari

GRAFIGI

Mutaxassilik: Ta'limda axborot texnologiyalari (1-kurs magistratura)

Umumiy o'quv soati - 152, shundan ma'ruza - 32 soat, amaliyot - 20 soat, Seminar - 20 mustaqil ish – 52 soat

2019-2020 o'quv yili (1 kurs 2-semestr)

Ishchi o'quv dasturidagi mavzular tartib raqami	Umumiy soat					Bakolash turi	Nazorat shakli	Ball		Muddat i (xaf ta)
	Ma'ruza	Amal.mashg'ulot	Seminar	Mustaqil ish	Jami			Maks. ball	Saral. ball	
						Jami		100	55	
1-modul (2 semestr)										
1-16	32	20	20	52	124	1-JB	Kundalik nazorat, nazorat va laboratoriya ishi, uy ishi	35		Ma y, 3-xaft a
Qo'shimcha mavzu bo'yicha referat						1-MB	Himoya			
						1-OB	Yozma nazorat	35		Ma y, 4-xaft a

Jami	32	20	20	52	124			70	39	
						YaB	Yozma	30		Iyun, jadval bo'yicha
						Jami		100	55	

SamDU AMALIY MATEMATIKA VA INFORMATIKA FAKULTETI

«Axborotlashtirish texnologiyalari» kafedrasida

« Pedagogik Web-dizayn fanidan» fani bo'yicha reyting nazoratlari

GRAFIGI

Ta'lim yo'nalishi: Talimda axborot texnologiyalari (1-kur magistratura)

Umumiy o'quv soati - 124, shundan ma'ruza – 32 soat, amaliyot - 20, seminar-20 soat. mustaqil ish - 52 soat.

2019-2020 o'quv yili I-semestr

	Umumiy soat	Ball	
--	-------------	------	--

Ishchi o'quv dasturidagi mavzular tartib raqami	Ma'ruza	Amal.mashg'u lot	Labarotoriya	Mustaqil ish	Jami		Nazorat shakli	Maks. ball	Saral. ball	Muddati (hafta)
1-10	18	20	8	20	66	1-JB	Nazorat ishi, davomat, uy ishi, laboratoriya ishi	35		aprel 3-hafta
						1-OB	Yozma nazorat	35		aprel 3-hafta
Jami	18	20	8	20	66	JB		35		
						OB		35		
						JAM I		70	39	
						YaN	Yozma ish	30		jadval asosida
						Jami		100	55	

Ta'lim texnologiyasi

Nazorat materiallari

«PEDAGOGIK WEB DIZAYN» FANI BUYICHA ORALIQ VA YAKUNIY NAZORAT SAVOLLARI.

1. Web dasturlash fani tushunchasi.
2. Teg tushunchasi va ishlatilishi.
3. Web dasturlash strukturasi.
4. Web dasturlash strukturasiidagi asosiy teglarning ishlatilishi.
5. Gipermatnlarni uzatish protokoli.
6. HTTP sxemasiga asosan axborot resurslariga kirish protokoli.
7. Gipermatnli bog'lanish tushunchasi.
8. Gipermatnli ko'rsatkichlar.
9. <HEAD> tegining elementlari va ishlatilishi.
10. Sarlavxa elementlari.
11. Ko'rinishni xosil qilish tegi va atributlarining ishlatilishi.
12. , , , <DL> teglarining ishlatilishi va vazifalari.
13. <META> tegining elementlari va ishlatilishi.
14. HTML xujjatini formatlash.
15. Xujjatni formatlashda ishlatiladigan teglar.
16. Xujjatni formatlash teglarining atributlari va ishlatilishi.
17. Matnda satrlar soni aniqlash va teglarning ishlatilishi.
18. HTML da ruyxatlarni yaratish.
19. Tartibga olinmagan ruyxatlar.
20. Tartibga olingan ruyxatlar.
21. Tartiblanmagan ruyxatda marker atributlarini ishlatilishi.
22. Ruyxatda terminlarni aniqlash teglari va ularning ishlatilishi.
23. HTML da grafiklar.
24. Ko'rinishni xosil qilish tegi va atributlarining ishlatilishi.
25. USEMAP atributining ishlatilishi.
26. HTML da jadvallar xosil qilish.
27. HTML da jadval xosil qilish teglari va ularning atributlari.
28. HTML da forma yaratish teglari va ularning atributlari.
29. Freym tushunchasi.
30. Freymlar yaratilishida ishlatiladigan teglar va ularning atributlari.
31. JavaScript tushunchasi va HTML da ishlatilishi.
32. JavaScript ning asosiy elementlari.
33. Java tilining asosiy xarakteristikalar.
34. JavaScript da nomlash qoidalari.
35. Teg tushunchasi va ishlatilishi.
36. Matnda satrlar soni aniqlash va teglarning ishlatilishi.
37. Freym tushunchasi.
38. Satrni gorizontal freym'larga bo'lish dasturini tuzing.
39. JavaScript tushunchasi va HTML da ishlatilishi.
40. HTML da forma yaratish teglari va ularning atributlari.

**«PEDAGOGIK WEB DIZAYN» FANI BUYICHA ORALIQ VA YAKUNIY
NAZORAT VARIANTLARI(BILETLAR).**

Oraliq nazorat variantlari

Variant № 1

- 1.Web dasturlash fani tushunchasi.
- 2.Teg tushunchasi va ishlatilishi.
- 3.Gipermatnlarni uzatish protokoli.

Variant № 2

- 1.Gipermatnli bog'lanish tushunchasi.
2. Web dasturlash strukturasi.
3. Web dasturlash strukturasiidagi asosiy teglarning ishlatilishi.

Variant № 3

- 1.<HEAD> tegining elementlari va ishlatilishi.
2. <META> tegining elementlari va ishlatilishi.
- 3.HTML xujjatini formatlash.

Variant № 4

- 1.Xujjatni formatlashda ishlatiladigan teglar.
- 2.Xujjatni formatlash teglarining atributlari va ishlatilishi.
- 3.Sarlavxa elementlari.

Variant № 5

- 1.HTML da ruyxatlarni yaratish.
- 2.Tartibga olinmagan ruyxatlar.
- 3.Tartibga olingan ruyxatlar.

Variant № 6

- 1.Tartiblanmagan ruyxatda marker atributlarini ishlatilishi.
- 2., , , <DL> teglarining ishlatilishi va vazifalari.
- 3.Ruyxatda terminlarni aniqlash teglari va ularning ishlatilishi.

Variant № 7

- 1.Gipermatnli ko'rsatkichlar.
- 2.HTML da grafiklar.
- 3.HTTP sxemasiga asosan axborot resurslariga kirish protokoli.

Variant № 8

- 1.Ko'rinishni xosil qilish tegi va atributlarining ishlatilishi.
- 2.USEMAP atributining ishlatilishi.
- 3.HTML da jadvallar xosil qilish.

Variant № 9

- 1.HTML da jadval xosil qilish teglari va ularning atributlari.
- 2.HTML da forma yaratish teglari va ularning atributlari.
- 3.Matnda satrlar soni aniqlash va teglarning ishlatilishi.

Variant № 10

- 1.Freym tushunchasi.
- 2.Freymlar yaratilishida ishlatiladigan teglar va ularning atributlari.
- 3.Tartibga olinmagan ruyxatlar.

Variant № 11

- 1.JavaScript tushunchasi va HTML da ishlatilishi.
2. JavaScript ning asosiy elementlari.
3. Web dasturlash strukturasi asosiy teglarning ishlatilishi.

Variant № 12

- 1.Java tilining asosiy xarakteristikalarini.
- 2.JavaScript da nomlash qoidalari.
3. Ko'rinishni xosil qilish tegi va atributlarining ishlatilishi.

Variant № 13

- 1.Web dasturlash fani tushunchasi.
- 2.Gipermatnli bog'lanish tushunchasi.
- 3.<HEAD> tegining elementlari va ishlatilishi.

Variant № 14

1. Xujjatni formatlashda ishlatiladigan teglar.
2. HTML da ruyxatlarni yaratish.
3. Tartiblanmagan ruyxatda marker atributlarini ishlatilishi.

Variant № 15

1. HTML da jadval xosil qilish teglari va ularning atributlari.
2. Freym tushunchasi.
3. JavaScript tushunchasi va HTML da ishlatilishi.

Variant № 15

1. Java tilining asosiy xarakteristikalarini.
2. Web dasturlash fani tushunchasi.
3. Teg tushunchasi va ishlatilishi.

Variant № 16

1. Web dasturlash strukturasi.
2. <META> tegining elementlari va ishlatilishi.
3. Xujjatni formatlash teglarining atributlari va ishlatilishi.

Variant № 17

1. Tartibga olinmagan ruyxatlar.
2. , , , <DL> teglarining ishlatilishi va vazifalari.
3. HTML da grafiklar.

Variant № 18

1. Gipermatnlarni uzatish protokoli.
2. Web dasturlash strukturasiidagi asosiy teglarning ishlatilishi.
3. Sarlavxa elementlari.

Variant № 19

1. Ruyxatda terminlarni aniqlash teglari va ularning ishlatilishi.
2. Tartibga olingan ruyxatlar.
3. HTTP sxemasiga asosan axborot resurslariga kirish protokoli.

Variant № 20

1. HTML da jadvallar xosil qilish.
2. Matnda satrlar soni aniqlash va teglarning ishlatilishi.
3. Freym tushunchasi.

Variant № 21

1. Web dasturlash strukturasiidagi asosiy teglarning ishlatilishi.
2. JavaScript tushunchasi va HTML da ishlatilishi.
3. HTML da forma yaratish teglari va ularning atributlari.

Yakuniy nazorat biletleri

Variant № 1

- 1.Web dasturlash fani tushunchasi.
- 2.Teg tushunchasi va ishlatilishi.
- 3.Gipermatnlarni uzatish protokoli.
- 4.Sodda Web saxifa yaratish dasturini tuzing.

Variant № 2

- 1.Gipermatnli bog'lanish tushunchasi.
2. Web dasturlash strukturasi.
3. Web dasturlash strukturasiidagi asosiy teglarning ishlatilishi.
- 4.Sodda Web saxifada ranglarni ishlatib dastur tuzing.

Variant № 3

- 1.<HEAD> tegining elementlari va ishlatilishi.
2. <META> tegining elementlari va ishlatilishi.
- 3.HTML xujjatini formatlash.
4. <META> tegi ishlatilgan xolda dastur tuzing.

Variant № 4

- 1.Xujjatni formatlashda ishlatiladigan teglar.
- 2.Xujjatni formatlash teglarining atributlari va ishlatilishi.
- 3.Sarlavxa elementlari.
- 4.Xujjatda formatlash elementlarini ishlatgan xolda dastur tuzing.

Variant № 5

- 1.HTML da ruyxatlarni yaratish.
- 2.Tartibga olinmagan ruyxatlar.
- 3.Tartibga olingan ruyxatlar.
- 4.Xujjatda ruyxat yaratish elementlarini ishlatgan xolda dastur tuzing.

Variant № 6

- 1.Tartiblanmagan ruyxatda marker atributlarini ishlatilishi.
- 2., , , <DL> teglarining ishlatilishi va vazifalari.
- 3.Ruyxatda terminlarni aniqlash teglari va ularning ishlatilishi.
- 4., , <DL> teglarini ishlatgan xolda dastur tuzing.

Variant № 7

- 1.Gipermatnli ko'rsatkichlar.
- 2.HTML da grafiklar.
- 3.HTTP sxemasiga asosan axborot resurslariga kirish protokoli.
- 4.HTML da biror ko'rinishni (rasm) joylashtirib dastur tuzing.

Variant № 8

- 1.Ko'rinishni xosil qilish tegi va atributlarining ishlatilishi.
- 2.USEMAP atributining ishlatilishi.
- 3.HTML da jadvallar xosil qilish.
- 4.NTML da 5 ustunli jadval yarating.

Variant № 9

- 1.HTML da jadval xosil qilish teglari va ularning atributlari.
- 2.HTML da forma yaratish teglari va ularning atributlari.
- 3.Matnda satrlar soni aniqlash va teglarning ishlatilishi.
- 4.Saxifada jadval yaratib ustunlarini ranglarga bo'yash dasturini tuzing.

Variant № 10

- 1.Freym tushunchasi.
- 2.Freymlar yaratilishida ishlatiladigan teglar va ularning atributlari.
- 3.Tartibga olinmagan ruyxatlar.
- 4.Bir freymli dastur tuzing.

Variant № 11

- 1.JavaScript tushunchasi va HTML da ishlatilishi.
2. JavaScript ning asosiy elementlari.
3. Web dasturlash strukturasiidagi asosiy teglarning ishlatilishi.
4. Xujjatda formatlash elementlarini ishlatgan xolda dastur tuzing.

Variant № 12

- 1.Java tilining asosiy xarakteristikalar.
- 2.JavaScript da nomlash qoidalari.
3. Ko'rinishni xosil qilish tegi va atributlarining ishlatilishi.
- 4.Satrn gorizontal freymlarga bo'lish dasturini tuzing..

Variant № 13

- 1.Web dasturlash fani tushunchasi.
- 2.Gipermatnli bog'lanish tushunchasi.
- 3.<HEAD> tegining elementlari va ishlatilishi.
- 4.Satrn vertikal freymlarga bo'lish dasturini tuzing.

Variant № 14

1. Xujjatni formatlashda ishlatiladigan teglar.
2. HTML da ruyxatlarni yaratish.
3. Tartiblanmagan ruyxatda marker atributlarini ishlatilishi.
4. Sodda Web saxifa yaratish dasturini tuzing.

Variant № 15

1. HTML da jadval xosil qilish teglari va ularning atributlari.
2. Freym tushunchasi.
3. JavaScript tushunchasi va HTML da ishlatilishi.
4. HTML da biror ko'rinishni (rasm) joylashtirib dastur tuzing.

Variant № 16

1. Java tilining asosiy xarakteristikalarini.
2. Web dasturlash fani tushunchasi.
3. Teg tushunchasi va ishlatilishi.
4. , , <DL> teglarini ishlatgan xolda dastur tuzing.

Variant № 17

1. Web dasturlash strukturasi.
2. <META> tegining elementlari va ishlatilishi.
3. Xujjatni formatlash teglarining atributlari va ishlatilishi.
4. <META> tegi ishlatilgan xolda dastur tuzing.

Variant № 18

1. Tartibga olinmagan ruyxatlar.
2. , , , <DL> teglarining ishlatilishi va vazifalari.
3. HTML da grafiklar.
4. Xujjatda ruyxat yaratish elementlarini ishlatgan xolda dastur tuzing.

Variant № 19

1. HTML da forma yaratish teglari va ularning atributlari.
2. Freymlar yaratilishida ishlatiladigan teglar va ularning atributlari.
3. JavaScript ning asosiy elementlari.
4. Saxifa yaratishda JavaScript ni qo'llab dastur tuzing.

Variant № 20

1. Gipermatnlarni uzatish protokoli.
2. Web dasturlash strukturasiidagi asosiy teglarning ishlatilishi.
3. Sarlavxa elementlari.
4. Saxifada jadval yaratib ustunlarini ranglarga bo'yash dasturini tuzing.

Variant № 21

1. Ruyxatda terminlarni aniqlash teglari va ularning ishlatilishi.
2. Tartibga olingan ruyxatlar.
- 3.3. HTTP sxemasiga asosan axborot resurslariga kirish protokoli.
4. NTML da 9 ustunli jadval yarating.

Variant № 22

1. HTML da jadvallar xosil qilish.
2. Matnda satrlar soni aniqlash va teglarning ishlatilishi.
3. Freym tushunchasi.
4. Satrni gorizontaal freymlarga bo'lish dasturini tuzing.

Variant № 23

1. Web dasturlash strukturasiidagi asosiy teglarning ishlatilishi.
2. JavaScript tushunchasi va HTML da ishlatilishi.
3. HTML da forma yaratish teglari va ularning atributlari.
4. Satrni vertikal freymlarga bo'lish dasturini tuzing.

O'quv materiallari
Ma'ruza matni
Mavzu 1. **Pedagogik WEB - dizayn FANIGA KIRISH**
KOMPYuTER TARMOQLARI

Ma'ruzaga reja-topshiriqlar

Fan: Pedagogik Web dizayn.

O'quv soatii: 4 soat (ma'ruza);

O'quv mashg'ulotlari turi: ma'ruza; yangi mashg'ulotlarni mustahkamlash va o'rganish.

Ma'ruza rejasi:

1. Kompyuter tarmoqlari tarixi.
2. Internet global kompyuter tarmog'i.
3. Mustaqil davlatlar Hamdo'stligi axborot va moliyaviy telekommunikasiya tarmoqlari.
4. Internetda informasion xavfsizlik.

O'quv mashg'uloti maqsadi:

talabalarga kompyuter tarmog'i tushunchasi, internet tushunchasi, internet global kompyuter tarmog'i, telekommunikasiya tarmoqlari, internetda informasion xavfsizlik

tushunchasi xaqida ma'lumot berish

O'quv mashg'ulotining vazifalari:

O'quv mashg'ulotining vazifalari:

- *O'rgatuvchi:* talabalarda qabul qilish faoliyatini tashkil qilish, yangi materialni boshlang'ich yesda qoldirish va anglash; terminlar, iboralarni xarakterlovchi elementlar; talabalarning firlashini rivojlantirish muammoli masalalarni yechimini mahoratini oshirish;
- *rivojlantiruvchi:* kitob matni bilan ishlay bilishligi – mag'zlarini tanlab olish, tahlil qilish; gaplar tuzish, hulosa chiqarish, materialni talabalarning izlash faoliyatini stimullashtirish; hususiydan umumiy holga o'tish usuli bilan tekshirish; tekshirish natijalarini tahlil qilib va uni umumlashtira olishini rivojlantirish; analitik-sintetik faoliyatning mantiqiy fikrlashini qo'llash; talabalarning ijodiy mahoratini shakillantirish;

Tarbiyalovchi: aktiv faoliyatga, mustaqil ishga jalb qilish; guruhlarda ishlash qoidalariga rioya qila olish; fanni o'rganishga qiziqishni rivojlantirish; javobgarlik tuyg'ularini tarbiyalash, mehnatsevarlik, individual ishni jamoaviy ish bilan biriktirish, intizomlashtirish

O'qitish texnologiyasi:

- *O'qutish usullari*: instruktaj; Ma'ruza, aqliy hujum, "Insert" texnikasi;
- *O'qitish shakllari*: frontal; jamoaviy;
- *O'qitish vositalari*: Ma'ruza matni; jadvallar, multimediya;
- *O'qitish sharoitlari*: texnik jihozlashtirilgan auditoriya;
- *Baholash va monitoring*: o'g'zaki savol-javob, blis-so'rov.

Pedagogik masalalar:

- Fanning masalalari va uning o'quv fanlar sistemasidagi o'rni va roli bilan tanishtirish;
- O'quv fanning tuzulmasi va tavsiya yetiladigan o'quv-metodik adabiyotlarni tasvirlash;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlarini ochib berish, baholash shakli va muddatlari;
- Fan ma'ruzasi paytida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy bosqichlarini xarakterlab berish va umumiy sxemasini tushuntirish.
- O'qitish texnologiyasi rivojlanishi perspektivasini xarakterlab berish;

O'quv faoliyati natijalari:

- Fan ma'ruzasi masalalari, maqsadlari va nomlari shakillanadi;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlari hamda baholash shakli va muddatlari aytiladi
- Fan ma'ruzasida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy sxemasini kengaytirib xarakterlab beradi;
- Fanning asosiy ta'riflarini beradi,
- Nazariy bilimlarning to'liqligi, sistemaliyligi va harakatliyligi;
- Amaliy mag'ulotlarni bajarishda o'rganilgan iboralar bilan ishlay olishligi;

• 1.2. Ma'ruzaning xronologik xaritasi

• 1 bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (10 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati*: tayyorgarlikni tekshirish (davomat, konspektning borligi; o'ziga ishonch, aniqligi,); kerakli materiallarni tarqatish (konspekt, tarqatma materiallar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadini bayon qilish; o'quv mashg'ulotning rajasi bilan tanishtirish; kalit iboralar va so'zlar, kategoriyalar; internet saytlari va adabiyotlar ro'yhati; o'quv natijalari haqida aytish;
- *Talabalar faoliyati*: o'quv joyini tayyorlash (talabalar borligi; tashqi ko'rinish; o'quv materiallar va qo'llanmalar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadi bilan tanishish; o'quv materialini qabul qilishga tayyorgarlik ko'rish;
- *Shakillar, usular, uslublar*: instruktaj; frontal so'rov; mustahkamlovchi so'rov.

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati*: mavzuga kiritadi; yangi mavzuga doir o'tgan fanlar va mashg'ulotlarning mavzularini yeslashga chorlaydi; ma'ruza matnini tarqatadi, tanishishni taklif yetadi, "Insert" usuli bilan belgilar qo'yishni taklif yetadi;

birinchi savol bo'yicha matn o'qiladi; qo'shimcha o'quv materiallarini aytib boorish va tushuncha berish; natural obektlarni namnoyon qilish va izohlash; tushunarsiz savollarni aniqlash va tushintirish; birinchi savol bo'yicha nazar (shunday qilib qolgan savollarga ham);

- *Talabalar faoliyati*: yangi mavzuda doir oldingi mashg'ulotlarda va fanlarda olgan bilimlarni mustahkamlaydi; har bir kalit ibora va terminlarni yeshitib, yozib borib, konspekt qilib aytib borishadi; "Insert" usuli bilan belgilan o'qiydilar, aniqlik kiritadilar, savollar beradilar va o'zaro;
- *Shakillar, usular, uslublar*: frontav so'rov blis-so'rov; aqliy hujum, "Insert" texnikasi.

3 bosqich. Yakunlovchi qisim (10 daqiqa)

- *O'qituvchining faoliyati*: mavzu bo'yicha hulosa qilish, talabalarning ye'tiborlarini asosiylarda jalb qilish; qilingan ishning muhimligini aytib o'tish; alohida talabalarning bajarilgan ishlarini baholash; o'zaro baholashning natijalarini chiqarish; o'quv mashg'ulotning yutuqlik darajasini baholash va tahlil qilish; mustaqil ish uchun topshiriqlar; baho ko'rsatgichlari va me'zonlari;
- *Talabalar faoliyati*: ishning tahlili; natijalarni olish; texnologik bilimlarni qo'llash; o'zaro baholashni o'tkazish, yo'l qo'yilgan hatolar bo'yicha tahlil va aniqlik kiritish; mustaqil ish topshiriqlarini yozib olish;
- *Shakillar, usular, uslublar*: guruhlarda ishlash, kartochkalarda topshiriqlar.

1.3. O'quv-metodik materiallar

Ma'ruza rejasi:

- 1.Kompyuter tarmoqlari tarixi.
- 2.Internet global kompyuter tarmog'i.
- 3.Mustaqil davlatlar Hamdo'stligi axborot va moliyaviy telekommunikasiya tarmoqlari.
- 4.Internetda informasion xavfsizlik.

1.3.1. Ma'ruza matni

Kalit so'zlar: Tarmoqlar, WEB texnologiyalari, global kompyuter tarmog'i, internet, elektron pochta, gipermatn, teleport, informasion xavfsizlik, elektron manzil.

Kompyuter tarmoqlari tarixi.

Dunyoda ko'plab kompyuter tarmoqlari (KT) ishlab turibdi. Bulardan ba'zilar bilan tanishamiz. 1957 yil **ARPA** (Advanced Research Projects Agency) tashkiloti tuzildi. 1960 - yillar oxirida **DARPA** (Defense Advanced Research Projects Agency), 1969 yilda (AQShning Mudofaa ministrligi tomonidan tashkil qilingan eng eski KTLari hisoblanadi) **ARPANet** (Advanced Research Projects

Agency Network) tajriba tarmog'ini tashkil etish haqida qaror qabul qildi. Ilk bor TARMOQ 1972 yilda namoyish etildi. U 40 ta kompyuterdan iborat bo'lib, asosiy tuzilish prinsipi TARMOQdagi barcha kompyuterlarning teng xuquqli bo'lishi edi. 1975 yil **ARPANet** tajriba tarmog'i maqomini harakatdagi (amaliy) TARMOQ maqomiga o'zgartirdi (1989 yil – **ARPANet** mustaqil TARMOQ sifatida tugatildi). Uning afzalligi – tarkibida turli turdagi kompyuterlar bor TARMOQ bilan ishlash qobiliyatiga egaligidir. U keyinchalik boshqa KTLari bilan birlashtirilib, **Internet**ning qismi sifatida ishlatila boshlandi. Xozirda u **MILNET** – Military NET (xarbiy TARMOQ), **CSNET** – (Computer Science NETWORK) (kompyuter ilmi tarmog'i), **NSFNET** – (National Science Foundation NETWORK) (milliy fan fondi tarmog'i) tarmoqlar sifatida **Internet**da ishlatiladi.

BITNET (1981) – Because it's Time Network (bugungi kun tarmog'i) KT Nyu-York va Yel universitetlari tomonidan ishlab chiqilgan Yevropa, AQSh qit'asi, Meksika va boshqa mamlakatlarni birlashtiruvchi TARMOQ bo'lib, u alohida ajratilgan kanallar bilan aloqa bog'laydi. U **OSI** – (Open System Interconnection – ochiq xalqaro bog'lanish tizimi) va TCP/IP qaydnomalariga mos tushmaydi. Uning bir xususiyati – uzatilgan ma'lumotlar uchun haq to'lanmaydi. Hukumat tomonidan mablag' bilan ta'minlanadi. Uning ko'rsatadigan xizmat doirasi fayllarni uzatish, elektron pochta va masalalarning uzoqdan turib ishlashini ta'minlashdan iborat.

CSNET (1981) (Computer Science Network – Kompyuter va fan tarmog'i) a'zolik badallari va xizmat uchun to'lovlar hisobidan ishlaydi. U butun dunyo olimlarini birlashtiruvchi tarmoq bo'lib, Internet tarkibiga kiradi va TCP/IP qaydnomaii asosida ishlaydi.

EARN – European Academic Research Network **BITMAP** tarmog'i bilan bevosita ulangan bo'lib, juda ko'p milliy tadqiqot muassasalarini birlashtiradi. Uning qaydnomasi RSES bo'lib, ajratilgan kanallar orqali ma'lumot almashiniladi, o'z-o'zini xo'jalik hisobida qoplash asosida ishlaydi.

EUNET – Europe Union Network (Yevropa kompyuter tarmog'i uyushmasi). Uning markaziy qismi Amsterdamda joylashgan. U asosan UNIX operasion sistemasida va UUCP va TCP/IP da ishlaydi.

FIDONET (1984) – shaxsiy kompyuterlar bilan MS va PS DOS boshqaruvida ishlaydigan TARMOQ. Fayllarni telefon simlari orqali uzatadi va UNIX operasion sistemasida ishlaydigan kompyuterlar bilan bog'lanishi mumkin. Fayllarni, bildirishlarni va yangiliklarni UUCP/USWET tarmoqlari bilan uzatishi mumkin.

INTERNET – International Network (xalkaro kompyuter tarmog'i) butun dunyo kompyuter tarmog'idir. U ko'p KTLarni birlashtiradi va TCP/IP qaydnomalari asosida ishlaydi va kompyuter tarmoqlarini tarmoqlararo interfeys – **GATEWAY** (shlyuz) orqali birlashtiradi. Bu tarmoq turli davlat korxonalari, o'kuv yurtlari, xususiy korxonalar va shaxslarning yangi kompyuter texnologiyalari yaratish, joriy qilish va ularning shu sohadagi harakatlarini birlashtirish uchun xizmat qiladi. Hozirda u butun dunyo qit'alarini o'ziga birlashtiradi, Internet tarkibidagi ba'zi kompyuter tarmoqlari – **CSNET**, **NSFNET**, o'z navbatida, katta-katta tarmoqlar bo'lib, o'zlari ham bir necha tarmoqlardan tashkil topgan. Internet-

ning ishini koordinasiya qilishni NIC (Network Information Centry) Stenford universitetidagi SRI (Stanford Research Institute), ko'pincha SRI – NIC deb yuritiluvchi markaz tomonidan boshqariladi.

Internetda **TELNET** (telefon tarmog'i) uzoqqa uzatish, **FTP** (File Transfer Protocol) faylini uzatish, **SMTP** (Simple Mail Transport Protocol) oddiy pochta jo'natish qaydnomalaridan elektron pochta uchun foydalaniladi. Domenlarni nomlash tizimi – **DNS** (Domen Name Systems) ko'llaniladi.

MSI Mail – savdo-sotiq uchun mo'ljallangan ICT ham Internet bilan bog'langan bo'lib, o'z mijozlariga pochta, faksimil va teleks xizmatini ko'rsatadi.

NSFNET – AQShning milliy ilmiy fondi tarmog'i, AQShdagi minglab ilmiy – tadqiqot institutlarini, korporasiya va hukumat idoralarini birlashtiradi. U Amerikadagi eng yirik superkompyuterga ulangan bo'lib, murakkab masalalarni yechishda undan foydalanish imkoniyatini beradi.

USENET (1979) – yangiliklar va elektron pochtaning xalqaro tarmog'i. Universitetlar o'rtasida aloqa o'rnatish maqsadida ish boshlangan bu tarmoq hozirda AQShning deyarli barcha universitetlarini KT orqali birlashtiradi. Hatto undan foydalanuvchilar juda ko'payib ketganligi tufayli, grafikning ancha qismini **UUNET tarmog'i**ga topshirgan. **UUNET** tarmog'i asosan shu maqsad uchun ham yaratilgan.

UUNET – savdo-sotiq bilan bog'liq bo'lmagan tarmoq bo'lib, u **USENET** yangiliklarini **UNIX**da boshlang'ich matnlarni olishni va boshqa ishlarni bajarishni ta'minlaydi. U Internet bilan tarmoqlararo interfeysga ega.

UUCPNET – Unix-to Unix Copy – xalqaro elektron pochta bo'lib, ma'lumotlar **UUCP** nomli dasturlar yordamida uzatiladi. **UUCP** – uzatish uchun qaydnoma, kommunikasiya maqsadlari uchun fayllar to'plami, kommunikasion dasturlar uchun esa buyruqlar to'plamidir. Undan elektron pochta yuborish va telekonferensiyalarda qatnashish maqsadlarida keng foydalaniladi.

1.1. Internet – global kompyuter tarmog'i

1983 yilda - Internet tashkil etildi. Internet-axborotlar bilan mustaqil almashish imkonini yaratdi. Internet (International Network – xalqaro kompyuter TARMOQ) butun dunyoni qamrab olgan global kompyuter tarmog'idir. 1990 yillar o'rtalarida Internet biznes-ishlovlar bilan ishlash uchun ko'llanila boshladi. Biroq, bu borada turli muammolar mavjud edi. Internetning statistik ma'lumotlari quyidagicha:

1981 y.- Internet ga 213 ta kompyuter ulangan;

1983 y.- Internet ga 562 ta kompyuter ulangan;

1986 y.- 5089 ta kompyuter ulangan;

1992 y.- 727000 ta kompyuter ulangan;

1995 y.- 20-40 million kompyuter birlashdi.

Hozirgi kunda Internet dunyoning 150 dan ortiq mamlakatlarida 100 millionlab abonentlarga ega. Har oyda tarmoq miqdori 7-10%ga ortib bormoqda. Internet dunyodagi turli xil ma'lumotlarga oid axborot tarmoqlari o'rtasidagi o'zaro aloqani amalga oshiruvchi yadroni tashkil qiladi.

Internet qachonlardir faqat tadqiqot va o'quv guruhlarigagina xizmat qilgan bo'lsa, hozirgi kunga kelib, u ishlab chiqarish doiralari orasida keng tarqalmoqda.

Kompaniyalarni Internet tarmog'ining tezkorligi, arzon, keng qamrovdagi aloqa, hamkorlik ishlaridagi qulaylik, hammaning ishlashi uchun imkon beruvchi dastur hamda ma'lumotlarning noyob bazasi ekanligi o'ziga tortmoqda. Arzon xizmat narxi evaziga foydalanuvchilar AQSh, Kanada, Avstraliya va boshqa ko'pgina Yevropa mamlakatlarining tijorat yoki notijorat axborot xizmatlariga yo'l topadilar. Internet ning erkin kiriladigan arxividan insoniyat faoliyatining barcha jabhalarini qamrab oladigan axborotlarni, yangi ilmiy yangiliklardan tortib, to ertangi kungi ob-havo ma'lumotigacha bilib olish mumkin.

Ayniqsa, kundalik kommunikasiyaga muxtoj shaxslar, tashkilot, muassasalar uchun ko'pincha telefon orqali to'g'ridan to'g'ri aloqa nisbatan Internet infrastrukturasidan foydalanish anchagina arzon tushadi. Bu narsa, ayniqsa, chet ellarda filiallari mavjud bo'lgan firmalar uchun qulaydir, chunki Internet ning konfidensial noyob aloqalari butun dunyo bo'yicha imkoniyatga ega.

Shu bilan birga yana bir narsani ta'kidlash lozimki internetga gipermatn tushunchasi kirib keldi. 1965 yil Nelson gipermatn so'zini qo'lladi. Van Dam va boshqalar 1967 yilda gipermatn tahrirlovchisini tuzib chiqdi. Nelson 1987 yil ma'lumotlarning gipermatn tahrirlovchisini tuzib chiqdi. Jeneva SERN (CERN) da ishlovchi fizik Tim Bernes Li 1990 yil gipermatnli loyihani taklif etdi. Bu loyiha fizik olimlarga Internet orqali tadqiqot natijalarini o'zaro almashish imkonini berar edi. Shunday qilib xalqaro axborot tarmog'i – World Wide Web (WWW)ga poydevor qo'yildi. 1993 yil Mark Anderson rahbarligida birinchi gipermatnli Mosaic grafik brauzeri ishlab chiqildi va u Netscape korporasiyasiga o'tib Netscape brauzerini ishlab chiqdi.

Shunday qilib biz sevgan gazeta va jurnallarimizning oxirgi ma'lumotlarini WWW so'zlaridan boshlangan manzilda ko'rish va uni shu manzildan nusxasini ko'chirib olish mumkin, degan so'zlar ko'prok uchrab turibdi. Shu bilan birga elektron nashrlar tushunchalarining kamrovi oyma-oy kengayib bormoqda. Elektron usulda chop etilgan yangi-yangi jurnallar paydo bo'lmoqda.

Internetning asosiy tushunchalari:

- 1. Router** (Yo'naltiruvchi) – internetda ma'lumotlar oqimini qulay va yaqin yo'l bilan manzilga yetkazishni rejalashtiruvchi va amalga oshiruvchi dasturlar majmuidir. Odatda yo'naltiruvchi sifatida maxsus kompyuterdan foydalanish yaxshi natija beradi.
- 2. Gateway** (Shlyuz) – ma'lumotlarni uzatishning turli qaydnoma (protokol)larini internet foydalanadigan elektron pochta oddiy qaydnomasi **SMTP** ga (Simple Mail Transfer Protocol – elektron pochta uzatishning oddiy qaydnomasi) aylantiradigan kompyuter. Aslida shlyuz – bu dasturlar majmuidir. Bunda shlyuz maqsadida foydalanadigan kompyuterga katta talablar qo'yilmaydi. Buning uchun unda shlyuz vazifasini o'taydigan dasturlar bilan ishlash imkoni bo'lsa bas.
- 3. Trafik** – Internet aloqa kanallari orqali uzatilgan ma'lumotlar oqimi hajmi.
- 4. DNS server.** DNS (Domin Name Service – domen nomlar xizmati) – IP manzillar va kompyuterlar domen nomlarini aniqlovchi server.
- 5. Proxy.** Internet da ba'zi bir ma'lumotlarga ko'pchilik murojaat qilgani uchun bu ma'lumotlarga oid serverga ulanish (navbat katta bo'lgani uchun) sekin bo'lishi mumkin. Shuning uchun ko'pchilik murojaat qiladigan serverlar nusxalari boshqa

serverlarda ham saqlanadi. Bunday serverlar Proxy serverlar deyiladi.

6. Protokol – bu kompyuterlar orasidagi aloqa o'rnatilishida, ma'lumotlarni qabul qilish va uzatishda foydalaniladigan signallar standartidir. Protokol to'g'ri bo'lsagina kompyuterlar o'rtasida aloqa o'rnatiladi.

7. Server – bu boshqa kompyuter yoki dasturlarga xizmat ko'rsatadigan kompyuter yoki dasturdir. Bitta kompyuterda bir nechta server ishlashi mumkin. Masalan, ftp, WWW, elektron pochta serverilari.

8. Mijoz – server resurslaridan va xizmatidan foydalanuvchi kompyuter yoki dasturdir. Masalan, kompyuter fayl-serverning mijoz bo'lishi mumkin (serverda joylashgan fayllardan foydalanishi), shu bilan bir vaqtda elektron pochta dastursida ishlashi mumkin.

9. URL – (Uniform Resource Locator) Internet ga murojaat qilishning eng oddiy va qulay usuli bo'lib, u manzilni ifodalaydi. Ya'ni bu manzildagi ma'lumotlardan barcha foydalanuvchilar bir paytning o'zida foydalanishi mumkin.

10. Internet xizmati turlari – elektron sahifa, elektron pochta, telekonferensiya, fayllarni uzatish, domen nomlari, Telnet, IRC, yoki Chat konferensiya, ma'lumotlarni izlash xizmatlari tavsiflari keltiriladi.

11. Intranet – bu internet texnologiyasi, dastur ta'minoti va protokollari asosida tashkil etilgan, hamda ma'lumotlar bazasi va elektron hujjatlar bilan kollektiv ravishda ishlash imkonini beruvchi korxonaga yoki konsern miqyosidagi yagona informatsion muhitni tashkil etuvchi kompyuter tarmog'i.

12. IP manzil – Internet da kompyuter tarmoqlari Internet manzili yoki IP manzili belgilash bilan aniqlanadi. IP manzili 32 bit uzunlikda va har bir biri 8 bitdan iborat to'rt qismdan tashkil topgan va har bir qismi 0 dan 255 gacha bo'lgan qiymatlarni qabul qiladi. Qismlar bir-biridan nuqta bilan ajratiladi.

1.2. Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi axborot va moliyaviy telekommunikasiya tarmoqlari

MDHda yangi tijorat tarmoqlarini ommaviy ravishda barpo etish 1991 yildan boshlandi va doimiy davom etmolda. Telekommunikasiya xizmatining rivojlanishi xo'jalik va tijorat faoliyatini harakatlantirishning, iqtisodiy rivojlanishning muhim shartlaridan biridir. Faol marketeng va texnik siyosatni olib boruvchi ayrim tarmoqlarni sharxlab o'tamiz.

Relcom tarmog'i.

1990 yilda Atom energiyasi institutining va bir qancha ilmiy tadqiqot institutlari (ITI), UNIX-kompyuterlar tizimini ishlab chiquvchi mutaxassislar va foydalanuvchilarni birlashtiruvchi uncha katta bo'lmagan tarmoq tashkil etildi. Hozirda Relcom umumiy maqsadlarga mo'ljallangan tarmoq sifatida rivojlanmolda. U ilmiy va tijorat tashkilotlarini, davlat idoralari va muassasalarini birlashtiradi. Relcom mintaqacha ichida va EUnet, Internet, BitNet abonent tarmoqlarida elektron pochta xizmatini ta'minlaydi.

SprintNet tarmog'i.

SprintNet ma'lumotlarni uzatish tarmog'i bo'lib, o'nlab mamlakatlarning yuzlab shaxarlariga kirish uzellariga ega. SprintNet tarmog'i axborotlarni katta tezlikda almashish imkonini beradi.

Glasnet tarmog'i.

Glasnet tarmog'i 1990 yildan boshlab Rossiya aholisiga va MDHdagi bir qancha davlatlar uchun jahon Internet kompyuter tarmog'iga kirish xizmatini ta'minlaydi. Xususiy mijozlar va tarmoq xizmatidan foydalanuvchi kichik biznes vakillariga e'tibor berish - Glasnetning ajralib turuvchi xususiyati sanaladi.

Sovam Teleport tarmog'i.

Sovam Teleport xalqaro kompyuter axborot tarmog'i SanFrancisco/Moscow Teleport (AQSh), Cable & Wireless (Buyuk Britaniya) kompaniyalari hamda Avtomatlashtirilgan tizimlar instituti (Rossiya) tomonidan 1990 yilda tashkil etilgan. tarmoq joriy vaqt rejimida teleks va telefaks xalqaro axborot almashuv uchun mo'ljallangan.

Bank tarmoqlari va banklararo hisob-kitoblar tizimi.

Naqd pulsiz aylanmaning katta ahamiyati iqtisod uchun ko'plab banklararo pul o'tkazishni o'zaro hisobga olish tizimi yoki kliring bilan almashtirish zaruriyatini keltirib chiqaradi. Kliringni qo'llashning nisbatan samarali sohalari quyidagicha: Markaziy Bank tizimida banklararo hisob-kitob, pul mablag'larni o'zaro o'tkazishni doimiy takrorlovchi iqtisodiy jihatdan bir-biriga bog'liq korxonalariga xizmat ko'rsatish, bir xildagi tezkor bitimlarni amalga oshirish. Kelajakda aksionerlik kliring va hisob-kitob tuzilmalarini tashkil etish va ularni jahon moliya tizimiga birlashtirish - bu Markaziy Bank siyosatining yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Turli mamlakatlarning davlat ichidagi banklararo tizimi.

AQSh banklari to'lov xabarlarini uzatish uchun quyidagi asosiy kommunikasiya tarmog'idan foydalanadi:

FEDWARE- AQSh federal zahira tizimining kommunikasiya tizimi;

BANKWARE- xususiy banklar va tijorat korxonalari ehtiyojiga xizmat qiluvchi kommunikasiya tizimi;

CHIPS- hisob-kitob palatalari uchun banklararo to'lov tizimi;

Yevropa banklarida quyidagi tizimlar keng ko'llaniladi:

CHAPS- Buyuk Britaniya banklararo kliring hisob-kitoblari tizimi.

BACS- kliring tizimi.

SIT- Fransiya markaziy banki ko'magida 15 ta yirik banklar asosida tashkil etilgan tizim.

Elektron pochta qo'llash.

Elektron pochta - kompyuterlar orasida xabar uzatishni Lokal va Global asosda tashkil qiladi. Elektron pochtdan faqat xabarlarini emas, balki fayllarni uzatish uchun ham foydalaniladi. Ular yordamida tezkor usulda bir yoki bir nechta manzillar bilan axborot almashish mumkin. Elektron pochta qutilari soni 1997 yil boshida 250 millionni tashkil etdi. Elektron ma'lumotlar manzil va ma'lumotlar mavzuidan iborat bo'ladi. Manzil qismi odatda oluvchining manzilgohini, jo'natuvchining manzilgohini, ma'lumot mavzuini, fayllar xabarlariga ilova qilinuvchi axborotlarni o'z ichiga oladi.

Global kompyuter tarmoqlarining tijoratda qo'llanilishi.

Axborot texnologiyalari va zamonaviy texnika yutuqlari bilan o'zaro almashish ehtiyoji global kompyuter tarmoqlarini mamlakatlararo hamkorlik dasturini amalga oshirishning ajralmas qismi qilib qo'ydi. Ilmiy va maorif maqsadlari va

biznes uchun ko'plab kompyuter tarmoqlari tashkil etilgan. Ko'plab tarmoqlarni birlashtira oluvchi va dunyo hamjamiyatiga kirish imkoniyatini beruvchi tarmoq - bu Internet. Internet foydalanuvchiga cheksiz axborot resurslarini taqdim etadi. Do'stona grafik interfeys Internet xizmatidan har bir kishining foydalana olishi uchun imkoniyat yaratadi.

Moliyaviy-iqtisodiy faoliyatdagi global kompyuter tarmoqlari.

Zamonaviy axborot texnologiyasiga ega hisoblash texnikasidan va elektron uzatish tizimidan foydalanmay turib zamon talabiga javob beruvchi moliyaviy muassasalarni tashkil etish mumkin emas. Shu bois, bunday muassasalar ham dasturli – apparat kompleksi sifatida, ham elektron shaklda axborot uzatishning kommunikasiya vositasi sifatida eng yirik iste'molchilar hisoblanadi. Tashkilotlarning alohida avtomatlashtirilgan komplekslarini bog'lovchi global tarmoqlar milliy va xalqaro darajada hisob-kitoblar o'tkazish imkonini beradi.

1.3. Internetda informasion xavfsizlik.

Ma'lumki internet tarmoqlararo informasiya almashinuvini ta'minlavchi magistraldir. Uning yordamida dunyo bilimlar manba'iga kirish, qisqa vaqt ichida ko'plab ma'lumotlar yig'ish ishlab chiqarishning va uning texnik vositalarini masofadan turib boshqarish mumkin. Shu bilan bir qatorda internetning ushbu imkoniyatlaridan foydalanib turmoqdagi begona kompyuterlarni boshqarish ularning ma'lumotlar bazasiga kirish, nusxa ko'chirish g'arazli maqsadda turli xil viruslar tarqatish kabi noqonuniy ishlarni amalga oshirish mumkin. Internetda mavjud bo'lgan ushbu xavf, informasion xavfsizlik muammolari bevosita tarmoqlarning xususiyatlaridan kelib chiqadi.

Bizning oldingi paragraflarda qayd etib o'tganimizdek ixtiyoriy tarmoq xizmatini o'zaro kelishilgan qoida (protokol) asosida ishlovchi juftlik «Server» va «Mijoz» dastur ta'minoti bajaradi. Ushbu protokollar miqyosida ham «Server», ham «Mijoz» dasturlari ruxsat etilgan amallarini (operasiya) bajarish vositalariga ega. Masalan, NTTR protokoldagi formatlash komandalari Web sahifalarida joylashtirilgan tovush, vidio animasiyalar va har xil aktiv obyektlar ko'rinishidagi mikrodasturlar. Xuddi shunday ruxsat etilgan operasiyalar, aktiv obyektlardan foydalanib internetda ba'zi bir noqonuniy harakatlarni oshirish tarmoqdagi kompyuterlarga va ma'lumotlar bazasiga kirish hamda ularga tahdid solish mumkin bo'ladi.

Bu xavf va tahdid nimalardan iborat:

1. Tarmoqdagi kompyuterlarga ruxsatsiz kirish va uni masofadan turib boshqarish. Ularga sizning manfaatingizga zid bo'lgan dasturlarni joylashtirish mumkin.
2. Web sahifalarida joylashtirilgan «aktiv obyektlar» agressiv dastur kodlari bo'lib, siz uchun xavfli virus yoki josus dastur vazifasini o'tashi mumkin.
3. Internetda uzatilayotgan ma'lumotlar yo'l yo'lakay aloqa kanallari yoki tarmoq tugunlarida tutib olinishi ulardan nusxa ko'chirilishi, almashtirilishi mumkin.
4. Davlat muassasasi, korxonasi faoliyati, moliyaviy ahvoli va uning xodimlari haqidagi ma'lumotlarni razvedka qilinishi o'g'irlashi va shu orqali sizning shaxsiy hayotingizga, korxonasi rivojiga tahdid solishi mumkin.
5. Internetda e'lon qilinayotgan har qanday ma'lumot ham jamiyat uchun foydali bo'lmasligi mumkin, ya'ni internet orqali bizning ma'naviyatimizga,

madaniyatimizga va e'tiqodimizga zid bo'lgan informasialarni kirib kelishi ehtimoli ham mavjud.

Internet foydalanuvchisi ushbu xavflarni oldini olish uchun quyidagi texnik yechim va tashkiliy ishlarni amalga oshirishi zarur:

1. Shaxsiy kompyuterga va mahalliy kompyuter tarmog'iga hamda unda mavjud bo'lgan informasion resurslarga tashqaridan internet orqali kirishni cheklovchi va ushbu jarayonni nazorat qilish imkonini beruvchi texnik va dasturviy usullardan foydalanish.
2. Tarmoqdagi informasion muloqat ishtirokchilari va ular kuzatayotgan ma'lumotlarni asl nusxasiga mosligini tekshirish.
3. Ma'lumotlarni uzatish va qabul qilishda kriptografiya usullaridan foydalanish
4. Viruslarga qarshi nazoratchi va davolovchi dasturlardan foydalanish.
5. Shaxsiy kompyuter va mahalliy kompyuter tarmog'iga begona shaxslarni qo'ymaslik va ularda mavjud bo'lgan ma'lumotlardan nusxa olish imkoniyatlarini cheklovchi tashkiliy ishlarni amalga oshirish.

Bundan tashqari informasion xavfsizlikni ta'minlash borasida internet foydalanuvchilari orasida o'rnatilmagan tartib qoidalar mavjud. Ulardan ba'zi birlarini keltiramiz:

- Hyech qachon hyech kimga internetdagi o'z nomingiz va parolingizni aytmang.
- Hyech qachon hyech kimga o'zingiz va oila a'zolaringiz haqidagi shaxsiy hamda ishxonangizga oid ma'lumotlarni internet orqali yubormang.
- Elektron manzilingiz (*E-mail*)dan maqsadli foydalaning. Internet orqali dasturlar almashmang.
- Internetda tarqatilayotgan duch kelgan dasturlardan foydalanmang. Dasturlarni faqat ishonchli egasi ma'lum bo'lgan serverlardan ko'chiring.
- Elektron pochta orqali yuborilgan «aktiv obyektlar» va dasturlarni ishlatmang, yoki qo'shimchali o'z-o'zidan ochiluvchi sizga noma'lum arxiv holiday ma'lumotlarni ochmang.
- Elektron pochta xizmatidan foydalanayotganingizda ma'lumotlarni shifrlash zarur, ya'ni kriptografiya usullaridan foydalaning.
- Egasi siz uchun noma'lum bo'lgan xatlarni ochmang.
- Egasi ma'lum bo'lgan va uning sifatiga kafolat beruvchi antivirus dasturlardan foydalaning va ularni muntazam yangilab boring.
- Internetda mavjud bo'lgan informasion resurslar va dasturlardan ularning mualliflari ruxsatisiz foydalanmang.
- tarmoqdagi begona kompyuter va serverlarning IP manzillarini aniqlash va shu orqali ruxsat etilmagan serverlar va informasion resurslarga kirish nusxa ko'chirish, viruslar tarqatish kabi noqonuniy dasturlashtirish ishlari bilan shug'ullanmang, bu jinoyatdir.

1.3.2-a. Frontal so'rov uchun savollar

1. Tarmoq deganda nimani tushunasiz.
2. Qanday tarmoq turlari mavjud.

3. Birinchi global tarmoq nima deyilgan.
4. Internet –llobalal tarmog'i.
5. Birinchi bor internetga nechta kompyuter ulangan.
6. Iternetning asosiy tushunchalari.

1.3.2-b. Blis-so'rov uchun savollar

1. Bank tarmoqlari va banklararo xisob-kitob tizim qanday.
2. Elektron pochta nima.
3. Internetda informasion xavfsizlik.
4. Internetda xavfg'taxdid nimalardan iborat.
5. Glasnet tarmog'i qanday tarmoq.
6. Gipermat tushunchai.
7. Internet nechanchi yilda tashkil qilindi.
8. OSI –modeli.
9. URL manzil.
10. Server tushunchasi.

1.3.2-v. Og'zaki so'rov uchun savollar

1. Tarmoq deganda nimani tushunasiz.
2. Qanday tarmoq turlari mavjud.
3. Birinchi global tarmoq nima deyilgan.
4. Internet –llobalal tarmog'i.
5. Birinchi bor internetga nechta kompyuter ulangan.
6. Iternetning asosiy tushunchalari.
7. Bank tarmoqlari va banklararo xisob-kitob tizim qanday.
8. Elektron pochta nima.
9. Internetda informasion xavfsizlik.
10. Internetda xavfg'taxdid nimalardan iborat.
11. Glasnet tarmog'i qanday tarmoq.
12. Gipermat tushunchai.
13. Internet nechanchi yilda tashkil qilindi.
14. OSI –modeli.
15. URL manzil.
16. Server tushunchasi

1.3.3. Mustaqil ish uchun topshiriqlar

1. Kompyuter tarmoqlariini tashkil etishni o'rganish.
2. Internetda mavjud tushunchalarni o'zlashtirish.
3. Elektron pochtni qo'llashni o'rganish.
4. Internetda informasion xavfsizlikni ta'minlash yo'llarini o'rganish.

1.3.4. Kartochkalar uchun testlar

1. Birinchi qaysi davlatda va qachon global tarmoq tashkil qilingan.

- A) AQSh
- B) Yaponiya
- S) Afrika
- D) Shvesiya

2. Nechanchi yilda internet global tarmog' i tashkil etilgan.

- A) 1983 yil
- B) 1970 yil
- S) 1995 yil
- D) 1970 yil

3. Birinchi bor internet global tarmog'iga nechta kompyuter ulangan.

- A) 213 ta
- B) 220 ta
- S) 500 ta
- D) 90 ta

4. Server nima.

- A) boshqa kompyuterlarga xizmat ko'rsatadigan kompyuter.
- B) Tarmoqga ulovchi uskuna.
- S) Internet bilan ulovchi vosita.
- D) xammasi to'g'ri.

5. Elektron pochta nima.

- A) Kompyuterlar orasida xabar uzatishni tashkil qiluvchi vosita.
- B) Kompyuterlar orasida xabar qabul qiluvchi vosita.
- S) Tarmoq turi.

D) A va B to'g'ri.

6. Birinchi gipermatn taxirlovchisini kim tuzib chiqdi.

A) Nelson

B) Bil Geyts

S) Tim Berners

D) Van Dam

1.3.5. ekranga tayanch materiallarni ko'rsatish(slaydlar)

- Prezentasiya

1.3.6. Tavsiya etilgan adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

1. Matrosov S.Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnikе. BHV-SPb, 2000. 672 s.
2. Uilton P. JAVASCRIPT. Osnovy. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
3. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
4. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilozheniy na PHP i MySQL. - K.: "DiaSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
2. Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
3. Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilozheniy. Piter, 2001. - 384 s.
4. Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
5. Xilayer S., Mizik D. Programirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaksiya", 1999. - 296 s.
6. Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
7. Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000. - 320 s.

1.4. O'qitish usullari qoidalari

1.4.1. Aqliy hujum qoidalari

- Hyech qanday o'zaro baholash va tanqid;

- Taklif etilayotgan g'oyalarni baholashdan o'zingni tiy, hatto ular fantastic va iloji yo'q bo'lsa ham – hammasi mumkin;
- Tanqid qilma – hamma aytilgan g'oyalar birhilda;
- Bayon qiluvchi gapini bo'lma;
- Izoh berishdan o'zingni tiy;
- Maqsad bu - miqdor;
- Qancha g'oyalar ko'p bo'lsa chuncha yaxshi: yangi va zarur g'oya tug'ulishi imkoniyati ko'proq
- Agar g'oyalar takrorlansa o'ksinma,
- Tasavvuringga erk ber;
- Senda yaralgan g'oyalarni tashlama, agal ular sening nazaringda qabul qilingan sxemaga tegishli bo'lmasa ham;
- Bu muammo aniq usullar bilan yechiladi deb o'ylama.

1.4.2. “Insert” texnikasi qoidalari

- Matndi o'qib, ularda savollat tug'dirayotgan joylarni, ularni bilimlariga mos kelayotgan va mos kelmayotgan joylarni qalam bilan belgilab qo'yiladi;
- “Insert” jadvalini quyidagi belgilashlar bilan to'ldirish:
 Agar «!» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki siz o'ylagan fikrga to'g'ri kelayotganini o'qiyapsiz;
 Agar «–» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki tyo'g'ri deb o'ylaganingizga mutlaqo zid bo'lganini o'qiyapsiz;
 Agar «+» bo'lsa siz o'qiyotganingiz siz uchun yangilik;
 Agar «?» bo'lsa, siz o'qiyotganingiz siz uchun tushunarsiz yoki siz bu savolga yanada ko'proq ma'lumotlar olishni istaysiz.

1.4.3. Guruhlarda ishlash qoidalari

- Hamma o'z do'stlarini tinglashi kerak, unga yaxshi munosabatda bo'lib hurmat ko'rsatishi kerak;
- Hamma aktiv harakat qilishi lozim; berilgan topshiriqqa nisbatan birgalikda va javobgarlik bilan ishlashi kerak;
- Har kim o'ziga kerak paytda yordam so'rashi kerak;
- Har kim undan yordam so'ralganda yordam ko'rsatishi kerak;
- Guruhning ish natijalarini baholashda ishtirok yetishi lozim;
- Biz bir kemadamiz, o'zgalarga yordam berib o'zimiz o'rganamiz, shuni har kim tushunishi lozim;

**Mavzu 2.3. WYeB –TEKNOLOGIYaLAR VA ULARNING TASNIFI, WEB
–DIZAYNING USKUNAVIY VOSITALARI.
TA'LIMIY INTERNET RESURSLARI: SAYT VA PORTAL TUZILMASI
VA ASOSIY XIZMATLARI.**

Ma'ruzaga reja-topshiriqlar

Fan: PEDAGOGIK WYeV -DIZAYN.

O'quv soatii: 4 soat (ma'ruza);

O'quv mashg'ulotlari turi: ma'ruza; yangi mashg'ulotlarni mustahkamlash va o'rganish.

Ma'ruza rejasi:

1. Web brauzerlar
2. Netscape Communicator
3. Internet Explorer
4. WWW ga kirish
5. HTML asoslari

O'quv mashg'uloti maqsadi:

Talabalarga Web brauzer tushunchasi, brauzerlar turlari, HTML dasturlash tili asoslari tushunchalari xaqida ma'lumot berish

O'quv mashg'ulotining vazifalari:

- *O'rgatuvchi:* talabalarda qabul qilish faoliyatini tashkil qilish, yangi materialni boshlang'ich yesda qoldirish va anglash; terminlar, iboralarni xarakterlovchi elementlar; talabalarning firlashini rivojlantirish muammoli masalalarni yechimini mahoratini oshirish;
- *rivojlantiruvchi:* kitob matni bilan ishlay bilishligi – mag'zlarini tanlab olish, tahlil qilish; gaplar tuzish, hulosa chiqarish, materialni talabalarning izlash faoliyatini stimullashtirish; hususiydan umumiy holga o'tish usuli bilan tekshirish; tekshirish natijalarini tahlil qilib va uni umumlashtira olishini rivojlantirish; analitik-sintetik faoliyatning mantiqiy fikrlashini qo'llash; talabalarning ijodiy mahoratini shakillantirish;
- *Tarbiyalovchi:* aktiv faoliyatga, mustaqil ishga jalb qilish; guruhlarda ishlash qoidalariga rioya qila olish; fanni o'rganishga qiziqishni rivojlantirish; javobgarlik tuyg'ularini tarbiyalash, mehnatsevarlik, individual ishni jamoaviy ish bilan biriktirish, intizomlashtirish.

O'qitish texnologiyasi:

- *O'qutish usullari*: instruktaj; Ma'ruza, aqliy hujum, "Insert" texnikasi;
- *O'qitish shakillari*: frontal; jamoaviy;
- *O'qitish vositalari*: Ma'ruza matni; jadvallar, multimediya;
- *O'qitish sharoitlari*: texnik jihozlashtirilgan auditoriya;
- *Baholash va monitoring*: o'g'zaki savol-javob, blis-so'rov.

Pedagogik masalalar:

- Fanning masalalari va uning o'quv fanlar sistemasidagi o'rni va roli bilan tanishtirish;
- O'quv fanning tuzulmasi va tavsiya yetiladigan o'quv-metodik adabiyotlarni tasvirlash;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlarini ochib berish, baholash shakli va muddatlari;
- Fan ma'ruzasi paytida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy bosqichlarini xarakterlab berish va umumiy sxemasini tushuntirish.
- O'qitish texnologiyasi rivojlanishi perspektivasini xarakterlab berish;

O'quv faoliyati natijalari:

- Fan ma'ruzasi masalalari, maqsadlari va nomlari shakillanadi;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlari hamda baholash shakli va muddatlari aytiladi
- Fan ma'ruzasida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy sxemasini kengaytirib xarakterlab beradi;
- Fanning asosiy ta'riflarini beradi,
- Nazariy bilimlarning to'liqligi, sistemaliyligi va harakatliyligi;
- Amaliy mag'ulotlarni bajarishda o'rganilgan iboralar bilan ishlay olishligi;

1.2. Ma'ruzaning xronologik xaritasi

1 bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (10 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati*: tayyorgarlikni tekshirish (davomat, konspektning borligi; o'ziga ishonch, aniqligi,); kerakli materiallarni tarqatish (konspekt, tarqatma materiallar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadini bayon qilish; o'quv mashg'ulotning rajasi bilan tanishtirish; kalit iboralar va so'zlar, kategoriyalar; internet saytlari va adabiyotlar ro'yhati; o'quv natijalari haqida aytish;
- *Talabalar faoliyati*: o'quv joyini tayyorlash (talabalar borligi; tashqi ko'rinish; o'quv materiallar va qo'llanmalar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadi bilan tanishish; o'quv materialini qabul qilishga tayyorgarlik ko'rish;
- *Shakillar, usular, uslublar*: instruktaj; frontal so'rov; mustahkamlovchi so'rov.

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati*: mavzuga kiritadi; yangi mavzuga doir o'tgan fanlar va mashg'ulotlarning mavzularini yeslashga chorlaydi; ma'ruza matnini tarqatadi, tanishishni taklif yetadi, "Insert" usuli bilan belgilar qo'yishni taklif yetadi;

birinchi savol bo'yicha matn o'qiladi; qo'shimcha o'quv materiallarini aytib boorish va tushuncha berish; natural obektlarni namnoyon qilish va izohlash; tushunarsiz savollarni aniqlash va tushintirish; birinchi savol bo'yicha nazar (shunday qilib qolgan savollarga ham);

- *Talabalar faoliyati:* yangi mavzuda doir oldingi mashg'ulotlarda va fanlarda olgan bilimlarni mustahkamlaydi,; har bir kalit ibora va terminlarni yeshitib, yozib borib, konspekt qilib aytib borishadi; "Insert" usuli bilan belgilan o'qiydilar, aniqlik kiritadilar, savollar beradilar va o'zaro;
- *Shakillar, usular, uslublar:* frontav so'rov blis-so'rov; aqliy hujum, "Insert" texnikasi.

3 bosqich. Yakunlovchi qisim (10 daqiqa)

- *O'qituvchining faoliyati:* mnavzu bo'yicha hulosa qilish, talabalarning ye'tiborlarini asosiylarda jalb qilish; qilingan ishning muhimligini aytib o'tish; alohida talabalarning bajarilgan ishlarini baholash; o'zaro baholashning natijalarini chiqarish; o'quv mashg'ulotning yutuqlik darajasini baholash va tahlil qilish; mustaqil ish uchun topshiriqlar; baho ko'rsatgichlari va me'zonlari;
- *Talabalar faoliyati:* ishning tahlili; natijalarni olish; texnologik bilimlarni qo'llash; o'zaro baholashni o'tkazish, yo'l qo'yilgan hatolar bo'yicha tahlil va aniqlik kiritish; mustaqil ish topshiriqlarini yozib olish;
- *Shakillar, usular, uslublar:* guruhlarda ishlash, kartochkalarda topshiriqlar.

1.3. O'quv-metodik materiallar

Ma'ruza rejasi:

1. Web brauzerlar
2. Netscape Comunicator
3. Internet Explorer
4. WWW ga kirish
5. HTML asoslari

Kalit so'zlar: brauzer, WWW, TEG, HTML, WEB saxifa, korporativ sayt, NETSCAPE NAVIGATOR, INTERNET EXPLORER, MOSAIC.

1.3.1. Ma'ruza matni

2.1. Web brauzerlar

HTML da yozilgan Web sahifa odatda brauzer deb nomlanuvchi maxsus dastur yordamida quriladi. Bu so'zning o'zbekchaga to'g'ridan – to'g'ri tarjimasini «sharxlovchi dastur» manosini beradi. Brauzerning asosiy vazifasi foydalanuvchi talabiga muvofiq manzilni internetdan topish va qiyinchiliksiz uni tasvirlashdir.

Oldiniga brauzer HTML tilida yozilgan «instruksiyani» tahlil qiladi va bu instruksiya yordamida Web sahifada mavjud bo'lgan axborotni tasvirlaydi.

Hozirgi kunda eng ko'p ishlatiladigan 2 ta Web brauzer mavjud bo'lib Web sahifa tayorlovchilar bu brauzerlarning xususiyatlarini e'tiborga olishlari kerak. Bular "*Netscape Navigator*" va "*Microsoft Internet Explorer*" (*IE*) brauzerlaridir. Aslida brauzerlar juda ko'p, lekin ular dunyoda ishlatilayotgan brauzerlarning bor - yo'g'i 1% ni tashkil qiladi. Qolgan 75% ni *IE*, 24% ni esa "*Netscape Navigator*" egallaydi. Demak shunday ekan ko'pchilik hollarda shu 2 ta brauzer haqida so'z yuritiladi.

Keling endi brauzerlar tarixiga nazar tashlaylik. 1989-yilda Shveysariyada CERN (The European Laboratory for Particle physics) olimlari tomonidan WWW tizimiga asos solingandan keyin uning axborot manbalarini ochib ko'rish muammosi paydo bo'ldi.

Bu muammoni hal qiluvchi dastlabki dasturlardan biri bu *Lynx* tipidagi satrli brauzerdir. Shunday qilib dastlabki satrli brauzerlar paydo bo'ldi. Vaqt o'tishi bilan brauzerlardan faqat matnlarni emas, balki ovoz, grafika va tasvirlarni tasvirlash ham talab qilindi. Grafik ma'lumotlarni matnli ma'lumotlar kabi ko'rish masalasi birinchi bo'lib *Mosaic* brauzeri tomonidan amalga oshirilgan.

Mosaic brauzeri *UNIX*, *PC* va *Macintosh* platformalarida ishlashga mo'ljallangan bo'lib bepul brauzerdir. Keyinchalik *Mosaic* va *Silicon Graphics* asoschilari birlashib hozirgi kunda yetakchi brauzerlardan bo'lgan *Netscape* brauzeriga asos soldilar.

2.2. Netscape Communicator

Bu brauzer eng mashxur va ko'p ishlatiladigan Web brauzerlardan biridir. *Netscape* kompaniyasi foydalanuvchi uchun juda sodda va qulay bo'lgan ushbu dasturni bepul tarqatib Internet va WWW olamida inqilob qildi. Yillar davomida bu dastur Internet muhitida aloqa vositalarini o'zida to'liq mujassam qildi. Bu dasturga elektron pochta va yangiliklarni o'qish vositalari qo'shildi. Bularning hammasi birgalikda *Netscape Communicator* deb nom oldi.

Agar siz ushbu brauzerdan foydalanmoqchi bo'lsangiz u holda <http://home.netscape.com> sahifaga kirib dasturni kompyuteringizga o'rnatishingiz mumkin. *Netscape* ochiq arxitekturaga ega, ya'ni u *Java* va *JavaScript* tillarida yozilgan dasturlarni tushinadi. *Netscapening* yuqoridagi imkoniyatlari va uning ixtiyoriy platformalar (*Windows*, *Macintosh*, *OS/2* va *UNIX* ning barcha versiyalari) bilan birga ishlay olishi uning mashhurligini yanada oshiradi.

2.3. Internet Explorer

Netscape ning jiddiy raqobatchisi Microsoft firmasining *Internet Explorer* brauzeri hisoblanadi. Bu brauzer *Netscapening* yangi imkoniyatlarini o'zida mujassam qilgan va o'zining ilg'or texnologiyasiga ega bo'lgan brauzerdir. *Internet Explorer* HTML tilining hamma versiyalarini tushinadi. *Internet Explorer*da ishlash Microsoft ning boshqa mahsulotlari bilan tanish bo'lgan foydalanuvchi uchun juda qulaydir. Uning ishlash tartibi deyarli Netscapeniki kabidir. Bu ikkala brauzerlarning har biri o'zining maxsus imkoniyatlariga ega. Shu sababli bu ikkala brauzerning faqat bittasi yaxshi desak biz xato qilamiz.

Shuning uchun ham hozirda ikkala brauzer ham juda keng miqyosda ishlatilib kelinmokda.

2.4. WWW ga kirish

Internetning eng ma'lum va keng tarqalgan qismi bu WWW (World Wide Web) deb nomlanuvchi to'rdir. Bu to'r Web saytlar va alohida Web sahifalardan tashkil topgan. Web sahifalar esa HTML tili yordamida yaratiladi.

HTML tilidan foydalanish uchun dasturchi mutaxassis bo'lish shart emas, chunki bu til juda oddiy va har kim undan foydalanishi mumkin. HTML da ishlash uchun oddiy kompyuter foydalanuvchisi bo'lish va internetda ishlash bo'yicha ozgina malakasi bo'lsa yetarli. HTML tili yordamida har kim o'zining shaxsiy Web sahifasini yoki butun boshli bir Web saytini yaratish orqali o'zini butun dunyo axborot fazosida his qilishi mumkin. Albatta faqat HTML ni bilish interaktiv savdo saytlarini yaratish uchun yetarli emas. Bunday jiddiy maqsadlar uchun dasturlash bo'yicha yaxshi bilim va internetning har xil texnologiyalarini bilish talab qilinadi.

Ammo HTML ning qulayligi shundaki bu sodda instrument orqali zarur axborot Web saytlarini yaratish mumkin. HTML (jihozlari) tarmoq foydalanuvchilari uchun 5-10% ni inobatga olmaganda hamma imkoniyatlarga ega. Agarda o'zingizning saytingizda biror maxsus texnologiyalarni qo'llash zurrati tug'ilsa, u holda yana boshqa adabiyotlarni o'rganish lozim bo'ladi. Yangi tarmoq dasturini o'rganishdan oldin esa HTML ning imkoniyatlarini qo'llashni o'rganish lozim. Ushbu qo'llanmadan biz bu imkoniyatlar haqida deyarli hamma narsani bilib olamiz.

HTML boshqa zamonaviy tarmoq dasturlari texnologiyalariga nisbatan sodda bo'lsada, internet – butunjahon to'ri shu til (HTML) yordamida yaratilgan bir qancha xususiy va korporativ saytlarning majmuasidir. Internet texnologiyasi va shu bilan birga HTML tili ham kompyuter industriyasining rivojlanishiga bo'lgan bir yordam bo'ldi.

Internet - bu cheksiz imkoniyatdir, ammo bu imkoniyatlardan foydalanish uchun saytlarni yaratish bilan bog'liq uslublarni o'rganish o'rinlidir. Yuqorida HTML tili butun jahon to'ri uchun asos va baza ekanini aytib o'tgan edik.

2.5. HTML asoslari

Internet – sayyoramiz miqyosidagi kompyuter tarmoqlarining birlashmasidir. Agar kosmik stansiya a'zolarining E-mail dan foydalanishini inobatga olsak internetning sayyoramiz sarhadlaridan chiqqanini ham ko'rishimiz mumkin.

Butun dunyo o'rgimchak to'ri WWW (World Wide Web) - bu ko'p sonli o'zaro bir-biriga bog'langan hujjatlardir. Web sahifada boshqa Web sahifalar bilan bog'lovchi chekli gipermurojaat bo'ladi. Gipermurojaat mexanizmini bir necha so'z bilan izohlash qiyin, lekin kamida bir marta Web sahifaga kirib ishlagan odam buni darhol tushunadi.

Gipermurojaat butunjahon o'rgimchak to'ridan hujjatning URL deb nomlanuvchi manzilini qidirishda ishlatiladi. Biz bilamizki Web sahifaning asosiy

mohiyati axborotni tacvirlash va uni har bir foydalanuvchi uchun ochib berishdir. Bunda bir qancha funksional cheklanishlar mavjud, ya'ni biz oldindan Web sahifani ko'ruvchining kompyuteri qanday, monitoring imkoniyati qanday va ko'rish oynasining qanday o'lchamda o'rnatilganligini bilmaymiz. Biz hattoki foydalanuvchining qanday operasion muhitda ishlayotganini ham bilmaymiz. Web sahifa esa INTEL mashinada ham Makentoshda ham bir xil ko'rinishda bo'lishi kerak. Foydalanuvchi o'z operasion muhitida qanday yozuv shriftlar o'rnatganligi yoki uning videokartasi qancha rangni ko'tara olishi ham malum emas. Yuqoridagi malumotlarning yo'qligi yoki yetarli emasligi umumaxborot almashish tilining paydo bo'lishiga to'siq bo'lishi kerak edi, lekin bunday bo'lmadi.

Gap shundaki 1986 yili xalqaro standartlashtirish tashkiloti (ISO) tomonidan qog'ozdagi hujjatni ekranda tasvirlash imkonini beruvchi hamma variantlarni etiborga olgan SGML (Standart Generalired Markup Language) tili yaratildi. Hamma imkoniyatlarni etiborga olgan kuchli sistema ishlab chiqildi.

Web sahifa uchun bu yaxshi yo'l deb hisoblangan edi. Lekin bu til qonun qoidalari izohi yuzlab sahifalarni egalladi. Bunday til asosida yaratilgan sahifani tasvirlovchi dasturni ishlab chiqish uchun juda ko'p vaqt ketgan bo'lardi, shuning uchun Internet ehtiyoji uchun SGML tilining malum bir qismi tanlab olindi va HTML (Hyper Text Markup Language) deb nomlandi. HTML tilida yozilgan Web sahifa faylida axborotning qanday tasvirlanishi haqidagi yo'l yo'riqlar ketma – ket joylashgan bo'ladi. Bu fayl oddiy matnli fayl bo'lib uni maxsus brauzer datsturlarsiz o'qish qiyin. Grafik rasmlarni esa umumman ko'rib bo'lmaydi chunki uning o'rnida brauzer dasturga biror rasm kerakligini ko'rsatuvchi TEG turadi. Agar biz o'z Web sahifamizni yaratmoqchi bo'lsak, albatta HTML tilini yaxshi bilishimiz kerak bo'ladi.

1.3.2-a. Frontal so'rov uchun savollar

1. Brauzerlar tushunchasi va turlari.
2. Grafik ma'lumotlarni matnli ma'lumotlar kabi ochilishi birinchi bor qaysi brauzer orqali amalga oshirilgan.
3. Netscape Comunicator brauzerining ishlash jarayoni.
3. Internet Explorer brauzerining ishlash jarayoni.
4. WWW ga kirish kirish nima orqali amalga oshiriladi.
5. HTML asoslari nimalardan iborat

1.3.2-b. Blis-so'rov uchun savollar

1. HTML tilining qanday xususiyatlarini bilasiz.
2. Gipermatn mexanizmini izoxlab bering.
3. SGML tili qanday til.
4. TEG tushunchasi.

1.3.2-v. Og'zaki so'rov uchun savollar

1. Brauzerlar tushunchasi va turlari.

2. Grafik ma'lumotlarni matnli ma'lumotlar kabi ochilishi birinchi bor qaysi brauzer orqali amalga oshirilgan.
3. Netscape Communicator brauzerining ishlash jarayoni.
4. Internet Explorer brauzerining ishlash jarayoni.
5. WWW ga kirish kirish nima orqali amalga oshiriladi.
6. HTML asoslari nimalardan iborat
7. HTML tilining qanday xususiyatlarini bilasiz.
8. Gipermatn mexanizmini izoxlab bering.
9. SGML tili qanday til.
10. TEG tushunchasi.

1.3.3. Mustaqil ish uchun topshiriqlar

1. Brauzerlarni kompyuterga o'rnatish .
2. Grafik ma'lumotlarni matnli ma'lumotlar kabi ochilishi birinchi bor qaysi brauzer orqali amalga oshirilgan.
3. Netscape Communicator brauzerining ishlash jarayonini o'rganish.
4. Internet Explorer brauzerining ishlash jarayonini o'rganish.
6. HTML dasturlash tilida ishlatiladigan asosiy teglarni o'rganish.
7. HTML tilining qanday xususiyatlarini bilasiz.
8. Gipermatn mexanizmini izoxlab bering.
9. SGML tili qanday til.

1.3.4. Kartochkalar uchun testlar

1. Brauzer so'zi qanday ma'noni anglatadi.

- A) sharxlovchi dastur
- B) nusxa oliuvchi dastur
- S) virusga qarshi kupashuvchi dastur.
- D) kompyuterni yuklovchi dastur.

2. Dastlabki satrli brauzer qanday nomlangan.

- A) LUNX
- B) NETSCAPE NAVIGATOR
- C) INTERNET EXPLORER
- D) MOSAIC

3.WWW nimalardan tashkil topgan

A) WEB saytlardan

B) WEB saxifalardan

S) dasturlardan

D) A va B to'g'ri javob.

4.Xalqaro standartlashtirish tashkiloti nima deb ataladi.

A) ISO

B) OSI

C) URL

D) INTEL

1.3.5. ekranga tayanch materiallarni ko'rsatish(slaydlar)

- Prezentasiya

1.3.6. Tavsiya yetilgan adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

5. Matrosov S.Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnikе. BHV-SPb, 2000. 672 s.
6. Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
7. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
8. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilozheniy na PHP i MySQL. - K.: "DiaSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

8. Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
9. Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
- 10.Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilozheniy. Piter, 2001. - 384 s.
- 11.Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
- 12.Xilayer S., Mizik D. Programmirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaksiya", 1999. - 296 s.
- 13.Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
- Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000

1.4.O'qitish usullari qoidalari

1.4.1. Aqliy hujum qoidalari

- Hyech qanday o'zaro baholash va tanqid;
- Taklif yetilayotgan g'oyalarni baholashdan o'zingni tiy, hatto ular fantastic va iloji yo'q bo'lsa ham – hammasi mumkin;
- Tanqid qilma – hamma aytilgan g'oyalar birhirda;
- Bayon qiluvchi gapini bo'lma;
- Izoh berishdan o'zingni tiy;
- Maqsad bu - miqdor;
- Qancha g'oyalar ko'p bo'lsa chuncha yaxshi: yangi va zarur g'oya tug'ulishi imkoniyati ko'proq
- Agar g'oyalar takrorlansa o'ksinma,
- Tasavvuringga yerik ber;
- Senda yaralgan g'oyalarni tashlama, agal ular sening nazaringda qabul qilingan sxemaga tegishli bo'lmasa ham;
- Bu muammo aniq usullar bilan yechiladi deb o'ylama.

1.4.2. “Insert” texnikasi qoidalari

- Matndi o'qib, ularda savollat tug'dirayotgan joylarni, ularni bilimlariga mos kelayotgan va mos kelmayotgan joylarni qalam bilan belgilab qo'yiladi;
- “Insert” jadvalini quyidagi belgilashlar bilan to'ldirish:
Agar «!» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki siz o'ylagan fikrga to'g'ri kelayotganini o'qiyapsiz;
Agar «–» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki tyo'g'ri deb o'ylaganingizga mutlaqo zid bo'lganini o'qiyapsiz;
Agar «+» bo'lsa siz o'qiyotganingiz siz uchun yangilik;
Agar «?» bo'lsa, siz o'qiyotganingiz siz uchun tushunarsiz yoki siz bu savolga yanada ko'proq ma'lumotlar olishni istaysiz.

1.4.3. Guruhlarda ishlash qoidalari

- Hamma o'z do'stlarini tinglashi kerak, unga yaxshi munosabatda bo'lib hurmat ko'rsatishi kerak;
- Hamma aktiv harakat qilishi lozim; berilgan topshiriqqa nisbatan birgalikda va javobgarlik bilan ishlashi kerak;
- Har kim o'ziga kerak paytda yordam so'rashi kerak;
- Har kim undan yordam so'ralganda yordam ko'rsatishi kerak;
- Guruhning ish natijalarini baholashda ishtirok yetishi lozim;
- Biz bir kemedamiz, o'zgalarga yordam berib o'zimiz o'rganamiz, shuni har kim tushunishi lozim;

Mavzu 4: WEB –RESURSLARNI PEDAGOGIK LOYIXALASH.

Ma'ruzaga reja-topshiriqlar

Fan: PEDAGOGIK WEB -DIZAYN.

O'quv soatii: 4 soat (ma'ruza);

O'quv mashg'ulotlari turi: ma'ruza; yangi mashg'ulotlarni mustahkamlash va o'rganish.

Ish rejasi:

1. TEG lar
2. Metama'lumotlar
3. Identifikatorlar
4. Ishlatiladigan belgilar.

O'quv mashg'uloti maqsadi:

Talabalarga TEGlar tushunchasi, Metama'lumotlar tushunchasi, Identifikatorlar, dasturlashda ishlatiladigan belgilari tushunchalari xaqida ma'lumot berish

O'quv mashg'ulotining vazifalari:

- *O'rgatuvchi:* talabalarda qabul qilish faoliyatini tashkil qilish, yangi materialni boshlang'ich yesda qoldirish va anglash; terminlar, iboralarni xarakterlovchi elementlar; talabalarning firflashini rivojlantirish muammoli masalalarni yechimini mahoratini oshirish;
- *rivojlantiruvchi:* kitob matni bilan ishlay bilishligi – mag'zlarini tanlab olish, tahlil qilish; gaplar tuzish, hulosa chiqarish, materialni talabalarning izlash faoliyatini stimullashtirish; hususiydan umumiy holga o'tish usuli bilan tekshirish; tekshirish natijalarini tahlil qilib va uni umumlashtira olishini rivojlantirish; analitik-sintetik faoliyatning mantiqiy fikrlashini qo'llash; talabalarning ijodiy mahoratini shakillantirish;
- *Tarbiyalovchi:* aktiv faoliyatga, mustaqil ishga jalb qilish; guruhlarda ishlash qoidalariga rioya qila olish; fanni o'rganishga qiziqishni rivojlantirish; javobgarlik tuyg'ularini tarbiyalash, mehnatsevarlik, individual ishni jamoaviy ish bilan biriktirish, intizomlashtirish.

O'qitish texnologiyasi:

- *O'qutish usullari*: instruktaj; Ma'ruza, aqliy hujum, "Insert" texnikasi;
- *O'qitish shakillari*: frontal; jamoaviy;
- *O'qitish vositalari*: Ma'ruza matni; jadvallar, multimediya;
- *O'qitish sharoitlari*: texnik jihozlashtirilgan auditoriya;
- *Baholash va monitoring*: o'g'zaki savol-javob, blis-so'rov.

Pedagogik masalalar:

- Fanning masalalari va uning o'quv fanlar sistemasidagi o'rni va roli bilan tanishtirish;
- O'quv fanning tuzulmasi va tavsiya yetiladigan o'quv-metodik adabiyotlarni tasvirlash;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlarini ochib berish, baholash shakli va muddatlari;
- Fan ma'ruzasi paytida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy bosqichlarini xarakterlab berish va umumiy sxemasini tushuntirish.
- O'qitish texnologiyasi rivojlanishi perspektivasini xarakterlab berish;

O'quv faoliyati natijalari:

- Fan ma'ruzasi masalalari, maqsadlari va nomlari shakillanadi;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlari hamda baholash shakli va muddatlari aytiladi
- Fan ma'ruzasida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy sxemasini kengaytirib xarakterlab beradi;
- Fanning asosiy ta'riflarini beradi,
- Nazariy bilimlarning to'liqligi, sistemaliyligi va harakatliyligi;
- Amaliy mag'ulotlarni bajarishda o'rganilgan iboralar bilan ishlay olishligi;

• 1.2. Ma'ruzaning xronologik xaritasi

• 1 bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (10 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati*: tayyorgarlikni tekshirish (davomat, konspektning borligi; o'ziga ishonch, aniqligi,); kerakli materiallarni tarqatish (konspekt, tarqatma materiallar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadini bayon qilish; o'quv mashg'ulotning rajasi bilan tanishtirish; kalit iboralar va so'zlar, kategoriyalar; internet saytlari va adabiyotlar ro'yhati; o'quv natijalari haqida aytish;
- *Talabalar faoliyati*: o'quv joyini tayyorlash (talabalar borligi; tashqi ko'rinish; o'quv materiallar va qo'llanmalar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadi bilan tanishish; o'quv materialini qabul qilishga tayyorgarlik ko'rish;
- *Shakillar, usular, uslublar*: instruktaj; frontal so'rov; mustahkamlovchi so'rov.

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati*: mavzuga kiritadi; yangi mavzuga doir o'tgan fanlar va mashg'ulotlarning mavzularini yeslashga chorlaydi; ma'ruza matnini tarqatadi, tanishishni taklif yetadi, "Insert" usuli bilan belgilar qo'yishni taklif yetadi;

birinchi savol bo'yicha matn o'qiladi; qo'shimcha o'quv materiallarini aytib boorish va tushuncha berish; natural obektlarni namnoyon qilish va izohlash; tushunarsiz savollarni aniqlash va tushintirish; birinchi savol bo'yicha nazar (shunday qilib qolgan savollarga ham);

- *Talabalar faoliyati*: yangi mavzuda doir oldingi mashg'ulotlarda va fanlarda olgan bilimlarni mustahkamlaydi; har bir kalit ibora va terminlarni yeshitib, yozib borib, konspekt qilib aytib borishadi; "Insert" usuli bilan belgilan o'qiydilar, aniqlik kiritadilar, savollar beradilar va o'zaro;
- *Shakillar, usular, uslublar*: frontav so'rov blis-so'rov; aqliy hujum, "Insert" texnikasi.

3 bosqich. Yakunlovchi qisim (10 daqiqa)

- *O'qituvchining faoliyati*: mavzu bo'yicha hulosa qilish, talabalarning ye'tiborlarini asosiylarda jalb qilish; qilingan ishning muhimligini aytib o'tish; alohida talabalarning bajarilgan ishlarini baholash; o'zaro baholashning natijalarini chiqarish; o'quv mashg'ulotning yutuqlik darajasini baholash va tahlil qilish; mustaqil ish uchun topshiriqlar; baho ko'rsatgichlari va me'zonlari;
- *Talabalar faoliyati*: ishning tahlili; natijalarni olish; texnologik bilimlarni qo'llash; o'zaro baholashni o'tkazish, yo'l qo'yilgan hatolar bo'yicha tahlil va aniqlik kiritish; mustaqil ish topshiriqlarini yozib olish;
- *Shakillar, usular, uslublar*: guruhlarda ishlash, kartochkalarda topshiriqlar.

1.3. O'quv-metodik materiallar

Ma'ruza rejasi:

1. TEG lar
2. Metama'lumotlar
3. Identifikatorlar
4. Ishlatiladigan belgilar.

Kalit so'zlar: ochiluvchi va yopiluvchi teg, metama'lumot, identifikator, inline va blokli elementlar, parametr, qiymat.

1.3.1. Ma'ruza matni

3.1. TEG lar

HTML ning konstruksiyasi TEG lar deyiladi. Brauzer TEG larni oddiy matnlardan farqlashi uchun ular burchak qavslarga olinadilar. TEG tasvirlash jarayoni hatti harakatlarining boshlanishini bildiradi. Agar bu harakat butun hujjatga talluqli bo'lsa, bunday teg o'zining yopiluvchi juftiga ega bo'lmaydi. Juft teglarning ikkinchisi birinchisining harakatini yakunlaydi. Masalan, har bir Web sahifa `<html>` tegi bilan boshlanib `</html>` tegi bilan yopilishi kerak. Etibor bergan

bo'lsangiz yopiluvchi teg ochiluvchidan « / » belgisi bilan farq qiladi. Teg nomlari katta yoki kichik harflar bilan yozilishi mumkin, bularni brauzer bir xil qabul qiladi. HTML tilida boshqa kompyuter tillaridagi kabi izoh berish imkoniyati mavjud. Izoh quyidagi «<- - » va «- ->» belgilar orsiga yoziladi.

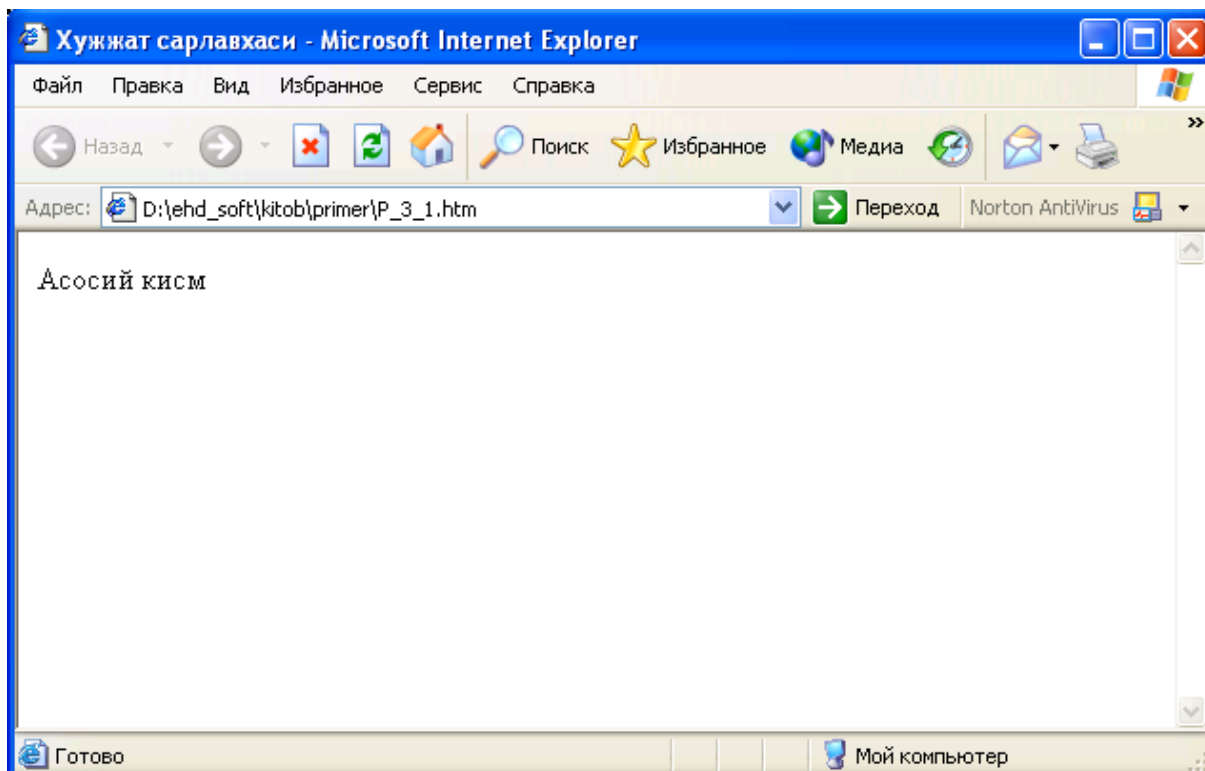
Masalan:

```
<-- Bu izox -->
```

Har qanday Web sahifa ikkita qismdan tashkil topadi. Bular sarlavha qismi va asosiy qism. Sarlavha qismida Web sahifa haqidagi malumot joylashadi, asosiy qismda esa Web sahifaning mazmuni bilan tasvirlanish qoidalari joylashadi. Sarlavha qismi quyidagi ochiluvchi <head> va yopiluvchi </head> teglari orasida joylashadi. Asosiy qism esa <body> va </body> teglari orasida joylashadi. Odatda sarlavha qismi oldidan qo'llanilayotgan HTML standartlari haqida malumot yoziladi. Har qanday Web sahifaning umumiy ko'rinishi quyidagicha bo'ladi:

Misol 3_1:

```
<!DOCTYPE HTML PUBLIC "-//W3C//DTD HTML 4.01//EN ">
<html>
  <head>
    <title>
      Hujjat sarlavhasi
    </title>
  </head>
  <body>
    Asosiy qism
  </body>
</html>
```


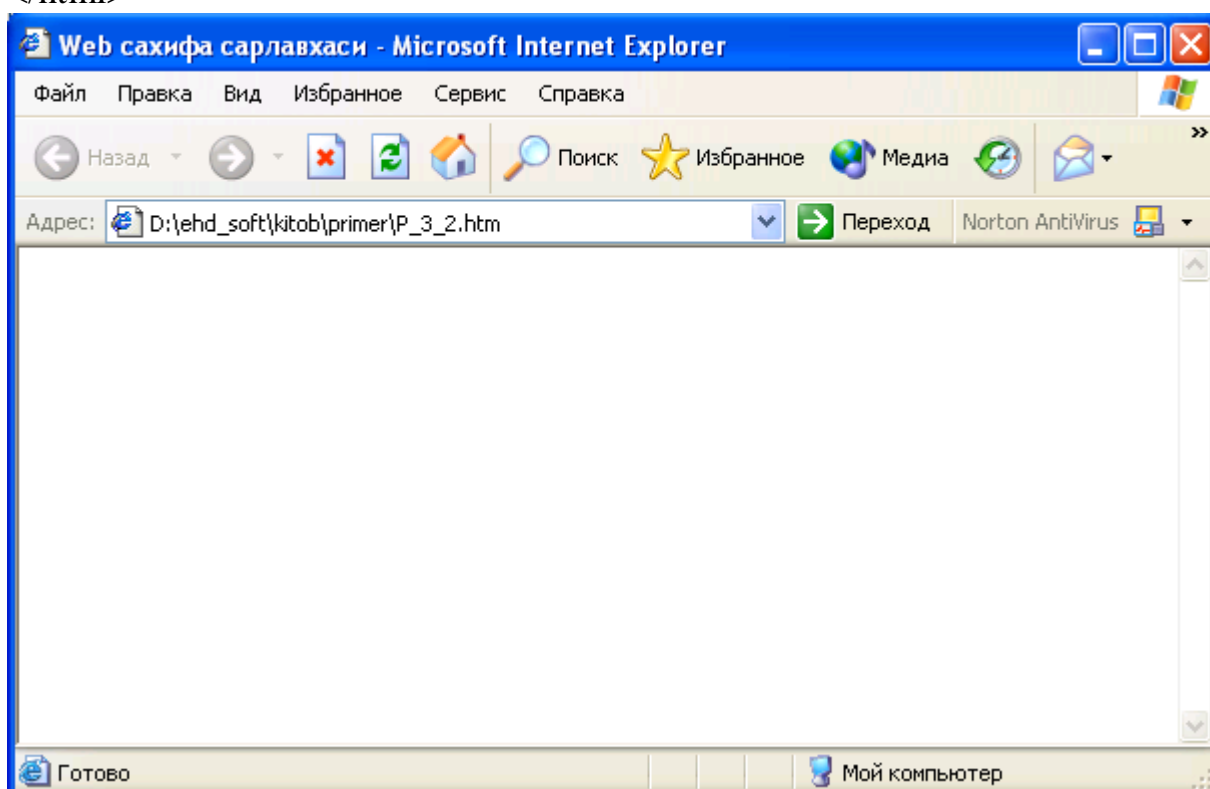
Rasm 3_1.

Birinchi *<!Doctype>* tegi o'zining parametrlari bilan brauzerga ushbu Websahifani qaysi HTML versiyada yozilganligi haqida malumot beradi.

Web sahifa ishga tushurilganda brauzerning eng yuqori satrida yuklanayotgan hujjat mazmunini anglatuvchi qisqacha yozuv turadi. Bu yozuvni hosil qilish uchun quyidagi ochiluvchi *<title>* va yopiluvchi *</title>* teglaridan fodalanamiz.

Misol 3_2:

```
<html>
<head>
  <title>Web sahifa sarlavhasi</title>
</head>
<body>
</body>
</html>
```


Rasm 3_2.

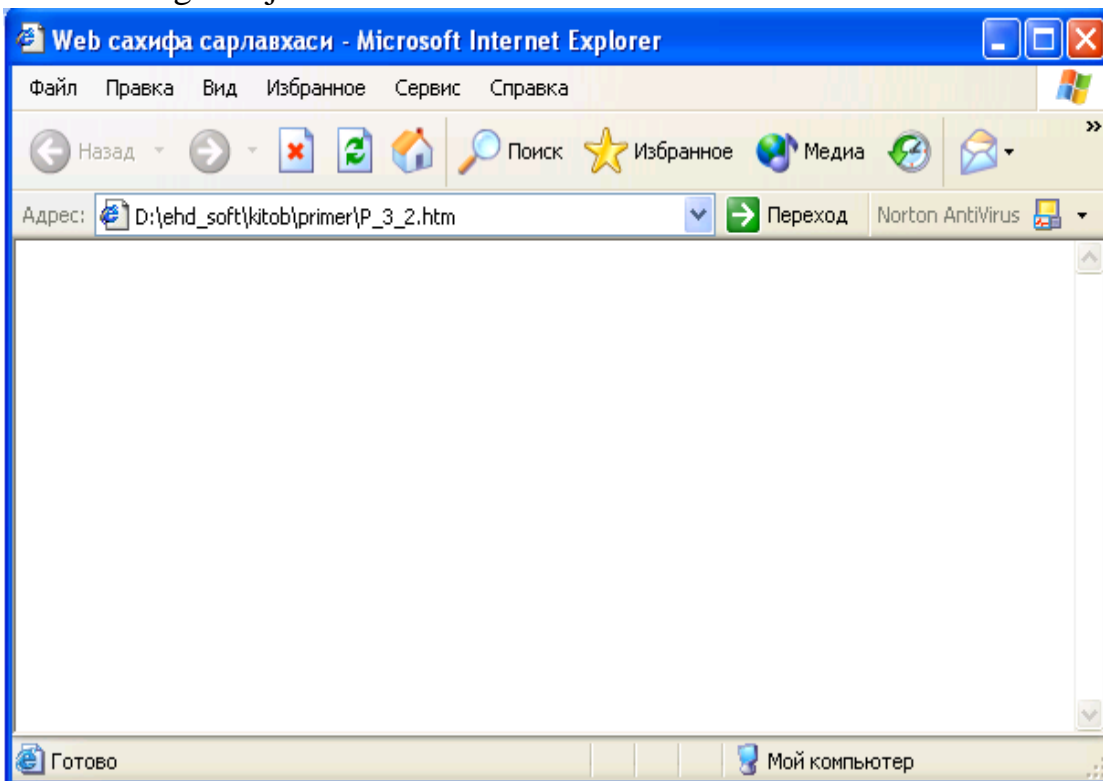
Web sahifaning asosiy qismi *<body>* va *</body>* teglari orasida joylashadi. Bu oddiy matn bo'lishi mumkin. Brauzer bu matnni tug'ridan to'g'ri interpretasiya qilib ekranda tasvirlaydi. Bizga dastlabki Web sahifamizni yaratish uchun oddiy «Bloknot» matn muharriri kifoya. Quyida ko'rsatilgan misolni matn muharririda yozib, uni xotiraga yozishda kengaytmasini html yoki htm deb kiritishimiz kerak.

Misol 3_3:

```
<html>
<head>
  <title>Mening birinchi Web sahifam </title>
</head>
<body>
  Mening bu sahifamga kiruvchilarga alangali salom
```


</body>
</html>

Bu faylni ishga tushirish uchun sichqoncha ko'rsatkichini shu fayl ustiga keltirib chap tugmasini ikki marta bosish kerak. Natijada ekranda quydagi ko'rinishdagi natija hosil bo'ladi:

Rasm 3.3

<body> tegi bir qancha qo'shimcha parametrlarga ega. Bu parametrlar te-
gning ochiluvchi qismida joylashadi. Parametrlar ikki qismdan iborat bo'ladi: par-
ametr nomi va parametr qiymati. Masalan *bgcolor* parametri tasvirlanayotgan Web
sahifa fonining rangini belgilaydi.

Masalan: `<body bgcolor = "green">`

Parametrlarning satrli qiymatlari qo'shtirnoq ichida yoziladi. Biz quyida <body>
tegining parametrlari bilan tanishamiz.

- *Background* - fon sifatida biror bir grafik tasvirdan foydalanish. Parametr qiymati sifatida grafik tasvir joylashgan manzil (URL) beriladi.
- *Text* - tasvirlanayotgan matn rangi.
- *Link* - Web sahifadagi matnli gipermurojat rangi.
- *Vlink*-foydalanuvchi tomonidan oldin murojat qilingan gipermurojaat rangi.
- *Alink* - foydalanuvchi tomonidan tanlangan gipermurojaat rangi.
- *Lang* – Web sahifa matni yozilgan tilni aniqlash.

3.2. Metama'lumotlar

Endi biz metama'lumotlar bilan tanishib chiqamiz. Web sahifalarda meta
ma'lumotlarini hosil qilish uchun <meta> tegi ishlatiladi, uning umumiy ko'rinishi
quyidagicha:

`<meta name="o'zgaruchi nomi" content="o'zgaruvchi qiymati">`

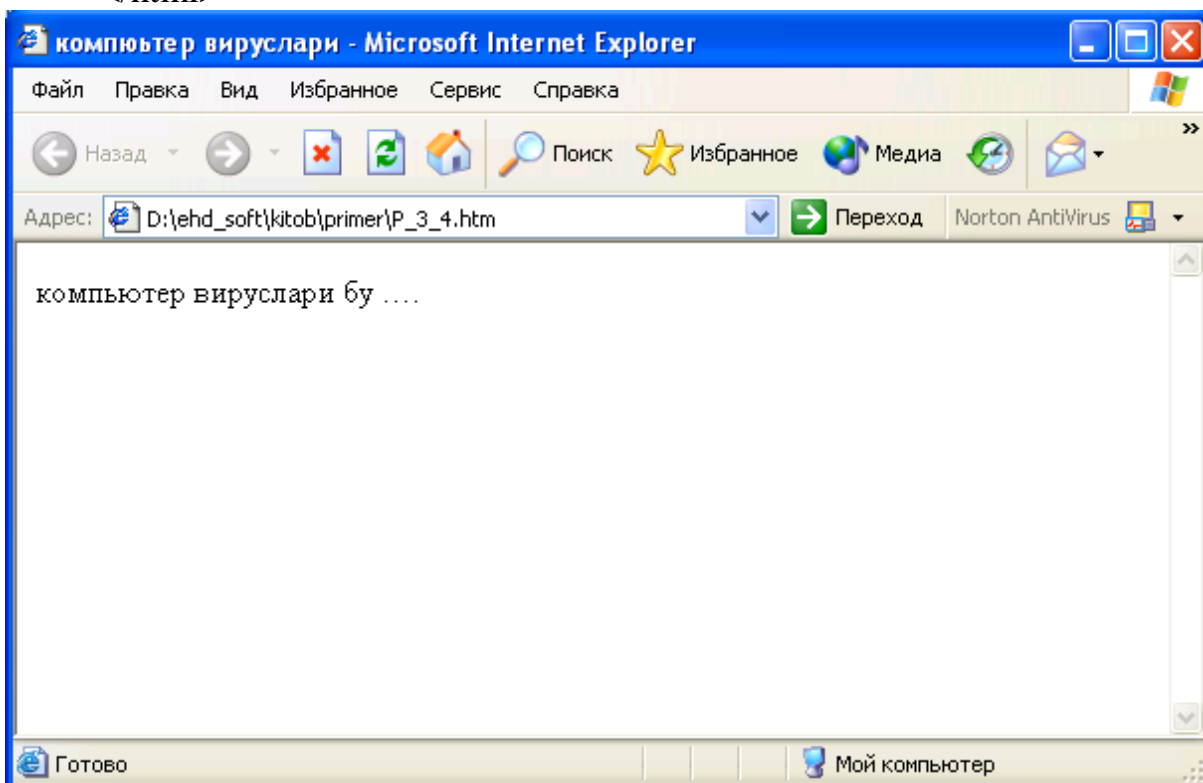
Agarda biz Web sahifadagi **avtor** haqida ma'lumot yozmoqchi bo'sak uni quyidagi ko'rinishda yozish mumkin:

```
<meta name = "Auther" content= "Bu meniki!!!">
```

Meta ma'lumotlar asosan Internet da joylashgan qidirish mashinalari uchun zarur. Qidirish mashinalari Web sahifalar haqidagi ma'lumotlarni qayerdan oladi degan savol paydo bo'ladi. Xuddi shu ma'lumotlarini qidirish mashinalari met-ao'zgaruvchilardan oladi. (Web sahifa qaysi sohaga tegishli, unda qanday ma'lumotlar borligi) *<meta>* tegida *keymards* va *description* o'zgaruvchisi bor. *Keymards* o'zgaruvchili Web sahifadagi kalitli so'zlar ro'yxatini o'zida saqlaydi. *description* o'zgaruvchi esa Web sahifaning qisqacha ma'lumotini o'zida saqlaydi. Masalan, bizning Web sahifamiz kompyuter viruslari haqida tayyorlangan bo'lsin u holda HTML hujjatda meta ma'lumotlarni quyidagicha yozish mumkin:

Misol 3_4.

```
<html>
  <head>
    <title>kompyuter viruslari </title>
    <meta name="keywords" lang="ru" sontent=" virus,
      kompter, antivirus,...">
    <meta name="description" content="Web sahifadagi kompter vi-
      ruslariga bag'ishlangan.
  </head>
  <body>
    kompyuter viruslari bu ....
  </body>
</html>
```


Rasm 3_4.

Brauzerlar foydalanuvchi tomonidan ochib ko'rilgan Web sahifalarini kesh xotirada saqlab qoladi. Agar foydalanuvchi yana shu sahifalarga murojaat qilsa, Web brauzer oldindan kesh xotirada mavjud bo'lgan (yana yangi sahifani internetdan olmasdan) nusxasini olib ko'rsatadi. Bu jarayon foydalanuvchining vaqtini va iqtisodini tejaydi. Endi Web sahifa qachon yangilanadi degan savol paydo bo'ladi. Bu savolga metama'lumotlardagi *expres* o'zgaruchilardan javob olish mumkin. Bu o'zgaruvchida Web sahifaning yaroqlilik muddati ko'rsatiladi. Agar kesh xotiradagi web sahifa yaroqlilik muddati o'tgan bo'lsa, brauzer tarmoqdan Web sahifani qaytadan o'qib oladi.

Misol:

```
<meta http-equiv="Expres" content="Tue,uf Aug 2002 14:56:27 Gmt">
```

Web sahifalarda ma'lumotlar tez o'zgarishi mumkin, masalan chatlarda va birja sahifalarida ma'lumotlar tez o'zgaradi. Bunday hollarda *ryefresh* o'zgaruvchisidan foydalaniladi va qiymatlari sekundlarda beriladi.

Masalan:

```
<meta http-equiv="Refresh" content=10>
```

Bu yozuvdan keyin Web sahifa har 10 sekunddan keyin avtomatik tarzda o'zi qayta yuklanadi.

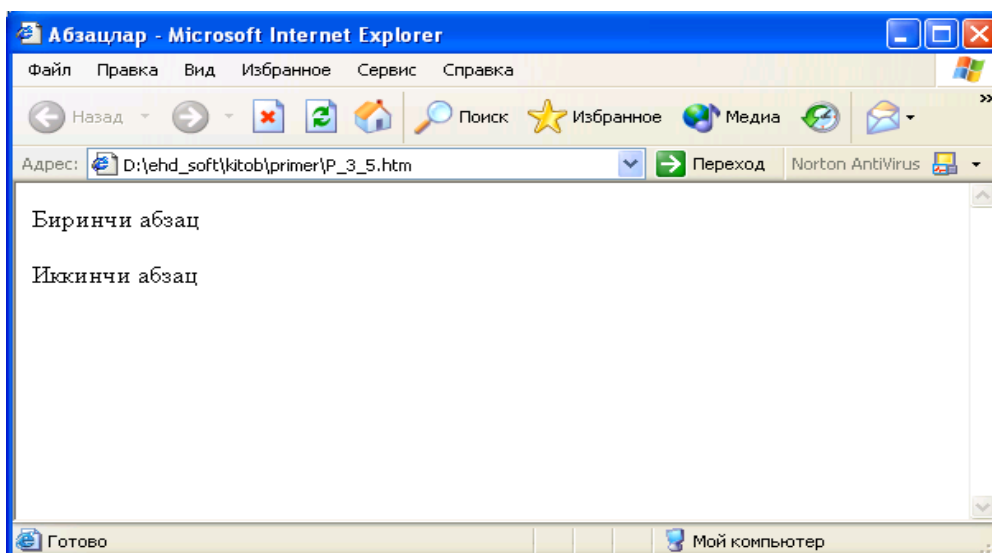
3.3. Identifikatorlar.

HTML tilida har bir qo'llanilgan tegga unikal idintifikator berish imkoniyati mavjud. Masalan matn bir necha abzaslardan tashkil topgan bo'lsin. Har bir abzasga mos maxsus nom berish mumkin, keyinchalik HTML tilining qo'shimcha imkoniyatlari yordamida bu abzaslarni boshqarish mumkin, ya'ni ularning birortasini ko'rinmas qilish yoki shrifti rangini o'zgartirish.

Yuqoridagi ishlar faqat abzaslar uchun emas, balki Web sahifaning ixtiyoriy qismi uchun ta'luqlidir. Biror bir tegni nomlash uchun *id* parametri ishlatiladi. Abzaslar `<p>` va `</p>` orqali ko'rsatiladi.

Misol 3_5.

```
<html>
  <head><title>Abzaslar</title></head>
  <body>
    <p id ="p1"> Birinchi abzas </p>
    <p id ="p2"> Ikkinchi abzas </p>
  </body>
</html>
```


Rasm 3_5.

HTML hujjatda *id* parametri qiymatlari takrorlanmasligi lozim, aks holda bu qiymatlar e'tiborga olinmaydi.

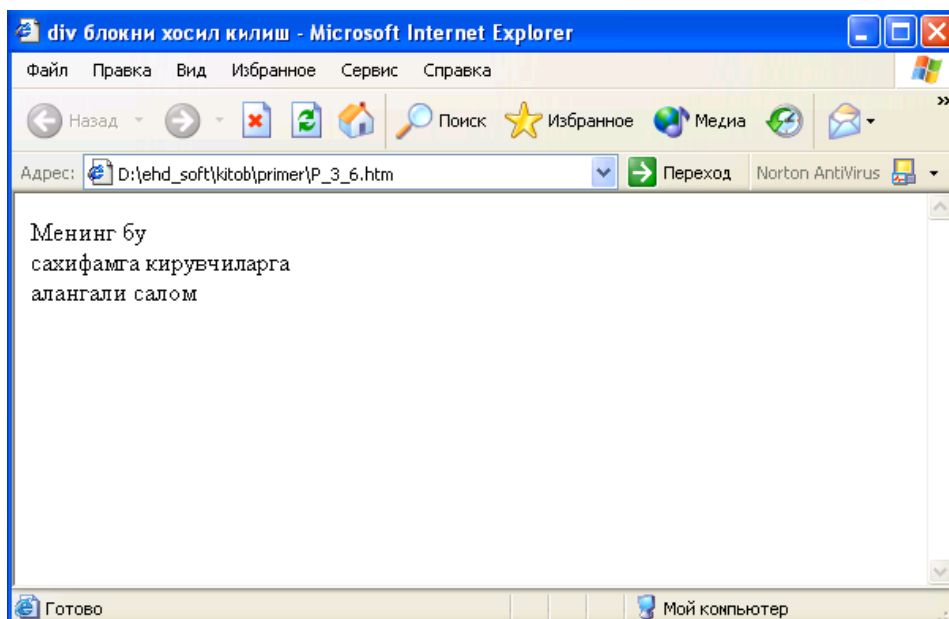
class parametri faqat shakl bezash ishlarida ishlatiladi. Biz Web sahifaning ayrim elementlarini sinflarga bo'lamiz, keyinchalik sinfni tasvirlash qoidalari yozuvini bir joydan o'zgartirishimiz mumkin va bu o'zgartirish avtomatik ravishda shu sinfga kirgan barcha teglarga tarqaladi.

HTML hujjatini tashkil etuvchi barcha elementlar ikki turga bo'linadi: *inline* elementlar va *blokli* elementlar. Inline elementlar oddiy matn elementlari bo'lib satr qismi ham bo'lishi mumkin, blokli elementlar esa har safar yangi satrdan boshlanishi shart. Blokli elementlar boshqa blokli elementlar va Inline elementlaridan tashkil topishi mumkin, lekin Inline elementlar blokli elementlarni o'z ichiga olmaydi. Web sahifa elementlarini bloklarga birlashtirish ularga birvarakayiga shakl berish imkonini beradi, yani, birlashtiruvchi yagona tegni aniqlab blok joylashuvini o'zgartirish mumkin. Tabiiyki bu Web sahifa elementlarining har birining joylashuvini alohida o'zgartirishdan oson.

Blokli tip elementlarini birlashtirish uchun `<div>` va `</div>` teglari qo'llaniladi. Inline elementlari esa `` va `` teglari orqali birlashtiriladi. Yuqorida aytilganlarga asosan `<div>` tegi `` tegi ichida joylasha olmaydi.

Misol 3_6:

```
<html>
  <head>
    <title>div blokni hosil qilish</title>
  </head>
  <body>
    <div>
      Mening bu <div> sahifamga kiruvchilarga </div> alangali salom
    </div>
  </body>
</html>
```

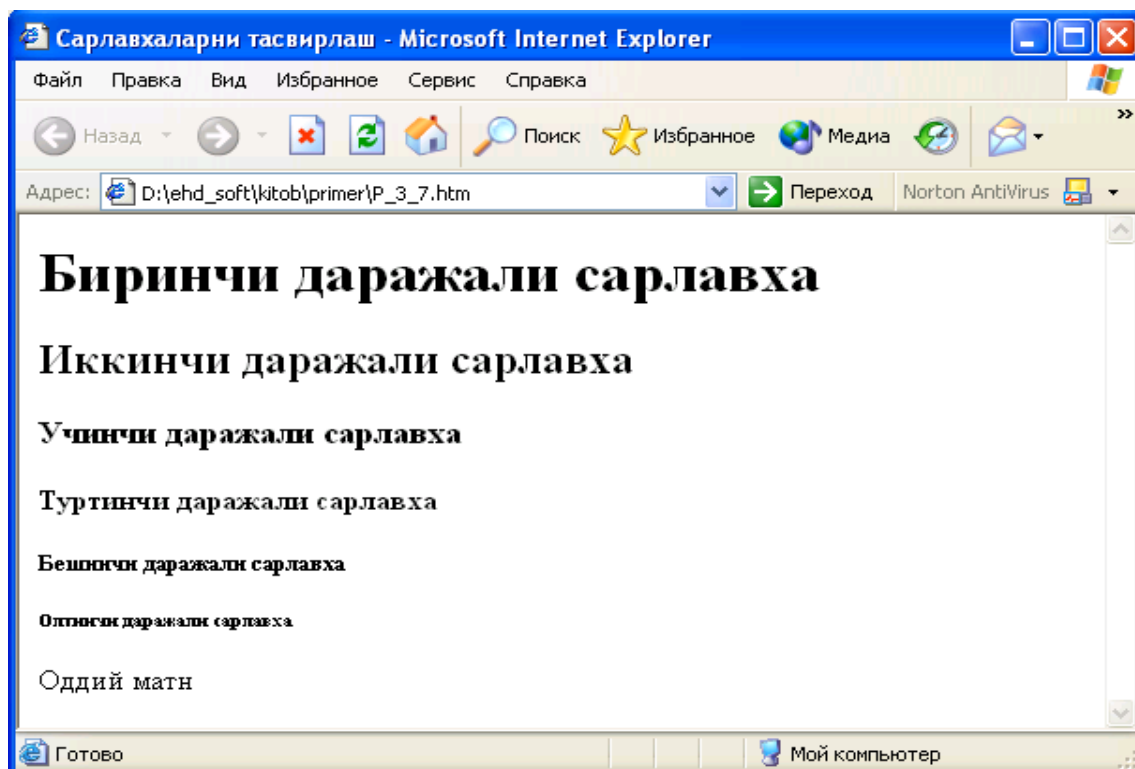

Rasm 3_6

`` va `<div>` teglari qoʻshimcha parametrlarni ham oʻz ichiga olishi mumkin. Bizga malum boʻlgan *id* va *class* parametrlaridan tashqari *style* va *align* parametrlari ham ishlatiladi. *style* parametri shu blokdagi malumot stilini oʻrnatadi, *align* parametri shu malumotni qanday tekislashni aniqlaydi. HTML hujjatida sarlavhaning oʻz teglari mavjud boʻlib, ular oltitadir. Eng yuqori darajasi bu birinchi darajali sarlavha `<h1>` va `</h1>` teglari orqali, ikkinchi darajali sarlavha `<h2>` va `</h2>` teglari orqali va oxirgi oltinchi darajali sarlavha `<h6>` va `</h6>` teglari orqali ifodalanadi. Quyidagi misolda biz sarlavhalar tasvirini koʻramiz:

Misol 3_7:

```
<html>
  <head>
    <title>Sarlavhalarni tasvirlash</title>
  </head>
  <body>
    <h1>Birinchi darajali sarlavha</h1>
    <h2>Ikkinchi darajali sarlavha</h2>
    <h3>Uchinchi darajali sarlavha</h3>
    <h4>Toʻrtinchi darajali sarlavha</h4>
    <h5>Beshinchi darajali sarlavha</h5>
    <h6>Oltinchi darajali sarlavha</h6>
    <p>Oddiy matn</p>
  </body>
</html>
```


Rasm 3_7

Sarlavha teglari `` va `<div>` teglari kabi *id*, *class*, *style*, *align* parametrlarini o'z ichiga oladi.

3.4. Ishlatiladigan belgilar.

Kompyuterda har bir belgi qandaydir sondan iboratdir. Operasion sistema har bir songa mos keluvchi belgini ekranda tasvirleydi. Sonlarga mos keluvchi belgilar jadvali kodirovka (kodlash) deyiladi. Hozirning o'zida rus tili belgilari uchun kamida 5 ta kodlash usullari mavjud. Agar Web sahifa yaratilayotganda qaysi kodlash usulidan foydalanilganni brauzer aniqlay olmasa, ekranda tushunarsiz belgilar paydo bo'ladi. HTML tili Web sahifa qaysi usulda kodlanganini ko'rsatib turish imkoniyatiga ega. Buning uchun `<meta>` tegi ishlatiladi.

HTTP protokolida (bayonnomasida) oldindan aniqlangan *Content-Type* nomli o'zgaruvchi mavjud. U o'zida Web sahifa tilini va kodlash usulini saqlaydi. Umumiy ko'rinish quyidagicha bo'ladi:

```
<META http-equiv = "Content-Type" content = "text/HTML; charset=ISO-8858-5">
```

Yuqoridagi misolda o'zgaruvchining qiymati “;” belgi bilan ajratilgan ikki qismdan iborat. Birinchi qism matnning HTML teglari yordamida yaratilgan oddiy matn ekanligini bildirsa ikkinchi qism foydalanilgan kodlash usulini ko'rsatib turadi. Yuqoridagi misolda xalqaro standartlashtirish tashkiloti (ISO) tomonidan tasdiqlangan standart kodlash usuli ko'rsatilgan. Afsuski brauzerlar matnda uchraydigan ba'zi bir belgilarni ekranda aks ettira olmaydi. Agar brauzer matnda “kichik” tengsizlik belgisini uchratsa uni teg uchun ochiluvchi qavs deb tushunadi. Matnda bu belgidan keyin hech qanday teg uchramasa matnning biror bir qismi e'tiborsiz qoldiriladi va ekranda aks ettirilmaydi. Bunday xatoliklarning oldini olish uchun matnda bunday belgilar o'rniga qo'shtirnoq ichiga olingan maxsus belgilar ketma – ketligi qo'llaniladi. Bunday belgilar ketma–ketligi albatta

qo'shtirnoq ichiga olingan bo'ladi va "&" belgisi bilan boshlanib ";" belgisi bilan tugaydi.

< <
> >
& &
" "
- &emdash

Bu belgilar xaqida to'liq ma'lumotlarni <http://www.uni-passau.de/~ramch/iso8859-1.html> manzilidan olish mumkin.

[http://www.uni-](http://www.uni-passau.de/~ramch/iso8859-1.html)

1.3.2-a. Frontal so'rov uchun savollar

- 1.HTML tilida izox berish qanday amalga oshiriladi.
- 2.Sarlavxa necha qismdan tashkil topadi.
- 3.Saxifaning asosiy qismi qaysi teg orasida joylashadi.
- 4.<body> tegining qo'shimcha parametrlarini ayting.
- 5.Metama'lumot deganda nimani tushunasiz.
6. <META> teglari ning ishlatilishi jarayonini tushuntirib bering.

1.3.2-b. Blis-so'rov uchun savollar

- 1.<META> tegining parametrlarini tushuntirib bering.
- 2.Nima uchun tegga identifikator beriladi.
3. Blok turidagi elementlarni birlashtirish uchun qaysi teglar ishlatiladi.
- 4.Sarlavxalarning tasvirlanish teglari ni tushuntirib bering.
6. <body> tegining parametrlarini tushuntirib bering.
- 7..HTML tilida saxifaning qaysi versiyada yozilganligi xaqida ma'lumot qanday beriladi

1.3.2-v. Og'zaki so'rov uchun savollar

- 1.HTML tilida izox berish qanday amalga oshiriladi.

- 2.Sarlavxa necha qismdan tashkil topadi.
- 3.Saxifaning asosiy qismi qaysi teg orasida joylashadi.
- 4.<body> tegining qo'shimcha parametrlarini ayting.
- 5.Metama'lumot deganda nimani tushunasiz.
6. <META> teglari ning ishlatilishi jarayonini tushuntirib bering.
- 7.<META> tegining parametrlarini tushuntirib bering.
- 8.Nima uchun tegga identifikator beriladi.
9. Blok turidagi elementlarni birlashtirish uchun qaysi teglar ishlatiladi.
- 10.Sarlavxalarning tasvirlanish teglari ni tushuntirib bering.
11. <body> tegining parametrlarini tushuntirib bering.
- 12.HTML tilida saxifaning qaysi versiyada yozilganligi xaqida ma'lumot qanday beriladi

1.3.3. Mustaqil ish uchun topshiriqlar

- 1.Teglarning ishlatilish jarayonini o'zlashtirish.
- 2.Metamalumlarni xosil qilishni o'zlashtirish.
- 3.Teglarga identifikatorlar berish imkoniyatlarini o'zlashtirish.
- 4.Dasturlashda ishlatiladigan belgilar.

1.3.4. Kartochkalar uchun testlar

- 1.HTML ning konstruksiyasi nima teyiladi.
 - A) teg
 - B) metama'lumot
 - S) parametr
 - D) identifikator

2. Web sahifa necha qismdan iborat bo'ladi.

- A) 2 qismdan
- B) 4 qismdan
- C) 3 qismdan
- D) 7 qismdan

3. Sahifaning asosiy qismi qaysi teg orasida joylashadi

- A) <body>
- B) <meta>
- S) <head>
- D) <title>

4. Dastlab sahifani yaratish uchun qaysi matn muxarriri ishlatiladi.

- A) Bloknot
- B) Word
- C) excel
- D) lexsicon

5. Tasvirlanayotgan matn rangi qaysi parametr orqali qo'yiladi.

- A) text
- B) Link
- C) Lang
- D) Vlink

6. Metama'lumotlar qaysi teg orasiga olinadi.

- A) <meta>

B) <body>

C) <HTML>

D) <title>

7. Abzaslar qaysi teg orasiga qo'yiladi.

A) <p>

B) <meta>

C) <Title>

D) <div>

1.3.5. ekranga tayanch materiallarni ko'rsatish(slaydlar)

- Prezentasiya

1.3.6. Tavsiya etilgan adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

1. Matrosov S. Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnikе. BHV-SPb, 2000. 672 s.
2. Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
3. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
4. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilozheniy na PHP i MySQL. - K.: "DiaSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

5. Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
6. Brandebau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
7. Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilozheniy. Piter, 2001. - 384 s.
8. Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
9. Xilayer S., Mizik D. Programirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaktsiya", 1999. - 296 s.
10. Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
11. Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000

1.4. O'qitish usullari qoidalari

1.4.1. Aqliy hujum qoidalari

- Hyech qanday o'zaro baholash va tanqid;
- Taklif yetilayotgan g'oyalarni baholashdan o'zingni tiy, hatto ular fantastic va iloji yo'q bo'lsa ham – hammasi mumkin;
- Tanqid qilma – hamma aytilgan g'oyalar birhirda;
- Bayon qiluvchi gapini bo'lma;
- Izoh berishdan o'zingni tiy;
- Maqsad bu - miqdor;
- Qancha g'oyalar ko'p bo'lsa chuncha yaxshi: yangi va zarur g'oya tug'ulishi imkoniyati ko'proq
- Agar g'oyalar takrorlansa o'ksinma,
- Tasavvuringga yerik ber;
- Senda yaralgan g'oyalarni tashlama, agal ular sening nazaringda qabul qilingan sxemaga tegishli bo'lmasa ham;
- Bu muammo aniq usullar bilan yechiladi deb o'ylama.

1.4.2. “Insert” texnikasi qoidalari

- Matndi o'qib, ularda savollat tug'dirayotgan joylarni, ularni bilimlariga mos kelayotgan va mos kelmayotgan joylarni qalam bilan belgilab qo'yiladi;
- “Insert” jadvalini quyidagi belgilashlar bilan to'ldirish:
Agar «!» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki siz o'ylagan fikrga to'g'ri kelayotganini o'qiyapsiz;
Agar «–» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki tyo'g'ri deb o'ylaganingizga mutlaqo zid bo'lganini o'qiyapsiz;
Agar «+» bo'lsa siz o'qiyotganingiz siz uchun yangilik;
Agar «?» bo'lsa, siz o'qiyotganingiz siz uchun tushunarsiz yoki siz bu savolga yanada ko'proq ma'lumotlar olishni istaysiz.

1.4.3. Guruhlarda ishlash qoidalari

- Hamma o'z do'stlarini tinglashi kerak, unga yaxshi munosabatda bo'lib hurmat ko'rsatishi kerak;
 - Hamma aktiv harakat qilishi lozim; berilgan topshiriqqa nisbatan birgalikda va javobgarlik bilan ishlashi kerak;
 - Har kim o'ziga kerak paytda yordam so'rashi kerak;
 - Har kim undan yordam so'ralganda yordam ko'rsatishi kerak;
 - Guruhning ish natijalarini baholashda ishtirok yetishi lozim;
- Biz bir kemadamiz, o'zgalarga yordam berib o'zimiz o'rganamiz, shuni har kim tushunishi loz

Mavzu5: HTML VA UNDA ISHLASH ASOSLARI

Ma'ruzaga reja-topshiriqlar

Fan: Pedagogik Web dizayn.

O'quv soatii: 4 soat (ma'ruza);

O'quv mashg'ulotlari turi: ma'ruza; yangi mashg'ulotlarni mustahkamlash va o'rganish.

Ish rejasi:

1. Ranglar va o'lchov birliklari
2. Matnlarni bezash
3. Font tegi

O'quv mashg'uloti maqsadi:

Talabalarga Ranglar va o'lchov birliklari tushunchasi, matnlari va saxifalarni bezashda ishlatiladigan teglar va parametrlari, tegi va parametrlari, matnni tasvirlashning boshqa teglari va parametrlari tushunchalari xaqida ma'lumot berish

O'quv mashg'ulotining vazifalari:

- *O'rgatuvchi:* talabalarda qabul qilish faoliyatini tashkil qilish, yangi materialni boshlang'ich yesda qoldirish va anglash; terminlar, iboralarni xarakterlovchi elementlar; talabalarning firlashini rivojlantirish muammoli masalalarni yechimini mahoratini oshirish;
- *rivojlantiruvchi:* kitob matni bilan ishlay bilishligi – mag'zlarini tanlab olish, tahlil qilish; gaplar tuzish, hulosa chiqarish, materialni talabalarning izlash faoliyatini stimullashtirish; hususiydan umumiy holga o'tish usuli bilan tekshirish; tekshirish natijalarini tahlil qilib va uni umumlashtira olishini rivojlantirish; analitik-sintetik faoliyatning mantiqiy fikrlashini qo'llash; talabalarning ijodiy mahoratini shakillantirish;
- *Tarbiyalovchi:* aktiv faoliyatga, mustaqil ishga jalb qilish; guruhlarda ishlash qoidalariga rioya qila olish; fanni o'rganishga qiziqishni rivojlantirish; javobgarlik tuyg'ularini tarbiyalash, mehnatsevarlik, individual ishni jamoaviy ish bilan biriktirish, intizomlashtirish.

O'qitish texnologiyasi:

- *O'qitish usullari:* instruktaj; Ma'ruza, aqliy hujum, "Insert" texnikasi;
- *O'qitish shakillari:* frontal; jamoaviy;
- *O'qitish vositalari:* Ma'ruza matni; jadvallar, multimediya;

- *O'qitish sharoitlari*: texnik jihozlashtirilgan auditoriya;
- *Baholash va monitoring*: o'g'zaki savol-javob, blis-so'rov.

Pedagogik masalalar:

- Fanning masalalari va uning o'quv fanlar sistemasidagi o'rni va roli bilan tanishtirish;
- O'quv fanning tuzulmasi va tavsiya yetiladigan o'quv-metodik adabiyotlarni tasvirlash;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlarini ochib berish, baholash shakli va muddatlari;
- Fan ma'ruzasi paytida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy bosqichlarini xarakterlab berish va umumiy sxemasini tushuntirish.
- O'qitish texnologiyasi rivojlanishi perspektivasini xarakterlab berish;

O'quv faoliyati natijalari:

- Fan ma'ruzasi masalalari, maqsadlari va nomlari shakillanadi;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlari hamda baholash shakli va muddatlari aytiladi
- Fan ma'ruzasida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy sxemasini kengaytirib xarakterlab beradi;
- Fanning asosiy ta'riflarini beradi,
- Nazariy bilimlarning to'liqligi, sistemaliyligi va harakatliyligi;
- Amaliy mag'ulotlarni bajarishda o'rganilgan iboralar bilan ishlay olishligi;

• 1.2. Ma'ruzaning xronologik xaritasi

• 1 bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (10 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati*: tayyorgarlikni tekshirish (davomat, konspektning borligi; o'ziga ishonch, aniqligi,); kerakli materiallarni tarqatish (konspekt, tarqatma materiallar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadini bayon qilish; o'quv mashg'ulotning rajasi bilan tanishtirish; kalit iboralar va so'zlar, kategoriyalar; internet saytlari va adabiyotlar ro'yhati; o'quv natijalari haqida aytish;
- *Talabalar faoliyati*: o'quv joyini tayyorlash (talabalar borligi; tashqi ko'rinish; o'quv materiallar va qo'llanmalar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadi bilan tanishish; o'quv materialini qabul qilishga tayyorgarlik ko'rish;
- *Shakillar, usular, uslublari*: instruktaj; frontal so'rov; mustahkamlovchi so'rov.

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati*: mavzuga kiritadi; yangi mavzuga doir o'tgan fanlar va mashg'ulotlarning mavzularini yeslashga chorlaydi; ma'ruza matnini tarqatadi, tanishishni taklif yetadi, "Insert" usuli bilan belgilar qo'yishni taklif yetadi; birinchi savol bo'yicha matn o'qiladi; qo'shimcha o'quv materiallarini aytib boorish va tushuncha berish; natural obektlarni namnoyon qilish va izohlash; tushunarsiz savollarni aniqlash va tushintirish; birinchi savol bo'yicha nazar (shunday qilib qolgan savollarga ham);

- *Talabalar faoliyati:* yangi mavzuda doir oldingi mashg'ulotlarda va fanlarda olgan bilimlarni mustahkamlaydi,; har bir kalit ibora va terminlarni yeshitib, yozib borib, konspekt qilib aytib borishadi; "Insert" usuli bilan belgilan o'qiydilar, aniqlik kiritadilar, savollar beradilar va o'zaro;
- *Shakillar, usular, uslublar:* frontav so'rov blis-so'rov; aqliy hujum, "Insert" texnikasi.

3 bosqich. Yakunlovchi qisim (10 daqiqa)

- *O'qituvchining faoliyati:* mnavzu bo'yicha hulosa qilish, talabalarning ye'tiborlarini asosiylarda jalb qilish; qilingan ishning muhimligini aytib o'tish; alohida talabalarning bajarilgan ishlarini baholash; o'zaro baholashning natijalarini chiqarish; o'quv mashg'ulotning yutuqlik darajasini baholash va tahlil qilish; mustaqil ish uchun topshiriqlar; baho ko'rsatgichlari va me'zonlari;
- *Talabalar faoliyati:* ishning tahlili; natijalarni olish; texnologik bilimlarni qo'llash; o'zaro baholashni o'tkazish, yo'l qo'yilgan hatolar bo'yicha tahlil va aniqlik kiritish; mustaqil ish topshiriqlarini yozib olish;
- *Shakillar, usular, uslublar:* guruhlarda ishlash, kartochkalarda topshiriqlar.

1.3. O'quv-metodik materiallar

Ma'ruza rejasi:

1. Ranglar va o'lchov birliklari
2. Matnlarni bezash
3. Font tegi

Kalit so'zlar: RGB kodi, rang va o'lchov birliklari, piksell, rang qiymatlari,.

1.3.1. Ma'ruza matni

4.1. Ranglar va o'lchov birliklari.

HTML hujjatining kodida biz hamisha biror bir bezak obyektlarining o'lchamlarini yoki ularning ranglari xususiyatlarini ko'rsatishimizga to'g'ri keladi.

HTML tilida rang va o'lchov birliklarini qo'llashning standart qoidasi mavjud.

Rang berishning ikkita usuli mavjud. Ko'p qo'llaniladigan usul kerak rangning RGB kodini ko'rsatishdir. Ma'lumki har qanday rangni uchta asosiy: qizil, yashil va ko'k ranglarning qorishmasidan hosil qilish mumkin. Brauzerlar bizga un olti milliondan ortiq rangni tasvirlash imkonyatini beradi, chunki asosiy 3 ta rangdan har birining qiymati 0 dan 255 gacha qiymat qabul qiladi. Ixtiyoriy rang har biri asosiy ranglarning ulushini ifodalovchi 3 ta son majmuasidan iborat bo'ladi.

HTML tilida rang qulaylik uchun 16 lik sistemadagi 6 ta raqamlardan tashkil topadi.

Masalan:

Color = "#FF0000"

16 lik raqamlar oldida “#” belgisi qo’yiladi. Rang ulushlarini ko’rsatib turuvchi raqamlar tartibiga e’tibor berish kerak. Chunki birinchi qizil, ikkinchi yashil va uchinchi ko’k rang ulushlari joylashadi. Biz yuqoridagi misolda qizil rangni tasvirdik.

Rang o’rnatishning muqobil varianti ham mavjud. Quyidagi jadvalda eng ko’p ishlatiladigan 16 ta rang uchun o’rnatilgan qiymatlar ko’rsatilgan:

Jadval 1.2.

№	Rang	16 lik kodi	Yozma qiymati
1	qora	#000000	Black
2	Kumush rang	#C0C0C0	Silver
3		#808080	Gray
4	Ok	#FFFFFF	White
5	Tuk qizil	#800000	Marron
6	Kizil	#FF0000	Red
7	Tuk qizil	#800080	Purple
8	Och qizil	#FF00FF	Fuchsin
9	Yashil	#008000	Green
10	Och yashil	#00FF00	Lime
11	Olxuri rangi	#808000	Olive
12	Sarik	#FFFF00	Yellow
13	Tuk ko’k	#000080	Navy
14	Kuk	#0000FF	Blue
15		#008080	Teal
16		#00FFFF	Aqua

Bu jadval qiymatlariga asosan qizil rangni quyidagicha tasvirlashimiz ham mumkin:

Color = "red"

Endi uzunlik o’lchov birliklarini qo’llashni ko’ramiz. Biz Web sahifadagi obyekt o’lchamlarini ikki xil usulda berishimiz mumkin. Birinchi usul o’lchamlar piksellarda beriladi, ikkinchi usul “o’zak” obyektga nisbatan prosentlarda beriladi. Agar biz Web sahifaga jadval joylashtirib uning enini 50% deb ko’rsatsak u holda bu 50% brauzer oynasi enining 50% ini tashkil etadi. Jadval yacheykasining o’lchami esa shu yacheyka joylashgan butun jadval o’lchamiga nisbatan % da hisobida olinadi. Foydalanuvchi tomonidan brauzer oyna o’lchamlari o’zgartirilsa o’nga mos ravishda Web sahifa parametrlari ham o’zgaradi. Web sahifa yaratayotganda brauzer oynasi o’lchami o’zgarganda Web sahifa parametrlari o’zgarayotgan usulda yaratish kerak.

Agar biz biror bir obyektning enini 30 piksel o’lchamida o’rnatmokchi bo’lsak, uning yozilishi quyidagicha bo’ladi:

Width = "30"

Agar obyekt eni “o’zak” obyektning 30% ini tashkil qilishi kerak bo’lsa yozuv quyidagicha bo’ladi:

Width = “30%”

Parametr qiymatlari qo’shtirnoq ichiga olinishini e’tiborga olish zarur. Yuqorida ko’rilgan ikki xil usuldan tashqari obyekt o’lchamini berishning uchunchi bir usuli ham mavjud. Bu usulni yuqoridagi ikki usulning o’rtachasi deb hisoblasak ham bo’ladi. Bunda biz o’lchamlarni bir necha piksel soniga karrali qilib ko’rsatishimiz mumkin. Masalan bizga 3 ta satrdan iborat jadval berilgan bo’lsin. Agar har bir satr balandligi 30 pikselga karrali bo’lishini hoxlasak har bir satrni hosil qiluvchi tegga quyidagi yozuvni yozishimiz lozim:

height=”3*”

Karrali o’lcham berish belgisi sifatida yulduzcha (*) belgisi ishlatiladi. Karrali son koeffisienti hisoblanganda (*) belgisining chap tomonidagi son 10 ga ko’paytiriladi. Brauzer bunday obyektlarni maksimal o’lchamda tasvirlashga harakat qiladi. Agar jadval 180 piksel balandlikka ega bo’lsa, u holda har bir satr balandligi 60 pikselga teng bo’ladi. Agar balandligi 200 piksellik jadval qo’ysak 20 piksellik joy o’z-o’zidan yo’qoladi. Agar satrlarimiz bir xil balandlikda bo’lishini hoxlasak u holda parametrning quyidagi ko’rinishini qo’llagan ma’qul:

height= “*”

Jimlik bo’yicha yuqoridagi o’lchov berish usuli qo’llaniladi. Agar obyektlar guruqida o’lchamlari ko’rsatilmagan bo’lsa ular berilgan kenglikda maksimal o’lchamda teng joydashadilar.

4.2. Matnlarni bezash

HTML tilida matnni tasvirlashning bir qancha usullari mavjud. Brauzer ekranida matn satrini tasvirlash uchun hych qanday teg ishlatishga hojat yo’q. Matnni yozish kifoya. Lekin uni hattoki abzasga bo’lish ham teglarsiz amalga oshmaydi. Har xil kompyuter tizimlarida matnlarni azasga bo’lish uchun har xil simvollar ishlatiladi, lekin HTML hujjati kompyuter tizimi qanday bo’lishidan qa’tiy nazar bir xil tasvirlanishi lozim va shuning uchun abzasni ifodalovchi teg kiritilishiga to’g’ri kelgan. Har bir abzas boshida *<p>* tegi qo’yiladi, oxirida esa yopiluvchi *</p>* tegi qo’yiladi. Bu teg o’z parametrlariga ega. Bu parametrlar qatoriga identifikasiya parametrlari *class* va *id*, shaklli bezash parametri *style* va tekislash (tenglash) parametri *align* kiradi.

Abzasni brauzer oynasining o’ng yoki chap tomoniga tekislash, markazlashtirish yoki to’la eniga yoyib yozish uchun ularga mos ravishda *left*, *right*, *center* va *justify* qiymatlari ishlatiladi. Bularning qo’llanilishini quyidagi misolda ko’ramiz:

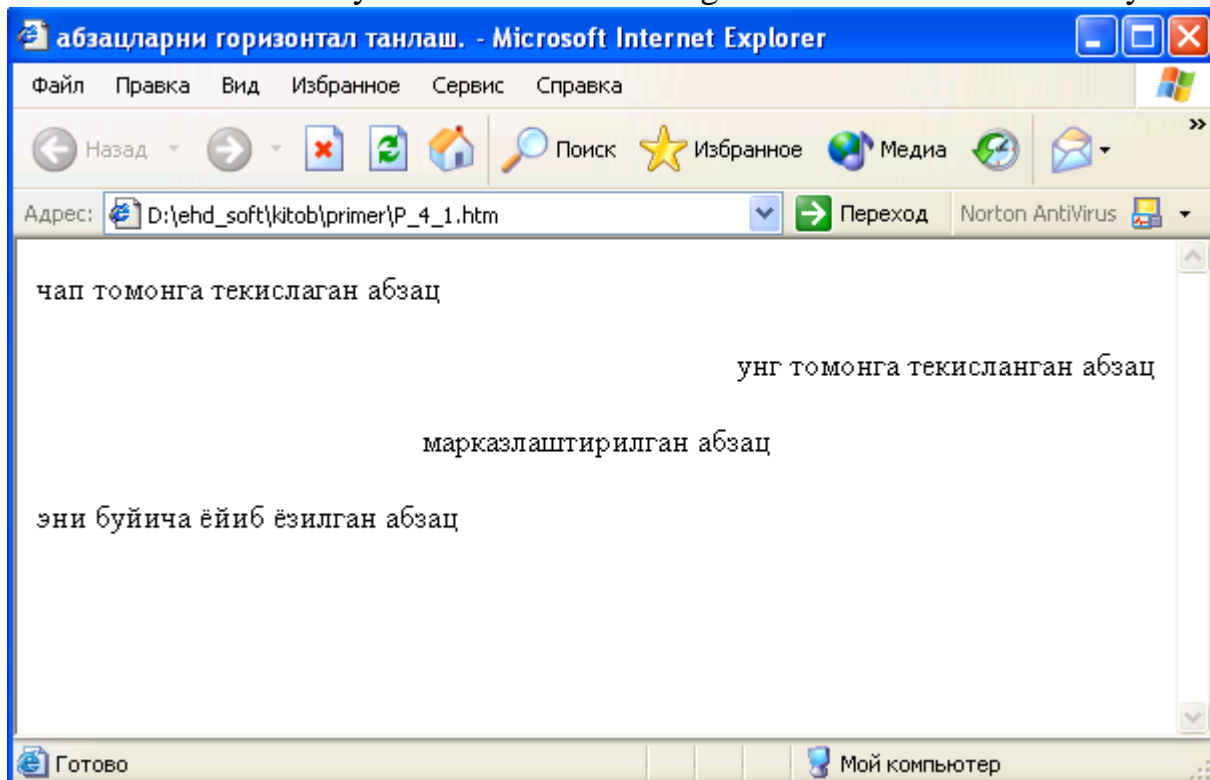
Misol 4_1.

```
<html>
  <head>
    <title> abzaslarni gorizontal tanlash.</title>
  </head>
  <body>
    <p align = “left”> chap tomonga tekislagan abzas </p>
    <p align = “right”> o’ng tomonga tekislangan abzas </p>
```

```
<p align = "center"> markazlashtirilgan abzas </p>
<p align = "justify"> eni bo'yicha yoyib yozilgan abzas </p>
</body>
```

```
</html>
```

Bunday kod bilan yozilgan faylning Internet Explorer brauzer tasviri 4_1 rasmda tasvirlangan. Internet Explorerning oldingi versiyalari bazi bir teglarni qo'llamasligi mumkin. Masalan eni bo'yiga yoyib yozish tegini brauzer qo'llamasa ekranda oddiy ko'rinishdagi matn yoziladi.

Rasm 4_1.

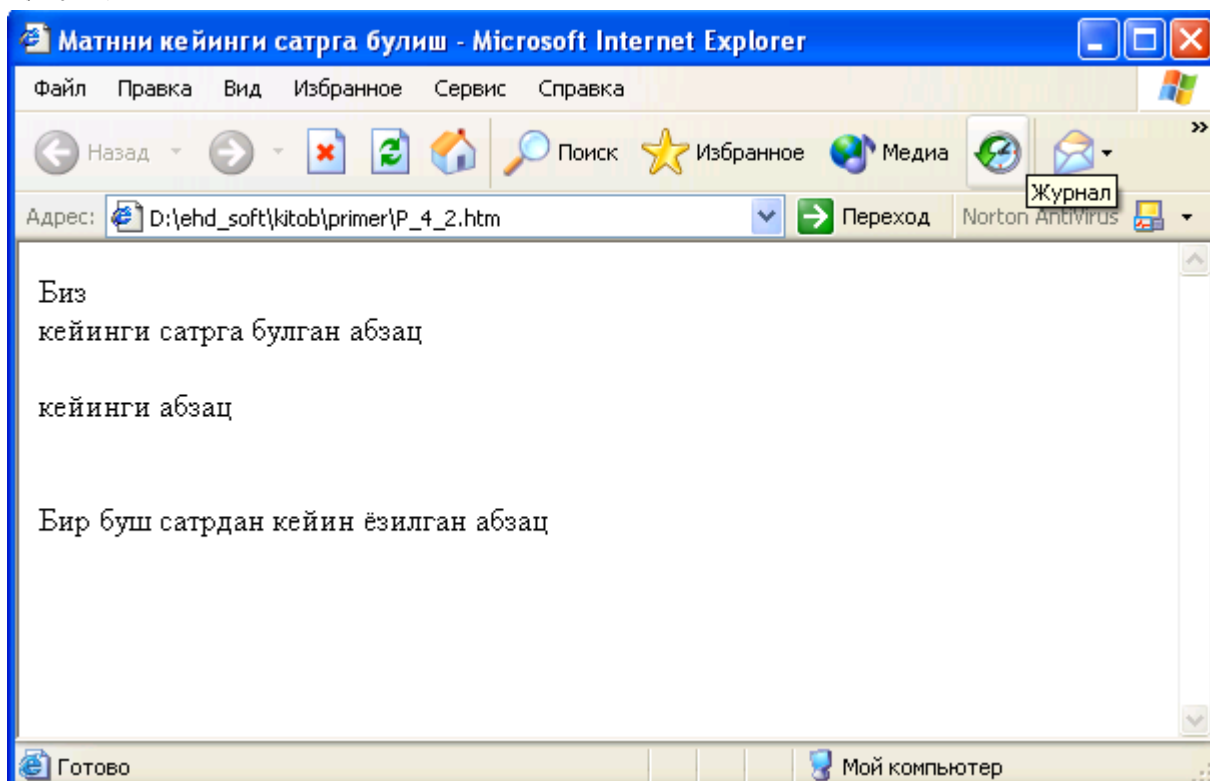
Bazan Web sahifa yaratuvchilari abzaslar oraligini kengaytirish uchun bo'sh abzaslardan foydalanishadi, yani abzasning ochiluvchi va yopiluvchi teglarining ichiga hyech narsa yozmasdan qo'llashadi. Brauzerlar esa bu narsani e'tibordan chetda qoldiradilar. Shuning uchun abzaslarni ajratish yoki biror abzasning ichidagi satrni bo'lib keyingi satrga o'tkazish uchun `
` tegi ishlatiladi. Bu teg matnning shu qismini keyingi satrga o'tkazish kerakligini anglatadi.

Quyidagi misolda bu teg har ikkala maqsadda qo'llaniladi.

Misol 4_2.

```
<html>
  <head>
    <title> Matnni keyingi satrga bo'lish </title>
  </head>
  <body>
    <p> Biz <br> keyingi satrga bo'lgan abzas </p>
    <p> keyingi abzas </p>
    <br>
    <p> Bir bo'sh satrdan keyin yozilgan abzas </P>
  </body>
```

</html>

Rams 4_2

4.3. Font tegi

Endi matn shriftlarini bezash usullarini ya'ni font tegini ko'rib chiqamiz. Biz `` tegini parametrlari bilan birga abzasning ixtiyoriy yerida qo'llashimiz mumkin. Bu tegdan keyingi matnlar parametrda ko'rsatilgan qiymatlar bo'yicha ekranda tasvirlanadi.

`` tegini yopiluvchi tegi `` shunday ko'rinishda bo'ladi.

`` tegi o'zining qo'llanilayotgan shrift o'lchamini ko'rsatuvchi *size*, shrift simvollarining ranggini belgilovchi *color* va matn qaysi shriftda tasvirlanishini belgilovchi *face* parametrlariga ega. *size* parametri qiymat sifatida 0 dan 7 gacha bo'lgan sonlarni qabul qiladi. Bu sonlar matndagi simvollar o'lchamini bildiradi. HTML da ofis dasturlaridagidek simvol o'lchamlarini absolyut o'rnatish imkoniyati yo'q. Chunki bizga Web sahifani ko'rayotgan foydalanuvchi kompyuterida o'rnatilgan shriftlar va qanday o'lcham imkoniyatlariga ega ekanligi noma'lum. Foydalanuvchi brauzeri biz ko'rsatgan shrift o'lchamiga maksimal mos keluvchi o'lchamni tanlashi kerak. *Size* parametri qiymati sifatida biz shrift o'lchamini berishimiz mumkin. Masalan shrift o'lchamini bittaga oshirish uchun quyidagi konstruksiyani yozishimiz kerak:

``

Shrift (simvol) o'lchamlarini ikki birlikka kichraytirish uchun esa quyidagini yozishimiz kerak:

``

Yuqoridagi teglar qatnashgan misolni ko'ramiz:

Misol 4_3.

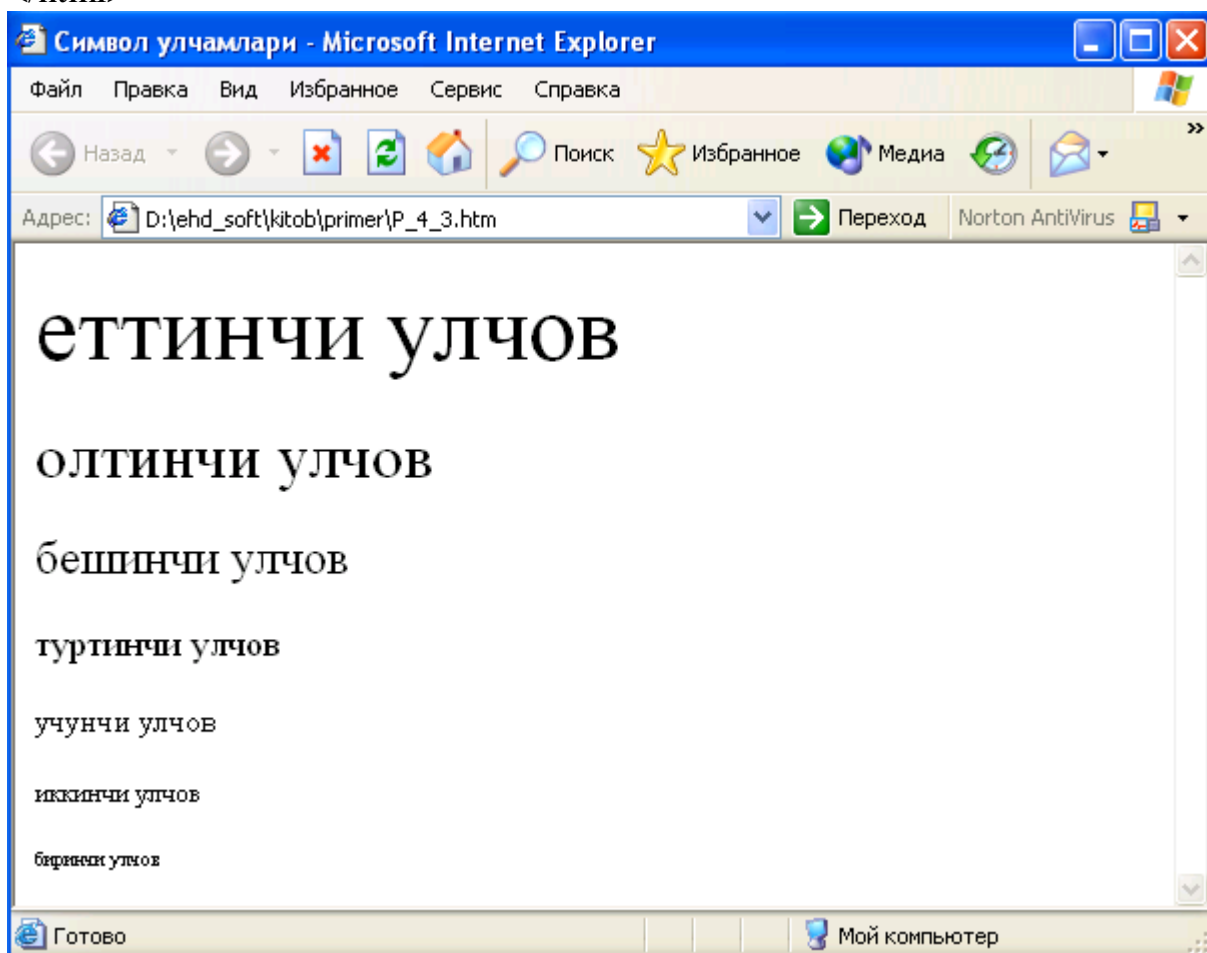
`<html>`

`<head>`

```

<title>Simvol o'lchamlari </title>
</head>
<body>
<p> <font size = "7"> yettinchi o'lchov </font> </p>
<p> <font size = "6"> oltinchi o'lchov </font> </p>
<p> <font size = "5"> beshinchi o'lchov </font> </p>
<p> <font size = "4"> to'rtinchi o'lchov </font> </p>
<p> <font size = "3"> uchunchi o'lchov </font> </p>
<p> <font size = "2"> ikkinchi o'lchov </font> </p>
<p> <font size = "1"> birinchi o'lchov </font> </p>
</body>
</html>

```


Rasm 4_3.

font tegining navbatdagi parametri bu *color* parametridir. *Color* parametri quyidagicha yoziladi:

```
<font color = "rang">
```

Masalan qo'llanilayotgan shrift simvollarini yashil rangda tasvirlash uchun quyidagini yozishimiz lozim:

```
<font color = "green">
```

Navbatdagi *face* parametri esa qo'llanilishi kerak bo'lgan shriftni belgilaydi. Biz matnni *face* yordamida *Times New Roman* yoki *Copperplate Gothic* shriftlari yordamida tasvirlanishini ko'rsatishimiz mumkin. Biz Web sahifada ishlatgan shrift foydalanuvchi kompyuterida operasion sistemaga o'rnatilmagan bo'lishi

mumkin, u holda brauzer o'z qoidalari asosida ish yuritadi. Har bir brauzerda Web sahifani yuklashda qaysi shriftlardan foydalanish kerakligini ko'rsatib turuvchi sozlash bo'limi mavjud. *Fase* parametri qiymati sifatida ko'pincha vergullar bilan ajratilgan shriftlar ro'yxati keltiriladi. Brauzer ro'yxat bo'yicha o'z operasion sistemasidan (tizimidan) shu shriftlarni qidiradi va birinchi topilgan shrift bo'yicha matnni tasvirlaydi. Endi esa *font* tegining barcha parametrlari qatnashgan misolni ko'ramiz:

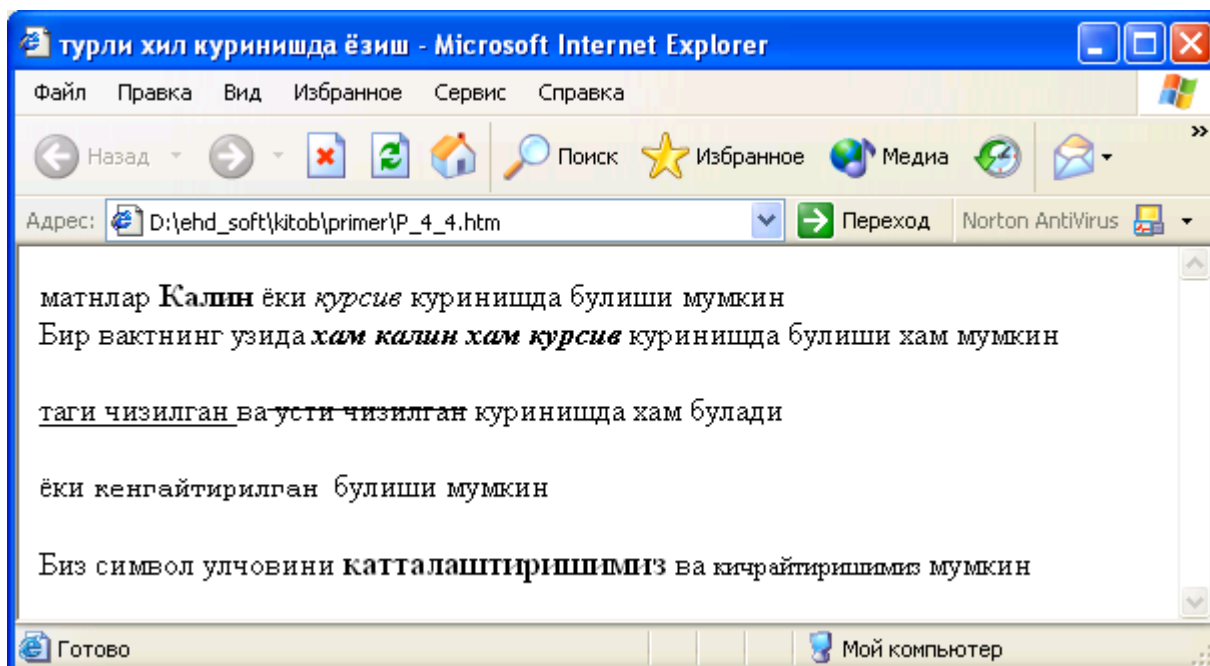
```
<font size = 4 color = "black" face = "courier new, arial black">
```

Yuqoridagi tegda shu tegdan keyingi matn to'rtinchi o'lchamda, qora rangda va *Courier New* yoki bu shrift sistemaga o'rnatilmagan bo'lsa *Arial Black* shriftida tasvirlanish kerakligi e'lon qilingan. HTML bizga yana simvollarni *kursiv*, **qalin**, tagiga chizilgan yoki ustidan chizilgan holatlarda tasvirlash imkonini beradi.

- `` va `` teglari belgilangan joydagi matnni qalin shriftida tasvirlaydi.
- `<i>` va `</i>` teglari belgilangan joy matnini kursiv shriftida tasvirlaydi.
- `<u>` va `</u>` teglari belgilangan joy matnini tagiga chizilgan shriftida tasvirlaydi.
- `<strike>` va `</strike>` teglari belgilangan joy matnini usti chizilgan shriftida tasvirlaydi.
- `<tt>` va `</tt>` teglari belgilangan joy matnini monoshrift shriftida tasvirlaydi.
- `<small>` va `</small>` teglari belgilangan joy matnini kichraytirilgan shriftida tasvirlaydi.
- `<big>` va `</big>` teglari belgilangan joy matnini kattalashtirilgan shriftida tasvirlaydi.

Misol 4_4.

```
<html>
  <head>
    <title> turli xil ko'rinishda yozish</title>
  </head>
  <body>
    <p> <font face = "Times New Roman"> matnlar
    <b> qalin </b> yoki
    <i>kursiv</i> ko'rinishda bo'lishi mumkin <br>
    Bir vaqtning o'zida <b> <i> ham qalin ham kursiv </b></i> ko'rinishda
    bo'lishi ham mumkin </p>
    <p><u> tagi chizilgan </u> va<strike> usti chizilgan</strike>
    ko'rinishda ham bo'ladi </p>
    <p>yoki <tt> kengaytirilgan </tt> bo'lishi mumkin </p>
    <p>Biz simvol o'lchovini <big> kattalashtirishimiz
    </big>va <small>kichraytirishimiz </small>mumkin</p>
  </body>
</html>
```


Rasm 4_4.

Html da matni tasvirlashning yana bir necha parametrlari mavjud. Bular qatoriga quyidagilar ham kiradi:

- `` va `` matni ajratish
- `` va `` juda sezilarli ajratish
- `<cite>` va `</cite>` sitata
- `<dfn>` va `</dfn>` biror terminni aniqlash
- `<code>` va `</code>` biror dasturlash tili kodini belgilash
- `<samp>` va `</samp>` dasturning matnli natijasi
- `<kbd>` va `</kbd>` foydalanuvchi tomonidan kiritilgan matn
- `<var>` va `</var>` dastur kodidagi o'zgaruvchilar
- `<abbr>` va `</abbr>` abbreviaturalar
- `<acronym>` va `</acronym>` akronimlar

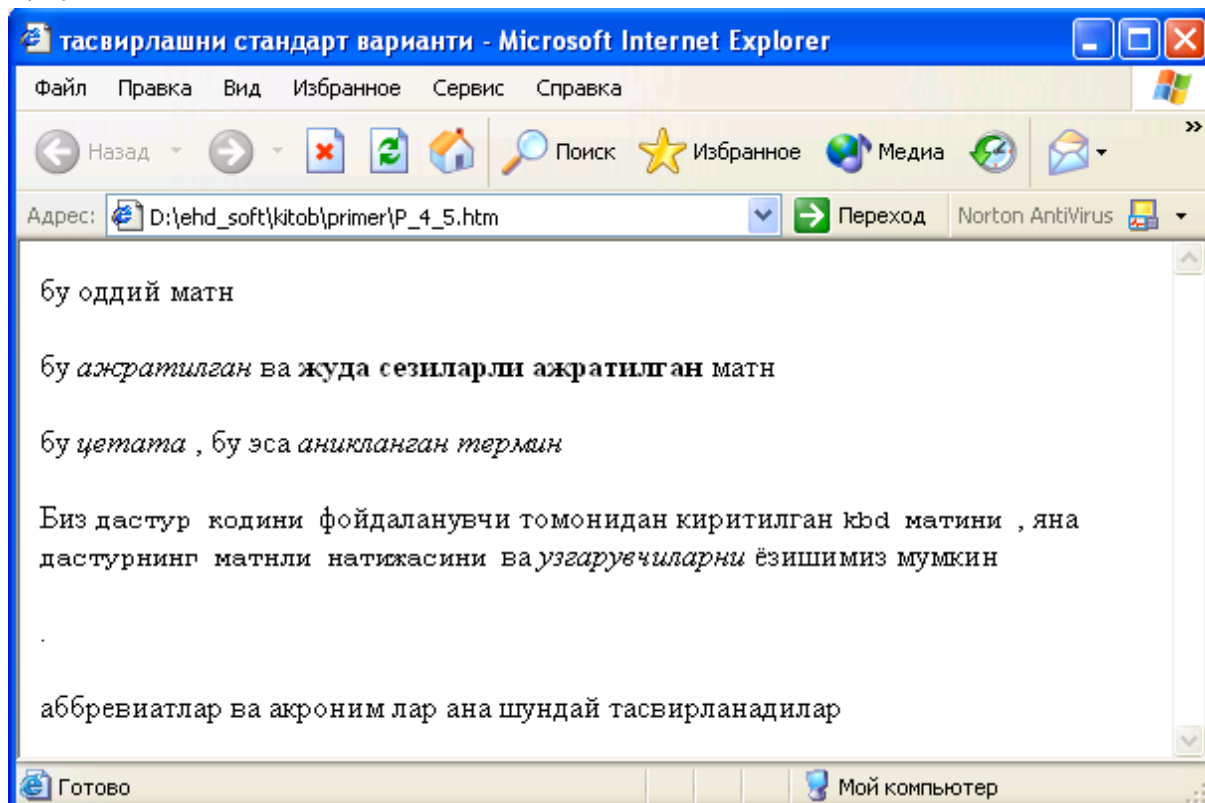
Misol 4_5.

```

<html>
  <head>
    <title> tasvirlashning standart varianti </title>
  </head>
</body>
  <p> <font face = "Times New Roman"> bu oddiy matn </p>
<p> bu <em> ajratilgan </em> va <strong> juda sezilarli ajratilgan
  </strong> matn </p>
<p> bu <cite> sitata </cite> , bu esa <dfn> aniqlangan termin </dfn> </p>
<p> Biz <code> dastur kodini </code> foydalanuvchi tomonidan kiritilgan
<kbd> kbd matnini </kbd>, yana <samp> dasturning matnli natijasini </samp> va
<var> o'zgaruvchilarni </var> yozishimiz mumkin </p>.
<p> <abbr> abbreviatlar </abbr> va <acronym> akronim </acronym> lar ana
shunday tasvirlanadilar
</body>

```

</html>

Rasm 4_5

Ba'zan biror bir matn muharririda yozilgan matnni Web sahifaga joylashtirishga to'g'ri keladi. Bunday paytda matn formati matn muharririda o'rnatilgan satr uzunligiga bog'liq bo'lib qoladi.

Bulardan tashqari HTML da yuqori va pastki indekslarni yozish imkoniyati mavjud. Yuqori indeksni yozish uchun `^{` va `}` teglari, pastki indekslarni yozish uchun esa `_{` va `}` teglari ishlatiladi. Bu teglar qatnashgan quyidagi misolni ko'ramiz:

Misol 4_9

<html>

<head>

<title>Yuqori va pasiki indekslar</title>

</head>

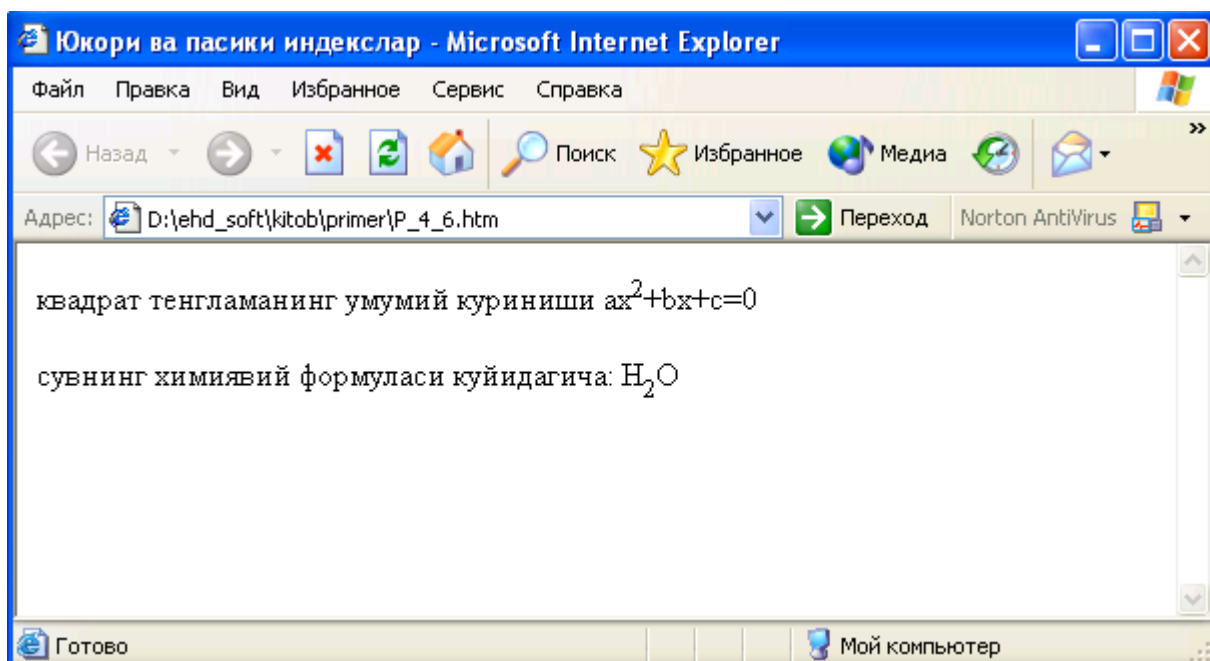
<body>

<p>kvadrat tenglamaning umumiy ko'rinishi $ax^2+bx+c=0$ </p>

<p>suvning ximiyaviy formulasi quyidagicha: H_2O </p>

</body>

</htm

1.3.2-a. Frontal so'rov uchun savollar

1. HTML da rang va o'lchov birliklarini qo'llashning standar qoidalari.
2. Rang o'rnatishning muqobil varianti.
3. Obyekt o'lchamlarini necha xilda berish mumkin.
4. Abzasni brauzer oynasining o'ng yoki chap tomoniga tekislash, markazlashtirish yoki to'la eniga yoyish qanday qiymatlar orkali amalga oshiriladi.
5. Matn shriftlarini bezashda qaysi teglar ishlatiladi.
6. `` tegining parametrlari va qiymatlari.

1.3.2-b. Blis-so'rov uchun savollar

1. Pastki va yuqorgi indeksni yozishda qanday teglar ishlatiladi.
2. Matni ajratish qaysi teg orqali olib boriladi.
3. Sitata qaysi teg orqali qo'yiladi.
4. Qaysi teglar matni qalin shriftlar orqali ifodalaydi.
5. Qaysi teglar matni kichraytirilgan shriftda tasvirlaydi.

6.Kaysi teglar matnni kattalashtirilgan shriftda tasvirlaydi.

1.3.2-v. Og'zaki so'rov uchun savollar

1.HTML da rang va o'lchov birliklarini qo'llashning standar qoidalari.

2.Rang o'rnatishning muqobil varianti.

3.Obyekt o'lchamlarini necha xilda berish mumkin.

4.Abzasni brauzer oynasining o'ng yoki chap tomoniga tekislash, markazlashtirish yoki to'la eniga yoyish qanday qiymatlar orkali amalga oshiriladi.

5.Matn shriftlarini bezashda qaysi teglar ishlatiladi.

6. tegining parametrlari va qiymatlari.

7.Pastki va yuqorgi indeksni yozishda qanday teglar ishlatiladi.

8.Matnni ajratish qaysi teg orqali olib boriladi.

9.Sitata qaysi teg orqali qo'yiladi.

10.Qaysi teglar matnni qalin shriftlar orqali ifodalaydi.

11.Qaysi teglar matnni kichraytirilgan shriftda tasvirlaydi.

12.Kaysi teglar matnni kattalashtirilgan shriftda tasvirlaydi.

1.3.3. Mustaqil ish uchun topshiriqlar

1.Saxifani bezashda qanday teglar va parametrlar ishlatilishi.

2. tegini, parametrlari va qiymatlarini berish qanday amalga oshiriladi.

3. 7.Pastki va yuqorgi indeksni yozishda qanday teglar ishlatiladi.

4.Matnni ajratish qaysi teg orqali olib boriladi.

5.Sitata qaysi teg orqali qo'yiladi.

6.Qaysi teglar matnni qalin shriftlar orqali ifodalaydi.

1.3.4. Kartochkalar uchun testlar

1.HTML tilida rang 16 sistemada nechta raqamdan iborat bo'ladi.

- A) 6
- B) 8
- S) 4
- D) 12

2.Parametr qiymatlari nima ichiga olinadi.

- A) qo'shtirnoq
- B) qavslar
- C) yulduzchalar
- D) apostrof

3 o'lchamini ko'rsatuvchi parametri

- A) size
- B) color
- S) face
- D) left>

4. tegida rangni belgilovchi parametr

- A) color
- B) size
- C) face
- D) id

5. tegida shriftni belgilovchi parametr.

A) face

B) size

C) color

D) Vlink

1.3.5. ekranga tayanch materiallarni ko'rsatish(slaydlar)

- Prezentasiya

1.3.6. Tavsiya etilgan adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

- 1.Matrosov S.Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnikе. BHV-SPb, 2000. 672 s.
- 2.Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
- 3.Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
- 4.Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilojeniy na PHP i MySQL. - K.: "DiaSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

- 5.Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
- 6.Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
- 7.Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilojeniy. Piter, 2001. - 384 s.
- 8.Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Базы данных dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
- 9.Xilayer S., Mizik D. Programmirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaktsiya", 1999. - 296 s.
- 10.Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
- 11.Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000

1.4.O'qitish usullari qoidalari

1.4.1. Aqliy hujum qoidalari

- Hyech qanday o'zaro baholash va tanqid;

- Taklif yetilayotgan g'oyalarni baholashdan o'zingni tiy, hatto ular fantastic va iloji yo'q bo'lsa ham – hammasi mumkin;
- Tanqid qilma – hamma aytilgan g'oyalar birhirda;
- Bayon qiluvchi gapini bo'lma;
- Izoh berishdan o'zingni tiy;
- Maqsad bu - miqdor;
- Qancha g'oyalar ko'p bo'lsa chuncha yaxshi: yangi va zarur g'oya tug'ulishi imkoniyati ko'proq
- Agar g'oyalar takrorlansa o'ksinma,
- Tasavvuringga yerik ber;
- Senda yaralgan g'oyalarni tashlama, agal ular sening nazaringda qabul qilingan sxemaga tegishli bo'lmasa ham;
- Bu muammo aniq usullar bilan yechiladi deb o'ylama.

1.4.2. “Insert” texnikasi qoidalari

- Matndi o'qib, ularda savollat tug'dirayotgan joylarni, ularni bilimlariga mos kelayotgan va mos kelmayotgan joylarni qalam bilan belgilab qo'yiladi;
- “Insert” jadvalini quyidagi belgilashlar bilan to'ldirish:
 Agar «!» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki siz o'ylagan fikrga to'g'ri kelayotganini o'qiyapsiz;
 Agar «—» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki tyo'g'ri deb o'ylaganingizga mutlaqo zid bo'lganini o'qiyapsiz;
 Agar «+» bo'lsa siz o'qiyotganingiz siz uchun yangilik;
 Agar «?» bo'lsa, siz o'qiyotganingiz siz uchun tushunarsiz yoki siz bu savolga yanada ko'proq ma'lumotlar olishni istaysiz.

1.4.3. Guruhlarda ishlash qoidalari

- Hamma o'z do'stlarini tinglashi kerak, unga yaxshi munosabatda bo'lib hurmar ko'rsatishi kerak;
- Hamma aktiv harakat qilishi lozim; berilgan topshiriqqa nisbatan birgalikda va javobgarlik bilan ishlashi kerak;
- Har kim o'ziga kerak paytda yordam so'rashi kerak;
- Har kim undan yordam so'ralganda yordam ko'rsatishi kerak;
- Guruhning ish natijalarini baholashda ishtirok yetishi lozim;
 Biz bir kemadamiz, o'zgalarga yordam berib o'zimiz o'rganamiz, shuni har kim tushunishi loz

Mavzu 6: GRAFIK AXBOROTLARNI WEB SAXIFAGA JOYLASH TIRISH UCHUN TAYYORLASH.

Ma'ruzaga reja-topshiriqlar

Fan: PEDAGOGIK WEB DIZAYN.

O'quv soatii: 4 soat (ma'ruza);

O'quv mashg'ulotlari turi: ma'ruza; yangi mashg'ulotlarni mustahkamlash va o'rganish.

Ish rejasi:

1. Grafik tasvirlar.
2. Videofayllar.
3. Tovushli fayllar.

O'quv mashg'uloti maqsadi:

Talabalarga web saxifalarga grafik obyektlar, fotorasmlar, tovushli fayllar va videokliplarni o'rnatish, ishlatiladigan teglar, parametrlar, qiymatlarni tasvirlashning tushunchalari xaqida ma'lumot berish

O'quv mashg'ulotining vazifalari:

- *O'rgatuvchi:* talabalarda qabul qilish faoliyatini tashkil qilish, yangi materialni boshlang'ich yesda qoldirish va anglash; terminlar, iboralarni xarakterlovchi elementlar; talabalarning firlashini rivojlantirish muammoli masalalarni yechimini mahoratini oshirish;
- *rivojlantiruvchi:* kitob matni bilan ishlay bilishligi – mag'zlarini tanlab olish, tahlil qilish; gaplar tuzish, hulosa chiqarish, materialni talabalarning izlash faoliyatini stimullashtirish; hususiydan umumiy holga o'tish usuli bilan tekshirish; tekshirish natijalarini tahlil qilib va uni umumlashtira olishini rivojlantirish; analitik-sintetik faoliyatning mantiqiy fikrlashini qo'llash; talabalarning ijodiy mahoratini shakillantirish;
- *Tarbiyalovchi:* aktiv faoliyatga, mustaqil ishga jalb qilish; guruhlarda ishlash qoidalariga rioya qila olish; fanni o'rganishga qiziqishni rivojlantirish; javobgarlik tuyg'ularini tarbiyalash, mehnatsevarlik, individual ishni jamoaviy ish bilan biriktirish, intizomlashtirish.

O'qitish texnologiyasi:

- *O'qitish usullari:* instruktaj; Ma'ruza, aqliy hujum, "Insert" texnikasi;
- *O'qitish shakillari:* frontal; jamoaviy;
- *O'qitish vositalari:* Ma'ruza matni; jadvallar, multimediya;

- *O'qitish sharoitlari*: texnik jihozlashtirilgan auditoriya;
- *Baholash va monitoring*: o'g'zaki savol-javob, blis-so'rov.

Pedagogik masalalar:

- Fanning masalalari va uning o'quv fanlar sistemasidagi o'rni va roli bilan tanishtirish;
- O'quv fanning tuzulmasi va tavsiya yetiladigan o'quv-metodik adabiyotlarni tasvirlash;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlarini ochib berish, baholash shakli va muddatlari;
- Fan ma'ruzasi paytida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy bosqichlarini xarakterlab berish va umumiy sxemasini tushuntirish.
- O'qitish texnologiyasi rivojlanishi perspektivasini xarakterlab berish;

O'quv faoliyati natijalari:

- Fan ma'ruzasi masalalari, maqsadlari va nomlari shakillanadi;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlari hamda baholash shakli va muddatlari aytiladi
- Fan ma'ruzasida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy sxemasini kengaytirib xarakterlab beradi;
- Fanning asosiy ta'riflarini beradi,
- Nazariy bilimlarning to'liqligi, sistemaliyligi va harakatliyligi;
- Amaliy mag'ulotlarni bajarishda o'rganilgan iboralar bilan ishlay olishligi;

• 1.2. Ma'ruzaning xronologik xaritasi

• 1 bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (10 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati*: tayyorgarlikni tekshirish (davomat, konspektning borligi; o'ziga ishonch, aniqligi,); kerakli materiallarni tarqatish (konspekt, tarqatma materiallar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadini bayon qilish; o'quv mashg'ulotning rajasi bilan tanishtirish; kalit iboralar va so'zlar, kategoriyalar; internet saytlari va adabiyotlar ro'yhati; o'quv natijalari haqida aytish;
- *Talabalar faoliyati*: o'quv joyini tayyorlash (talabalar borligi; tashqi ko'rinish; o'quv materiallar va qo'llanmalar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadi bilan tanishish; o'quv materialini qabul qilishga tayyorgarlik ko'rish;
- *Shakillar, usular, uslublari*: instruktaj; frontal so'rov; mustahkamlovchi so'rov.

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati*: mavzuga kiritadi; yangi mavzuga doir o'tgan fanlar va mashg'ulotlarning mavzularini yeslashga chorlaydi; ma'ruza matnini tarqatadi, tanishishni taklif yetadi, "Insert" usuli bilan belgilar qo'yishni taklif yetadi; birinchi savol bo'yicha matn o'qiladi; qo'shimcha o'quv materiallarini aytib boorish va tushuncha berish; natural obektlarni namnoyon qilish va izohlash; tushunarsiz savollarni aniqlash va tushuntirish; birinchi savol bo'yicha nazar (shunday qilib qolgan savollarga ham);

- *Talabalar faoliyati:* yangi mavzuda doir oldingi mashg'ulotlarda va fanlarda olgan bilimlarni mustahkamlaydi,; har bir kalit ibora va terminlarni yeshitib, yozib borib, konspekt qilib aytib borishadi; "Insert" usuli bilan belgilan o'qiydilar, aniqlik kiritadilar, savollar beradilar va o'zaro;
- *Shakillar, usular, uslublar:* frontav so'rov blis-so'rov; aqliy hujum, "Insert" texnikasi.

3 bosqich. Yakunlovchi qisim (10 daqiqa)

- *O'qituvchining faoliyati:* mnavzu bo'yicha hulosa qilish, talabalarning ye'tiborlarini asosiylarda jalb qilish; qilingan ishning muhimligini aytib o'tish; alohida talabalarning bajarilgan ishlarini baholash; o'zaro baholashning natijalarini chiqarish; o'quv mashg'ulotning yutuqlik darajasini baholash va tahlil qilish; mustaqil ish uchun topshiriqlar; baho ko'rsatgichlari va me'zonlari;
- *Talabalar faoliyati:* ishning tahlili; natijalarni olish; texnologik bilimlarni qo'llash; o'zaro baholashni o'tkazish, yo'l qo'yilgan hatolar bo'yicha tahlil va aniqlik kiritish; mustaqil ish topshiriqlarini yozib olish;
- *Shakillar, usular, uslublar:* guruhlarda ishlash, kartochkalarda topshiriqlar.

1.3. O'quv-metodik materiallar

Ma'ruza rejasi:

1. Grafik tasvirlar.
2. Videofayllar.
3. Tovushli fayllar.

Kalit so'zlar: Grafik obyektlar, vertikal joylashtirish, gorizontal joylashtirish, videofayllar, tovushli fayllar.

1.3.1. Ma'ruza matni

5.1. Grafik tasvirlar

Grafik obyektlar Web sahifani bezashda juda muhim o'rin tutadi. grafik obyekt deganda biz har xil tipdagi rasmlar, fotorasmlar, tovushli fayllar va videokliplarni tushinishimiz kerak. Brauzer GIF, JPEG va PNG formatdagi grafik fayllarni tasvirlaydi. GIF formatidagi fayllar animasion tasvirlarni yaratish imkonini beradi. JPEG fayllar fototasvirlarni saqlash uchun ishlatiladi. PNG formati esa tasvirning yuqori sifati va grafik faylning kichik hajmda bo'lishini ta'minlaydi. Web sahifada grafik fayllarni tasvirlash uchun `` tegi o'zining bir qancha parametrlari bilan qo'llaniladi. Bu teg o'zining yopiluvchi tegigi ega emas, ya'ni biror soha uchun emas balki ko'rsatilgan joyga grafik obyekt joylashtirilishini bildiradi. `` tegining asosiy va majburiy parametrlaridan biri `src` parametridir. Bu parametr qiymati sifatida tasvirlanishi kerak bo'lgan obyekt

manzili yoki aniqroq qilib aytganda uning URL manzili ko'rsatiladi. Masalan Web sahifaning HTML fayllari joylashgan IMAGES papkasi o'zining grafik fayllari bilan joylashgan bo'lsa bu papkadagi rasm1.gif faylini tasvirlash uchun quyidagi yozuvni yozishimiz kerak:

```

```

Hozirgi kunda grafik obyektlarni tasvirley olmaydigan brauzerlar umuman ishlatilmaydi, lekin brauzerlarda grafik obyektlarni ekranga chiqarmaslik imkoniyati mavjud. Shuning uchun grafik obyekt chiqarilmagan vaqtda uning o'rnida shu obyekt haqida paydo bo'luvchi alternativ matnli ma'lumot bo'lishi zarur. Bu alternativ matnli ma'lumot `` tegiga `alt` parametri yordamida qo'shiladi va matnli qiymat qabul qiladi.

Misol:

```
<img src = "images/rasm1.gif" alt="Studentlik oltin davrim">
```

Agar grafik tasvir brauzer tomonidan ekranga chiqarilsa u holda alternativ matn sichqoncha ko'rsatkichi tasvir ustiga olib borilganda ko'ratkich yonida paydo bo'ladi. Grafik tasvir haqidagi to'liq ma'lumotni beruvchi internet manba manzilini ko'rsatuvchi `longdesc` parametri ham sichqoncha ko'rsatkichi yonida paydo bo'luvchi matnli ma'lumotni yaratishda ishlatiladi. Bu parametr qiymati sifatida tasvirning `URL` manzili ko'rsatiladi.

Jimlik holati bo'yicha grafik tasvir saqlangan paytda qanday gorizantal va vertikal o'lchamlarda saqlangan bo'lsa ekranda ham xuddi shunday tasvirlanadi. Grafik tasvirni foydalanuvchi o'zi hoxlagan o'lchamda tasvirlash imkoniyatiga ega, buning uchun `height` va `width` parametrlaridan foydalaniladi. Web sahifada grafik tasvirni boshqa obyektlardan bo'sh joy bilan ajratib turuvchi `hspace` va `vspace` parametrlari ham mavjud. `hspace` parametri bo'sh joyni gorizantal bo'yicha piksellarda o'rnatadi, `vspace` parametri esa vertikal bo'yicha o'rnatadi. Bu parametrlar qiymati faqat sonlarda beriladi. `Border` parametri bilan tasvir atrofidagi chegara qalinligi o'rnatiladi. Parametr qiymati sifatida pikselda o'lchangan son beriladi. Jimlik bo'yicha bu parametr 0 qiymat qabul qiladi va chegara xoshiyasi ko'rinmaydi. Tasvirni o'ziing atrofidagi matnga nisbatan tekislashni ko'rib chiamiz. Buning uchun `align` parametri ishlatiladi. Bu parametr qiymati sifatida quyidagi so'zlar ishlatiladi: `bottom`, `middle`, `top`, `left`, `right`. Endi yuqoridagi parametrlar qo'llanilgan quyidagi misollarni ko'ramiz:

Misol 5_1.

```
<html>
```

```
<head>
```

```
<title>Rasm va matn </title>
```

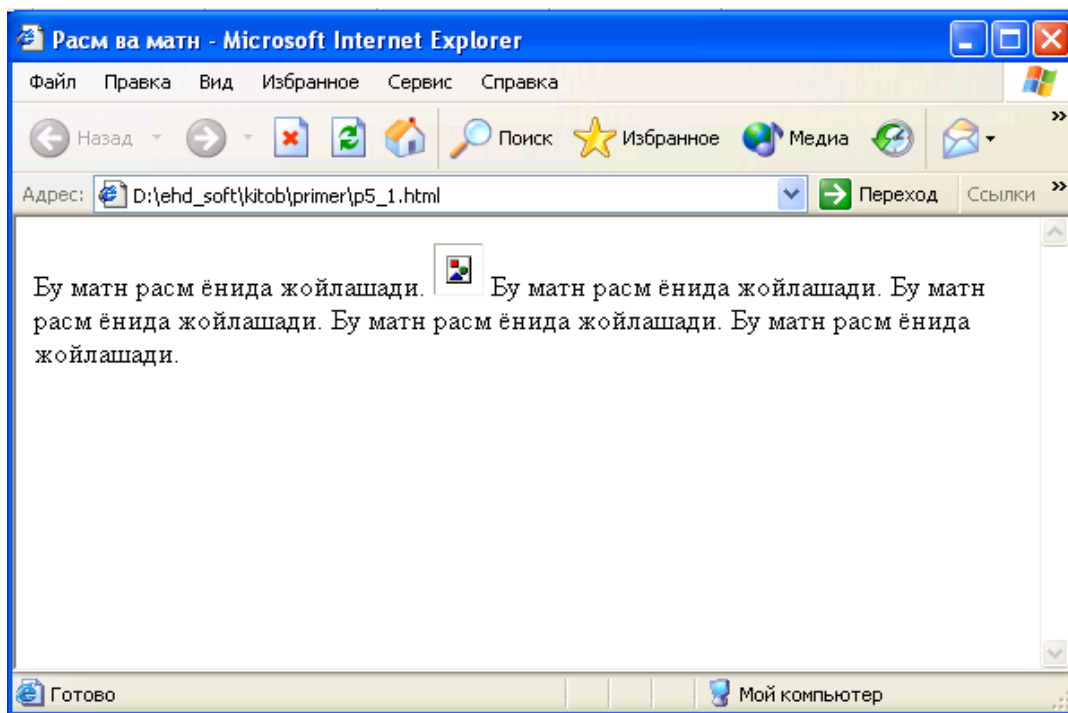
```
</head>
```

```
<body>
```

```
<p> Bu matn rasm yonida joylashadi.  Bu matn rasm yonida joylashadi. Bu matn rasm yonida joylashadi. Bu matn rasm yonida joylashadi. </p>
```

```
</body>
```

```
</html>
```

Rasm 5.1

Endi shu misolda `` tegiga gorizantal bo'yicha tekislash parametrini qo'shib ko'raylik.

Misol 5_2.

```
<html>
```

```
<head>
```

```
<title>Расм ва матн </title>
```

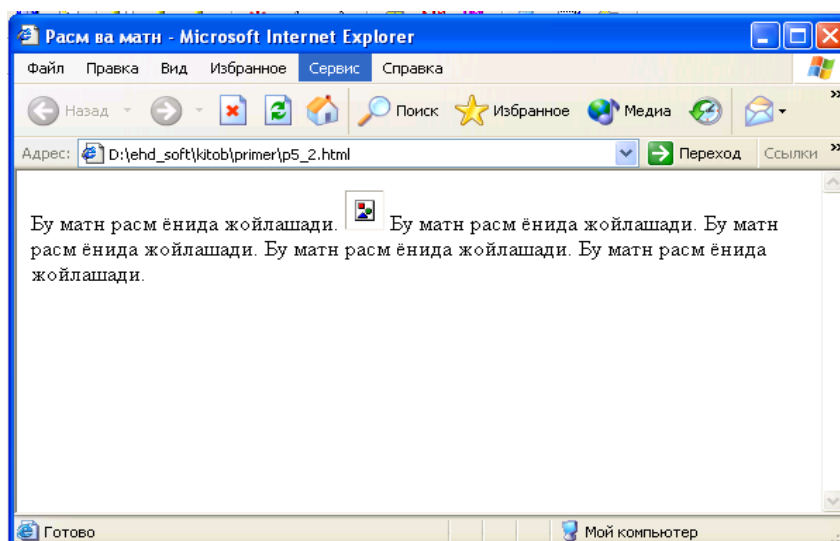
```
</head>
```

```
<body>
```

```
  <p>Bu matn rasm yonida joylashadi. 
  Bu matn rasm yonida joylashadi. Bu matn rasm yonida joylashadi. Bu matn rasm
  yonida joylashadi. Bu matn rasm yonida joylashadi. </p>
```

```
</body>
```

```
</html>
```

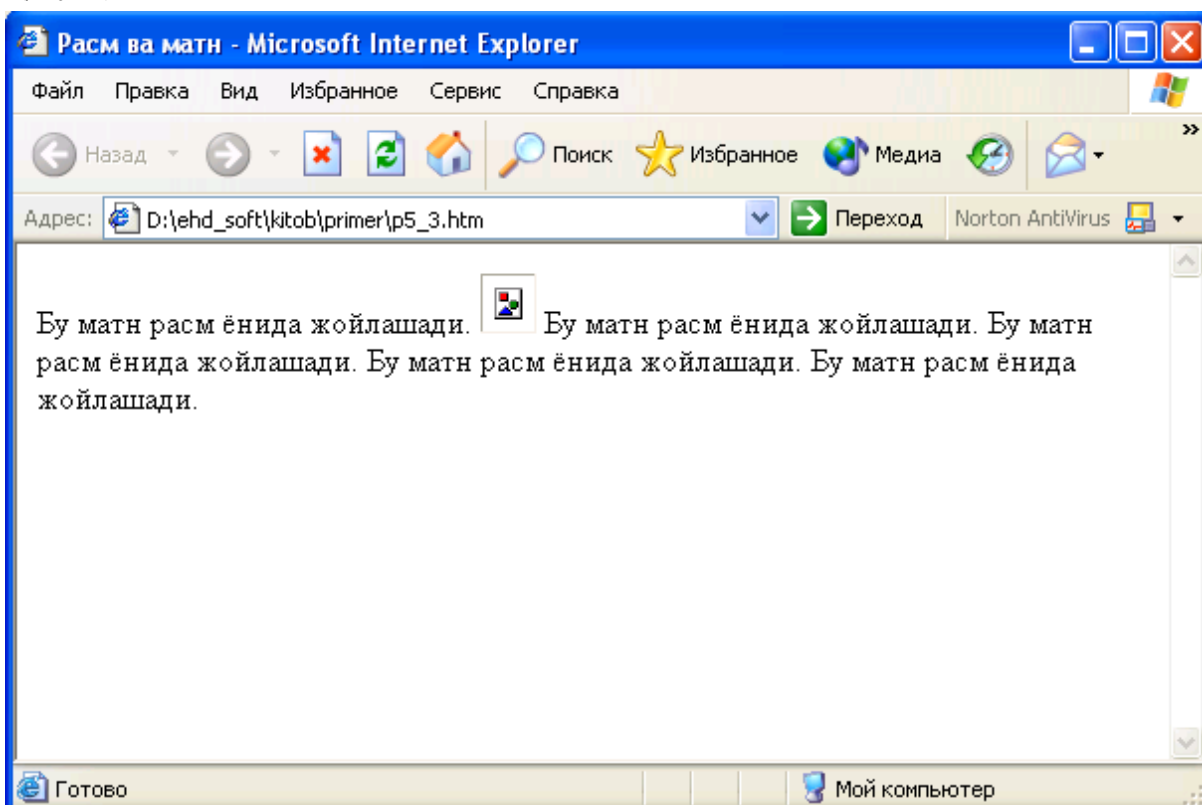

Rasm 5.2

Endi xuddi shu misolni vertikal bo'yicha tekislashga o'tkazamiz.

Misol 5_3.

```
<html>
<head>
<title>Rasm va matn </title>
</head>
<body>
<p> Bu matn rasm yonida joylashadi.  Bu matn rasm yonida joylashadi. Bu matn rasm yonida joy-
lashadi. Bu matn rasm yonida joylashadi. Bu matn rasm yonida joylashadi. </p>
</body>
</html>
```


Rasm 5_3.

5.2. Videofayllar.

Bizda Web sahifani bezash uchun unga videoroliklar joylashtirish imkoniyati ham mavjud. Foydalanuvchi o'z brauzerida videoma'lumotni ko'rishi uchun videoma'lumot yozilgan faylni o'z kompyuteriga to'liq yuklab olishi lozim. Video fayllar katta hajm egallaganligi sababli uni tarmoq orqali kompyuterga yuklash uchun ko'proq vaqt sarflanadi. Brauzerlar odatda AVI, Real Video va Windows Media formatlaridagi videofayllarni tasvirlash imkoniyatiga ega. Ularni Web sahifa tarkibiga qo'shish uchun ham `` tegi ishlatiladi. Videofayl joylashgan manzilni ko'rsatish uchun esa `dynsac` parametri ishlatiladi. Jimlik bo'yicha Web sahifa tarkibiga kiritilgan videoma'lumot Web sahifa yuklangandan keyin avtomatik ravishda bir marta tasvirlanadi, lekin bizda tasvirlanish jarayonini boshqarish yoki bu jarayonni foydalanuvchi tomonidan boshqariladigan qilish imkoniyati mavjud. `` tegiga `<start>` parametrini qo'shish orqali biz yuklangan fideok-

lipni tasvirlash jarayonini bemaolol boshqarishimiz mumkin. `<start>` parametrining qiymatlari sifatida *mouseover* va *fileopen* kalit so'zlari ishlatiladi. *mouseover* parametri foydalanuvchi sichqoncha ko'rsatkichini videotasvir joylashgan soha ustiga olib kelishi bilan videotasvirning tasvirlanish jarayoni boshlanishini bildirsa, *fileopen* parametri esa Web sahifa kompyuterga to'liq yuklanib bo'lgandan keyin darhol tasvirlanish jarayoni boshlanishini bildiradi.

Misol:

```

```

Biz *loop* parametri orqali videorolikning necha marta tasvirlanishini boshqarishimiz mumkin. Buning uchun tasvirlanishlar sonini *loop* parametriga qiymat sifatida berishimiz zarur. Agar biz videorolikning takroriy tasvirlanishini doimiy ravishda takrorlanuvchi qilib qo'yimoqchi bo'lsak u holda *loop* parametriga *infinite* qiymatini berishimiz kerak bo'ladi. *loopdelay* parametri takroriy tasvirlanish jarayonida tasvirlanishlar orasidagi vaqtni belgilaydi va qiymati millisekundlarda beriladi.

Misol:

```

```

Yuqoridagi misolda Web sahifa to'liq yuklanishi bilan videoklip ikki marta orasida 5 sekundlik tanaffus bilan tasvirlanadi.

`` tegiga *controls* parametrini qo'yish orqali biz videofaylni to'liq o'zimiz boshqarishimiz mumkin, ya'ni Web sahifada videoklip bilan birgalikda uni boshqarish elementlari ham paydo bo'ladi. Boshqarish elementlariga tasvirni ishga tushirish, orqaga qaytarish, oldinga o'tkazish yoki to'xtatish kabi ishlarni bajaruvchi tugmalar kiradi.

Misol: 5_4.

```
<html>
<head>
<title>Video</title>
</head>
<body>
<p>Oddiy matn.
</body>
</html>
```

Videotasvirlarni Web sahifaga joylashtirish bu grafik obyektlarni joylashtirishning bir qismi bo'lganligi uchun `` tegining barcha parametrlarini videotasvirlar uchun ham qo'llash mumkin.

5.3. Tovushli fayllar.

Web sahifaga tovushli fayllarni joylashtirish ham HTML ning multimedia imkoniyatlari doirasiga kiradi. Tovushli fayllar Web sahifada fon hisobida qatnashadi. Tovushli fayl Web sahifa to'liq yuklangandan keyin bajariladi. Foydalanuvchi kompyuteriga Web sahifa yuklanganda birinchi navbatda uning HTML tilida yozilgan fayli, keyin esa shu sahifada ishlatilgan grafik, video va audiod fayllar yuklanadi. Demak Web sahifaga tovushli fayl qo'yishimiz uchun biz sahifaning

sarlavhasiga, ya'ni `<head>` va `</head>` teglari orasiga `<bgsound>` tegini joylashtirishimiz kerak bo'ladi. Bu tegning `src` parametri qiymat sifatida tovushli faylning URL manzilini qabul qiladi. Brauzerlar MIDI va WAV formatdagi audiofayllarni taniydi va bimalol aytirish imkoniga ega. Boshqa formatdagi, ya'ni MP3, Real Audio kabi audiofayllarni aytirish uchun brauzerlarga qo'shimcha modullar qo'shish kerak bo'ladi. Xuddi videokliplar bilan ishlaganimizdek audiofayllar bilan ishlaganimizda ham faylning necha marta takrorlanishini `loop` parametri bilan boshqarishimiz mumkin. Qiymat sifatida esa takrorlanishlar soni beriladi. Agar audiofaylning to'xtovsiz takrorlanishi zarur bo'lsa `loop` parametriga `"-1"` qiymat berish kerak.

Misol:

```
<bgsound src="song.mid" loop="-1">
```

1.3.2-a. Frontal so'rov uchun savollar

- 1.Grafik obyektlar qanday ko'rinshlarda bo'ladi.
- 2.Qanday formatdagi fayllar grafik fayllarni tasvirlaydi.
- 3.Grafik obyektlarni saxifada tasvirlashda qanday teg va parametrlar qo'llaniladi.
- 4.Grafik obyektlar gorizontol xolatda qanday tasvirlanadi.
- 5.Grafik obyektlar vertikal xolatda qanday tasvirlanadi.
- 6. tegining parametrlari va qiymatlarining qo'llanilishi.
- 7.Border parametriga 0 qiymat berilganda qanday xolat vujudga keladi.

1.3.2-b. Blis-so'rov uchun savollar

- 1.Grafik obyektlarni xoxlagan xolatda tasvirlash uchun qaysi parametrlar ishlatiladi.
- 2.Align parametri qiymatlari sifatida nimalar ishlatiladi.
- 3.Videofayllar qanday formatda tasvirlanadi.
- 4.Videofayllarni tasvirlashda qaysi teg va parametrlar ishlatiladi.
- 5.Tovushli fayllarni tasvirlashda qaysi teg va parametrlar ishlatiladi.

6.Tovushli fayllar qanday formatda tasvirlanadi.

7.Audiofaylning to'xtovsiz tasvirlanishi uchun qanday qiymat beriladi

1.3.2-v. Og'zaki so'rov uchun savollar

1.Grafik obyektlar qanday ko'rinshlarda bo'ladi.

2.Qanday formatdagi fayllar grafik fayllarni tasvirlaydi.

3.Grafik obyektlarni saxifada tasvirlashda qanday teg va parametrlar qo'llaniladi.

4.Grafik obyektlar gorizontol xolatda qanday tasvirlanadi.

5.Grafik obyektlar vertikal xolatda qanday tasvirlanadi.

6. tegining parametrlari va kiymatlarining qo'llanilishi.

7.Border parametriga 0 qiymat berilganda qanday xolat vujudga keladi.

8.Grafik obyektlarni xoxlagan xolatda tasvirlash uchun qaysi parametrlar ishlatiladi.

9.Align parametri qiymatlari sifatida nimalar ishlatiladi.

10.Videofayllar qanday formatda tasvirlanadi.

11.Videofayllarni tasvirlashda qaysi teg va parametrlar ishlatiladi.

12.Tovushli fayllarni tasvirlashda qaysi teg va parametrlar ishlatiladi.

13.Tovushli fayllar qanday formatda tasvirlanadi.

14.Audiofaylning to'xtovsiz tasvirlanishi uchun qanday qiymat beriladi

1.3.3. Mustaqil ish uchun topshiriqlar

1.Saxifalarda rasmlarni tasvirlash.

2.Saxifalarda videofayllarni verdikal va gorizotal xolatda tasvirlash.

3.Grafik obyektlarni tasvirlashda ishlatiladiga teglar, parametrlar va qiymatlar.

4.Saxifalarda tovushli fayllarni joylashtirish.

1.3.4. Kartochkalar uchun testlar

1.Saxifada grafik obyekt qaysi teg orqali tasvirlanadi.

A)

B)

S)

D) <tr>

2.Qaysi parametr gorizontal bo'yicha tasvirlaydi..

A) hspace

B) vspace

C) width

D) align

3.Qaysi parametr vertikal bo'yicha tasvirlaydi.

A) vspace

B) buttom

S) top

D) left

4.Vidofayl joylashgan joyini kursatish uchun ыaysi parametr ishlatiladi

A) dynsac

B) fileopen

C) mousover

D) start

5.Qaysi parametr orqali videorolikning tasvirlanish soni qo'yiladi.

- A) loop
- B) controls
- C) start
- D) Vlink

7.Tovushli fayllar qanday tasvirlanadi.

- A) <bgsound>
- B) <shsound>
- C) <loop sound>
- D) <loop>

1.3.5. ekranga tayanch materiallarni ko'rsatish(slaydlar)

Prezentasiya

1.3.6. Tavsiya etilgan adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

- 1.Matrosov S.Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnike. BHV-SPb, 2000. 672 s.
- 2.Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
- 3.Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
- 4.Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilojeniy na PHP i MySQL. - K.: "DiaSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

- 5.Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
- 6.Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
- 7.Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilojeniy. Piter, 2001. - 384 s.
- 8.Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
- 9.Xilayer S., Mizik D. Programmirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaktsiya", 1999. - 296 s.
- 10.Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
- 11.Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000

1.4.O'qitish usullari qoidalari

1.4.1. Aqliy hujum qoidalari

- Hyech qanday o'zaro baholash va tanqid;
- Taklif yetilayotgan g'oyalarni baholashdan o'zingni tiy, hatto ular fantastic va iloji yo'q bo'lsa ham – hammasi mumkin;
- Tanqid qilma – hamma aytilgan g'oyalar birhirda;
- Bayon qiluvchi gapini bo'lma;
- Izoh berishdan o'zingni tiy;
- Maqsad bu - miqdor;
- Qancha g'oyalar ko'p bo'lsa chuncha yaxshi: yangi va zarur g'oya tug'ulishi imkoniyati ko'proq
- Agar g'oyalar takrorlansa o'ksinma,
- Tasavvuringga yerik ber;
- Senda yaralgan g'oyalarni tashlama, agal ular sening nazaringda qabul qilingan sxemaga tegishli bo'lmasa ham;
- Bu muammo aniq usullar bilan yechiladi deb o'ylama.

1.4.2. "Insert" texnikasi qoidalari

- Matndi o'qib, ularda savollat tug'dirayotgan joylarni, ularni bilimlariga mos kewlayotgan va mos kelmayotgan joylarni qalam bilan belgilab qo'yiladi;
- "Insert" jadvalini quyidagi belgilashlar bilan to'ldirish:
Agar «!» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki siz o'ylagan fikrga to'g'ri kelayotganini o'qiyapsiz;
Agar «—» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki tyo'g'ri deb o'ylaganingizga mutlaqo zid bo'lganini o'qiyapsiz;
Agar «+» bo'lsa siz o'qiyotganingiz siz uchun yangilik;
Agar «?» bo'lsa, siz o'qiyotganingiz siz uchun tushunarsiz yoki siz bu savolga yanada ko'proq ma'lumotlar olishni istaysiz.

1.4.3. Guruhlarda ishlash qoidalari

- Hamma o'z do'stlarini tinglashi kerak, unga yaxshi munosabatda bo'lib hurmar ko'rsatishi kerak;
- Hamma aktiv harakat qilishi lozim; berilgan topshiriqqa nisbatan birgalikda va javobgarlik bilan ishlashi kerak;
- Har kim o'ziga kerak paytda yordam so'rashi kerak;
- Har kim undan yordam so'ralganda yordam ko'rsatishi kerak;
- Guruhning ish natijalarini baholashda ishtirok yetishi lozim;
Biz bir kemadamiz, o'zgalarga yordam berib o'zimiz o'rganamiz, shuni har kim tushunishi loz

Mavzu 6: FLASH TEXNOLOGIYASI ASOSLARI

Ma'ruzaga reja-topshiriqlar

Fan: PEDAGOGIK WEB DIZAYN.

O'quv soatii: 4 soat (ma'ruza);

O'quv mashg'ulotlari turi: ma'ruza; yangi mashg'ulotlarni mustahkamlash va o'rganish.

Ish rejasi:

1. Flash texnologiyasi.
1. Gipermatnli murojaatlar xaqida tushuncha.
2. Murojaatlar anatomiyasi va maxalliy Web-sahifalarga murojaat.
3. WWW ning hoxlagan joyiga murojaat.
4. Murojaat rangi.
5. Tasvirlarni murojaat sifatida ishlatish.

O'quv mashg'uloti maqsadi:

Talabalarga web sahifalarga murojaat qilish, protokol tushunchasini, murojaatlar anatomiyasi, WWW ning xoxlagan joyiga gipermurojaat qilish, murojaat ranglarini o'rnatish, tasvirlarni murojaat sifatida ishlatish tushunchalari xaqida ma'lumot berish

O'quv mashg'ulotining vazifalari:

- *O'rgatuvchi:* talabalarda qabul qilish faoliyatini tashkil qilish, yangi materialni boshlang'ich yesda qoldirish va anglash; terminlar, iboralarni xarakterlovchi elementlar; talabalarning firlashini rivojlantirish muammoli masalalarni yechimini mahoratini oshirish;
- *rivojlantiruvchi:* kitob matni bilan ishlay bilishligi – mag'zlarini tanlab olish, tahlil qilish; gaplar tuzish, hulosa chiqarish, materialni talabalarning izlash faoliyatini stimullashtirish; hususiydan umumiy holga o'tish usuli bilan tekshirish; tekshirish natijalarini tahlil qilib va uni umumlash tirish rivojlantirish; analitik-sintetik faoliyatning mantiqiy fikrlashini qo'llash; talabalarning ijodiy mahoratini shakillantirish;
- *Tarbiyalovchi:* aktiv faoliyatga, mustaqil ishga jalb qilish; guruhlarda ishlash qoidalariga rioya qila olish; fanni o'rganishga qiziqishni rivojlantirish; javobgarlik tuyg'ularini tarbiyalash, mehnatsevarlik, individual ishni jamoaviy ish bilan biriktirish, intizomlashtirish.

O'qitish texnologiyasi:

- *O'qitish usullari:* instruktaj; Ma'ruza, aqliy hujum, "Insert" texnikasi;
- *O'qitish shakillari:* frontal; jamoaviy;

- *O'qitish vositalari*: Ma'ruza matni; jadvallar, multimediya;
- *O'qitish sharoitlari*: texnik jihozlashtirilgan auditoriya;
- *Baholash va monitoring*: o'g'zaki savol-javob, blis-so'rov.

Pedagogik masalalar:

- Fanning masalalari va uning o'quv fanlar sistemasidagi o'rni va roli bilan tanishtirish;
- O'quv fanning tuzulmasi va tavsiya yetiladigan o'quv-metodik adabiyotlarni tasvirlash;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlarini ochib berish, baholash shakli va muddatlari;
- Fan ma'ruzasi paytida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy bosqichlarini xarakterlab berish va umumiy sxemasini tushuntirish.
- O'qitish texnologiyasi rivojlanishi perspektivasini xarakterlab berish;

O'quv faoliyati natijalari:

- Fan ma'ruzasi masalalari, maqsadlari va nomlari shakillanadi;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlari hamda baholash shakli va muddatlari aytiladi
- Fan ma'ruzasida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy sxemasini kengaytirib xarakterlab beradi;
- Fanning asosiy ta'riflarini beradi,
- Nazariy bilimlarning to'liqligi, sistemaliyligi va harakatliyligi;
- Amaliy mag'ulotlarni bajarishda o'rganilgan iboralar bilan ishlay olishligi;

• 1.2. Ma'ruzaning xronologik xaritasi

• 1 bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (10 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati*: tayyorgarlikni tekshirish (davomat, konspektning borligi; o'ziga ishonch, aniqligi,); kerakli materiallarni tarqatish (konspekt, tarqatma materiallar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadini bayon qilish; o'quv mashg'ulotning rajasi bilan tanishtirish; kalit iboralar va so'zlar, kategoriyalar; internet saytlari va adabiyotlar ro'yhati; o'quv natijalari haqida aytish;
- *Talabalar faoliyati*: o'quv joyini tayyorlash (talabalar borligi; tashqi ko'rinish; o'quv materiallar va qo'llanmalar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadi bilan tanishish; o'quv materialini qabul qilishga tayyorgarlik ko'rish;
- *Shakillar, usular, uslublar*: instruktaj; frontal so'rov; mustahkamlovchi so'rov.

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati*: mavzuga kiritadi; yangi mavzuga doir o'tgan fanlar va mashg'ulotlarning mavzularini yeslashga chorlaydi; ma'ruza matnini tarqatadi, tanishishni taklif yetadi, "Insert" usuli bilan belgilar qo'yishni taklif yetadi; birinchi savol bo'yicha matn o'qiladi; qo'shimcha o'quv materiallarini aytib boorish va tushuncha berish; natural obektlarni namnoyon qilish va izohlash;

tushunarsiz savollarni aniqlash va tushintirish; birinchi savol bo'yicha nazar (shunday qilib qolgan savollarga ham);

- *Talabalar faoliyati:* yangi mavzuda doir oldingi mashg'ulotlarda va fanlarda olgan bilimlarni mustahkamlaydi; har bir kalit ibora va terminlarni yeshitib, yozib borib, konspekt qilib aytib borishadi; "Insert" usuli bilan belgilan o'qiydilar, aniqlik kiritadilar, savollar beradilar va o'zaro;
- *Shakillar, usular, uslublar:* frontav so'rov blis-so'rov; aqliy hujum, "Insert" texnikasi.

3 bosqich. Yakunlovchi qisim (10 daqiqa)

- *O'qituvchining faoliyati:* mavzu bo'yicha hulosa qilish, talabalarning yekunlarini asosiylarda jalb qilish; qilingan ishning muhimligini aytib o'tish; alohida talabalarning bajarilgan ishlarini baholash; o'zaro baholashning natijalarini chiqarish; o'quv mashg'ulotning yutuqlik darajasini baholash va tahlil qilish; mustaqil ish uchun topshiriqlar; baho ko'rsatgichlari va mezonlari;
- *Talabalar faoliyati:* ishning tahlili; natijalarni olish; texnologik bilimlarni qo'llash; o'zaro baholashni o'tkazish, yo'l qo'yilgan hatolar bo'yicha tahlil va aniqlik kiritish; mustaqil ish topshiriqlarini yozib olish;
- *Shakillar, usular, uslublar:* guruhlarda ishlash, kartochkalarda topshiriqlar.

1.3. O'quv-metodik materiallar

Ma'ruza rejasi:

1. Flash texnologiyasi.
1. Gipermatnli murojaatlar xaqida tushuncha.
2. Murojaatlar anatomiyasi va maxalliy Web-sahifalarga murojaat.
3. WWW ning hoxlagan joyiga murojaat.
4. Murojaat rangi.
5. Tasvirlarni murojaat sifatida ishlatish.

Kalit so'zlar: Flash, Gipermatnli murojaat, protokol, HTTP, gipermat rangi, murojaat rangi.

1.3.1. Ma'ruza matni

Macromedia Flash dasturi.
Grafik dasturlarni yaratish

Rastrli grafikani ishlatishda tasvir nuqtalar majmuasi dan iborat bo'ladi. Bu nuqtalar bir-biri bilan bog'liq bo'lmaganligi uchun ushbu nuqtalar har biriga rangini va koordinatasi berilishi kerak. Oddiy holda agar ikki xil rangli tasvir ishlatilsa u holda har bir pikselni ta'riflash uchun har pikselga bunday

razryadlardan 8ta kerak bo'ladi. Juda ham murakkab fotorealistik rangli tasvirlar 1 pikseliga 24 razryad talab qiladi. Rastrli tasvirlarni yana bir kamchiligi shundan iboratki, tasvir sifati piksel o'lchamiga bog'liq, u yesa o'z navbatida monitoring imkoniyati bilan belgilanadi. Shuning uchun bir xil rasm turli monitorda har xil ko'rinishga yega bo'lishi mumkin. Bu ham hali hammasi emas. Rastrli tasvirning o'lchamini o'zgartirish juda ham murakkab. Chunki bunday tasvirni kattalashtirish piksellar sonini o'sishiga olib keladi. Kompyuter grafikasi sohasidagi mutassislar tomonidan juda murakkab rastrli tasvirlar pikselar "ko'paytirish" yoki o'chirish algoritmlari ishlab chiqilgan, lekin ular doim ham ushbu masalani bajara olmaydi.

Grafikaning yana bir turi bu vektorli grafikadir. Vektorli grafika bu tasvirni rasmda joylashuvi matematik formulalar bilan berilgan egri chiziqlar majmuasi yordamida namoyish etish usulidir. Masalan istalgan doirani tasvirlash uchun uchto'rt raqam kerak bo'ladi. Radius markazi koordinatalari va chiziq qalinligi. Shuning uchun vektorli grafika rastrli grafikaga nisbatan bir qancha qulayliklarga ega:

-Vektorli tasvirlarni belgilovchi matematik formulalar kompyuter xotirasida rastrli tasvir piksellarga qaraganda kamroq joy egallaydi.

-tasvir (yoki uning ayrim qismlarini) sifatini yo'qotmasdan chegaralanmagan kattalashtirish imkoniyati mavjudligi.

-tasvirni bir platformadan ikkinchisiga ko'chirishning qulayligi.

Albatta vektorli tasvirni o'z kamchiligi ham mavjud. Masalan, fotorelastik tasvirni vektorli formatdan namoyish qilish murakkabroq. Flesh yaratuvchilari bunga ham yechim topishgan. Flesh dasturi yordamida WyeB sahifalar tuzishda siz nafaqat vektorli balki rastrli tasvirlarni ishlatishingiz ham mumkin.

Macromedia Flashda animasiya yaratish.

Flesh dasturida animasiya ikki xil bo'ladi: kadrli va avtomatik. Avtomatik animasiya shakllar geometriyasini o'zgarishi yoki boshqaruv kadrlar o'zgarishi asosidagi animasiya turlariga bo'linadi. Bu turdagi animasiyani yaratish uchun biz bitta boshqaruv kadrni yaratamiz va unga belgi qo'yamiz. Masalan boshqaruv kadrda aylana chiziladi. Va u grafik tasvir belgi turiga F8 yoki Vstavka menyusida Preobrazavot v simvol buyrug' yordamida o'tkaziladi. Yoki CTRL+F8 buyrug'ini tanlab yangi belgi yaratamiz va belgilar kutubxonasi yordamida uni boshqaruv kadrqa qo'shamiz.

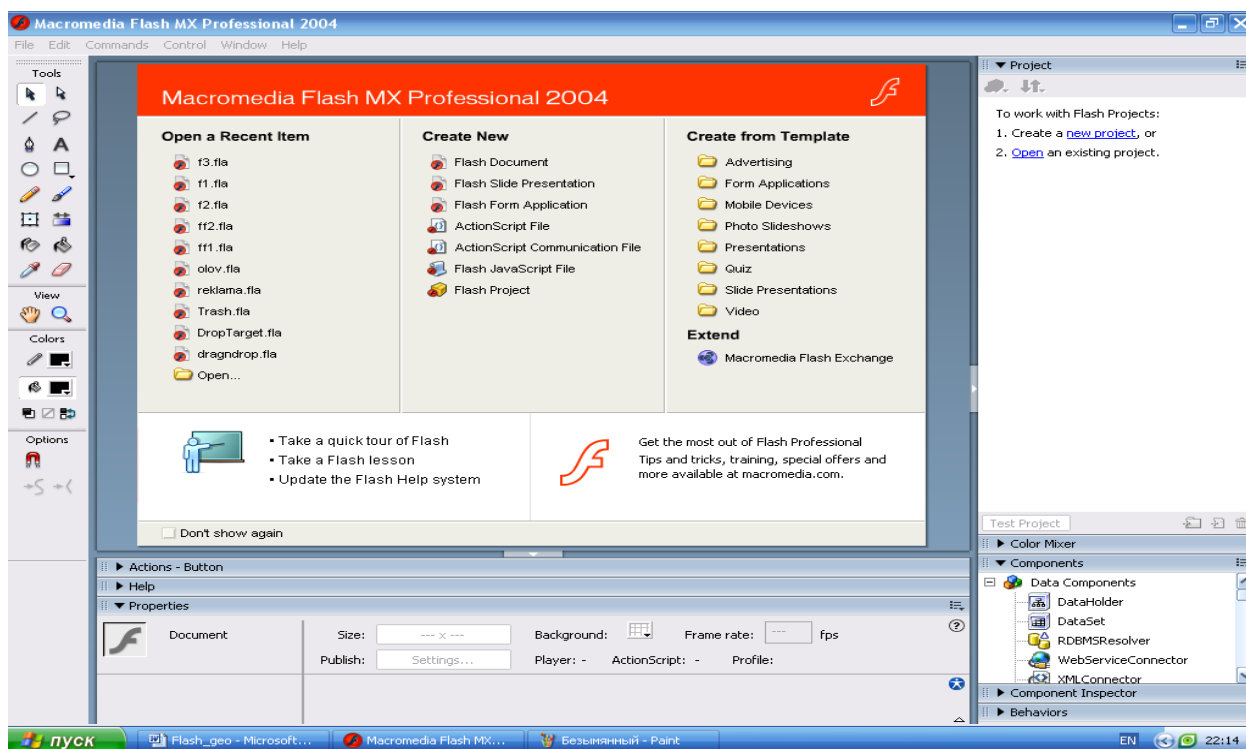
Macromedia Flashda ishni osonlashtirish va rolik o'lchamlari yaxshilash uchun simvol tushunchasi kiritilgan. Simvol quyidagicha bo'lishi mumkin. Grafika, tugma, animasion rolik, tovush. Bu imkoniyat yatarilgan obyektlar bir necha marta foydalanish imkonini beradi.

Endi belgi joylashgan boshqaruv kadrni sichqonchaning o'ng tomonidagi tugma yordamida tanlab vstavit menyusining shu nomli buyrug'ini tanlaymiz. Shu harakatlar vatijasida boshqaruv kadr rangi ko'k rangga o'zgaradi. Endi sichqoncha bilan yangi kadrni tanlaymiz va F6 buyrug'ini tanlaymiz. Natijada kadrda ko'k rangli boshqaruv kadr hosil qilinadi. Birinchi boshqaruv kadrda ikkinchi boshqaruv kadr gacha kadrlar ko'k rangda avtomatik hosil qilinadi. Oxirgi harakatimiz bu ikkinchi boshqaruv kadrda belgini o'zgartirish (cho'zish, aylantirish, kattalashtirish yoki kadrda joylashishini

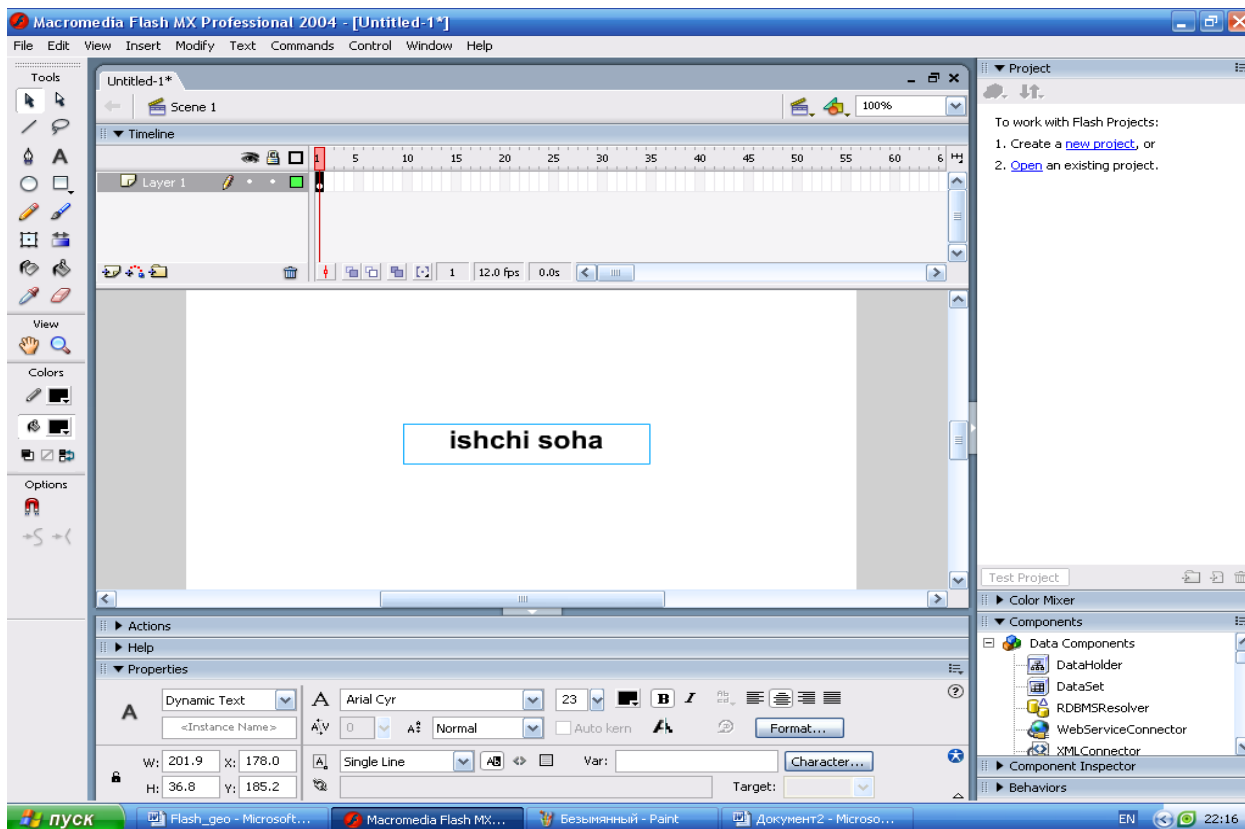
o'zgartirish).Endi klaviaturadagi Yenter tugmasini bosamiz va biz yaratgan animasiyani ko'rishimiz mumkin.

Macromedia Flashda animasiya yaratish

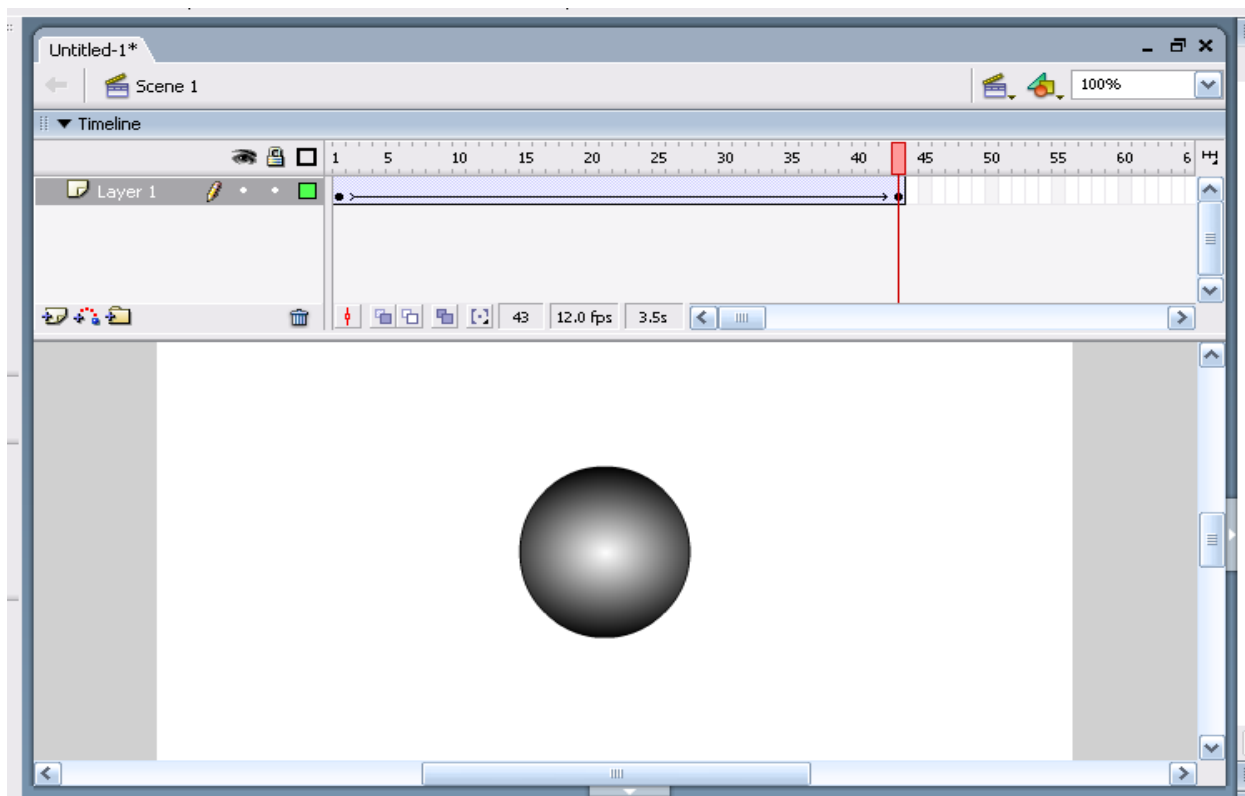
Bu turdagi animasiyani yaratish uchun biz boshqaruv kadrlar o'zgarishi asosidagi yaratilgan animasiya hosil qilamiz.Faqat yendi oxirida ikkinchi qatlamdagi belgini butunlay o'chirib uning o'rniga kvadrat chizamiz.Shu harakatimizdan keyin kadrlar rangi normal ranga qaytadi.Keyin birinchi va ikkinchi boshqaruv kadrlaridagi grafik tasvir belgisini CTRL+F8 yoki Izmenit menyusidagi Razdelit otdelno buyrug'i yordamida aloxida shakllarga bo'lib chiqamiz.(2-rasm).

1-rasm.Macromedia Flash dasturi.

2-rasm.Ishchi soxa

3-rasm.a) Kadr xosil qilish.

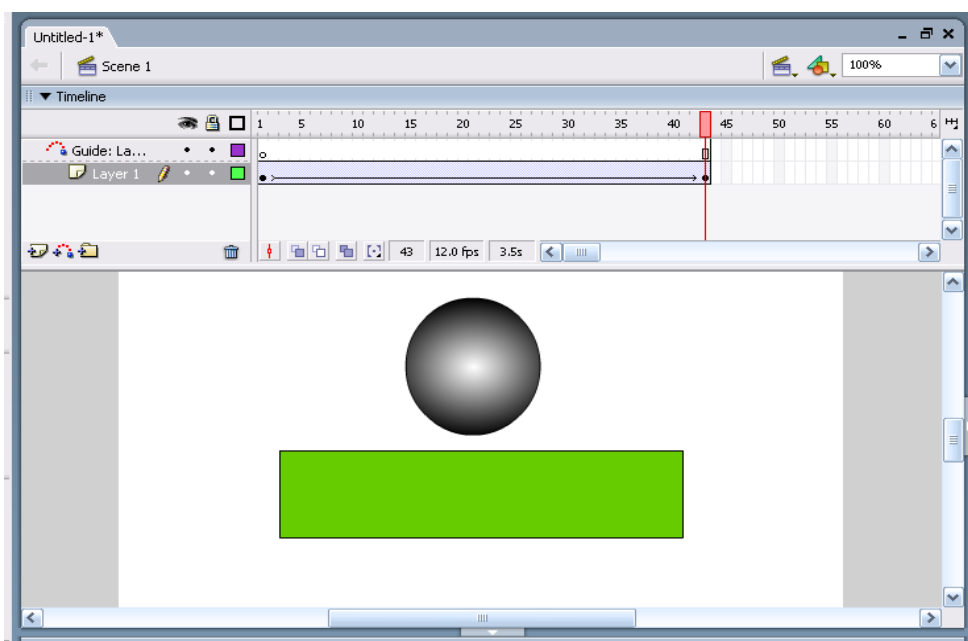
Yendi avval birinchi boshqaruv sichqoncha chap tugmasi bilan tanlab stoyanka yoki

CTRL+F3 yoki Okno menyusini shu nomli buyrug'ini tanlaymiz. Natijada muloqot oynasi

hosil qilinadi va unda Twyeyening sohasida Motions o'rniga Shape holatini tanlaymiz. Natijada boshqaruv kadr rangi yashil ranga o'zgaradi. Endi ikkinchi boshqaruv kadrni ham sichqoncha bilan tanlab animasiya turini Motiondan Shapega o'zgartiramiz va oxirida Enter tugmasini bosamiz. Va qarayotgan animasiyani ko'rishimiz mumkin. Bunda yopiq doirani pleyerda harakatga kelish animasiyasini ko'ramiz.

Ko'rishimiz mumkin ikkala animasiyalarda ham ikkita boshqarish kadrlar o'rtasidagi masofa kadrlarni kompyuter o'zi avtomatik yaratgan va animasiya to'g'ri chiziq bo'yicha harakatlanadi. Ammo bizga harakat trayektoriyasi bo'yicha bajarilishi kerak bo'lsa, u holda animasiya qilish kerak. Bunday animasiyalarni hosil qilish uchun bizning qatlamimiz ustida maxsus harakat trayektoriya qatlamini yaratish kerak bo'ladi. Va shu qatlamda qalam bilan qiyshiq trayektoriya chizig'ini chizamiz. Natijani ko'rish uchun Enter tugmasini bosamiz. (3-rasm).

Insert Laer buyrug'i yordamida yangi qatlam yaratamiz va Pensel instrumentini Faollashtiramiz. Yaratilgan chiziqni sakrayotgan koptok uchun yo'l sifatida foydalanamiz. Chiziqni tanlaymiz va Yedit copy (ctrl+c) buyrug'i yordamida buferga olamiz. Shu bilan birga avtomatik animasiyalarda foydalanish mumkin bo'lgan yana bir effekt mavjud bu-mask qatlamdir. Maska qatlami uchun asosiy qatlam ustida yangi bo'sh qatlam yaratamiz. Shu qatlamga sichqonchaning chap tugmasi bilan bosib Maska mask buyrug'ini tanlaymiz. Natijada qatlam ko'k ranga o'zgaradi, va ikkala qatlamlar o'zgarishlardan himoyalaniadi. Maska qatlamdan shu himoyani o'chirib boshqaruv kadrda bir nechta to'rtburchaklar Yenter tugmasini bosamiz va natijani ko'ramiz. (4-rasm)

4-rasm. b) animasiyani hosil qilish.

Usul obyekt xususiyatlarni boshqarish uchun xizmat qiladi. Eng oddiy foydalanish sifatida koordinata o'zgarishlarini keltirishimiz mumkin. Yangi fayl yaratamiz va aylana chizamiz. Paint instrumenti yordamida oq-qora gradiyent bilan uning ichini bo'yaymiz. Mask qatlamdagi boshqaruv kadrni Motion twyeyening animasiyalashtirilsa harakatlantirish effekti yanada chiroyli bo'ladi. Fleshdagi animasiya "multik"da ishlatiladigan obyektlarni xossalarni o'zgartirishga asoslangan. Masalan obyekt yo'qolishi yoki paydo bo'lishi, joylashuvini rangini va boshqalarni ko'rishimiz mumkin. Fleshda obyektlarni animasiyalashni 3 ta turli mexanizmi ko'zda tutilgan:

Kadhma kadrli animasiya bu usulda muallif bo'lg'usi "multik"ni har bir kadrini o'zi yaratadi yoki boshqa joydan import qiladi. Namoyish ketma ketligini o'zi yaratadi. Avtoanimasiya bu usulda muallif multifikasiya kadrlarini faqat birinchi va oxirgisini yaratadi. Oraliq kadrlarni esa Flesh avtomatik tarzda o'zi yaratadi. Twyeyened animasiyani ikki xil turi mavjud: obyektни ko'chirishga asoslangan animasiya va transformasiyasiga asoslangan animasiya. Obyektни hatti-harakatini berilishidir. Bu tilni sintaksisini Wyeб hujjatlarda ishlatiladigan boshqa ssenariy tillariga (java script va VB script) o'xshab ketadi. Ushbu mexanizmlarni har biri o'zining afzalliklari va kamchiliklariga ega. Masalan twyeyenyed animasiya ikki afzalikka ega:

-birinchidan muallif har bir kadrni alohida yaratish zarurati kutilgan.

-ikkinchidan bunday "multik"ni tashkil yetish uchun Fleshda faqat birinchi va so'ngi kadrni saqlash kifoya. Bu yesa o'z navbatida bunday filmni hajmini kam bo'lishini ta'minlaydi.

Shu bilan birga twyeyenyed-animasiyani faqat kadrlar interaktiv bo'lishi mumkin. Shu bilan birga ko'pgina standart amallar filmini biror bir elementiga Action scripti da dasturlashdan foydalanmay berilishi mumkin. Standart amallarga masalan filmni namoyishini boshlash va to'xtatish ovozi yoki o'chirish va boshqalar. Hammasi bo'lib standart amallarni o'nga yaqin turi mavjud.

Agar zarurat tug'ilsa ham murakkab ssenariylar tuzilishi mumkin. Masalan u yoki bu holat yuz berishi, so'ngra kerakli amal bajarilishiga o'tish. Lekin bunday ssenariylarni yoqish yoki o'chirish, yaratish dasturlashdagi bilimlarini boshlash va to'xtatish kerak bo'ladi. Flesh filmlarni ishlatilish bir necha usullarni taqdim etadi. Siz filmni syujeti va foydalanuvchi bajargan amaldan qat'iy nazar to'xtamaydigan amalni yaratishingiz mumkin. Alternativ variant animasiya va tovushni sinxronlash. Bundan tashqari Flesh tugmachalariga tovush ishlatishingiz mumkin. Bu esa tugmalarni interaktiv qiladi. Tovush bilan ishlashni yana bor varianti - Action script ssenariylardan foydalanib tovushni boshqarish. Fleshda tovushni qo'shishni ikki xil mavjud. Xodisaviy boshqariladigan va oqimli. Flesh tovush bilan ishlashda yaratuvchilar uchun quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

-bo'linuvchan tovush kutubxonalarini yaratish yani bir kutubxonadagi tovushni bir necha filmlarda foydalanish imkoniyatidir.

-tovush sifati va eksport qilinayotgan filmni optimal birlashuvini tanlash maqsadida tovushli ma'lumotlarni qo'shish ko'rsatgichlarini boshqarish muallif alohida tovush yoki filmdagi barcha tovushlar uchun qo'shish ko'rsatgichini

tanlashi mumkin. Bundan tashqari siz tovushni o'zgartirish uchun turli qo'shimcha effektlardan foydalanishingiz mumkin.

Flesh filmlarni ishlatish variantlari.

Yuqorida takidlab o'tilgandek Fleshning asosiy vazifasi grafika va animasiya bo'lgan interaktiv Wyeb-sahifalarni yaratishdan iboratdir. Flesh yaratuvchilari uning yordamida olingan filmlarni ishlatilishini yana ikki boshqa variantlarini ham ishlab chiqishgan. Birinchidan Flesh filmlarini mustaqil (Wyeb brauzerda bog'liq bo'lmagan holda) namoyish etilishi, ikkinchisi yesa Flesh filmlarini boshqa formatlariga o'tkazilishidir. Filmlarni flesh yordamida yaratish va taxrirlash vaqtida muallif FLA formatiga ega fayllar bilan ishlaydi. Bu Flesh muxarririni ichki (shaxsiy) formatidir va u faqat Fleshda tushinarlidir. Wyeb-brauzer yordamida namoyish etish uchun mo'jallangan filmlar SWF formatiga o'tkazib olishi zarur. Yuqorida ta'kidlab o'tilgandek, ushbu format brauzerlari (Internet Explorer, Netscape va Opera) so'ngi versiyalarida namoyish etilishi mumkin yoki maxsus Flesh pleer yordamida ham namoyish yetilishi mumkin. Ushbu Flesh pleer Flesh muxariri tarkibiga mustaqil dastur sifatida kiradi va SWF fayllar muxaririsiz ham Flesh pleer da namoyish yetilishi mumkin. Shu bilan birga filmni barcha funksional va interaktiv imkoniyatlar saqlanib qoladi.

Flesh filmlarini "avtonom" namoyish etilishi ikkinchi variant bu-Universal Media pleyerdan foydalanishdir. Buning uchun Flesh film AVI formatida eksport qilinishi kerak. Lekin bu holda filmning hajmi ayrim hollarda yuz barobar ortib ketishi mumkin.

Macromedia Flashda ishni osonlashtirish va rolik o'lchamlarini yaxshilash uchun simvol tushunchasi kiritilgan. Simvol quyidagicha bo'lishi mumkin. Grafika, tugma, animasion rolik, tovush. Bu imkoniyat yaratilgan obyektlar bir necha marta foydalanish imkonini beradi. Flesh filmlarini AVI formatiga o'tkazishi ularning interaktivligini yo'qolishiga olib keladi. Shuning uchun ushbu variant keng tarqalmagandir. Flesh filmlarini namoyish etishni yana bir turi mavjuddir. Bu variant Flesh filmni animasiyalashgan Gif formatiga o'tkazishdir. Bu holda eksportni ikki turi mavjud: har bir foydali animasiyani bir kadrda mos keluvchi Gif fayllar to'plami ko'rinishida yoki bir animasiyalangan fayl ko'rinishidadir. Ekportning ikkinchi varianti afzalroqdir. Chunki boshqa bir dastur yordamida kadrni "yig'ishga" qaraganda bu variantga fayl hajmi kichikroq bo'ladi.

Dasturlash tillarida obyekt faqat shu obyektga qo'llanishi mumkin bo'lgan atributlar (xususiyatlar) to'plami va usullar ro'yxati bilan ifodalanadi. Har bir sinf obyektlari uchun o'z atributlar va usullar to'plami belgilangan. Masalan "tugma" obyekt uchun atributlar sifatida ishlatilishi mumkin.

Flesh filmlarni grafik formatlarga o'tkazish.

Yuqorida sanab o'tilgan Flesh filmlarni eksport dinamikasini (u yoki bu darajada) saqlanishini taminlaydi. Lekin zarur bo'lganda Fleshdan oddiy grafik muxariri sifatida ham foydalanish mumkin. Uning yordamida yaratilgan tasvir so'ng biror bir grafik format (vektorli yoki rastri)ga o'tkazilishi mumkin. Shu bilan Flesh filmga boshqa grafik formatlardan berilgan tasvirlarni qo'shish (import qilish) imkoniyatiga ega.

Web-sahifalar yaratish.

Flesh filmlarni namoyish etilishini turli usullari mavjudligiga qaramasdan bugungi kunda bu texnologiyani qo'llanishining asosiy yo'nalishi bu chiroyli va dinamik Wyeб sahifalar yaratishdir. Flesh filmni brauzerda-namoyish etilishini ikki usuli mavjud:

-uni SWF formatida saqlashdan so'ng sichqoncha yordamida fayl belgisini bu fayl saqlanadigan katalogidan brauzer oynasiga o'tkazish.

-flesh filmni HTML formatiga eksport qilishdan so'ng oddiy usul bilan brauzerda ochish.

Flesh filmlarni Wyeб sahifa elementlari sifatida ishlatish turli tumanidir. Bulardan ayrimlari keltirilgan:

-sahifani estetik ko'rinishini oshirish uchun mo'ljallangan "oddiy" animasiya;

-foydalanuvchi harakati (sichqonchani siljitish tugmani bosishga bog'liq bo'lgan animasiyalashgan knopka, bunday knopka gipersilka yordamida ishlatilishi mumkin yoki biror bir vazifani bajarishi mumkin).

-Wyeб-sahifa foydalanuvchilardan biror-bir ma'lumotni qabul qilishga mo'ljallangan forma ko'rinishidir.

-reklama banneri .

Flesh filmlarda tovushni ishlatishni bir necha usullarini taqdim yetadi. Siz filmni syujeti va foydalanuvchi bajargan amaldan qat'iy nazar to'xtamaydigan amalni yaratishingiz mumkin. Alternativ variant animasiya va tovushni sinxronlash. Bundan tashqari Flesh tugmachalariga tovush ishlatishingiz mumkin. Bu yesa tugmalarni interaktiv qiladi.

Flesh filmni yaratish asosiy sxemasi.

Birinchi o'rinda Flesh Wyeб-sahifalarni yaratish uchu mo'ljallanganligiga qaramay u bilan ishlash vaqtida teg, atribut, sahifa va shunga o'xshash terminlar bilan siz kamdan kam uchratasiz. Shuning uchun Fleshni o'rganishda avval uning terminalogiyasini tushinib olish kerak.

Fleshda tovushni qo'shishni ikki xil usuli mavjud. Xodisaviy boshqariladigan va oqimli. Flesh tovush bilan ishlashda yaratuvchilar uchun quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

-bo'linuvchan tovush kutubxonalarini yaratish yani bir kutubxonadagi tovushni bir necha filmlarda foydalanish imkoniyatidir.

-tovush sifati va eksport qilinayotgan filmni optimal birlashuvini tanlash maqsadida tovushli ma'lumotlarni qo'shish ko'rsatgichlarini boshqarish muallif alohida tovush yoki filmdagi barcha tovushlar uchun qo'shish ko'rsatgichini tanlashi mumkin. Bundan tashqari siz tovushni o'zgartirish uchun turli qo'shimcha yeffektlardan foydalanishingiz mumkin.

Film kadrlarini almashish dinamikasi vaqt diagramasi yordamida ta'riflanadi. Vaqt diagramasini parametrlari sifatida kadrlar almashinish chastotasi obyekt xarakterini boshlash, yakunlash va boshqa parametrlarni ko'rsatish mumkin. Filmida bir necha xil turli obektlardan foydalanish mumkin. Har birining holati boshqasidan mustaqil ravishda o'zgarishi yoki umuman o'zgarmay qolishi mumkin. Filmni turli elementlarini xarakterini ta'riflashni osonlashtirish uchun ularni yupqa halqa bilan solishtirishadi. Bunday varaqlarni bir nechasini bir

to'plamga yig'lsa ma'lum saxna namoyon bo'ladi Saxna -bu Fleshni yana bir terminlaridan biridir.Har bir saxna qavatlarini ma'lum bir to'plamidan iboratdir.Sodda filmlar uchun bir qavatdan iborat saxnani yaratish va ta'riflesh kifoyadir.Murakkab filmlar uchun bir necha turli ko'rinishdagi saxnalar yaratish kerak bo'ladi.Bir saxnadan ikkinchisiga o'tish vaqti diagrammasi balki boshqa bir mexonizmlardan foydqlanib amalgam oshiriladi.Oddiy holda, film saxnalari ma'lum ketma-ketlikda,ularni tartib raqami bo'yicha bajariladi.Filmni murakkabroq usulda tuzishda Action Script tilidan foydalaniladi.Klip bu-simvolni maxsus turidir.U o'ziga xos mini filmdir.Bu film uchun xususiy vaqt diagrammasi va xususiy parametrlar(masalan, kadrlar chastotasi)o'natilgan.Klipdan ko'p marotoba foydalanish uchun filmni boshqa bir elementlari singari kutubxonasi ga joylashtirish mumkin.Filmni har bir elementi klipni ichida ham ishlatilishi mumkin.Agar film ichidagi aktivlashtirishni ba'zi qo'shimcha shartlarini berish uchun Action Script tili vositalaridan foydalanish mumkin.Klipda interaktiv elementlarni (masalan, knopka) ham qo'shish mumkin.

Flesh filmlarni yaratish ketma-ketligi.

Windows dasturlarini ko'pchiligini ishga tushirganda ushbu dastur bilan ishlash uchun "zagatovka"(bo'sh hujjat)avtomatik ravishda yaratiladi.Masalan Word muxaririni oynasi ochilganda unda bo'sh hujjat ochiladi.Bu hujjatga siz matn kiritishingiz ,grafika qo'shish shrift ko'rinishini o'zgartirish va boshqalarni amalga oshirishingiz mumkin.Yangi hujjat uchun o'rnatilgan parametrlar qo'llaniladi.Hujjatingiz sizga ma'qul bo'lgan ko'rinishda bo'lishi uchun parametrlarni kerakli ko'rsatgichlarini o'rnatib qo'yish talab qilinadi.Flesh juda qulay interfeysga yega bo'lsa ham, Flesh filmlarni yaratish juda murakkab ishdir.Shuning uchun film yaratishning har bir qadamidan so'ng natijani tekshirish lozim.Flesh filmni alohida saxnasini ham butun filmni tekshirish imkoniyatini beradi.Agar tekshirish muvafaqiyatli o'tgan bo'lsa natijani diskda saqlashni unutmang.Chunki Fleshda avtomatik saqlash funksiyasi mavjud emas.

Ish oblasti instrumentlari paneli.

Ish oblasti xoxlagan sichqonchani o'ng tugmasi bosilganda kontekst menyusi ochiladi Bu menyu ish oblasti va filmni parametrlarini o'zgartirish uchun asosiy buyruqlardan iborat.Bunday buyruqlar 20 tadan ortiqroqdir.Hozircha ulardan bittasi SSENA(saxna)ga to'xtab o'tamiz.Bu buyruqni tanlaganda nomi SENE nomli panel paydo bo'ladi.Bu panel film saxnalari bilan ishlash uchun mo'ljallangan.Uning yordamida siz quyidagilarni amalga oshirishingiz mumkin.

-filmlar saxnalari ro'yxatini ko'rish, saxnalarni ro'yxatida joylashuvi va ularni filmda paydo bo'lish ketma ketligi mosdir.

-filmning xoxlagan saxnasiga (bu saxnani ro'yxatdan tanlab) o'tish;

-tanlangan saxnani nusxasini olish, buning panelni pastki qismidagi knopka bosiladi, nusxa ro'yxatga saxna orginalidan keyin joylashtiriladi;

-yangi (bo'sh)saxna qo'shish,saxna ro'yxatga tanlangan saxnadan keyin joylashadi;

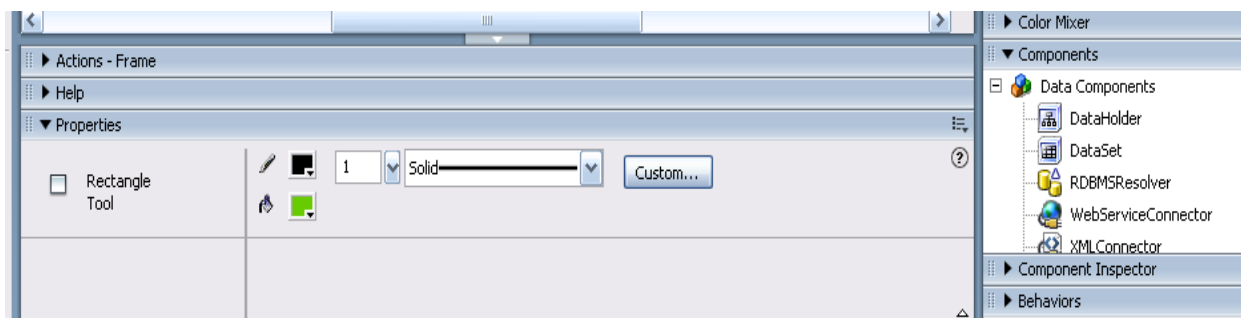
-tanlangan saxna o'chiriladi.

Montaj stoli va uning xususiyatlari.

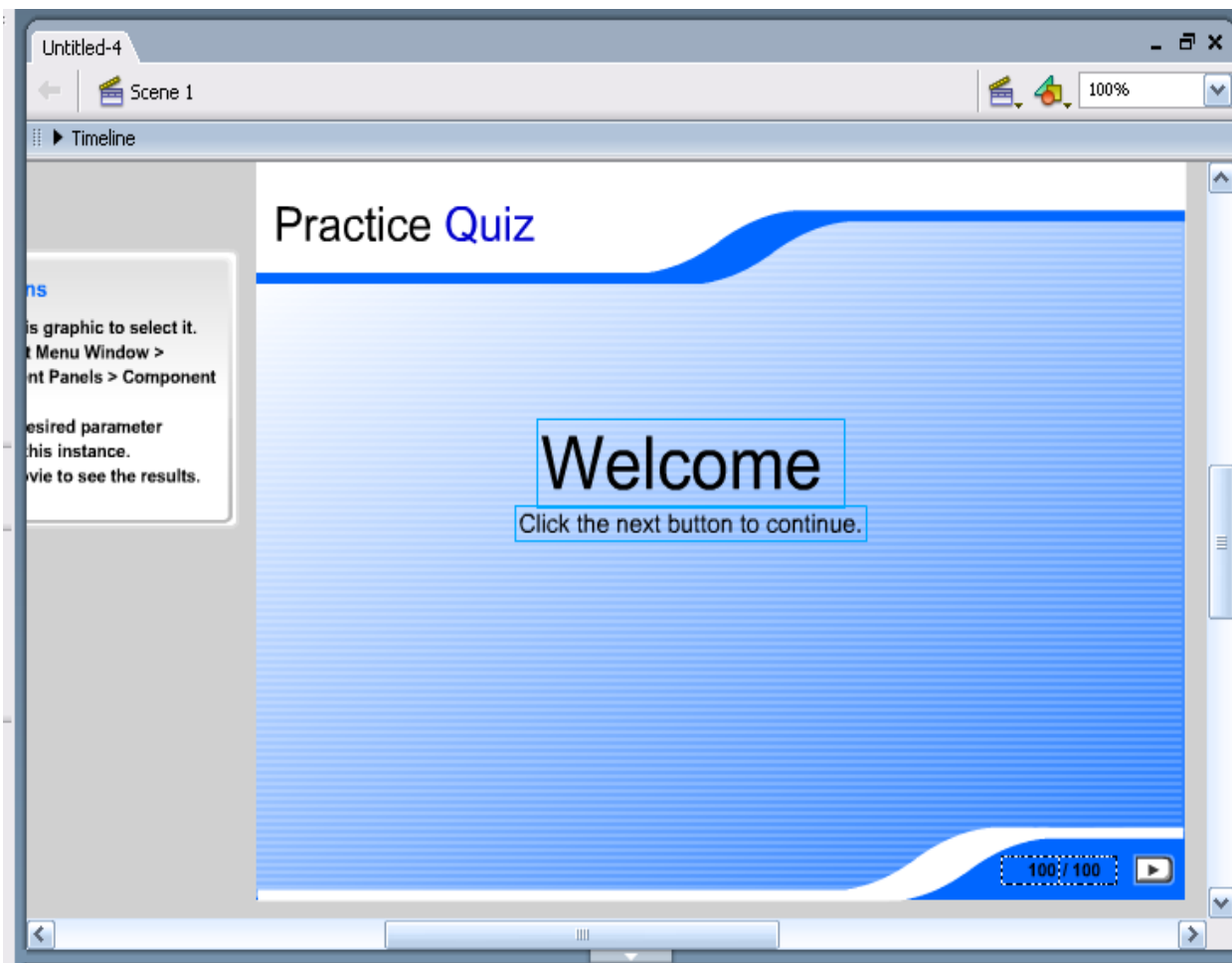
Ish oblastini markaziy qismida montaj stoli joylashgan.Uni keyinchalik qisqa bo'lish uchun faqat stol deb ataymiz.Stol obyektlari xususiyatlarini paneli va boshqalar. Masalan aksariyat Windows-dasturlarida (ofis paketlar va boshqalar)instrument paneli tarkibini boshqarish buyruqlari Vid menyusiga kiradi.Fleshda esa bu buyruqlar Windows menyusda joylashtirilgan.Taxrirlanayotgan obyektlar xususiyatlar paneli ham Boshqacharoq ko'rinishga yega.Lekin bu turdagi yangiliklar unchalik ham qiyinchilik tug'dirmaydi.Va bir nechta ish seanslardan so'ng ular tabiiydek tuyiladi.Shunday qilib ,Flash MX muxaririning ish joyi bilan tanishib chiqamiz.

Foydalanuvchi interfeysning tashkil yetish.

Muxarrir foydalanuvchi interfeysni tashkil etish umumiy holda barcha Windows-dasturlar kabi standart ko'rinishga egadir.O'sha menyular to'plami,o'sha asosiy buyruqlar joylashtirilgan instrumentlar paneli va boshqa. notanish bo'lgan vaqt diagrammasidir.U ham bo'lsa hozirgacha Dreamweaver bilan notanish bo'lgani uchundir.Muxarrirni ilk marotaba ishga tushirilganda asosiy oyna ustidan qo'shimcha dialog oynasi ustidan Wyeelcome paydo bo'ladi.Bu oyna sizga ish joyini o'zingiz bo'yicha sozlash imkonini beradi.Bu juda ham foydali funksiyadir(interfeysni sozlash bo'yicha masalalarninshu bobning "foydalanuvchi ishini tashkil etish vositalari qismida "ko'rib o'tiladi).Shuning uchun hozirgacha Wyeelcome oynasini berkitib turing(keyinchalik Hyelp)`menyusidagi Wyeelcome buyrug'idan chiqarilishi mumkin .Flesh MX ning oynasining muhim elementlari.(6-rasm)

5-rasm.Properties menyusi.

6-rasm. Web saxifa yaratish.

Oddiy animasiyalashgan filmda Flash vaqt diagrammasi kadrlarni aniq ketma ketlikda namoyish qiladi. Filmni necha marta ko'rsangiz ham ular o'zgarmaydi interaktiv filmda foydalanuvchilar (yoki tomashabin) filmni biror bir qismiga yoki saxnasiga o'tish uchun klaviatarudan sichqonchadan yoki ikkalasidan foydalanish obyektlarning joyini o'zgartirishi, ma'lumotlar kiritish, shuningdek boshqa interaktiv operasialarni bajarish imkoniyatiga ega. Flash filmni interaktivligi unga ssenariylarning kiritilishi hisobiga.

Vaqt diagrammasini tashkil etish.

Ish oblastini yuqori qismida vaqt diagrammasi paneli joylashgan. Ish stoli kabi kabi vaqt diagrammasi ham filmning aniq bir saxnasida tegishli bo'ladi. Shu bilan birga stolni o'zi ham ma'lum filmga tegishlidir. Siz biror bir filmni taxrirlash uchun ochsangiz yoki yangi fayl yaratayotgan bo'lsangiz, Flash oynasida ish stoli va u bilan bog'liq vaqt diagrammasi paydo bo'ladi. Agar taxrirlanayotgan fayl bo'lmasa stol ham ko'rinmaydi. Shunday qilib umumiy holda vaqt diagrammasi panelida quyidagi elementlar namoyon bo'lishi mumkin.

-filmning ayni vaqtidagi saxnasining qavatlar ta'rif bu ta'rif o'ziga xos bir nechta ustundan qavatlar nomi va ularni atributlari ko'rsatiladi; vaqt diagrammasining bu qismi "Animasiyalar yaratish" bo'limida ko'rib o'tiladi.

-kadrlar shkalasidan iborat vaqt diagrammasi "o'qish kallagi" va saxnani har bir qavati uchun vaqt diagrammasi oynasini holat satri. Bu satrda, filmni bir

necha parametrlari to'g'risida ma'lumot va ish stolidagi animasiya kadrlarni boshqarish knopkasi bo'ladi.

Flesh filmlarni ishlatilish bir necha usullarni taqdim etadi. Siz filmni syujeti va foydalanuvchi bajargan amaldan qat'iy nazar to'xtamaydigan amalni yaratishingiz mumkin. Alternativ variant animasiya va tovushni sinxronlash. Bundan tashqari Flesh tugmachalariga tovush ishlatishingiz mumkin. Bu yesa tugmalarni interaktiv qiladi. Bundan tashqari Fleshda tugmachalarga tovushni vaqt diagrammasini elementlarini ko'rib chiqamiz.

Kadrlar shkalasidan boshlaymiz. Shkala saxnaning barcha qavatlar uchun umumiydir. Kadrlar shkalasida kadrlar nomerasiya o'sish tartibi ko'satilgan. Nomerasiya qadami 5 ga teng. Alohida qavatni vaqt diagrammasi kadrlar ketma ketligini grafik tasviri ko'rinishida bo'ladi. Vaqt diagrammasida kadrlar tasvirdan juda ko'p ma'lumot olishi mumkin. Masalan kadrlar tasvirdan qaysi qavatdan animasiyani qay usuli qo'llanganligini bilish mumkin.

FOYDALANUVCHI INTERFEYSNI SOZLASH.

Foydalanuvchi ish muhitini sozlashni ayrim aspektlari avvalgi bo'limda aytib o'tilgandek, boshqalari kabi ma'lumot berilmadi. Juda ko'p ishlatuvchi parametrlarga quyidagilar kiradi:

- Ekkranda joylashgan instrumentlar panellari tarkibi va formatini o'zgartirish;
- ish stolidagi tasvirlarni namoyish yetish masshtablarini o'zgartirish;
- klavishalar belgilash.

Instrumentlar paneli tarkibini o'zgartirish.

Birinchi ya'ni boshida aytib o'tilgandek, ish muhitini konfiguratsiyasini avtomatik tanlash imkoniyati bu-Flesh MX ning yangiliklardan biridir. Ko'p hollarda bu imkoniyat juda ham foydalidir. Bu yerda uch xil konfiguratsiya nazarda tutilgan:

- dizayner uchun ,
- yaratuvchi uchun ,
- hamda universal konfiguratsiya.

Konfiguratsiyani sozlash rejimga o'tish uchun quyidagilarni bajarish kerak:

1. Asosiy oynani Windows menyusida panellar to'plami buyrug'ini tanlang.
2. Ochilgan menyuda kerakli variantni tanlang.

Kerakli konfiguratsiyani tanlagandan so'ng, ortiqcha panellarni berkitish yoki yetishmaydiganlarni yoqish orqali ko'rsatilsa bo'ladi. Barcha panellar ro'yxati asosiy oynani Windows menyusida joylashtirilgan. Panellar o'z xoxishi bo'yicha joylashtirganingizdan so'ng siz tanlagan konfiguratsiyani keyingi ish seanslarida foydalanish uchun saqlab qo'yish mumkin. Konfiguratsiyani saqlash uchun quyidagilarni bajarish kerak: Windows menyusida Save panel buyrug'ini tanlang. Foydalanuvchini ish unumdorligi ish muhitining qanchalik qulay tashkil yetilganligiga bog'liqdir. Flesh yaratuvchilarning yaratgan beach qulayliklariga qaramay bari bir hamma foydalanuvchilar talablarini qondirishi qiyindir. Bunday foydalanuvchi tayyorgarlik darajasi aniq filmni o'ziga xos tomonlari va boshq o'z ta'sirini ko'rsatadi. Shuning uchun Flesh yaratuvchilarni foydalanuvchilar muxarririning o'zi uchun qulay bo'lgan ko'rinishini o'rnatish imkoni yaratilgan.

Barcha yaratilgan konfiguratsiyalar Panel menyusiga kiritiladi. Shuning uchun siz bir nechta konfiguratsiya variantlarini yaratgan va saqlagan bo'lsangiz ularni birortasini tanlash uchun Panel menyusiga kirish lozim.

Flesh MX ish parametrlarini sozlash.

Ish muhitini parametrlari bilan bir qatorda foydalanuvchi muxarirni boshqa ish parametrlari ham o'rnatish mumkin. Bunday ish maxsus dialog oynasi yordamida amalga oshiriladi. Bu oynada Yedit menyusiga tarkibiga kiruvchi Parametrlarni o'rnatish buyrug'i tanlanganda paydo bo'ladi. Preferences oynasi beshta bo'limdan iborat: General (umukiy parametrlar), Yediting (Taxrirlash parametrlari) Clipboard (almashish buferi parametrlari), Warnings (ogohlantirish) va Action Skript Yeditor (Action Script muharirini parametrlari).

Work Area (ish oblasti): ushbu buyruq tanlangan bo'lsa ish stolini qismi sifatida ishlatilishi mumkin. Xususan bu yerda chizish, u yerda kalit animatsiya kadrlarini yaratishda simvollarini ko'chirib o'tish mumkin. Ish oblastida obetlarni jonlashtirish misolida ko'satilgan. Bu rejimda boshlang'ich va yakunlovchi kalit kadrlar ish stoli tashqarida bu rejimni o'rnatish hand instrumentini ishlatishda ham kark bo'ladi.

Flesh dasturida animatsiyalar yaratish dasturi Shape Tveyening usuli.

Usul asosan obyekt formasi bir turdan ikkinchi turga o'zgarishga asoslangan.

1. Birinchi marta Oval instrumenti yordamida aylana chizib olamiz. Ellips emas balki aylana hosil bo'lishi uchun Shift tugmasi birgalikda bosib tortiladi.

2. Arrow elementini ishlatib va timeline bo'limidan 30-kadrlarni tanlang. Bosh menyusidan Insert Keyframe (F6) buyrug'ini bajaramiz. Bu harakat bilan siz 30-kadrlarni kalit kadr ga aylantirdik. E'tibor berib leneyka ustida kulrang rangda bo'yalib qoladi.

3. 30-kadrdan Rectangli (R) instrumenti yordamida aylananing chap qismida to'rtburchak chizing. Arrow instrumentini tanlaymiz va aulanani belgilangan holda DELETE tugmasi yordamida o'chirib tashlaymiz.

4. Sichqoncha tugmasini 1-30 kadrlar orasida ikki marta ishlatamiz va hosil bo'lgan paneldan Tveyening bo'limini tanlaymiz. Shape holatini o'rnatamiz.

5. Kadrdan kursorni ornatgan holda YeNTER tugmasini bosamiz va hosil bo'lgan animatsiyani ko'ramiz. Oxirgi natijani ko'rish uchun yesa Control > Test Movie (CTRL + YeNTER) buyrug'ini bajaramiz.

Motion Tveyening usulini yaratish uchun quyidagi usul obyekt xususiyatlarini boshqarish uchun xizmat qiladi. Eng oddiy foydalanish sifatida koordinata o'zgarishini keltirishimiz mumkin.

ANIMATSION SIMVOL YARATISH

Makromedia Fleshda ishni osonlashtirish va rolik o'lchamlarini yaxshilash uchun simvol tushinchasi kiritilgan. Simvol quyidagicha bo'lishi mumkin. Grafika (Graphic), tugma (button), animatsion rolik (movie clip), tovush (sound). Bu imkoniyat yaratilgan obyektlar bir necha marta foydalanish imkonini beradi. Flesh filmlarini AVI formatiga o'tkazishi ularning interaktivligini yo'qolishiga olib keladi. Shuning uchun ushbu variant keng tarqalmagan. Flesh filmlarini namoyish yetishni yana bir turi mavjuddir. Bu variant Flesh filmni animatsiyalashgan GIF formati a o'tkazishdir. Bu holda yeksportni ikki turi

mavjud :har bir foydali animasiyani bir kadrda mos keluvchi GIF fayllar to'plami ko'rinishida yoki bir animasiyalangan fayl ko'rinishidadir.

1)moviye klip tayyor animasiyadan fodalanamiz.Buning uchun Shift tugmasini bosib turgan holda birinchi vaoxirgi kadrni tanlaymiz.So'ngra Yedit>Copy Frames yordamida kadrlar nusxasini olamiz.

2)File Nev buyrug'i yordamida yangi simvol yaratamiz.Hosil bo'lgan mu-loqot oynasida Moviye Clip holatini tanlaymiz va Name maydoniga unikal nom kiritamiz: ball clip

3)Yaratilgan Moviye clip holatini tanlaymiz,birinchi kadrda kursorni o'rnatamiz vaoldin nusxalangan kadrlarni Yedit>Paste>Frames(CTRL+ALT+V)buyrug'ida qo'yamiz.Yuqoridagi Ssene 1 belgisini tanlang.

4)Window>Library (CTRL+L)buyrug'i yordamida Library panelini ishlata-miz.Ye'tibor bergan bo'lsangiz,panelda ikkita obyekt bo'lib ,birinchi obyekt ball clip –Moviye clip va ikkinchi obyekt –ball –Graphik.

5)Shuni bilish lozimki ball –clip animasiyadan biz uni obyekt sifatida bir necha foydalanishimiz mumkin.Paneldan obyektini tanlab,sichqoncha yordamida ishchi oynaga olib tashlaymiz va CTRL+YeENTER ni bosamiz.

Action Script da obyektarni yaratish va boshqarish.

Dasturlash tillarida obyekt faqat shu obyektga qo'llanishi mumkin bo'lgan atributlar (xususiyatlar)to'plami va usullar ro'yxati bilan ifodalanadi.Har bir sinf obyektleri uchun o'z atributlar va usullar to'plami belgilangan.Masalan "tugma" obyektini uchun atributlar sifatida ishlatilishi mumkin.Ish oblastidan pastki qismida xususiyatlar inspektori paneli joylashgan,agar ish oblastida biror bir obtekt tanlanmagan bo'lsa yoki obyektlarumuman bo'lmasa u holda xususiyatlar in-spektori formati avtomatik ravishda o'zgaradi.Butun hujjat uchun xususiyatlar in-spektori formati ko'rsatilgan. Aniq obyekt-bu mos sinfning yekzemplyaridir.Bir sinfning ikki yekzemplyari bir biridan atributlar qiymatlari bilan farq qilishi mum-kin.Obyekt ustida harakatlarni ifodalash shuningdek obyektning bo'ysinganligini ko'rsatish uchun odatda "nuqtali usul"qo'llaniladi.

Obyekt ustidagi harakatlarni ifodalash shuningdek obyektning bo'ysunganligini ko'rsatish uchun odatda "nuqtali usul"qo'llaniladi.Masalan but-ton 1 tugmasiga On Preyes usulini qo'llash kerakligini ko'rsatish uchun Button 1 on Preyes konstruksiyasi ishlatiladi.Agar Button 1 tugmaning Clip 2 ga tegishligini ko'rsatish kerak bo'sa unda yozuv quyidagicha ko'rinishga ega bo'ladi; Clip 2 But-ton 1.

Action Skript da qo'llaniladigan obyekt modeli boshqa ssenariylar tillari obyekt modellariga ko'p jihatdan o'xshaydi (masalan:Java Skript).Shu bilan birga ba'zi faxqlar ham mavjud.Ulardan asosiysi Action Skript da obyektlar iyerarxiyasi Wyev brauzer oynasida tasvurlangan HTML hujjatiga nisbatan emas,balki Flesh pleyerga nisbatan quriladi.

Yuqorida aytib o'tilgandek,istalgandek snariyda mavjud Flesh pleyer asos obyekt hisoblanadi.Keyingi darajada obyektarning 4 sinfi joylashgan.

-Moviye (Film obyektleri);

-Kore (Yadro obyektleri);

-Kleyent /Server (Bajarishning kliyent-server muhiti obyektleri);

-Authoring (Ishlab chiqish muhiti obyektlari);

Moviye sinfi obyektlari ssenariyda film elementlari orasidagi elementlari orasidagi munosabatlarni (ya'ni film tuzilishini)tasavur qilish va shuningdek,film elementlari parametrlari vaxarakatini boshqarish imkonini beradi.Ushbu sinfga xususan quyidagi obeklar kiradi:

-button(tugma)-ssenariyda ifodalovchi obyekt,bunday obyekt uchun,masalan kiritish fokusini o'rnatish tartibi dinamik tarzda o'zgarishi mumkin;

-moviye clip (klip)- ssenariyda klipni ifodalovchi obyekt.Bunday obyektни ifodalash uchun ,masalan ichki kliplar soni dinamik tarzda o'zgarishi mumkin;

-mouse(sichqoncha)-ssenariyda sichqoncha ko'rsatgichini ifodalovchi obyekt,u ko'rsatgich ko'rinishi va uslubini boshqarish imkonini beradi.

-key(klaviatura)-ssenariyda filmni boshqarish uchun ishlatiladigan klavishlarni ifodalovchi obyekt.

-kolor(rang)-ssenariyda klip palitrasini va mos holda ushbu palitra o'zgarishini imkonini beruvchi obyekt.

-sound(tovush)-ssenariyda tugma yoki klip bog'langan tovushli simvolni ifodalovchi obyekt.

-stage(stol)-ishchi stoli ba'zi parametrlarini boshqarish uchun mo'ljallangan obyekt.

-text Ficyed(matn mydoni)-ssenariydagi dinamik Action Skript da Button va Moviye clip sinflari obyrkylari orasido bo'lanish munosabatlari juda qiyin,ular bir filmdan ikkinchisiga oladi va hotto saxnadan saxnaga o'tganda ham o'zgarishi mumkin.Masalan,bir saxnada tugma klip tarkibida kirs,ikkinchisiga klip tugmani "jonlashtirish" uchun ishlashyirilishi mumkin.Moviye sinfini obeklarini (Text Ficyedan boshqa)Button va Moviye klip obeklariga nisbatan bo'ysingan deyish mumkin.Chunki ular Button va Moviye klip obeklari tarkibiga kirishi mumkin.Lekin aksincha emas.

E'tibor bering, Action Skript dakadr uchun ham film saxnasi uchun ham mos obeklar sinfi yaratilmagan.Gap shundaki Action Skript da filmning ushbu elementlarini xususiyatlarini o'gartirishga yo'l qo'ymaydi.Siz ssenariy yordamida faqatgina kadr ga uning nomi yoki raqami orqali murajaat qilishingiz shuningdek,uning yuklangan yoki yuklanmaganligini tekshirishingiz mumkin. Qoida ko'ra kadr yoki saxna harakatlar va usullar parametrlari sifatida ishlatiladi.

Kliyet/server sinfi obyektlari XML tilida yozilgan hujjatlar bilan ishlash uchun mo'ljallangan. Ushbu obyektlarning ba'zilar XML hujjatlarini yuklanishi qayta ishlanishi va yuborilishini taminlasa boshqalari- sokketlar orqali bog'lanishga xizmat qiladi. Action Skript shu orqali Flesh filmlari saqlaydigan XML hujjatlarini serverli qayta ishlashni qo'llashni amalga oshiriladi.

6.1. Gipermatnli murojaatlar haqida tushuncha.

Web sahifalarga giper murojaat WWW ning asosiy xususiyatlaridan biridir. Istalgan bir hujjatdan boshqa bir WWW hujjatga HTML ning maxsus tegi yordamida murojaat bo'lishi mumkin. Web ga sayohat paytida siz Web sahifalarda

gipermatnli murojaatlarga to'qnashgan bo'lsangiz kerak. Bu matn fragmentlari ko'k shriftda va tagi chizilgan bo'ladi. Shu tariqa tasvirlangan matnlar murojaat matnlari deyiladi. Agar siz uni sichqoncha bilan turtsangiz u avtomat ravishda boshqa Web – sahifaga murojaat qiladi.

Har qanday URL manzilida 3 qism mavjud: protokol, internet uzeli, fayl nomi (o'nga yo'l ko'rsatiladi, shart bo'lsa).

Protokol – bu 2 ta kompterning bir-biri bilan aloqasining qoidasi, biz WWW ning standart protokoli http (HyperText Transfer protocol) haqida gaplashamiz. Yana siz internet uzeli va fayl nomini ham ko'rsatishingiz kerak.

Masalan:

http://www.ursu.uzpak.uz/create

Buni tushuntiradigan bo'lsak, brauzer ko'rsatilgan *ursu.uzpak.uz* manzilini (http) aniq bir ulanish usuli yordamida internetga ulaydi va *create* direktoriyasidagi Web-sahifani topadi. Har bir internetdagi hujjat va fayl alohida resurslarning universal ko'rsatkichi deb nomlanuvchi manzilga ega (uniform resource locator - URL). URL elektron pochta manzilini eslatib turadi. Internet – kompyuterlar URL ni qanday jo'natishni, uni qanday topishni va nima bilan ulashni o'zlari tushunadi. Web-sahifa qayerda joylashishidan kat'iy nazar xox u Yangi Zellandiyada bo'lsin yoki Yaponiyada bo'lsin WWW ular bilan bir xil ishlaydi. Brauzer har bir URL ni ishga solib sizga internetdagi hujjatni topib beradi va avtomatik ravishda taqdim qiladi.

Dunyo bo'ylab Web uzellarni ko'rib chiqmoqchi bo'lgan shaxsga URL haqida va kerakli domen kalitni qanday topishni o'ylashga zarracha ehtiyoj yo'q.

6.2. Murojaatlar anatomiyasi va maxalliy Web-sahifalarga murojaat.

Web sahifaga murojaatlarni joylashtirish ikki turda bo'ladi (bir-biriga o'xshash). Dastlab mahalliy hujjatlarga murojaat qilishni ko'rib chiqamiz. Mahalliy hujjat bu shunday hujjatki sizning uy sahifangiz internetning qaysi joyida joylashgan bo'lsa u ham shu yerda joylashgan bo'ladi. Mahalliy hujjatlarga murojaat qilish oson va bunda siz to'liq URL ni bilishingiz shart emas, faqat faylga yo'l va uning nomini bersangiz kifoya. So'ngra siz WWW ning hojlagan joyidagi hujjatlarga murojaat qilishni o'rganasiz. Bu turdagi murojaatda sizdan to'liq URL talab qilinadi.

Faraz qilaylik sizda bitta hujjat uchun ma'lumot ko'p va siz uni bir necha HTML fayllarga bo'lishga qaror kildingiz. U holda asosiy Web-sahifada bu hujjatning har biriga to'liq va oson o'tuvchi murojaatlarni joylashtirish kerak bo'ladi.

Hatto siz asosiy Web-sahifangizni mundarija ko'rinishida qilishingiz mumkin va bunda alohida sahifalarga murojaat qilinadi.

Dastlab `<a href>` tegi kiritiladi. `<a>` teg o'zag teg deb nomlanadi. U Web-sahifalarga murojaat uchun ishlatiladi. *href* kalit so'zi brauzerga siz murojaat qilayotganingiz haqida xabar beradi. `` yopiluvchi tegini esdan chiqarmay yozib ketish kerak. *misol.htm* fayliga murojaatlarni yaratish uchun quyidagi kodni kiritishingiz kerak:

` Misolni ko'rish `

Shunday qilib «*Misolni ko'rish*» iborasi ekranda murojaat matni ko'rinishida paydo bo'ladi.

Bu matnga sichqoncha bilan turtsangiz, *misol.htm* faylini ochiladi.

Faylga yo'lni ko'rsatishni esdan chiqarmaganingizni tekshirib ko'ring. Masalan, *tiger.htm* fayli *Exhibits* direktoriyasida saqlangan bo'lsa, *href* kalit so'zida *exhibits/tigers*. ` O tigrak `

6.3. WWW ning xoxlagan joyiga murojaat.

Boshqa bir Web uzelga murojaat qilish uchun hujjatning to'liq URLi talab qilinadi. Lekin murojaatning bu turi ham shunday tarzda, ya'ni `<a href>` va `` kabi bo'ladi. URL hamisha *http://* bilan boshlanadi. Shu tarzda brauzer hujjatni sizning Web uzelingizdan emas WWW dan qidirib boshlaydi. URL ning qolgan qismlari siz izlayotgan hujjatning nomi va internetdagi yo'li, uzelidan iborat bo'ladi:

` yahoo olami ruyxati `

6.4. Murojaat rangi.

World Wide Web dagi murojaat matnining rangini o'zgartirishingiz mumkin. Sizning Web sahifangizning matnini rangini *body* tegi yordamida o'rnatish mumkin: `<body next=red>`

Shu tarzda gipermurojaat matnining rangini ham boshqarish mumkin. Quyida 3 ta yangi kalit so'z keltirilgan:

link - *link* kalit so'zi *Text* kabi ishlatiladi. *link=blue* o'rnatilgan bo'lsa (yoki boshqa bir rang), foydalanuvchi hali ishlatmagan (sichqoncha bilan turtmagan) murojaatlar ko'k rangda bo'ladi.

`<body text=red link=blue>`

vlink - Ayrim hollarda bir necha murojaatlarning rangi boshqalaridan ajralib turganini sezgan bo'lishingiz mumkin. Bu murojaat siz tomoningizdan faollashtirilganligidan dalolat beradi. Foydalanuvchi murojaat qilgan murojaatlarning rangini (Visited line) *vlink* kalit so'zi bilan o'zgartirish mumkin. Murojaatning rangini ochiq ko'k rangga o'zgartirish uchun quyidagi kodda yozish kerak:

`<body text= line link=aqua vlink=silver>`

alink - Murojaatga sichqoncha bilan turtgan paytdagi rangni o'zgartirish mumkin. Murojaatning faol rangi *alink* kalit so'zi yordamida beriladi. Kimdir sizning sahifangizga kirganida murojaat rangi *link* bilan berilgan rangda bo'ladi. Lekin qachonki siz uni sichqoncha bilan turtsangiz qisqa vaqtgacha *tlink* bilan berilgan rangga o'tadi.

Quyida faol murojaatning rangini ochiq sariq rangga o'zgartiramiz:

`<body text= line link=aqua vlink=silver alink=yellow>`

6.5. Tasvirlarni murojaat sifatida ishlatish.

WWW-sahifalarda murojaat vositasi bo'lib faqat matn emas, balki tasvirlar ham ishlatiladi. Bu shuni bildiradiki, qachonki siz tasvirlarni sichqoncha bilan turtsangiz ekranda boshqa Web-hujjat paydo bo'ladi.

Boshqa HTML - hujjatga tasvir yordamida murojaat qilish uchun xuddi matn singari bo'ladi. Faqat bunda matn o'rniga tasvirni berishingiz kerak. Jimlik xolati-

da Web-brauzerlar tasvir murojaatni ko'k ramka bilan o'rab oladi. Tasvirning hoxlagan joyiga sichqoncha bilan turtish orqali mos hujjatga o'tiladi. Murojaat sifatida tasvirlarning hoxlagan turi, rasmlar va piktogrammalardan foydalanish mumkin. (fon bezaklaridan tashqari).

Maslahat tasvirlar murojaat sifatida tez-tez ishlatiladi. Iloji boricha tushunarli tasvirlardan foydalaning, shunda foydalanuvchilar murojaat ularni qanday manzilga olib borishni tushunadilar.

Masalan, agar siz uy sahifangizda sevimli qo'shiqlaringiz ro'yxatiga murojaat qilmoqchi bo'lsangiz, musiqaga doir piktogrammadan foydalaning. Tasvir murojaatlaridan foydalanganda alternativ matn berish zarur. Tasvir ko'rinmay qolganda foydalanuvchilar shu orqali murojaatdan foydalanishlari mumkin. Ayrim foydalanuvchilarda tasvirni yuklash ko'p vaqtni talab qiladi. Ular uchun alternativ matn juda zarur, ana shunda ular nima ko'rishlarini bilib oladilar. Ixtiyoriy bir tasvirga murojaat chiqarish uchun quyidagicha kodni kiritamiz:

```
<a href="http://www.mep.com/que/">  
 </a>
```

Bu matn o'rniga `` tegini kiritganimizga e'tiboringizni karating. Shu tariqa grafik murojaat berish mumkin.

1.3.2-a. Frontal so'rov uchun savollar

- 1.URL manzil necha qismdan iborat bo'ladi.
- 2.Prtokol tushunchasini izoxlab bering.
- 3.Murojaatlar necha turda bo'ladi.
- 4.Murojaatda qaysi teglardan foydalaniladi.
- 5.Faylga yo'lni ko'rsatish qanday tartibda olib borildai.

1.3.2-b. Blis-so'rov uchun savollar

- 6.WEB saxifaning xoxlagan joyiga murojaat tartibi.
- 7.Murojaat rangi qo'yish tartibi.
- 8.Tasvirlarni murojaat sifatida qanday ishlatish mumkin.
- 9.Grafik murojaatni izoxlab bering.
- 10.Murojaat rangini o'rnatishda qanday parametrlar ishlatiladi.

1.3.2-v. Og'zaki so'rov uchun savollar

- 1.URL manzil necha qismdan iborat bo'ladi.
- 2.Prtokol tushunchasini izoxlab bering.
- 3.Murojaatlar necha turda bo'ladi.
- 4.Murojaatda qaysi teglardan foydalaniladi.
- 5.Faylga yo'lni ko'rsatish qanday tartibda olib borildai.
- 6.WEB saxifaning xoxlagan joyiga murojaat tartibi.
- 7.Murojaat rangi qo'yish tartibi.
- 8.Tasvirlarni murojaat sifatida qanday ishlatish mumkin.
- 9.Grafik murojaatni izoxlab bering.
- 10.Murojaat rangini o'rnatishda qanday parametrlar ishlatiladi.
- 11.Tovushli fayllarni tasvirlashda qaysi teg va parametrlar ishlatiladi.
- 12.Tovushli fayllar qanday formatda tasvirlanadi.
- 13.Audiofaylning to'xtovsiz tasvirlanishi uchun qanday qiymat beriladi
14. Flash texnologiyasi nima uchun ishlatiladi.

1.3.3. Mustaqil ish uchun topshiriqlar

- 1.Saxifalarda gipermatnli murojaatni o'rnatishni to'liq to'liq o'zlashtirish.
- 2.Saxifalarning xoxlagan joyiga murojaat etishni izoxlab bering.
- 3.Saxifada murojaat rangini qo'yishni o'zlashtirib olish.
- 5.Saxifalarda tasvirlarni murojaat sifatida ishlatishni o'zlashtirib olish.

1.3.4. Kartochkalar uchun testlar

1.Saxifalarga murojaat etish tegi.

- A) <a href>
- B)
- S)

- D) <tr>

2.URL nechta qismdan iborat.

- A) 3 ta
- B) 5 ta
- C) 2 ta
- D) 7 ta

3.Protokol nima

- A) bu 2 kompyuterning bir-biri bilan aloqasi
- B) bu ma'lumot yuborish
- S) bu brauzerning yuklanishi
- D) hammasi to'g'ri

4.Murojaat qilishda qaysi kalit so'z ishlatiladi

- A) href
- B) fileopen
- C) mousover
- D) start

5.Giperjurojaat matnini o'rnatishning nechta kalit so'zi mavjud

- A) 3 ta
- B) 7 ta
- C) 2 ta
- D) 6 ta

7.Foydalanuvchi murojaat rangini qaysi kalit so'zi bilan o'zgartirishi mumkin.

- A) vlink
- B) sound
- C) alink
- D) link

1.3.5. ekranga tayanch materiallarni ko'rsatish(slaydlar)

- Prezentasiya

1.3.6. Tavsiya etilgan adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

1. Matrosov S. Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnikе. BHV-SPb, 2000. 672 s.
2. Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
3. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
4. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilozheniy na PHP i MySQL. - K.: "DiaSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

5. Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
6. Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
7. Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilozheniy. Piter, 2001. - 384 s.
8. Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
9. Xilayer S., Mizik D. Programmirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaktsiya", 1999. - 296 s.
10. Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
11. Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000

1.4. O'qitish usullari qoidalari

1.4.1. Aqliy hujum qoidalari

- Hyech qanday o'zaro baholash va tanqid;
- Taklif yetilayotgan g'oyalarni baholashdan o'zingni tiy, hatto ular fantastic va iloji yo'q bo'lsa ham – hammasi mumkin;
- Tanqid qilma – hamma aytilgan g'oyalar birhirda;
- Bayon qiluvchi gapini bo'lma;
- Izoh berishdan o'zingni tiy;
- Maqsad bu - miqdor;
- Qancha g'oyalar ko'p bo'lsa chuncha yaxshi: yangi va zarur g'oya tug'ulishi imkoniyati ko'proq
- Agar g'oyalar takrorlansa o'ksinma,
- Tasavvuringga yer ber;
- Senda yaralgan g'oyalarni tashlama, agal ular sening nazaringda qabul qilingan sxemaga tegishli bo'lmasa ham;
- Bu muammo aniq usullar bilan yechiladi deb o'ylama.

1.4.2. "Insert" texnikasi qoidalari

- Matndi o'qib, ularda savollat tug'dirayotgan joylarni, ularni bilimlariga mos kelayotgan va mos kelmayotgan joylarni qalam bilan belgilab qo'yiladi;
- "Insert" jadvalini quyidagi belgilashlar bilan to'ldirish:
 Agar «!» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki siz o'ylagan fikrga to'g'ri kelayotganini o'qiyapsiz;
 Agar «-» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki tyo'g'ri deb o'ylaganingizga mutlaqo zid bo'lganini o'qiyapsiz;
 Agar «+» bo'lsa siz o'qiyotganingiz siz uchun yangilik;
 Agar «?» bo'lsa, siz o'qiyotganingiz siz uchun tushunarsiz yoki siz bu savolga yanada ko'proq ma'lumotlar olishni istaysiz.

1.4.3. Guruhlarda ishlash qoidalari

- Hamma o'z do'stlarini tinglashi kerak, unga yaxshi munosabatda bo'lib hurmar ko'rsatishi kerak;
- Hamma aktiv harakat qilishi lozim; berilgan topshiriqqa nisbatan birgalikda va javobgarlik bilan ishlashi kerak;
- Har kim o'ziga kerak paytda yordam so'rashi kerak;
- Har kim undan yordam so'ralganda yordam ko'rsatishi kerak;
- Guruhning ish natijalarini baholashda ishtirok yetishi lozim;
 Biz bir kemadamiz, o'zgalarga yordam berib o'zimiz o'rganamiz, shuni har kim tushunishi loz

Mavzu 8: Web dasturlashda ro'yxatlar yaratish texnologiyalari

Ma'ruzaga reja-topshiriqlar

Fan: PEDAGOGIK WEB DIZAYN.

O'quv soatii: 4 soat (ma'ruza);

O'quv mashg'ulotlari turi: ma'ruza; yangi mashg'ulotlarni mustahkamlash va o'rganish.

Ish rejasi:

1. Ro'yxatlar haqida umumiy tushuncha.
2. Markerlangan ro'yxatlar.
3. Nomerlangan ro'yxat.
4. Aniqlovchi ro'yxatlar.

O'quv mashg'uloti maqsadi:

Talabalarga web saxifalarda ro'yxatlar yaratish, ro'yxatlarning qo'llanilish xolatlari, markerlangan ro'yxatlar, ro'yxatlar turlari, nomerlangan ro'yxatlar, aniqlovchi ro'yxatlar, oldindan formatlash tushunchalari xaqida ma'lumot berish.

O'quv mashg'ulotining vazifalari:

- *O'rgatuvchi:* talabalarda qabul qilish faoliyatini tashkil qilish, yangi materialni boshlang'ich yesda qoldirish va anglash; terminlar, iboralarni xarakterlovchi elementlar; talabalarning firlashini rivojlantirish muammoli masalalarni yechimini mahoratini oshirish;
- *rivojlantiruvchi:* kitob matni bilan ishlay bilishligi – mag'zlarini tanlab olish, tahlil qilish; gaplar tuzish, hulosa chiqarish, materialni talabalarning izlash faoliyatini stimullashtirish; hususiydan umumiy holga o'tish usuli bilan tekshirish; tekshirish natijalarini tahlil qilib va uni umumlashtira olishini rivojlantirish; analitik-sintetik faoliyatning mantiqiy fikrlashini qo'llash; talabalarning ijodiy mahoratini shakillantirish;
- *Tarbiyalovchi:* aktiv faoliyatga, mustaqil ishga jalb qilish; guruhlarda ishlash qoidalariga rioya qila olish; fanni o'rganishga qiziqishni rivojlantirish; javobgarlik tuyg'ularini tarbiyalash, mehnatsevarlik, individual ishni jamoaviy ish bilan biriktirish, intizomlashtirish.

O'qitish texnologiyasi:

- *O'qitish usullari:* instruktaj; Ma'ruza, aqliy hujum, "Insert" texnikasi;
- *O'qitish shakillari:* frontal; jamoaviy;
- *O'qitish vositalari:* Ma'ruza matni; jadvallar, multimediya;
- *O'qitish sharoitlari:* texnik jihozlashtirilgan auditoriya;
- *Baholash va monitoring:* o'g'zaki savol-javob, blis-so'rov.

Pedagogik masalalar:

- Fanning masalalari va uning o'quv fanlar sistemasidagi o'rni va roli bilan tanishtirish;
- O'quv fanning tuzulmasi va tavsiya yetiladigan o'quv-metodik adabiyotlarni tasvirlash;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlarini ochib berish, baholash shakli va muddatlari;
- Fan ma'ruzasi paytida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy bosqichlarini xarakterlab berish va umumiy sxemasini tushuntirish.
- O'qitish texnologiyasi rivojlanishi perspektivasini xarakterlab berish;

O'quv faoliyati natijalari:

- Fan ma'ruzasi masalalari, maqsadlari va nomlari shakllanadi;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlari hamda baholash shakli va muddatlari aytiladi
- Fan ma'ruzasida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy sxemasini kengaytirib xarakterlab beradi;
- Fanning asosiy ta'riflarini beradi,
- Nazariy bilimlarning to'liqligi, sistemaliyligi va harakatliyligi;
- Amaliy mag'ulotlarni bajarishda o'rganilgan iboralar bilan ishlay olishligi;

• 1.2. Ma'ruzaning xronologik xaritasi

• 1 bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (10 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati:* tayyorgarlikni tekshirish (davomat, konspektning borligi; o'ziga ishonch, aniqligi,); kerakli materiallarni tarqatish (konspekt, tarqatma materiallar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadini bayon qilish; o'quv mashg'ulotning rajasi bilan tanishtirish; kalit iboralar va so'zlar, kategoriyalar; internet saytlari va adabiyotlar ro'yhati; o'quv natijalari haqida aytish;
- *Talabalar faoliyati:* o'quv joyini tayyorlash (talabalar borligi; tashqi ko'rinish; o'quv materiallar va qo'llanmalar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadi bilan tanishish; o'quv materialini qabul qilishga tayyorgarlik ko'rish;
- *Shakillar, usular, uslublar:* instruktaj; frontal so'rov; mustahkamlovchi so'rov.

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati:* mavzuga kiritadi; yangi mavzuga doir o'tgan fanlar va mashg'ulotlarning mavzularini yeslashga chorlaydi; ma'ruza matnini tarqatadi, tanishishni taklif yetadi, "Insert" usuli bilan belgilar qo'yishni taklif yetadi; birinchi savol bo'yicha matn o'qiladi; qo'shimcha o'quv materiallarini aytib boorish va tushuncha berish; natural obektlarni namnoyon qilish va izohlash; tushunarsiz savollarni aniqlash va tushuntirish; birinchi savol bo'yicha nazar (shunday qilib qolgan savollarga ham);
- *Talabalar faoliyati:* yangi mavzuda doir oldingi mashg'ulotlarda va fanlarda olgan bilimlarni mustahkamlaydi,; har bir kalit ibora va terminlarni yeshitib, yozib

borib, konspekt qilib aytib borishadi; “Insert” usuli bilan belgilan o’qiydilar, aniqlik kiritadilar, savollar beradilar va o’zaro;

- *Shakillar, usular, uslublar*: frontav so’rov blis-so’rov; aqliy hujum, “Insert” texnikasi.

3 bosqich. Yakunlovchi qisim (10 daqiqa)

- *O’qituvchining faoliyati*: mnavzu bo’yicha hulosa qilish, talabalarning ye`tiborlarini asosiylarda jalb qilish; qilingan ishning muhimligini aytib o’tish; alohida talabalarning bajarilgan ishlarini baholash; o’zaro baholashning natijalarini chiqarish; o’quv mashg’ulotning yutuqlik darajasini baholash va tahlil qilish; mustaqil ish uchun topshiriqlar; baho ko’rsatgichlari va me`zonlari;
- *Talabalar faoliyati*: *ishning* tahlili; natijalarni olish; texnologik bilimlarni qo’llash; o’zaro baholashni o’tkazish, yo’l qo’yilgan hatolar bo’yicha tahlil va aniqlik kiritish; mustaqil ish topshiriqlarini yozib olish;
- *Shakillar, usular, uslublar*: guruhlarda ishlash, kartochkalarda topshiriqlar.

1.3. O’quv-metodik materiallar

Ma’ruza rejasi:

1. Ro’yxatlar haqida umumiy tushuncha.
2. Markerlangan ro’yxatlar.
3. Nomerlangan ro’yxat.
4. Aniqllovchi ro’yxatlar.

Kalit so’zlar: Ro’yxat yaratish, markerlangan ro’yxat, nomerlangan ro’yxat, aniqllovchi ro’yxat, oldindan formatlash.

1.3.1. Ma’ruza matni

7.1. Ro’yxatlar haqida umumiy tushuncha

HTML hujjatda ma’lumotlarni qulay shaklda tasvirlash maqsadida ro’yxatlar va jadvallar tashkil qilingan. Ro’yxatlar elementlarini nuqtalari bo’yicha tartiblasa, jadvallar esa ma’lumotlarni satrlar va ustunlar bo’yicha joylashtiradi. Ro’yxatlardan to’g’ri foydalanish katta hajmli ma’lumotlarning o’qilish qulayligini oshiradi. Ro’yxatlarni quyidagi uchta holatda qo’llash maqsadga muvofiq:

1. Bir jinsli ma’lumotlarni biror belgilar bo’yicha sinflarga ajratish;
2. Katta hajmli ma’lumotlarni abzas bilan tasvirlashda ularni o’qish qiyinlashsa;
3. Biror bir jarayonni tasvirlashda;

Quyida biz misol ko’ramiz:

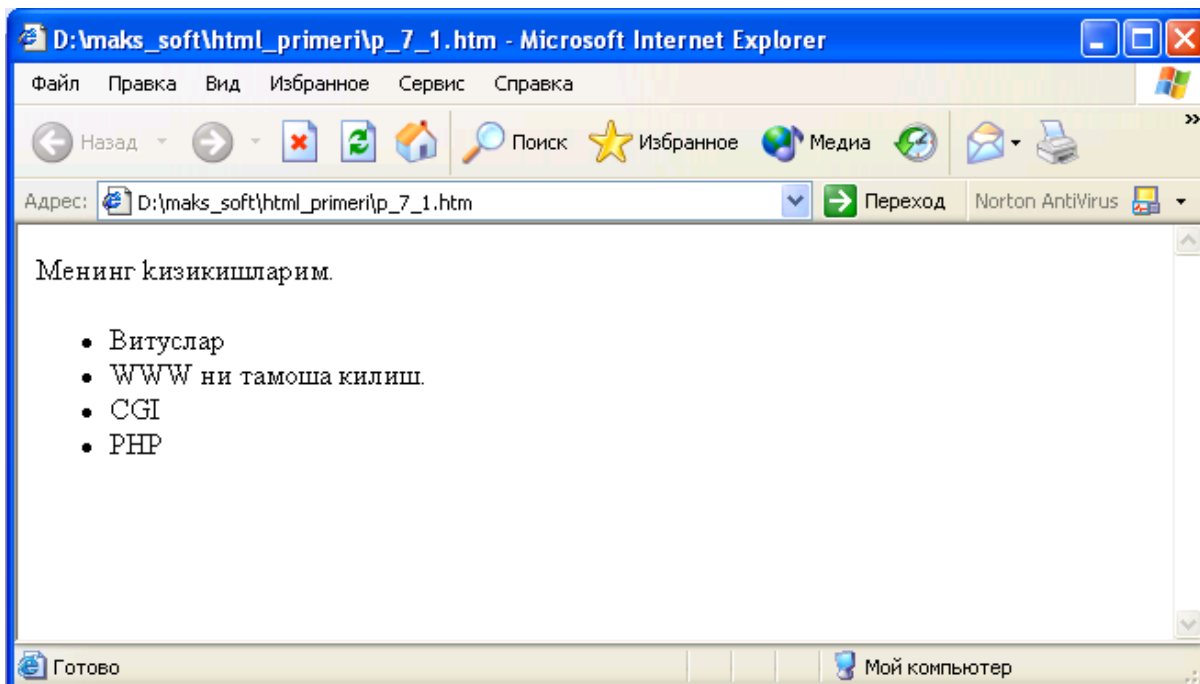
Misol 7_1

<html>

```

<body>
    mening qiziqishlarim.
    <ul>
    <li> Viruslar
    <li> WWW ni tamosha qilish.
    <li> CGI
    <li> PHP
    </ul>
</body>
</html>

```


Bu yerdan ko'rinadiki ro'yxatlar ma'lumotlarni oson va tushunarli o'qilishini ta'minlaydi. Ro'yxatlar asosan 3 ta asosiy tiplarga bo'linadi. Bular: markirlangan, nomerlangan va aniqlovchi ro'yxatlar. Bulardan tashqari boshqacha tipli ro'yxatlar ham mavjud, ammo ko'p qo'llaniladiganlari biz sanagan uchtasidir. Yuqorida biz sanab o'tgan tiplar bir biridan nomerlash usullari va tuzilishi bilan farq qiladi.

7.2. Markirlangan ro'yxatlar.

Ko'pchilik hollarda nomerlangan yoki markirlangan ro'yxatlardan foydalaniladi. Bunday ro'yxatlarda har bir punkt kichik piktogramma bilan boshlanadi. Markirlangan ro'yxatlar `` va `` teglari yordamida beriladi.

Misol: 7_2

```

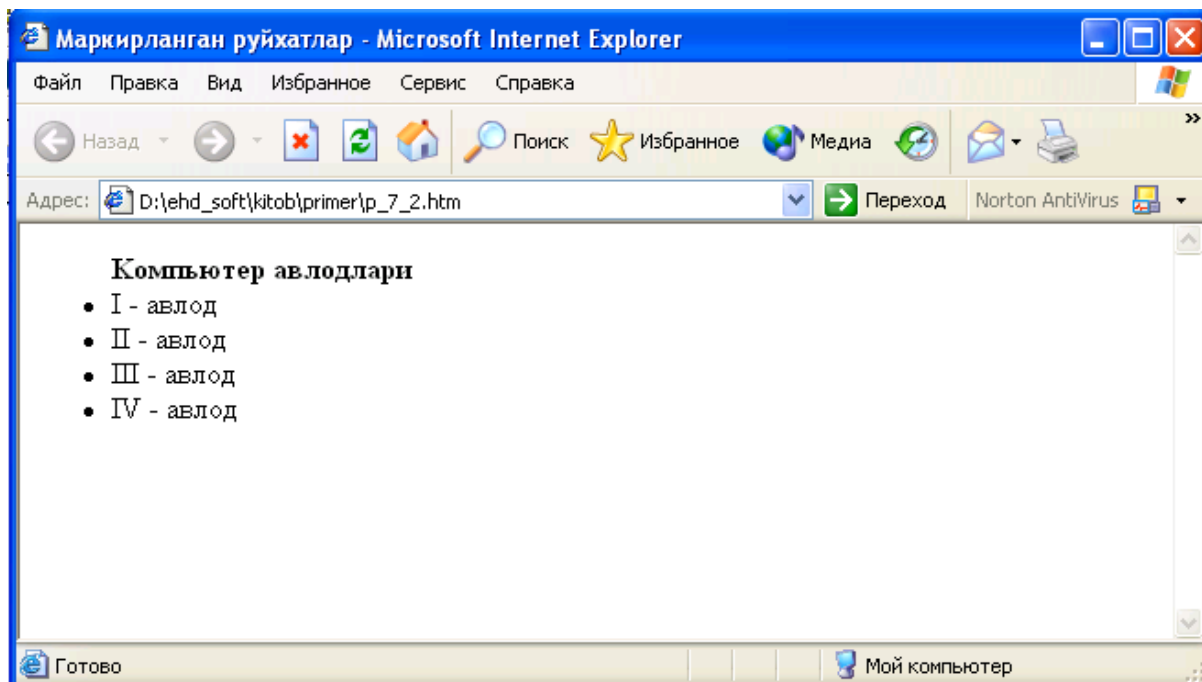
<html>
    <head><title>Markirlangan ro'yxatlar</title></head>
    <body>
    <ul>
    <li><b>Kompyuter avlodlari</b></li>
    <li>I - avlod
    <li>II - avlod

```

```

<li> III - avlod
<li> IV - avlod
</ul>
</body>
</html>

```


Bu yerda `<lh>` va `</lh>` teglari orasida ro'yxat sarlavhasi yozilgan. Barcha `` va `` teglari `` va `` markirlangan teglar orasiga joylashgan bo'lishi shart. `` tegi *type* parametriga ega va biz bu parametr qiymatlari bilan tanishib chiqamiz. Bu parametr yordamida ro'yxatda hosil qilinadigan ro'yxat elementlari oldidagi markerlar tipi aniqlanadi parametr qiymati sifatida quyidagi uchta qiymatlardan foydalanish mumkin:

1. *disc* - bu qiymat brauzerga markerlarni kichik qoraga bo'yalgan doira shaklidaligini ko'rsatadi.
2. *circle* - bu qiymat esa brauzerga makerning bo'yalmagan aylana shaklida bo'lishini bildiradi.
3. *square* - bu qiymat markerning kichik to'g'ri to'rtburchak shaklida bo'lishini bildiradi.

Bu qiymatlarni ko'rsatilgandek kichik harflar bilan yozish kerak.

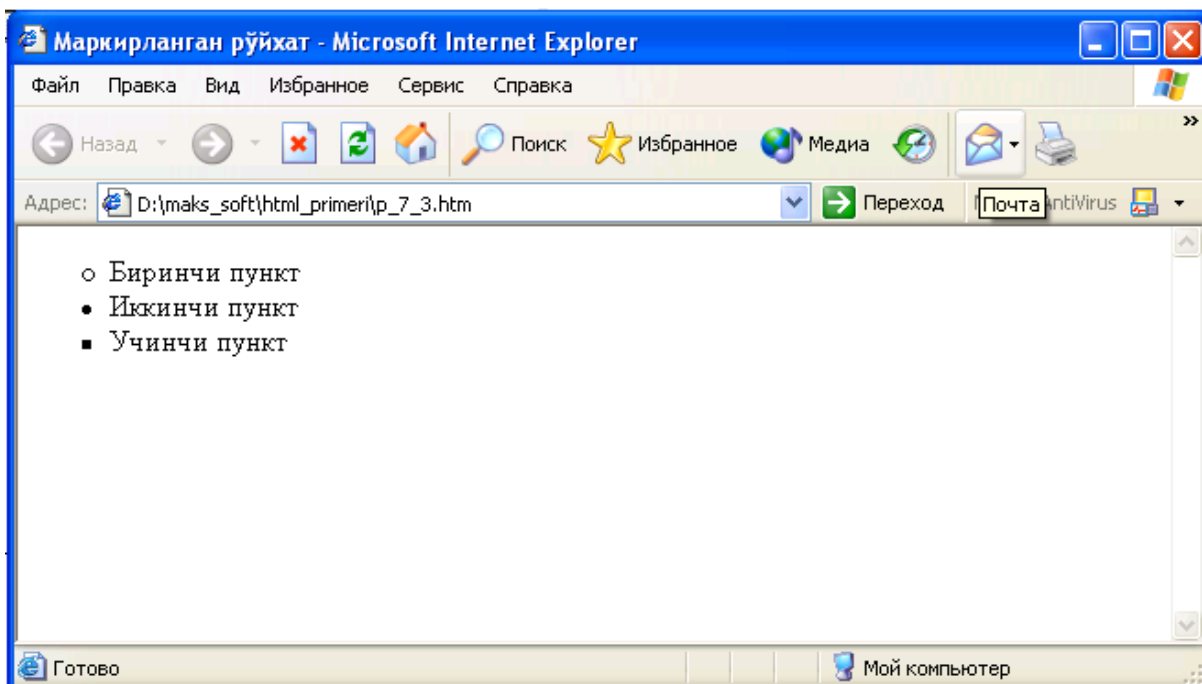
Misol: 7_3

```

<html>
  <head>
    <title> Markirlangan ro'yxat</title>
  </head>
  <body>
    <ul>
      <li type="circle"> Birinchi punkt
      <li type="disc"> Ikkinchi punkt
      <li type="square"> Uchinchi punkt
    </ul>
  </body>
</html>

```

```
</body>
</html>
```


Ta'kidlab o'tish kerakki u yoki bu hosil qilinadigan markerlarni bir xilligi hamma vaqt ham bir xil bo'lavermaydi. Brauzer turiga qarab har xil bo'lishi mumkin.

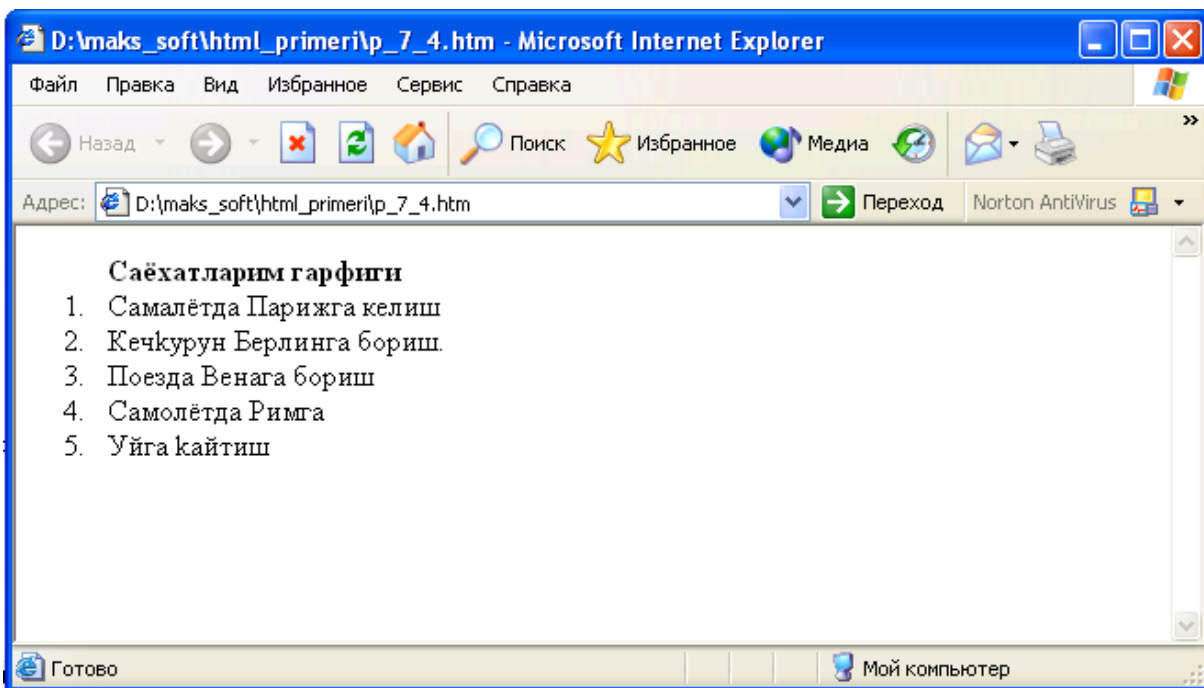
7.3. Nomerlangan ro'yxat

Nomerlangan ro'yxat markerlangan ro'yxatga o'xshaydi. Yagona farqi shundaki nomerlangan ro'yxatda har bir punkt oldiga grafik marker emas balki avtomatik ravishda ketma-ket nomerlar yoki harflar joylashtiradi.

Nomerlangan ro'yxat `` va `` teglari yordamida beriladi, ro'yxatdagi punktlar esa `` bilan aniqlanadi. Jimlik bo'yicha nomer 1 dan boshlanadi.

Misol: 7_4

```
<html>
  <body>
    <ol tupe=1,2,3...>
      <lh><b> Sayohatlarim garfigi</b></lh>
      <li> Samalyotda Parijga kelish
      <li> Kechqurun Berlinga borish.
      <li> Poyezda Venaga borish
      <li> Samolyotda Rimga
      <li> Uyga qaytish
    </ol>
  </body>
</html>
```


Агар номерlash tiplarini o'zgartirish talab qilinsa, quyida ko'rsatilgan 5 ta tiplardan foydalanish mumkin:

type=1 standart nomerlash.1,2,3,4,5,....

type=a Katta harflar A, B,C,D,E,.....

type=d Kichik harflar a,b,c,d,e,....

type=i Rim raqamlari I,II,III,IV,V,...

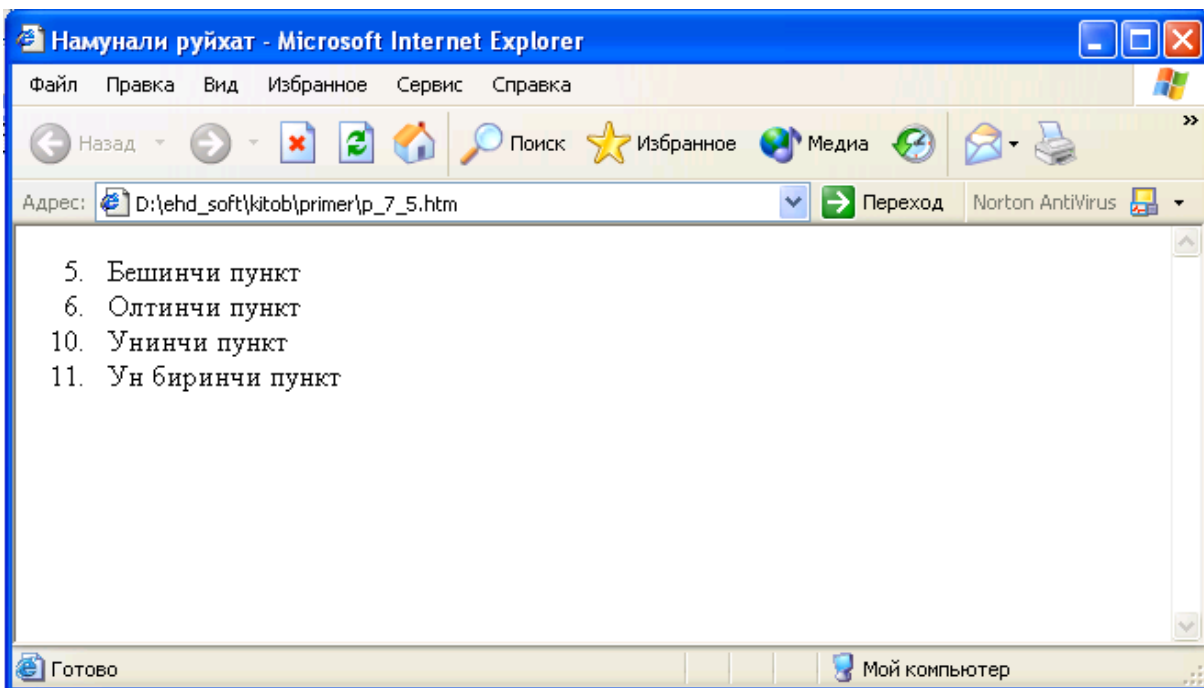
type=i kichik Rim rakamlari.i,ii,iii,iv,v,....

Ro'yxatda boshlang'ich nomerini oldindan aniqlash imkoniyati mavjud Buning uchun `` tegida *start* parametri mavjud.

Buni quyidagi misolda ko'rib chikamiz:

Misol 7_5

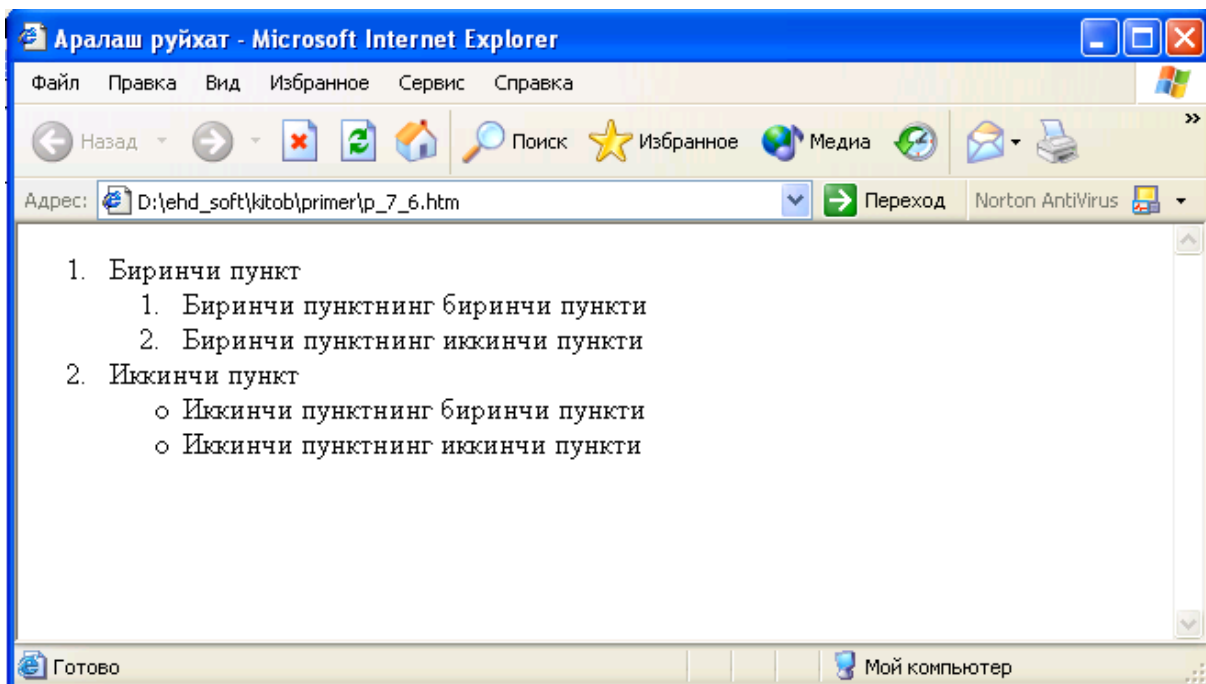
```
<html>
  <head>
    <title>Namunali ro'yxat</title>
  <body>
    <ol start=5>
      <li>Beshinchi punkt
    <li>Oltinchi punkt
    <li value=10>Uninchi punkt
    <li>O'n birinchi punkt
    </ol>
  </body>
</html>
```


Biz ko'p boskichli ro'yxatlarni ham tuzishimiz mumkin. Buning uchun markerlangan va nomerlangan elementlarni aralashiramiz. Quyidagi misolni ko'ramiz

Misol 7_6

```
<html>
<head>
  <title>Aralash ro'yxat</title>
</head>
<body>
  <ol>
    <li>Биринчи пункт</li>
    <li>Биринчи punktning birinchi punkti
    <li>Биринчи punktning ikkinchi punkti
  </ol>
  <li>Ikkinchi punkt
  <ul>
    <li>Ikkinchi punktning birinchi punkti
    <li>Ikkinchi punktning ikkinchi punkti
  </ul>
  </ol>
</body>
</html>
```

7.4. Aniqlovchi ro'yxatlar

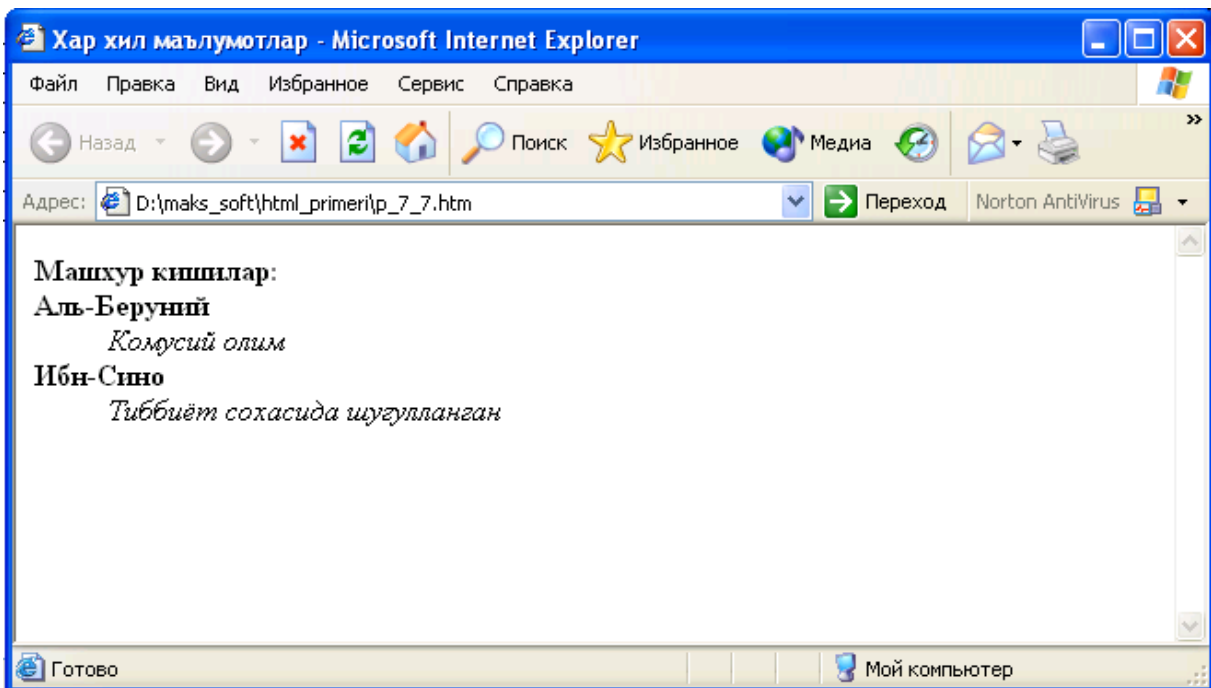
Aniqlovchi ro'yhatlar markirlangan va nomerlangan ro'yhatlar kabi ko'p ishlatilmasa ham ba'zi holatlarda foydali. Aniqlovchi ro'yhatlarda har bir punkt ikkita qismdan iborat. Ikkinchi qismida birinchi qism haqida qo'shimcha ma'lumot beriladi. Shuning uchun ham aniqlovchi ro'yhatlar boshqa ro'yhatlarga qaraganda boshqacha ko'rinishga ega. Uning har bir punktini tasvirlash uchun ikkita teg ishlatiladi. *<di>* tegi yordamida punktning birinchi qismi *<dd>* tegi yordamida esa ikkinchi ma'lumot keyingi satrdan hosil qilinadi. Bu yerda ikkinchi ma'lumotni biz aniqlovchi deb ataymiz. Biz bu tegni quyidagi misolda tushunib olamiz:

Misol: 7_7

```

<html>
<head>
<title>Har xil ma'lumotlar</title>
</head>
<body>
<dl>
<lh><b>Mashhur kishilar:</b></lh><br>
<di><b>Al-Beruniy </b>
<dd><i>Qomusiy olim</i>
<dt><b>Ibn-Sino</b>
<dd><i>Tibbiyot sohasida shug'ullangan</i>
</dl>
</body>
</html>

```


Oldidan formatlash.

`<pre>` va `</pre>` teglari yordamida hych qanday interpretasiyasiz yozilgan ma'lumotni xuddi shunday qilib ekranga chiqarib beradi. Natija jadval singari samarali bo'lmasa ham, Ko'pchilik kishilar ularning farqini sezishmaydi. Bunda jadvalning turini chiqarib bo'lmaydi. Oldidan formatlangan matnni probellar va tartiblash orqali yozish mumkin va quyidagicha:

Misol: 7_8

`<html>`

`<head><title> Oldidan formatlash </title></head>`

`<body>`

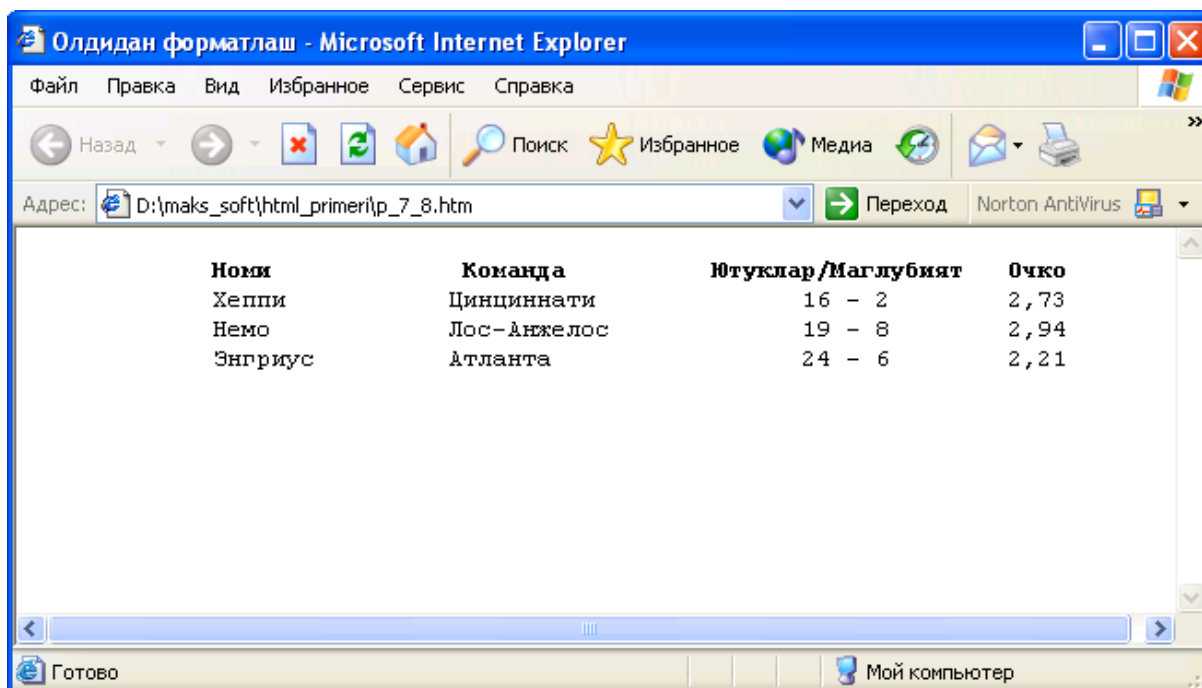
`<pre>`

<code></code> Nomi	Komanda	Yutuqlar/Mag'lubiyat	Ochko	<code></code>
Хеппи	Sinsinnati	16 – 2	2,73	
Nemo	Los-Anjelos	19 – 8	2,94	
Engrius	Atlanta	24 – 6	2,21	

`</pre>`

`</body>`

`</html>`

7_8 rasm.

1.3.2-a. Frontal so'rov uchun savollar

- 1.Ro'yxatlarni nechta xolatda qo'llash mumkin.
- 2.Ro'yxatlar nechta turga bo'linadi izohlab bering.
- 3.Ro'yxatlarga marker qo'yish qanday amalga oshiriladi.
- 4.type parametri nechta qiymat qabul qiladi.
- 5.Ro'yxatlarga nomer qo'yish qanday amalga oshiriladi.

1.3.2-b. Blis-so'rov uchun savollar

- 1.Nomerlash turlarini izoxlab bering.
- 2.Ko'p bosqichli ro'yxatlarga izox bering.
- 3.Aniqlovchi ro'yxatlar qanday amalga oshiriladi.
- 5.Aniqlovchi ro'yxatlarda qanday teglar va parametrlar ishlatiladi.
- 6.Oldindan formatlash tushunchasiga izox bering.
- 7.Oldindan formatlash qanday telar va parametrlar bilan amalga oshiriladi.

1.3.2-v. Og'zaki so'rov uchun savollar

- 1.Ro'yxatlarni nechta xolatda qo'llash mumkin.
- 2.Ro'yxatlar nechta turga bo'linadi izohlab bering.
- 3.Ro'yxatlarga marker qo'yish qanday amalga oshiriladi.
- 4.type parametri nechta qiymat qabul qiladi.
- 5.Ro'yxatlarga nomer qo'yish qanday amalga oshiriladi.
- 6.Nomerlash turlarini izoxlab bering.
- 7.Ko'p bosqichli ro'yxatlarga izox bering.
- 8.Aniqlovchi ro'yxatlar qanday amalga oshiriladi.
- 9.Aniqlovchi ro'yxatlarda qanday teglar va parametrlar ishlatiladi.
- 10.Oldindan formatlash tushunchasiga izox bering.
- 11.Oldindan formatlash qanday telar va parametrlar bilan amalga oshiriladi.

1.3.3. Mustaqil ish uchun topshiriqlar

- 1.Saxifalarga ro'yxatlar qo'yish usullarini to'liq o'zlashtirish.

- 2.Markerlangan ro'yxatlar tuzishni to'liq o'zlashtirish.
- 3.Nomerlangan ro'yxatlar tuzishni to'liq o'zlashtirish.
- 4.Aniqlovchi ro'yxatlar tuzishni to'liq o'zlashtirish.
- 5.Oldindan formatlash usullarini to'liq o'zlashtirish.

1.3.4. Kartochkalar uchun testlar

- 1.Ro'yxatlarni nechta xolatda qo'llash mumkin.
 - A) 3 xolatda
 - B) 5 xolatda
 - S) 7 xolatda
 - D) 2 xolatda

- 2.Ro'yxatlarning nechta asosiy turi mavjud.
 - A) 3 turi
 - B) 5 turi
 - C) 2 turi
 - D) 7 turi

- 3.Markerlangan ro'yxatlar nimadan boshlanadi.
 - A) piktogrammalrdan
 - B) sonlardan
 - S) xarflardan
 - D) xammasi to'g'ri

- 4.type parametrining nechta qiymati mavjud.
 - A) 3 ta
 - B) 4 ta
 - C) 8 ta
 - D) 11 ta

- 5.Nomerlangan ro'yxatlar nimalardan boshlanadi.
 - A) sonlardan
 - B) xarflardan
 - C) belgilardan
 - D) rim raqamlaridan
- 6.Aniqlovchi ro'yxatlarda xar bir punk necha qismdan iborat
 - A) 2 qismdan
 - B) 5 qismdan
 - C) 3 qismdan
 - D) 6 qismdan
- 7.Oldindan formatlash qaysi teg yordamida amalga oshiriladi.
 - A) <pre>
 - B) <dd>
 - C)
 - D)

1.3.5. ekranga tayanch materiallarni ko'rsatish(slaydlar)

Prezentasiya

1.3.6. Tavsiya etilgan adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

- 1.Matrosov S.Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnikе. BHV-SPb, 2000. 672 s.
- 2.Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
- 3.Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
- 4.Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilozheniy na PHP i MySQL. - K.: "DiaSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

- 5.Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
- 6.Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
- 7.Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilozheniy. Piter, 2001. - 384 s.
- 8.Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Базы данных dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
- 9.Xilayer S., Mizik D. Programmirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaktsiya", 1999. - 296 s.
- 10.Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
- 11.Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000

1.5. O'qitish usullari qoidalari

1.4.1. Aqliy hujum qoidalari

- Hyech qanday o'zaro baholash va tanqid;
- Taklif etilayotgan g'oyalarni baholashdan o'zingni tiy, hatto ular fantastic va iloji yo'q bo'lsa ham – hammasi mumkin;
- Tanqid qilma – hamma aytilgan g'oyalar birhilda;
- Bayon qiluvchi gapini bo'lma;
- Izoh berishdan o'zingni tiy;
- Maqsad bu - miqdor;
- Qancha g'oyalar ko'p bo'lsa chuncha yaxshi: yangi va zarur g'oya tug'ulishi imkoniyati ko'proq
- Agar g'oyalar takrorlansa o'ksinma,
- Tasavvuringga erk ber;

- Senda yaralgan g'oyalarni tashlama, agal ular sening nazaringda qabul qilingan sxemaga tegishli bo'lmasa ham;
- Bu muammo aniq usullar bilan yechiladi deb o'ylama.

1.4.2. "Insert" texnikasi qoidalari

- Matndi o'qib, ularda savollat tug'dirayotgan joylarni, ularni bilimlariga mos kelayotgan va mos kelmayotgan joylarni qalam bilan belgilab qo'yiladi;
- "Insert" jadvalini quyidagi belgilashlar bilan to'ldirish:
 Agar «!» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki siz o'ylagan fikrga to'g'ri kelayotganini o'qiyapsiz;
 Agar «-» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki tyo'g'ri deb o'ylaganingizga mutlaqo zid bo'lganini o'qiyapsiz;
 Agar «+» bo'lsa siz o'qiyotganingiz siz uchun yangilik;
 Agar «?» bo'lsa, siz o'qiyotganingiz siz uchun tushunarsiz yoki siz bu savolga yanada ko'proq ma'lumotlar olishni istaysiz.

1.4.3. Guruhlarda ishlash qoidalari

- Hamma o'z do'stlarini tinglashi kerak, unga yaxshi munosabatda bo'lib hurmat ko'rsatishi kerak;
- Hamma aktiv harakat qilishi lozim; berilgan topshiriqqa nisbatan birgalikda va javobgarlik bilan ishlashi kerak;
- Har kim o'ziga kerak paytda yordam so'rashi kerak;
- Har kim undan yordam so'ralganda yordam ko'rsatishi kerak;
- Guruhning ish natijalarini baholashda ishtirok yetishi lozim;
- Biz bir kemadamiz, o'zgalarga yordam berib o'zimiz o'rganamiz, shuni har kim tushunishi lozim;

Mavzu 8: JADVALLAR

Ma'ruzaga reja-topshiriqlar

Fan: Webga yo'naltirilgan dasturlash.

O'quv soatii: 4 soat (ma'ruza);

O'quv mashg'ulotlari turi: ma'ruza; yangi mashg'ulotlarni mustahkamlash va o'rganish.

Ish rejasi:

1. Jadvallar haqida umumiy ma'lumot.
2. Jadvallarning qo'llanilishi va uni qurish.
3. Bir yacheykaga bir necha satrlarni birlashtirish.
4. Bir necha ustunlarni bir yacheykaga birlashtirish.
5. Jadvaldagi ranglar.

O'quv mashg'uloti maqsadi:

Talabalarga web saxifalarda jadvallar yaratish, jadvallarning qo'llanilishi, jadval yaratishda ishlatiladigan teglar va parametrlar, jadvallar yaratishda yacheykalarni birg'biriga qo'shish, bir necha ustunlarni bir necha yacheykalarga birlashtirish va ro'yxat kirgizish, jadvallarga rang berish tushunchalari xaqida ma'lumot berish.

O'quv mashg'ulotining vazifalari:

- *O'rgatuvchi:* talabalarda qabul qilish faoliyatini tashkil qilish, yangi materialni boshlang'ich yesda qoldirish va anglash; terminlar, iboralarni xarakterlovchi elementlar; talabalarining firlashini rivojlantirish muammoli masalalarni yechimini mahoratini oshirish;
- *rivojlantiruvchi:* kitob matni bilan ishlay bilishligi – mag'zlarini tanlab olish, tahlil qilish; gaplar tuzish, hulosa chiqarish, materialni talabalarining izlash faoliyatini stimullashtirish; hususiydan umumiy holga o'tish usuli bilan tekshirish; tekshirish natijalarini tahlil qilib va uni umumlashtira olishini rivojlantirish; analitik-sintetik faoliyatning mantiqiy fikrlashini qo'llash; talabalarining ijodiy mahoratini shakillantirish;
- *Tarbiyalovchi:* aktiv faoliyatga, mustaqil ishga jalb qilish; guruhlarda ishlash qoidalariga rioya qila olish; fanni o'rganishga qiziqishni rivojlantirish; javobgarlik tuyg'ularini tarbiyalash, mehnatsevarlik, individual ishni jamoaviy ish bilan biriktirish, intizomlashtirish.

O'qitish texnologiyasi:

- *O'qitish usullari:* instruktaj; Ma'ruza, aqliy hujum, "Insert" texnikasi;
- *O'qitish shakillari:* frontal; jamoaviy;
- *O'qitish vositalari:* Ma'ruza matni; jadvallar, multimediya;

- *O'qitish sharoitlari*: texnik jihozlashtirilgan auditoriya;
- *Baholash va monitoring*: o'g'zaki savol-javob, blis-so'rov.

Pedagogik masalalar:

- Fanning masalalari va uning o'quv fanlar sistemasidagi o'rni va roli bilan tanishtirish;
- O'quv fanning tuzulmasi va tavsiya yetiladigan o'quv-metodik adabiyotlarni tasvirlash;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlarini ochib berish, baholash shakli va muddatlari;
- Fan ma'ruzasi paytida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy bosqichlarini xarakterlab berish va umumiy sxemasini tushuntirish.
- O'qitish texnologiyasi rivojlanishi perspektivasini xarakterlab berish;

O'quv faoliyati natijalari:

- Fan ma'ruzasi masalalari, maqsadlari va nomlari shakillanadi;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlari hamda baholash shakli va muddatlari aytiladi
- Fan ma'ruzasida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy sxemasini kengaytirib xarakterlab beradi;
- Fanning asosiy ta'riflarini beradi,
- Nazariy bilimlarning to'liqligi, sistemaliyligi va harakatliyligi;
- Amaliy mag'ulotlarni bajarishda o'rganilgan iboralar bilan ishlay olishligi;

• 1.2. Ma'ruzaning xronologik xaritasi

• 1 bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (10 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati*: tayyorgarlikni tekshirish (davomat, konspektning borligi; o'ziga ishonch, aniqligi,); kerakli materiallarni tarqatish (konspekt, tarqatma materiallar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadini bayon qilish; o'quv mashg'ulotning rajasi bilan tanishtirish; kalit iboralar va so'zlar, kategoriyalar; internet saytlari va adabiyotlar ro'yhati; o'quv natijalari haqida aytish;
- *Talabalar faoliyati*: o'quv joyini tayyorlash (talabalar borligi; tashqi ko'rinish; o'quv materiallar va qo'llanmalar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadi bilan tanishish; o'quv materialini qabul qilishga tayyorgarlik ko'rish;
- *Shakillar, usular, uslublari*: instruktaj; frontal so'rov; mustahkamlovchi so'rov.

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati*: mavzuga kiritadi; yangi mavzuga doir o'tgan fanlar va mashg'ulotlarning mavzularini yeslashga chorlaydi; ma'ruza matnini tarqatadi, tanishishni taklif yetadi, "Insert" usuli bilan belgilar qo'yishni taklif yetadi; birinchi savol bo'yicha matn o'qiladi; qo'shimcha o'quv materiallarini aytib boorish va tushuncha berish; natural obektlarni namnoyon qilish va izohlash; tushunarsiz savollarni aniqlash va tushuntirish; birinchi savol bo'yicha nazar (shunday qilib qolgan savollarga ham);

- *Talabalar faoliyati:* yangi mavzuda doir oldingi mashg'ulotlarda va fanlarda olgan bilimlarni mustahkamlaydi,; har bir kalit ibora va terminlarni yeshitib, yozib borib, konspekt qilib aytib borishadi; "Insert" usuli bilan belgilan o'qiydilar, aniqlik kiritadilar, savollar beradilar va o'zaro;
- *Shakillar, usular, uslublar:* frontav so'rov blis-so'rov; aqliy hujum, "Insert" texnikasi.

3 bosqich. Yakunlovchi qisim (10 daqiqa)

- *O'qituvchining faoliyati:* mnavzu bo'yicha hulosa qilish, talabalarning ye'tiborlarini asosiylarda jalb qilish; qilingan ishning muhimligini aytib o'tish; alohida talabalarning bajarilgan ishlarini baholash; o'zaro baholashning natijalarini chiqarish; o'quv mashg'ulotning yutuqlik darajasini baholash va tahlil qilish; mustaqil ish uchun topshiriqlar; baho ko'rsatgichlari va me'zonlari;
- *Talabalar faoliyati:* ishning tahlili; natijalarni olish; texnologik bilimlarni qo'llash; o'zaro baholashni o'tkazish, yo'l qo'yilgan hatolar bo'yicha tahlil va aniqlik kiritish; mustaqil ish topshiriqlarini yozib olish;
- *Shakillar, usular, uslublar:* guruhlarda ishlash, kartochkalarda topshiriqlar.

1.3. O'quv-metodik materiallar

Ma'ruza rejasi:

1. Jadvallar haqida umumiy ma'lumot.
2. Jadvallarning qo'llanilishi va uni qurish.
3. Bir yacheykaga bir necha satrlarni birlashtirish.
4. Bir necha ustunlarni bir yacheykaga birlashtirish.
5. Jadvaldagi ranglar.

Kalit so'zlar: Pikel, freym, rowspan, colspan, align, table, td.

1.3.1. Ma'ruza matni

8.1. Jadvallar haqida umumiy ma'lumot

Jadvallar-bu Web sahifalarda ma'lumotlarni (vizual) tashkil qilishning muhim vositalaridan biridir. Bizga ma'lumki HTMLda, bezatish elementlarini aniq koordinatalar bo'yicha joylashtirish vositalari mavjud emas. Shuning uchun jadvallardan shu maqsadda foydalanish maqsadga muvofiq. Jadvallarni Web sahifaga joylashtirib, ularning kataklariga bezatish elementlarini joylashtirish mumkin. Bundan tashqari yana freymlar deb ataluvchi vositalar yordamida ham bu ishlarni amalga oshirish mumkin. Lekin bu vosita oxirgi vaqtlarda Web masterlar orasida o'z ommaviylikini yo'qota boshladi. Biz freym'larga keyingi ma'ruzamizda batafsil to'xtalamiz.

Jadvallardan to'laligicha foydalanish qoidalarini bilish uchun ularning tuzilishini yaxshi bilish talab qilinadi. HTML da jadvallar satrlardan tashkil topadi, satrlar esa o'z navbatida yacheyka (katak)lardan tashkil topadi. Shunday ekan bu obyektlarning har birining o'z parametrlari mavjud. Bu parametrlar yordamida ularning o'lchamlarini o'rnatish mumkin. Agar biz jadvalning kengligini oldindan aniqlab qo'ygan bo'lsak, masalan 100 piksel deb aniqlagan bo'laylik va har bir satrda 4 ta yacheyka joylashgan bo'lib bu yacheykalarining har birining uzunligi 30 pikseldan iborat bo'lsin, u holda jadval kengligi 100 piksel bo'lmasdan balki 120 piksel bo'ladi. Agar birorta yacheyka kengligi 30 pikseldan ko'p bo'lgan grafik tasvir joylashgan bo'lsa, u holda yacheykaning kengligi tasvir kengligiga mos ravishda kengayadi, buning natijasida esa butun jadvalning kengligi oshadi. Bu imkoniyat shuning uchun yaratilgan, buning natijasida qar bir yacheykadagi ma'lumot aniq va hych qanday yo'qotishlarsiz to'laligicha tasvirlanadi. Shuni e'tiborga olish kerakki jadvalning ustunlarini oldindan aniqlash imkoniyati yo'q. Ustunlarni brauzerning o'zi jadval satrlarini tahlil qilib aniqlaydi va jadvalni to'laligicha tasvirlaydi.

Endi biz jadval teglari bilan tanishishni boshlaymiz. Jadval va uning tashkil etuvchi hamma elementlari `<table>` va `</table>` teglari orasida sarlavhasi esa `<caption>` va `</caption>` teglari orasida joylashtiriladi. Jadvallarda bundan tashqari ustunlar guruhini `<col>` va `<colgroup>` teglari yordamida aniqlash mumkin, hamda `<thead>` va `<tfoot>` teglar bilan mos ravishda jadvalning yuqorigi va pastgi sarlavhalarini (shapkalarini) tashkil qilish mumkin. Satrlar guruhini esa `<tbody>` tegi yordamida hosil qilamiz. Shunday qilib jadval asosan yuqorida ko'rilgan teglardan tashkil topadi, qolgan boshqa jadval elementlari esa shu obyektlar ichida joylashadi. `<table>` tegida jadvalning barcha xususiyatlarini o'rnatish uchun yetarli bo'lgan parametrlar mavjud.

Jadvallarda balandlikni o'rnatish parametri yo'q, kenglikni esa *width* shart bo'lmagan parametr bilan o'rnatish mumkin. Jadvaldagi yacheykaning balandligi yacheykadagi obyektning o'lchamiga mos ravishda hisoblanadi. Jadval chegaralarining kengligini o'rnatish uchun *border* parametridan foydalanamiz. Bu parametrغا manfiy bo'lmagan butun qiymat beriladi. Chunki u chegaradagi chiziqlarning kengligini (piksellarda) o'rnatadi. Agar biz bu parametrغا "nol" qiymat o'rnatib jadval chegaralari ko'rinmas holatga o'tadi. Bu esa bizga yacheykalarida Web sahifaning elementlari joylashgan ko'rinmas jadval tuzish imkoniyatini yaratadi. Yacheykalar o'rtasidagi masofani *cellspacing* parametri yordamida piksellarda o'rnatish mumkin. Xuddi shunga o'xshash *cellpadding* parametri yacheyka ichidagi obyekt bilan uning chegaralari orasidagi masofani piksellarda o'rnatadi. Shunday qilib *cellspacing* yacheykalar o'rtasidagi ochiq (bo'sh) masofa, *cellpadding* esa yacheyka ichidagi bo'sh qoldirilgan joy.

8.2. Jadvallarning qo'llanilishi va uni qurish

Ro'yxatlardagi bitta kamchilik – bu ularning bir o'lchovliligidir. Bu degani siz ro'yxatda ma'lumotlarni ketma-ketlik bilan satrma-satr joylashtirishingiz mumkin deganidir. Jadvallar ma'lumotlarni faqat satr bo'ylab emas balki ustun bo'yicha ham joylashtirish imkonini beradi.

Jadvallarni shunday ishlatish kerakki ular Web sahifada shunchaki joy egallamasligi kerak. Jadvalning satr va ustunlari ma'lumotlarni taqqoslash, qarama - qarshi qo'yish imkonini beradi. Har bir satr va ustundagi ma'lumotlarni elektron jadval singari tasvirlash mumkin.

Yaxshi tuzilgan jadval bilan Web sahifa ma'lumotga boy va tartibli bo'ladi, ammo ko'rimsiz jadval sizning ma'lumotlaringizni chalkashtirib yuboradi.

Jadval masalasi murakkab ko'rinishi mumkin, chunki buning uchun butun bir teglar ketma-ketligi tuziladi.

`<table>` va `</table>` teglar jadvalini butunligicha o'z ichiga oladi. Ma'lumot chiqarilishini boshqa bir teglar ketma-ketligi aniqlaydi. Quyida jadvalning hamma teglari ifoda qilingan:

- `<table>`, `</table>` bu teglar jadvalni egallaydi. `<table>` tegi brauzerga o'zidan keyin jadvalning berilishi kelishini xabar qiladi. Agar siz satr va ustunlarni ajratib turuvchi (chiziqlari) ko'rinishini o'zgartirishni xoxlasangiz `border` kalit so'zini kiriting (`<table border>` hosil bo'ladi);
- `<caption>` va `</caption>` bu teglar bilan belgilangan matn sarlavha ko'rinishini oladi. Sarlavhani berish masalasi `<tc>` va `</tc>` yordamida ham bajarilishi mumkin;
- `<th>` va `</th>` bu teglar matnni satr yoki ustun sarlavhasi qilib, biroz qalin shriftda tasvirlaydi;
- `<tr>` va `</tr>` jadvalning har bir satrini aniqlaydi. `</tr>` tegi zarur emas, biroq u sizning HTML kodingizni yanada to'la tushunarli qiladi;
- `<td>` va `</td>` bu teglar juftligi jadvalning har bir yacheykasi uchun matn ajratadi;

Sizning birinchi qadamingiz – ona teg `<table>` ni kiritish.

```
<table> </table>
```

jadvalning har bir yacheykasi nozik chiziqlar bilan bo'linishi uchun `<table>` tegiga `border=1` kalit so'zini kiriting. Agar bu bo'lmasa yacheykaning so'zlari avtomatik tarzda tekislanadi, ammo jadvalda to'r (ajratuvchi chiziqlar) bo'lmaydi.

Endi yacheykalarni birin-ketin yaratib boring.

Dastlab satrni bering:

```
<table>
<tr>
</tr>
</table>
```

bundan so'ng ustunning sarlavhasi bo'ladigan yacheykani bering. Brauzerlar sarlavhani qolgan matnlarga nisbatan qalinroq shriftda tasvirlaydi.

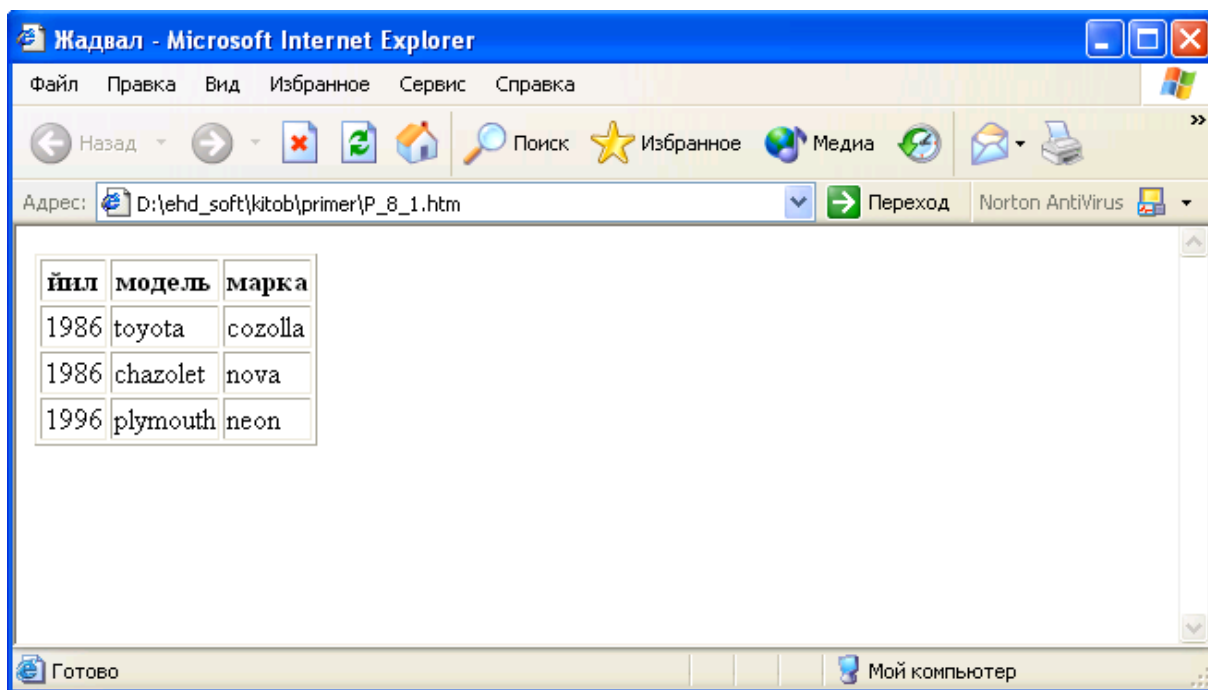
```
<table>
<tr>
<th> god </th>
<th> model </th>
<th> marka </th>
</tr>
```

```
</table>
```

Hozir sizning jadvalingiz ustunlarning sarlavhasi hisoblangan bita satrdan iborat. Qolgan satrlarni ham kiritib boshlaymiz. Har bir satrda ustunlar soniga razm solib boring, hozirgi holatda 3 ta ustun mavjud.

Misol 8_1.

```
<html>
<head>
<title>Jadval</title>
</head>
  <table border=1>
    <tr>
      <th> yil </th>
      <th> model </th>
      <th> marka </th>
    </tr>
    <tr>
      <td> 1986 </td>
      <td> toyota </td>
      <td> cozolla </td>
    </tr>
    <tr>
      <td> 1986 </td>
      <td> chazolet </td>
      <td> nova </td>
    </tr>
    <tr>
      <td> 1996 </td>
      <td> plymouth </td>
      <td> neon </td>
    </tr>
  </table>
</html>
```


Web sahifalarda juda ko'p satr va ustundan iborat jadvallarni yaratish mumkin.

8.3. Bir yacheykaga bir necha satrlarni birlashtirish.

Agar siz tez-tez jadvallardan foydalanib tursangiz, qaysidir bir yacheyka jadvalning bir necha satrlarini birlashtirish lozim bo'lib qolgan vaziyat bilan albat-ta tanishsiz. Bu yerda sizga `<td>` tegi ichiga qo'shiladigan *rowspan* kalit so'zi asqotadi. Misol qilib bundan keyingi bo'limlarda beysbol jadvlining versiyalarini ko'rib o'tamiz.

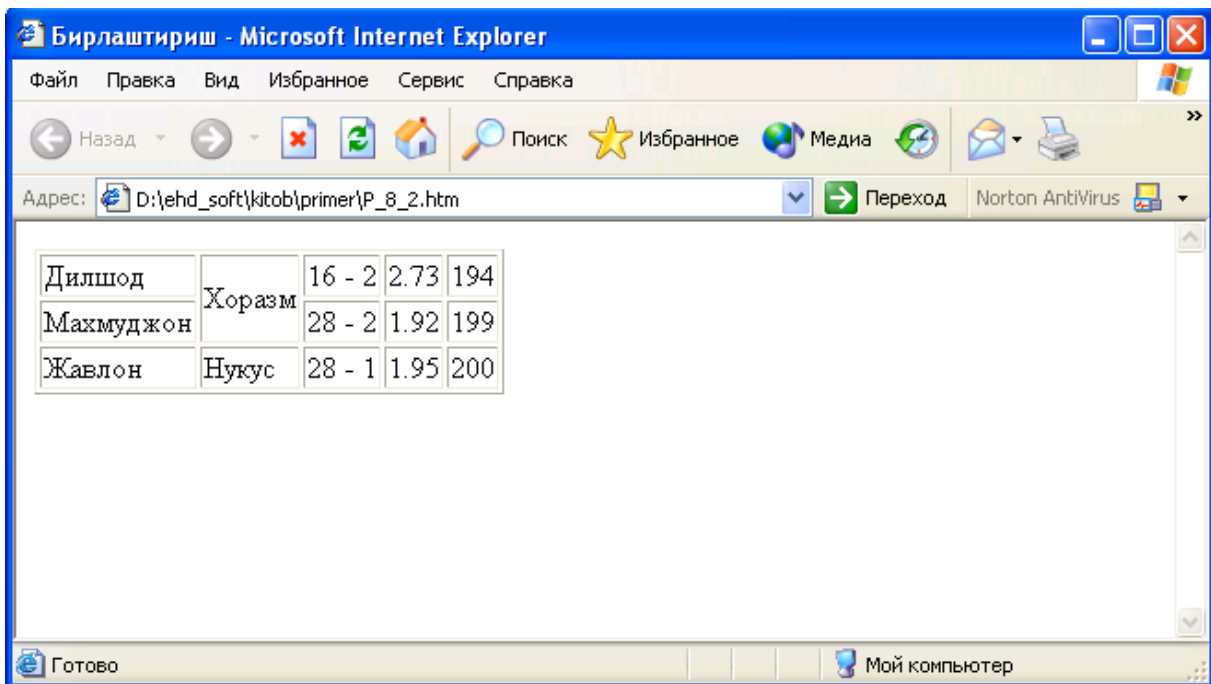
Misol 8_2.

```
<html>
<head>
  <title>Birlashtirish</title>
</head>
<body>
  <table border=1>
    <tr>
      <td> Dilshod </td>
      <td rowspan=2> Xorazm </td>
      <td> 16 - 2 </td>
      <td> 2.73</td>
      <td> 194 </td>
    </tr>
    <tr>
      <td> Mahmudjon</td>
      <td> 28 - 2 </td>
      <td> 1.92</td>
      <td> 199 </td>
    </tr>
  </table>
</body>
</html>
```

```

        <td> Javlon</td>
        <td> Nukus</td>
        <td> 28 - 1 </td>
        <td> 1.95</td>
        <td> 200 </td>
    </tr>
</table>
</body>
</html>

```


8.4. Bir necha ustunlarni bir yacheykaga birlashtirish va ro'yxat kirgizish.

rowspan bir necha satrlarni birlashtirgani kabi, *colspan* bir necha ustunlarni birlashtiradi. *colspan* kalit so'zi yordamida siz istagan miqdordagi ustunlarni bir yacheykaga birlashtirishingiz mumkin. Quyidagi misolga e'tiboringizni qarating: Misol 8_3.

```

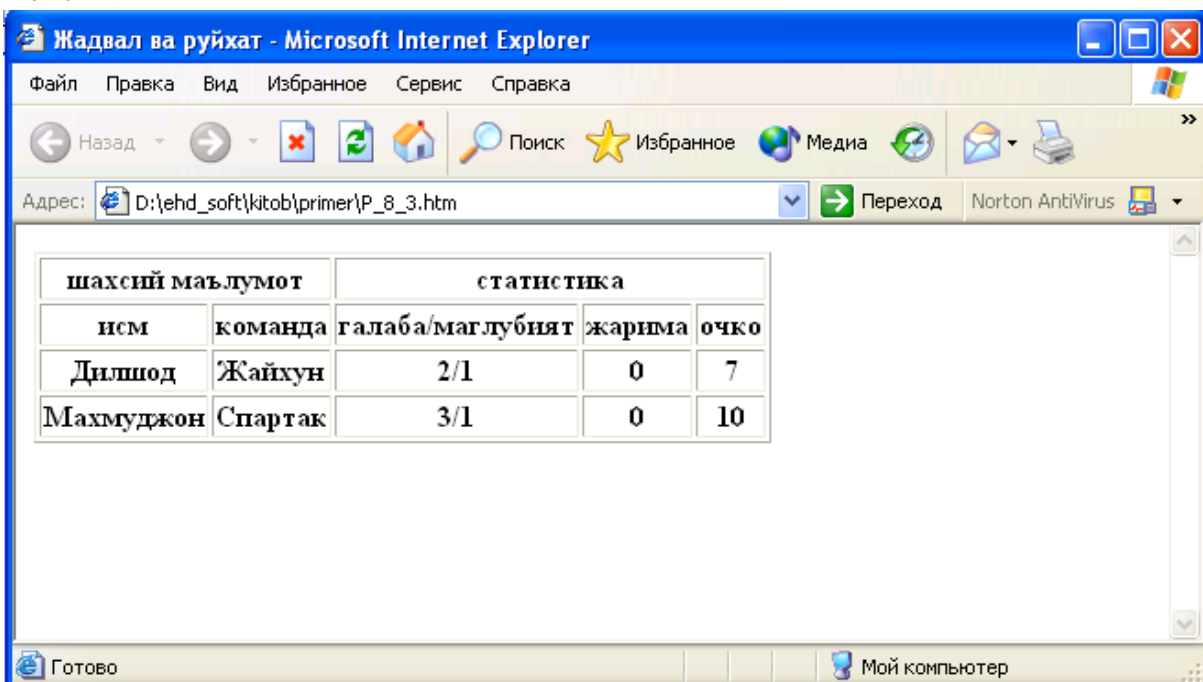
<html>
<head><title>Jadval va ro'yxat</title>
</head>
<body>
  <table border=1>
    <tr>
      <th colspan=2> shaxsiy ma'lumot </th>
      <th colspan=3> statistika </th>
    </tr>
    <tr>
      <th> ism </th>
      <th> komanda </th>
      <th> g'alaba/mag'lubiyat </th>
      <th> jarima </th>

```

```

        <th> ochko </th>
    </tr>
    <tr>
        <th> Dilshod </th>
        <th> Jayxun </th>
        <th> 2/1 </th>
        <th> 0 </th>
        <th> 7 </th>
    </tr>
    <tr>
        <th> Mahmudjon </th>
        <th> Spartak </th>
        <th> 3/1 </th>
        <th> 0 </th>
        <th> 10 </th>
    </tr>
</table>
</body>
</html>

```


Ehtiyotkorlik! *rowspan* (yoki *colspan*) lardan foydalanganda mos holda satr yoki ustunlarning miqdorini kamaytirishni esdan chiqarmang. Jadvalga HTML ning boshqa elementlarini ham qo'shish mumkin. Shunday ekan unga ixtiyoriy turdagi ro'yxat kiritilishi mumkin. Qat'iy ravishda yoyilgan teglardan foydalanganlikni kuzatib borish kerak, aks holda ro'yxat kodlarini ajratib ko'rish qiyin bo'ladi.

Jadval yacheykalarining vertikal yoki gorizontaal ravishda matnni tekislash masalasini berish mumkin. Tekislash usullari maxsus *align* va *valign* kalit suzlari yordamida beriladi. Yana siz umumiy ravishda jadval uchun tekislashda (*<table>* tegida), joriy satr uchun (*<tr>* tegda) yoki bir yacheyka uchun (*<td>* tegda) berish mumkin.

align va *valign* kalit so'zlarining har biri uchun 3 ta mumkin bo'lgan ifodalari bor:

- *align=left* matnni yacheykaning chap tarafi bo'yicha tekislaydi (jimlik)
- *align=center* matnni yacheykaning markazi bo'ylab tekislaydi
- *align=right* matnni yacheykaning o'ng tarafi bo'yicha tekislaydi
- *valign=top* matnni yuqori qismi bo'yicha tekislaydi (agarda ma'lumot bir necha satrdan iborat bo'lganda foydalaniladi)
- *valign=middle* matnni yacheykaning markazidan vertikal bo'ylab tekislaydi (jimlik holatida)
- *valign=bottom* matnni yacheykaning past qirrasini bo'ylab tekislaydi.

8.5. Jadvaldagi ranglar

So'ngi vaqtlargacha Web sahifaning jadvaldagi ranglarni boshqarish imkoni mavjud emas edi. Jadval turi qora rangda, fon esa sahifa foni rangi bilan mos tushar edi. Biror bir yacheykaning rangini boshqasidan ajratish va har xil ranglardan foydalanish juda qiyin bo'lgan.

Xozirda fon va tur rangini berish mumkin bo'lgan yangi teglar qatori mavjud. Birinchi holda *bgcolor* kalit so'zi `<table>` tegida quyidagi ravishda qo'yiladi.

```
<table border bgcolor=yellow>
</table>
```

Endi esa jadval fonining rangi sariq bo'ladi. Quyidagi 16 rangdan ixtiyoriy birini uning nomini ko'rsatgan holda berishingiz mumkin:

<i>Black</i> - qora	<i>Treen</i> - to'q yashil
<i>Navy</i> - to'q ko'k	<i>Tial</i> - ko'k
<i>Silver</i> - ochiq kul rang	<i>Lime</i> - yashil
<i>Blue</i> - ko'k	<i>Aqua</i> - beryozoviy
<i>Maroon</i> - malinoviy	<i>Olive</i> - olivkoviy
<i>Purple</i> - sirenoviy	<i>Troy</i> - temno-seriy
<i>Red</i> - qizil	<i>Yellow</i> - sariq
<i>Fuchsia</i> - rozoviy	<i>White</i> - oq

bgcolor kalit so'zidan boshqa yana ranglarni boshqarish uchun quyidagi kalit so'zlari ham ishlatiladi:

bordercolor – jadval qoshiyasining (turining) rangini o'zgartirish.
bordercolordark/*bordercolorlight* - jadval qoshiyasining (turining) rangini qo'shimcha 3 o'lchamli ko'rinishda o'osil qilish uchun ishlatiladi.

Quyida yangi kalit so'zlarning barchasini ishlatib tuzilgan oddiy namuna berilgan:

```
<table border=2 bgcolor=yellow bordercolor=red bordercolordark=blue
border color light=grey>
</table>
```

Ko'rib turganingizdek siz bu kalit so'zlar yordamida jadvalning tashqi ko'rinishini o'zgartirishning ko'p imkoniyatlariga ega bo'lasiz. Bu hali hammasi emas. Bu kalit so'zlarni har bir satr va yacheyka uchun berishimiz mumkin. Pastda berilgan HTML kodda har bir yacheykaning rangi alohida beriladi.

Misol 8_4.

```
<html>
<head>
```



```

<title>Jadval katakchalari</title>
</head>
<body>
  <table border=2 width=300>
    <tr>
      <td bgcolor=yellow> </td>
      <td bgcolor=black> <font color=yellow>
11111</font> </td>
    </tr>
    <tr>
      <td bgcolor=black> <font color=yellow> 22222 </font> </td>
      <td bgcolor=yellow> 33333</td>
    </tr>
  </table>
</body>
</html>

```

Bu kalit suzlarni *tr* tegida ham berish mumkin. Bunda satrning rangi beriladi. Jadval matnining rangi uning foni rangi bilan mos tushmaganligiga e'tiboringizni qarating. Matn rangi *font* tegi yordamida o'zgartirilishi kerak.

1.3.2-a. Frontal so'rov uchun savollar

- 1.Saxifalarga jadvallarni joylashtirish muammolari.
- 2.Jadvallarni qurishda ishlatiladigan asosiy teglar va parametrlari.
- 3.Bir necha ustunlarni bir yacheykaga birlashtirish qanday amalga oshiriladi.
- 4.<table> tegi va parametrlarining qo'llanilishi.
- 5.Satrlarni qurishda ishlatiladigan teg va parametrlar.

1.3.2-b. Blis-so'rov uchun savollar

- 1.Ustunlarni qurishda ishlatiladigan teg va parametrlar.
- 2.Jadvallarga rang berish usullari.
- 3.Jadval yacheykalariniing vertikal yoki gorizonta ravishda tekislanishi qaysi parametrlar orqali amalga oshiriladi.
- 4.Yacheykalar o'rtasida masofa qanday parametr orqali amalga oshiriladi.
- 5.Oldindan formatlash tushunchasiga izox bering.
- 6.Oldindan formatlash qanday telar va parametrlar bilan amalga oshiriladi.

1.3.2-v. Og'zaki so'rov uchun savollar

- 1.Saxifalarga jadvallarni joylashtirish muammolari.
- 2.Jadvallarni qurishda ishlatiladigan asosiy teglar va parametrlari.
- 3.Bir necha ustunlarni bir yacheykaga birlashtirish qanday amalga oshiriladi.
- 4.<table> tegi va parametrlarining qo'llanilishi.
- 5.Satrlarni qurishda ishlatiladigan teg va parametrlar.
- 6..Ustunlarni qurishda ishlatiladigan teg va parametrlar.
- 7..Jadvallarga rang berish usullari.

- 8..Jadval yacheykalariniing vertikal yoki gorizontal ravishda tekislanishi qaysi parametrlar orqali amalga oshiriladi.
- 9.. Yacheykalar o'rtasida masofa qanday parametr orqali amalga oshiriladi.
- 10.Oldindan formatlash tushunchasiga izox bering.
- 11.Oldindan formatlash qanday telar va parametrlar bilan amalga oshiriladi.

1.3.3. Mustaqil ish uchun topshiriqlar

- 1.Saxifalarda jadvallarni qurishning umumiy tushunchasini o'zlashtirish.
2. Jadval qurishda ishlatiladigan teglar, parametrlar va qiymatlar.
- 3.Jadvallarga rang berish usullari.

1.3.4. Kartochkalar uchun testlar

- 1.Jadval qurish qaysi tegdan boshlanadi.
 - A) <table>
 - B)
 - S) <col>
 - D) <colgroup>
- 2.Jadval chegaralarining kengligini o'rnatish uchun qaysi parametr ishlatiladi.
 - A) border
 - B) cellspacing
 - C) <table>
 - D) <th>
- 3.Bir necha satrlarni birlashtiruvchi parametr.
 - A) rowspan
 - B) colspan
 - S) <tr>
 - D) <border>
- 4.Jadval yacheykalarining vertikal yoki gorizontal ravishda matnni tekislash parametrlari.
 - A) align
 - B) valign
 - C) border
 - D) colspan
- 5.Jadvalga rang berish qaysi parametr orqali bajariladi
 - A) bgcolor
 - B) tcolor
 - C) border color
 - D) align

1.3.5. ekranga tayanch materiallarni ko'rsatish(slaydlar)

Prezentasiya

1.3.6. Tavsiya etilgan adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

1. Matrosov S. Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnikе. BHV-SPb, 2000. 672 s.
2. Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
3. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
4. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilozheniy na PHP i MySQL. - K.: "DiaSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

5. Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
6. Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
7. Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilozheniy. Piter, 2001. - 384 s.
8. Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. BAZY dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
9. Xilayer S., Mizik D. Programmirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaktsiya", 1999. - 296 s.
10. Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
11. Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000

1.6. O'qitish usullari qoidalari

1.4.1. Aqliy hujum qoidalari

- Hyech qanday o'zaro baholash va tanqid;
- Taklif etilayotgan g'oyalarni baholashdan o'zingni tiy, hatto ular fantastic va iloji yo'q bo'lsa ham – hammasi mumkin;
- Tanqid qilma – hamma aytilgan g'oyalar birhilda;
- Bayon qiluvchi gapini bo'lma;
- Izoh berishdan o'zingni tiy;
- Maqsad bu - miqdor;
- Qancha g'oyalar ko'p bo'lsa chuncha yaxshi: yangi va zarur g'oya tug'ulishi imkoniyati ko'proq
- Agar g'oyalar takrorlansa o'ksinma,
- Tasavvuringga erk ber;
- Senda yaralgan g'oyalarni tashlama, agal ular sening nazaringda qabul qilingan sxemaga tegishli bo'lmasa ham;

- Bu muammo aniq usullar bilan yechiladi deb o'ylama.

1.4.2. "Insert" texnikasi qoidalari

- Matndi o'qib, ularda savollat tug'dirayotgan joylarni, ularni bilimlariga mos kelayotgan va mos kelmayotgan joylarni qalam bilan belgilab qo'yiladi;
- "Insert" jadvalini quyidagi belgilashlar bilan to'ldirish:
Agar «!» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki siz o'ylagan fikrga to'g'ri kelayotganini o'qiyapsiz;
Agar «—» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki tyo'g'ri deb o'ylaganingizga mutlaqo zid bo'lganini o'qiyapsiz;
Agar «+» bo'lsa siz o'qityotganingiz siz uchun yangilik;
Agar «?» bo'lsa, siz o'qiyotganingiz siz uchun tushunarsiz yoki siz bu savolga yanada ko'proq ma'lumotlar olishni istaysiz.

1.4.3. Guruhlarda ishlash qoidalari

- Hamma o'z do'stlarini tinglashi kerak, unga yaxshi munosabatda bo'lib hurmar ko'rsatishi kerak;
- Hamma aktiv harakat qilishi lozim; berilgan topshiriqqa nisbatan birgalikda va javobgarlik bilan ishlashi kerak;
- Har kim o'ziga kerak paytda yordam so'rashi kerak;
- Har kim undan yordam so'ralganda yordam ko'rsatishi kerak;
- Guruhning ish natijalarini baholashda ishtirok yetishi lozim;
- Biz bir kemadamiz, o'zgalarga yordam berib o'zimiz o'rganamiz, shuni har kim tushunishi lozim;

Mavzu 9: FREYMLAR

Ma'ruzaga reja-topshiriqlar

Fan: WYeV ga yo'naltirilgan dasturlash.

O'quv soatii: 4 soat (ma'ruza);

O'quv mashg'ulotlari turi: ma'ruza; yangi mashg'ulotlarni mustahkamlash va o'rganish.

Ish rejasi:

1. Freymalar haqida umumiy ma'lumot.
2. Frame tegi va uning parametrlari.

O'quv mashg'uloti maqsadi:

Talabalarga web saxifalarda freymalar yaratish, vertikal freymalar, gorizontal freymalar, freym tegi va uning parametrlari, splitter chegara chiziqlari, tushunchalari haqida ma'lumot berish.

O'quv mashg'ulotining vazifalari:

- *O'rgatuvchi:* talabalarda qabul qilish faoliyatini tashkil qilish, yangi materialni boshlang'ich yerdan qoldirish va anglash; terminlar, iboralarni xarakterlovchi elementlar; talabalarning fikrlashini rivojlantirish muammoli masalalarni yechimini mahoratini oshirish;
- *rivojlantiruvchi:* kitob matni bilan ishlay bilishligi – maqolalarini tanlab olish, tahlil qilish; gaplar tuzish, hulosani chiqarish, materialni talabalarning izlash faoliyatini stimullashtirish; hususiydan umumiy holga o'tish usuli bilan tekshirish; tekshirish natijalarini tahlil qilib va uni umumlashtirish olishini rivojlantirish; analitik-sintetik faoliyatning mantiqiy fikrlashini qo'llash; talabalarning ijodiy mahoratini shakillantirish;
- *Tarbiyalovchi:* aktiv faoliyatga, mustaqil ishga jalb qilish; guruhlarda ishlash qoidalariga rioya qila olish; fanni o'rganishga qiziqishni rivojlantirish; javobgarlik tuyg'ularini tarbiyalash, mehnatsevarlik, individual ishni jamoaviy ish bilan biriktirish, intizomlashtirish.

O'qitish texnologiyasi:

- *O'qitish usullari:* instruktaj; Ma'ruza, aqliy hujum, "Insert" texnikasi;
- *O'qitish shakillari:* frontal; jamoaviy;
- *O'qitish vositalari:* Ma'ruza matni; jadvallar, multimediyalar;
- *O'qitish sharoitlari:* texnik jihozlashtirilgan auditoriya;
- *Baholash va monitoring:* o'g'zaki savol-javob, blis-so'rov.

Pedagogik masalalar:

- Fanning masalalari va uning o'quv fanlar sistemasidagi o'rni va roli bilan tanishtirish;
- O'quv fanning tuzulmasi va tavsiya yetiladigan o'quv-metodik adabiyotlarni tasvirlash;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlarini ochib berish, baholash shakli va muddatlari;
- Fan ma'ruzasi paytida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy bosqichlarini xarakterlab berish va umumiy sxemasini tushuntirish.
- O'qitish texnologiyasi rivojlanishi perspektivasini xarakterlab berish;

O'quv faoliyati natijalari:

- Fan ma'ruzasi masalalari, maqsadlari va nomlari shakillanadi;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlari hamda baholash shakli va muddatlari aytiladi
- Fan ma'ruzasida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy sxemasini kengaytirib xarakterlab beradi;
- Fanning asosiy ta'riflarini beradi,
- Nazariy bilimlarning to'liqligi, sistemaliyligi va harakatliyligi;
- Amaliy mag'ulotlarni bajarishda o'rganilgan iboralar bilan ishlay olishligi;

• 1.2. Ma'ruzaning xronologik xaritasi

• 1 bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (10 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati:* tayyorgarlikni tekshirish (davomat, konspektning borligi; o'ziga ishonch, aniqligi,); kerakli materiallarni tarqatish (konspekt, tarqatma materiallar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadini bayon qilish; o'quv mashg'ulotning rajasi bilan tanishtirish; kalit iboralar va so'zlar, kategoriyalar; internet saytlari va adabiyotlar ro'yhati; o'quv natijalari haqida aytish;
- *Talabalar faoliyati:* o'quv joyini tayyorlash (talabalar borligi; tashqi ko'rinish; o'quv materiallar va qo'llanmalar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadi bilan tanishish; o'quv materialini qabul qilishga tayyorgarlik ko'rish;
- *Shakillar, usular, uslublar:* instruktaj; frontal so'rov; mustahkamlovchi so'rov.

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati:* mavzuga kiritadi; yangi mavzuga doir o'tgan fanlar va mashg'ulotlarning mavzularini yeslashga chorlaydi; ma'ruza matnini tarqatadi, tanishishni taklif yetadi, "Insert" usuli bilan belgilar qo'yishni taklif yetadi; birinchi savol bo'yicha matn o'qiladi; qo'shimcha o'quv materiallarini aytib boorish va tushuncha berish; natural obektlarni namnoyon qilish va izohlash; tushunarsiz savollarni aniqlash va tushintirish; birinchi savol bo'yicha nazar (shunday qilib qolgan savollarga ham);
- *Talabalar faoliyati:* yangi mavzuda doir oldingi mashg'ulotlarda va fanlarda olgan bilimlarni mustahkamlaydi,; har bir kalit ibora va terminlarni yeshitib, yozib

borib, konspekt qilib aytib borishadi; “Insert” usuli bilan belgilan o’qiydilar, aniqlik kiritadilar, savollar beradilar va o’zaro;

- *Shakillar, usular, uslublar*: frontav so’rov blis-so’rov; aqliy hujum, “Insert” texnikasi.

3 bosqich. Yakunlovchi qisim (10 daqiqa)

- *O’qituvchining faoliyati*: mnavzu bo’yicha hulosa qilish, talabalarning ye`tiborlarini asosiylarda jalb qilish; qilingan ishning muhimligini aytib o’tish; alohida talabalarning bajarilgan ishlarini baholash; o’zaro baholashning natijalarini chiqarish; o’quv mashg’ulotning yutuqlik darajasini baholash va tahlil qilish; mustaqil ish uchun topshiriqlar; baho ko’rsatgichlari va me`zonlari;
- *Talabalar faoliyati*: *ishning* tahlili; natijalarni olish; texnologik bilimlarni qo’llash; o’zaro baholashni o’tkazish, yo’l qo’yilgan hatolar bo’yicha tahlil va aniqlik kiritish; mustaqil ish topshiriqlarini yozib olish;
- *Shakillar, usular, uslublar*: guruhlarda ishlash, kartochkalarda topshiriqlar.

1.3. O’quv-metodik materiallar

Ma’ruza rejasi:

1. Freymlar haqida umumiy ma’lumot.
2. Frame tegi va uning parametrlari.

Kalit so’zlar: freym, gorizontal freym, vertikal freym, splitter, o’tkazish yo’lakchasi,

1.3.1. Ma’ruza matni

9.1. Freymlar haqida umumiy ma’lumot

Bizga ma’lumki bir vaqtning o’zida brauzer oynasiga ikkita HTML hujjatni yuklay olmaymiz. Agar biz ishlatayotgan Web sahifalarimizning barchasida bir xil menyu bandlari mavjud bo’lsa har safar Web sahifani yuklaganimizda bir xil ma’lumotni qayta-qayta yuklashga to’g’ri keladi. Bu ma’lumotlar uncha katta bo’lmasligi mumkin, lekin uni yuklash ma’lum bir sekundlarni oladi. Shuning uchun Web sahifalarning o’zgarmaydigan elementlarini har safar yuklamasdan o’zgarishsiz qoldirish kerak. Bu muammolarni yechish imkoniyatlari bor. Biz bitta oynani bir nechta to’g’ri to’rtburchaklarga bo’lib ularning har biriga bitta HTML hujjat yuklashimiz mumkin. Bu to’g’ri to’rtburchak sohalarni biz freymlar deb ataymiz. HTML da freymlarning ikki xil ko’rinishi mavjud bo’lib bular oddiy va suriluvchi freymlardir. Freymli strukturaga ega bo’lgan hujjatlar `<frameset>` va `</frameset>` teglari yordamida yaratiladi. Bu ikki teg orasida hosil qilinayotgan alohida freymlarga oid ma’lumotlar e’lon qilinadi. Alohida freymlar `<frame>` va `</frame>` teglar yordamida yaratiladi. Agar sizning brauzeringiz freymlarni

tushunmasa u holda ekranda `<noframes>` va `</noframes>` teglari orasida yozilgan ma'lumot tasvirlanadi.

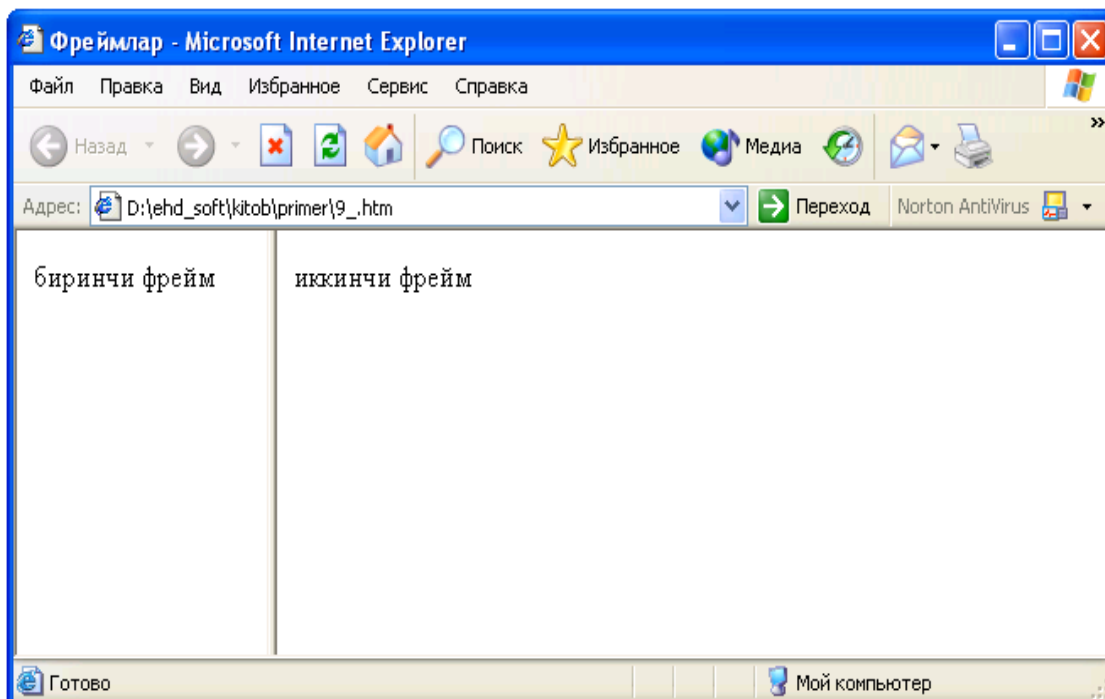
`<frameset>` tegining asosiy vazifasi brauzer oynasini bir nechta bo'laklarga bo'lish. Buning uchun asosan vertikal va gorizantal bo'yicha freymlar o'lchami va soninii ko'rsatib turuvchi *rows* va *cols* parametrlari ishlatiladi.

- *cols* parametri brauzer oynasida gorizantal bo'yicha freymlar soni va o'lchamini ko'rsatadi. Parametr qiymati sifatida vergullar bilan ajratilgan freymlar o'lchamlari ro'yxati keltiriladi. o'lchamlar odatdagidek sonlarda yoki prosentlarda beriladi. Jimlik bo'yicha 100% qiymat ishlatiladi.

- *rows* parametri brauzer oynasida vertikal bo'yicha freymlar soni va o'lchamini ko'rsatadi. Parametrga qiymat berish *cols* parametri bilan bir xil bo'ladi.

Misol: 9_1

```
<html>
<head><title>Freymlar</title></head>
<frameset cols="150,*">
<frame src="9_1_1.htm">
<frame src="9_1_2.htm">
<noframes><p>afsuski sizning brauzeringiz freymlarni tushinmaydi. Brauzerning
yangi versiyalaridan foydalaning</p>
</noframes>
</frameset>
</html>
```

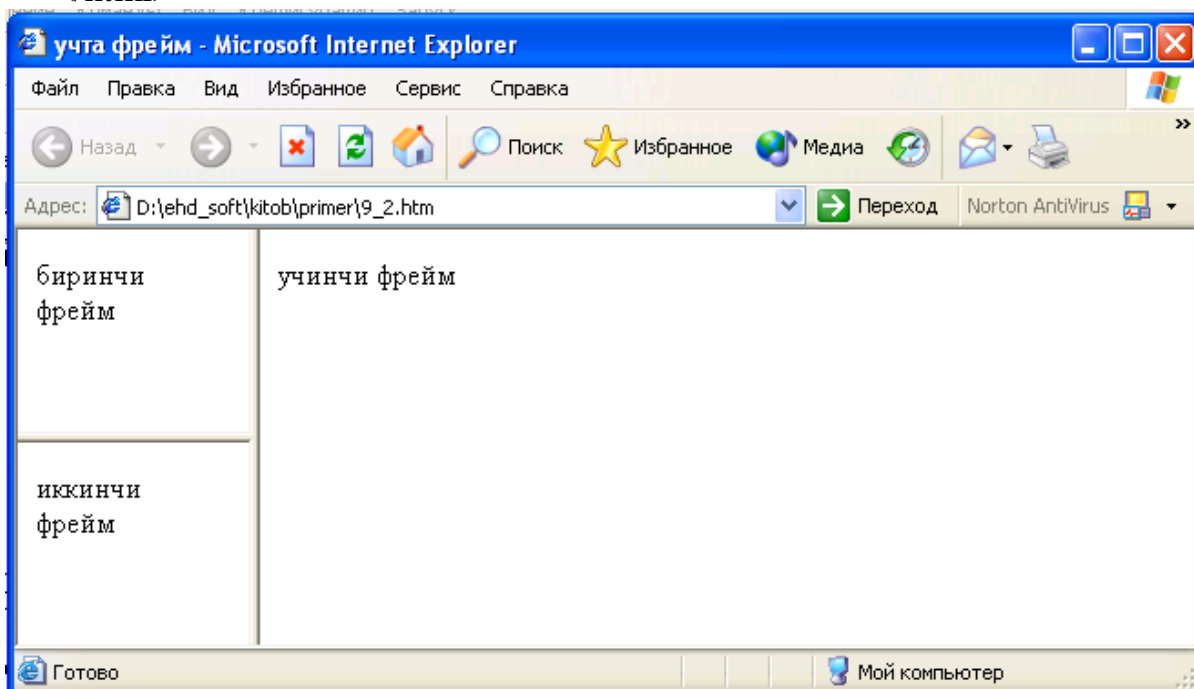

Diqqat bilan HTML kodni va uning ekranda chiqargan natijasini tahlil qilish natijasidan ko'rinadiki, bu yerda `<body>` va `</body>` teglari ishlatilmagan. Bu teglar orasida ekranda hosil qilinishi kerak bo'lgan barcha asosiy ma'lumotlar yoziladi, `<frameset>` tegi bo'lsa brauzerga oynani freymlarga ajratish haqida

ma'lumot beradi. Yuqoridagi misolda biz *cols* parametrini ikkita qiymati bilan ishlatdik. Bu qiymatda birinchi freym uchun 150 piksel joy ikkinchi freym uchun esa qolgan joyning hammasi ishlatilishi ko'rsatilgan. Misolda ko'rganimizdek `<frame>` teglari har bir freymni alohida e'lon qiladi va ularning xossalarini ko'rsatadi. Misolimizda biz qiymat sifatida html hujjatning manzilini qabul kiluvchi *src* paramerini ishlatdik. Bundan tashqari biz `<noframes>` va `</noframes>` teglarini ham ishlatdik. Bu teglar orasida yozilgan ma'lumot brauzer tomonidan freym texnologiyasi tushunilmagan holatda ekranda paydo bo'ladi. Berilgan o'lchamda bo'lingan freymlar chegarasini foydalanuchi tomonidan o'zgartirish imkoniyati mavjud. Buning uchun *splitter* deb nomlanuvchi chegara chizig'idan sichqoncha ko'rsatkichi bilan ushlab surish kifoya. Asosiy brauzer oynasini bitta ustunda joylashgan ikkita freym va qolgan joyni egallovchi uchinchi freym ko'rinishida bo'lishimiz uchun kuydagi html kodni yozishimiz kerak.

Misol 9_2

```
<html>
<head><title>uchta freym</title></head>
<frameset cols="20%,*">
<frameset rows="*,*">
<frame src="9_1_1.htm">
<frame src="9_1_2.htm">
</frameset>
<frame src="9_1_3.htm">
</frameset>
</html>
```


9.2. Frame tegi va uning parametrlari.

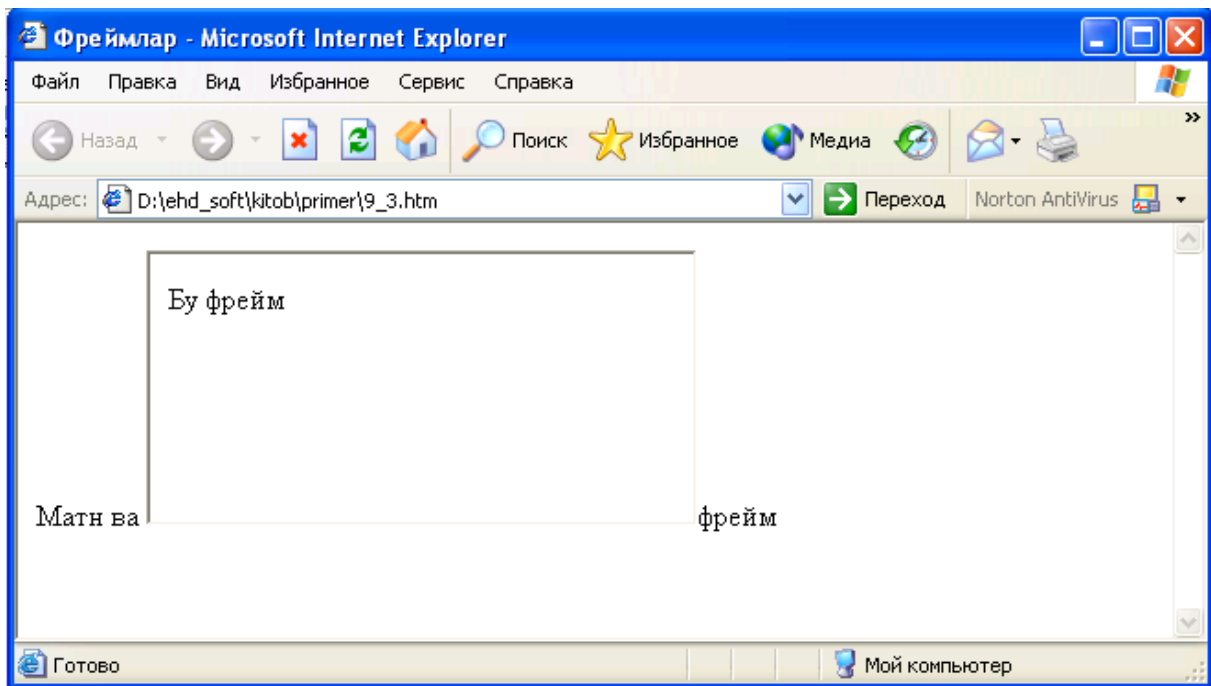
`<frame>` tegi alohida freymlar xossalarini o'rnatish uchun ishlatiladi. Endi biz `<frame>` tegida ishlatiladigan parametrlar bilan tanishib chiqamiz.

- *name* parametri freymning nomini ko'rsatishda ishlatiladi, buni *id* parametri bilan almashtirmaslik kerak. *pame* parametri yordamida berilgan nom o'zak freymdan tashqarida joylashgan boshqa bir hujjatni yuklaganda teglarda giper murojaat sifatida ishlatiladi.
- *src* parametri freymda tasvirlanishi kerak bo'lgan HTML hujjatning URL ini berishda ishlatiladi.
- *frameborder* parametri freym chegara hoshiyalarining bo'lish yoki bo'lmasligini ko'rsatadi. Parametr qiymati 0 yoki 1 sonlari bo'lishi mumkin. Jimlik bo'yicha parametr 1 qiymat qabul qiladi va freym chegara hoshiyasi ko'rinuvchi bo'ladi. Agar qiymat 0 freym chegarasi hoshiyasi ko'rinmaydi.
- *marginwidth* parametri freymning gorizontaal bo'yicha o'lchamini piksellarda beradi.
- *marginheight* parametri freymning vertikal bo'yicha o'lchamini piksellarda beradi.
- *noresize* parametri freym o'lchamlarining o'zgarmasligini ta'minlaydi. Agar biz bu parametрни qo'llasak foydalanuvchi tomonidan freym chegaralarini o'zgartirish imkoni bo'lmaydi. Bu parametrdagi qiymat yo'q.
- *scrolling* parametri foydalanuvchiga freymdagi o'tkazish yo'lakchasi (lineyka prokrutki)ni boshqarish imkonini beradi. Qiymat sifatida quyidagi *auto*, *yes*, *no* kalit so'zlaridan bittasini qabul qiladi. Jimlik bo'yicha *auto* qiymati qabul qilingan bo'ladi, bu esa freymdagi ma'lumotlar tasvirlanish sohasiga joylashmagan vaqtda utkazish yulakchasi paydo bo'lishini bildiradi. *yes* qiymati esa freymdagi ma'lumot tasvirlanish sohasiga sig'ishi yoki sig'masligidan qat'iy nazar o'tkazish yo'lakchasi doimo chiqib turishini bildiradi. *no* qiymati esa freymda o'tkazish yo'lakchasining chiqishini umuman taqiqlaydi.

Biz yuqoridagi misollarimizda freymlar brauzer oynasini alohida bo'laklarga to'liq bo'lganini ko'rdik. Lekin freymning shunday turi ham mavjudki, ularni HTML hujjatga xuddi grafik tasvir joylashtirganday joylashtirish mumkin. Bunday turdagi freym larni HTML hujjatga joylash uchun `<iframe>` tegi ishlatiladi. Grafik obyekt joylashtirish tegidan farqli ravishda bu teg o'zining yopiluvchi `</iframe>` tegiga ega.

Misol 9_3:

```
<html>
<head><title>Freymlar</title>
</head>
<body>
<p>Matn va <iframe src="9_3.htm"></iframe>freym</p>
</body>
</html>
```


1.3.2-a. Frontal so'rov uchun savollar

1. Saxifalarda freym tushunchasi.
2. Freymlar yaratishda ishlatiladigan teglar va parametrlari
3. Freymlarda aylantirish yo'lakchalari yaratish vositalari.
4. Freymlarga rang berish.
5. Freymlarda chegara chiziqlar qo'yish..

1.3.2-b. Blis-so'rov uchun savollar

1. Freym tegining asosiy parametrlarini ishlash jarayoni.
2. Freymning gorizontal bo'yicha o'lchamini qaysi parametr belgilaydi.
3. Freymning vertikal bo'yicha o'lchamini qaysi parametr belgilaydi.
4. Saxifa oynasini bir nechta freymlarga bo'lish.

1.3.2-v. Og'zaki so'rov uchun savollar

1. Saxifalarda freym tushunchasi.
2. Freymlar yaratishda ishlatiladigan teglar va parametrlari
3. Freymlarda aylantirish yo'lakchalari yaratish vositalari.
4. Freymlarga rang berish.
5. Freymlarda chegara chiziqlar qo'yish..
6. Freym tegining asosiy parametrlarini ishlash jarayoni.
7. Freymning gorizontal bo'yicha o'lchamini qaysi parametr belgilaydi.
8. Freymning vertikal bo'yicha o'lchamini qaysi parametr belgilaydi.
9. Saxifa oynasini bir nechta freymlarga bo'lish.

1.3.3. Mustaqil ish uchun topshiriqlar

1. Saxifalarda freym yaratishni to'liq o'zlashtirib olish.
2. <frame> tegi va uning parametrlarini o'rganib chikish.

1.3.4. Kartochkalar uchun testlar

1. Bitta oynani bir necha bo'laklarga bo'lish qaysi teg orqali amalga oshiriladi.
A) <frame>
B)
S) <col>
D) <colgroup>
2. Freym oynasini gorizontal soni va o'lchami qaysi parametr orqali qo'yiladi.
A) cols
B) cellspacing
C) <table>
D) <th>
3. Freym oynasida vertikal bo'yicha soni va o'lchami qaysi parametr orqali qo'yiadi.
A) rows
B) colspan
S) <tr>
D) <border>
4. Brauzerga oynani freymlarga ajratish xaqida ma'lumotni qaysi teg beradi.
A) <frameset>
B) <valign>
C) <border>
D) <colspan>
5. Freymda o'tkazish yo'lakchasini boshqarish imkonini qaysi parametr beradi.
A) scrolling
B) tcolor
C) border color
D) align

1.3.5. ekranga tayanch materiallarni ko'rsatish(slaydlar)

Prezentasiya

1.3.6. Tavsiya etilgan adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

1. Matrosov S.Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnikе. BHV-SPb, 2000. 672 s.
2. Uilton P. JAVASCRIPT. Osnovy. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
3. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.

4. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilozheniy na PHP i MySQL. - K.: "DiaSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

5. Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
6. Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
7. Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilozheniy. Piter, 2001. - 384 s.
8. Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
9. Xilayer S., Mizik D. Programmirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaktsiya", 1999. - 296 s.
10. Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
11. Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000

1.7. O'qitish usullari qoidalari

1.4.1. Aqliy hujum qoidalari

- Hyech qanday o'zaro baholash va tanqid;
- Taklif etilayotgan g'oyalarni baholashdan o'zingni tiy, hatto ular fantastic va iloji yo'q bo'lsa ham – hammasi mumkin;
- Tanqid qilma – hamma aytilgan g'oyalar birhilda;
- Bayon qiluvchi gapini bo'lma;
- Izoh berishdan o'zingni tiy;
- Maqsad bu - miqdor;
- Qancha g'oyalar ko'p bo'lsa chuncha yaxshi: yangi va zarur g'oya tug'ulishi imkoniyati ko'proq
- Agar g'oyalar takrorlansa o'ksinma,
- Tasavvuringga erk ber;
- Senda yaralgan g'oyalarni tashlama, agal ular sening nazaringda qabul qilingan sxemaga tegishli bo'lmasa ham;
- Bu muammo aniq usullar bilan yechiladi deb o'ylama.

1.4.2. "Insert" texnikasi qoidalari

- Matndi o'qib, ularda savollat tug'dirayotgan joylarni, ularni bilimlariga mos kelayotgan va mos kelmayotgan joylarni qalam bilan belgilab qo'yiladi;
- "Insert" jadvalini quyidagi belgilashlar bilan to'ldirish:
Agar «!» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki siz o'ylagan fikrga to'g'ri kelayotganini o'qiyapsiz;
Agar «→» bo'lsa siz o'z bilimingizga yoki tyo'g'ri deb o'ylaganingizga mutlaqo zid bo'lganini o'qiyapsiz;
Agar «+» bo'lsa siz o'qityotganingiz siz uchun yangilik;

Agar «?» bo'lsa, siz o'qiyotganingiz siz uchun tushunarsiz yoki siz bu savolga yanada ko'proq ma'lumotlar olishni istaysiz.

1.4.3. Guruhlarda ishlash qoidalari

- Hamma o'z do'stlarini tinglashi kerak, unga yaxshi munosabatda bo'lib hurmat ko'rsatishi kerak;
- Hamma aktiv harakat qilishi lozim; berilgan topshiriqqa nisbatan birgalikda va javobgarlik bilan ishlashi kerak;
- Har kim o'ziga kerak paytda yordam so'rashi kerak;
- Har kim undan yordam so'ralganda yordam ko'rsatishi kerak;
- Guruhning ish natijalarini baholashda ishtirok yetishi lozim;
- Biz bir kemadamiz, o'zgalarga yordam berib o'zimiz o'rganamiz, shuni har kim tushunishi lozim;

Mavzu 10: FORMALAR

Ma'ruzaga reja-topshiriqlar

Fan: WYeV ga yo'naltirilgan dasturlash.

O'quv soatii: 4 soat (ma'ruza);

O'quv mashg'ulotlari turi: ma'ruza; yangi mashg'ulotlarni mustahkamlash va o'rganish.

Ish rejasi:

1. Formalar xaqida umumiy ma'lumot.
2. <form> </form> teglari.
3. Ma'lumotlarni kiritish *INPUT* elementi
4. *BUTTON* tugmasi
5. Ko'p satrli mantli maydon. *TEXTAREA* elementi.

O'quv mashg'uloti maqsadi:

Talabalarga web saxifalarda formalar yaratish, formalarda tugmachalar yaratish, menyular yaratish, matn kiritish maydonini yaratish, formalar yaratishda ishlatiladigan teglar va parametryrlar, boshqariladiga elementlar guruxini yaratish tushunchalari xaqida ma'lumot berish.

O'quv mashg'ulotining vazifalari:

- *O'rgatuvchi:* talabalarda qabul qilish faoliyatini tashkil qilish, yangi materialni boshlang'ich yesda qoldirish va anglash; terminlar, iboralarni xarakterlovchi elementlar; talabalarning firlashini rivojlantirish muammoli masalalarni yechimini mahoratini oshirish;
- *rivojlantiruvchi:* kitob matni bilan ishlay bilishligi – mag'zlarini tanlab olish, tahlil qilish; gaplar tuzish, hulosa chiqarish, materialni talabalarning izlash faoliyatini stimullashtirish; hususiydan umumiy holga o'tish usuli bilan tekshirish; tekshirish natijalarini tahlil qilib va uni umumlashtira olishini rivojlantirish; analitik-sintetik faoliyatning mantiqiy fikrlashini qo'llash; talabalarning ijodiy mahoratini shakillantirish;
- *Tarbiyalovchi:* aktiv faoliyatga, mustaqil ishga jalb qilish; guruhlarda ishlash qoidalariga rioya qila olish; fanni o'rganishga qiziqishni rivojlantirish; javobgarlik tuyg'ularini tarbiyalash, mehnatsevarlik, individual ishni jamoaviy ish bilan biriktirish, intizomlashtirish.

O'qitish texnologiyasi:

- *O'qutish usullari:* instruktaj; Ma'ruza, aqliy hujum, "Insert" texnikasi;
- *O'qitish shakillari:* frontal; jamoaviy;
- *O'qitish vositalari:* Ma'ruza matni; jadvallar, multimediya;
- *O'qitish sharoitlari:* texnik jihozlashtirilgan auditoriya;
- *Baholash va monitoring:* o'g'zaki savol-javob, blis-so'rov.

Pedagogik masalalar:

- Fanning masalalari va uning o'quv fanlar sistemasidagi o'rni va roli bilan tanishtirish;
- O'quv fanning tuzulmasi va tavsiya yetiladigan o'quv-metodik adabiyotlarni tasvirlash;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlarini ochib berish, baholash shakli va muddatlari;
- Fan ma'ruzasi paytida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy bosqichlarini xarakterlab berish va umumiy sxemasini tushuntirish.
- O'qitish texnologiyasi rivojlanishi perspektivasini xarakterlab berish;

O'quv faoliyati natijalari:

- Fan ma'ruzasi masalalari, maqsadlari va nomlari shakllanadi;
- Fan sohasida metodik va tashkiliy xususiyatlari hamda baholash shakli va muddatlari aytiladi
- Fan ma'ruzasida o'qitish jarayonini tashkil qilishning umumiy sxemasini kengaytirib xarakterlab beradi;
- Fanning asosiy ta'riflarini beradi,
- Nazariy bilimlarning to'liqligi, sistemaliyligi va harakatliyligi;
- Amaliy mag'ulotlarni bajarishda o'rganilgan iboralar bilan ishlay olishligi;

• 1.2. Ma'ruzaning xronologik xaritasi

• 1 bosqich. O'quv mashg'ulotiga kirish (10 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati:* tayyorgarlikni tekshirish (davomat, konspektning borligi; o'ziga ishonch, aniqligi,); kerakli materiallarni tarqatish (konspekt, tarqatma materiallar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadini bayon qilish; o'quv mashg'ulotning rajasi bilan tanishtirish; kalit iboralar va so'zlar, kategoriyalar; internet saytlari va adabiyotlar ro'yhati; o'quv natijalari haqida aytish;
- *Talabalar faoliyati:* o'quv joyini tayyorlash (talabalar borligi; tashqi ko'rinish; o'quv materiallar va qo'llanmalar); ma'ruzaning mavzusi va maqsadi bilan tanishish; o'quv materialini qabul qilishga tayyorgarlik ko'rish;
- *Shakillar, usular, uslublar:* instruktaj; frontal so'rov; mustahkamlovchi so'rov.

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa):

- *O'qituvchining faoliyati:* mavzuga kiritadi; yangi mavzuga doir o'tgan fanlar va mashg'ulotlarning mavzularini yeslashga chorlaydi; ma'ruza matnini tarqatadi, tanishishni taklif yetadi, "Insert" usuli bilan belgilar qo'yishni taklif yetadi; birinchi savol bo'yicha matn o'qiladi; qo'shimcha o'quv materiallarini aytib boorish va tushuncha berish; natural obektlarni namnoyon qilish va izohlash; tushunarsiz savollarni aniqlash va tushuntirish; birinchi savol bo'yicha nazar (shunday qilib qolgan savollarga ham);
- *Talabalar faoliyati:* yangi mavzuda doir oldingi mashg'ulotlarda va fanlarda olgan bilimlarni mustahkamlaydi,; har bir kalit ibora va terminlarni yeshitib, yozib

borib, konspekt qilib aytib borishadi; “Insert” usuli bilan belgilan o’qiydilar, aniqlik kiritadilar, savollar beradilar va o’zaro;

- *Shakillar, usular, uslublar*: frontav so’rov blis-so’rov; aqliy hujum, “Insert” texnikasi.

3 bosqich. Yakunlovchi qisim (10 daqiqa)

- *O’qituvchining faoliyati*: mnavzu bo’yicha hulosa qilish, talabalarning ye`tiborlarini asosiylarda jalb qilish; qilingan ishning muhimligini aytib o’tish; alohida talabalarning bajarilgan ishlarini baholash; o’zaro baholashning natijalarini chiqarish; o’quv mashg’ulotning yutuqlik darajasini baholash va tahlil qilish; mustaqil ish uchun topshiriqlar; baho ko’rsatgichlari va me`zonlari;
- *Talabalar faoliyati*: *ishning* tahlili; natijalarni olish; texnologik bilimlarni qo’llash; o’zaro baholashni o’tkazish, yo’l qo’yilgan hatolar bo’yicha tahlil va aniqlik kiritish; mustaqil ish topshiriqlarini yozib olish;
- *Shakillar, usular, uslublar*: guruhlarda ishlash, kartochkalarda topshiriqlar.

1.3. O’quv-metodik materiallar

Ma’ruza rejasi:

1. Formalar xaqida umumiy ma’lumot.
2. `<form>` `</form>` teglari.
3. Ma’lumotlarni kiritish *INPUT* elementi
4. *BUTTON* tugmasi
5. Ko’p satrli mantli maydon. *TEXTAREA* elementi.

Kalit so’zlar: forma, tugmalar, bayroqchalar, ulagichlar, fayl selektori, ko’p satrli maydon.

1.3.1. Ma’ruza matni

10.1. Formalar haqida umumiy ma’lumot

HTML formalar, foydalanuvchilar tomonidan, ma’lumotlarni kiritish va kiritilgan ma’lumotlardan keyinchalik foydalanish maqsadida tashkil qilingan. Formalar – matnli oynalar, tugmalar, bayroqchalar, ulagich(pereklyuchatel)lar va menyular kabi boshqariladigan elementlardan tashkil topishi mumkin. Formalar `<form>` va `</form>` teglari orasida joylashadi.

Ba’zi xollarda foydalanuvchi bilan brauzer o’rtasida aktiv muloqat qilishga to’g’ri keladi, ya’ni ma’lumotlarni kiritishga va tahrir qilishga to’g’ri keladi. Bunday hollarda biz yuqorida aytganimizdek HTML hujjatning formalar deb ataluvchi bo’limidan foydalanamiz. Foydalanuvchi yuqorida ko’rsatilgan formalarni ma’lumotlar bilan to’ldiradi va uni qayta ishlash uchun serverga

jo'natadi. Server bu odatda Web-server yoki elektron pochta serveri bo'lishi mumkin.

Shunday qilib har qanday formaning asosiy qismi bo'lib uning boshqariladigan elementlari hisoblanadi. Bu elementlarning har biri o'z nomiga ega va bundan tashqari bu elementlar o'zining boshlang'ich qiymatiga hamda joriy qiymatiga ega.

Elementning boshlang'ich qiymati uning birinchi hosil qilinishida yoki uning qaytadan o'rnatilishida (inializasiya) ekranda tasvirlanadi. Keyinchalik foydalanuvchi bu qiymatlarni o'zgartirishi mumkin. Foydalanuvchi tomonidan to'ldirilgan formaning qiymatlari «nom=qiymat» juftlik ko'rinishida qayta ishlanish uchun jo'natiladi.

HTML formalar quyidagi boshqariladigan elementlardan foydalanadi:

Tugmalar (*buttons*)

Uchta turdagi tagmalar mavjud:

- Jo'natuvchi tugmalar – bu tugmalar yordamida formalar serverga qayta ishlash uchun jo'natiladi.
- Inkor etuvchi tugmalar – bu tugma bosilsa formaning hamma qiymatlari qaytadan boshlang'ich xolatiga o'rnatiladi.
- Umumiy tugmalar – bunday turdagi tugmani bosganda shu tugmaga bog'langan prosedura ishga tushadi.

Bayroqchalar (*checkboxes*)

Bayroqcha – bu ikkita (tanlangan yoki tanlanmagan) holatga ega bo'ladigan element. Bayroqchalar *input* elementi yordamida hosil qilinadi.

Ulagichlar (*radiobuttons*)

Ulagichlar ham bayroqchalarga o'xshaydi, ammo bitta farqi shundaki hamma elementlari bitta nomga ega bo'ladi va shulardan bittasi tanlanadi. Ulagichlar ham *input* yordamida tashkil qilinadi.

Menyular (*menus*)

Menyu foydalanuvchiga bir nechta variantlardan bir yoki bir nechtasini tanlash imkoniyatini yaratadi. Menyu *selest* elementi yordamida *optgroup* va *option* lar bilan birgalikda tashkil qilinadi.

Matn kiritish maydoni (*text input*)

Matnni foydalanuvchi tomonidan kiritilishini amalga oshiruvchi ikkita element mavjud. *input* elementi bitta qatorli kiritishni ta'minlaydi. *textarea* – ko'pqatorli kiritishni amalga oshirish uchun ishlatiladi.

Fayl selektori (*file selest*)

Bu element yordamida biz serverga yuboradigan faylni tanlaymiz. Fayl selektori ham *input* elementi yordamida amalga oshiriladi.

10.2. <form> </form> teglari

Formalar tashkil qilish *form* elementi yordamida amalga oshiriladi va biz uning umumiy ko'rinishi bilan tanishib chiqamiz.

Umumiy ko'rinishi:

Sintaksis : <FORM>... </FORM> (Blokli element)

Atributlar: *id, class, style, title, lang, dir, xodisa*

action = URL (formalarni qayta ishlash uchun ko'rsatilgan URL manzil)

method = *GET* / *POST* (formalardagi ma'lumotlarni jo'natish uchun HTTP metodi)

enctype = fayl tipi(formaga murojat qilish uchun)

accept = fayllar tiplari (bo'lishi mumkin bo'lgan fayllar tiplari)

accept-charset = kodlashtirishlar (bo'lishi mumkin bo'lgan simvollarni kodlash usullari)

name = CDATA (ssenariya uchun forma nomi)

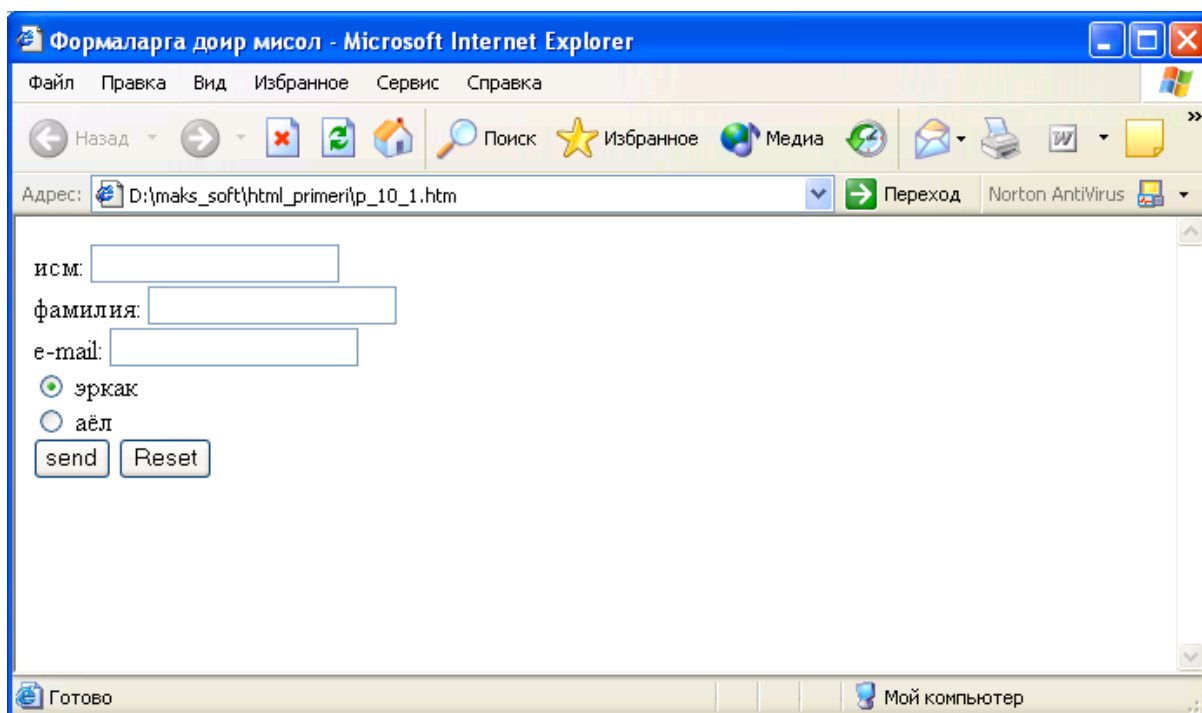
target = freym (natijalarni hosil qilish uchun freym)

onsubmit = ssenariya (formani jo'natish)

onreset = ssenariya (formani qaytadan o'rnatish)

Misol 10_1.

```
<html>
<head>
  <title>Formalarga doir misol</title>
</head>
<body>
<form action="http://maks//cgi/person.exe" method="post">
<p>
<label for="firstname"> ism: </label>
<input type="text" id="firstname">
<br>
<label for="lastname"> familiya: </label>
<input type="text" id="lastname">
<br>
<label for="email"> e-mail: </label>
<input type="text" id="mail">
<br>
<input type="radio" name="sex" value="male" checked="checked "> erkak
<br>
<input type="radio" name="sex" value="femole"> ayol <br>
<input type="submit" value="send">
<input type="reset" value="Reset">
</p>
</form>
</body>
</html>
```


10.3. Ma'lumotlarni kiritish *INPUT* elementi

Umumiy ko'rinishi:

Sintaksis: <INPUT> (Yopiluvchi tegi yo'q)

Atributlari: id, class, style, title, lang, dir, hodisa

type = TEXT | PASSWORD | CHECKBOX | RADIO | SUBMIT | RESET | FILE | HIDDEN | IMAGE | BUTTON (Kiritish turi)

name = CDATA (Element nomi)

value = CDATA (Elementning boshlang'ich qiymati)

checked = CHECKED (Bayroqchalar va ulagichlarning tanlanganlik holati)

readonly = READONLY (Matn va parol uchun faqat ukish uchun)

disabled = DISABLED (Element taqiqlangan)

size = CDATA (Elementning boshlang'ich kengligi)

maxlength = son (Matndagi maksimal simvollar soni)

src = URI (URI (Universal Resource Identifier) Tugmaning grafik shakli)

alt = tekst (Tugma uchun alternativ matn)

usemap = URI (URI murojaatlarning mijoz kartasi)

ismap = ISMAP (murojaatlarning server kartasi)

accesskey = simvol (Tez murojaat uchun tugma nomi)

tabindex = son (Tab tugmasi bilan borish uchun tartib raqami)

accept = fayllar tiplari (Mumkin bo'lgan fayllar tiplari)

onfocus = ssenariya (Element fokuslanganda yuz beradi)

onblur = ssenariya (Element fokusi yo'qolganda sodir bo'ladi)

onselect = ssenariya (Element matni tanlanganda)

onchange = ssenariya (Element qiymati o'zgarganda)

text – birqatorli kiritish maydoni. *value* – bu parametrga maydoning boshlang'ich qiymati beriladi. *size* – maydoning o'lchami. *maxlength* – bir maydondagi mumkin bo'lgan simvollar soni. *readonly* – matnni o'zgartirishni taqiqlaydi.

password – parolni kiritish maydoni, bu maydoning matni kiritish maydonidan farqi shundaki bu yerda kiritilayotgan simvollar * bilan almashtiriladi va qaysi belgilar kiritilayotganligi ekranda ko'rinmaydi. Ammo kiritilgan matn serverga hech qanday kodlanmasdan oddiy matn ko'rinishida yuboriladi, shuning uchun bu element yordamida mahfiy ma'lumotlarni (kredit kartochka nomerlari) yuborish tavsiya qilinmaydi.

checkbox – bayroqcha *Value* ga tanlangan element qiymati yuboriladi.

radio – ulagich. *Value* ning qiymati tanlangan element qiymatiga teng bo'ladi.

reset – formaning bekor tugmasi. Bu tugma bosilsa formadagi hamma qiymatlar boshlang'ich qiymatga qaytariladi.

submit – formaning jo'natish tugmasi. Bu tugma bosilsa formadagi qiymatlar serverga "*value=qiymat*" ko'rinishida jo'natiladi. Agarda bitta formada bar nechta shunday (*submit*) tugma bo'lsa unda ularga name atributi yordamida nom berish kerak. Chunki jo'natilgan ma'lumotlarni qayta ishlovchi dastur qaysi tugma bosilganini aniqlab olishi lozim.

image – formani jo'natishning grafik tugmasi. Bu yerda *src* atributi yordamida grafik tasvirning manzili beriladi, *alt* yordamida esa tugmaning alternativ matni o'rnatiladi. Grafik tugmaning sichqoncha bosilgan joyining koordinatalari serverga *name.x* va *name.y* o'zgaruvchilar yordamida jo'natiladi, bu yerda *name* tugma nomi.

button – umumiy turdagi tugma. *value* atributiga tugma matni beriladi. *onclick* atributiga tugma bosilganda ishlashi kerak bo'lgan ssenariy beriladi.

10.4. BUTTON tugmasi

Sintaksis: <BUTTON>...</BUTTON> (Matnli element)

Atributlar: *id, class, style, title, lang, dir, hodisa*

type = SUBMIT | RESET | BUTTON (Kiritish turi)

name = CDATA (Element nomi)

value = CDATA (Tugmaning boshlang'ich qiymati)

disabled = DISABLED (Element taqiqlangan)

accesskey = *simvol* (Tez murojaat uchun tugma nomi)

tabindex = *son* (Tab tugmasi bilan borish uchun tartib raqami)

onfocus = *ssenariya* (Element fokuslanganda yuz beradi)

onblur = *ssenariya* (Element fokusi yo'qolganda sodir bo'ladi)

Bunday element yordamida qosil qilingan tugmalar *input* elementi yordamida hosil qilingan tugmaga o'xshaydi lekin uning o'z tashkil etuvchilari bor. Bu yerda *name* atributi yordamida tugma nomi beriladi. *value* bilan uning boshlang'ich qiymati, *type* yordamida esa tugma turi aniqlanadi.

submit – formani jo'natish tugmasi (jimlik bo'yicha qabul qilingan).

reset – formani bekor qilish.

button – umumiy ko'rinishdagi tugma.

disabled – bu atribut tugmani aktiv bo'lishini taqiqlaydi. Bu degani shu element fokusga olinmaydi.

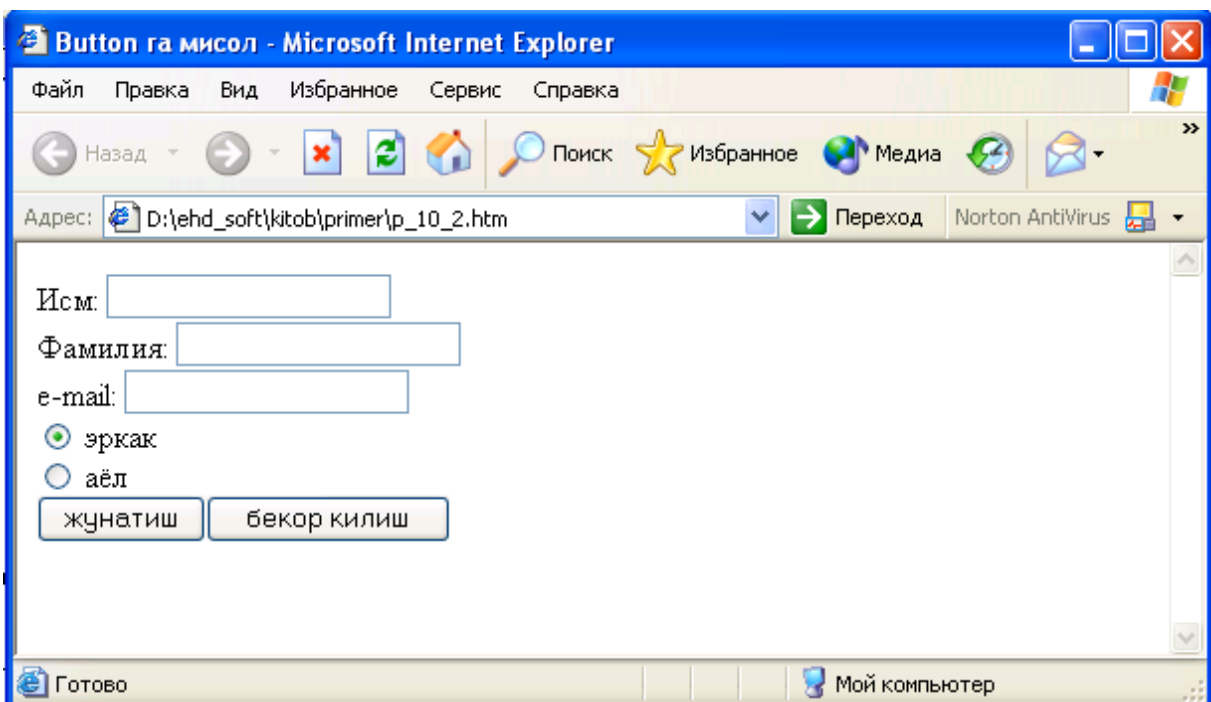
accesskey – yordamida tugmaga tezda murojaat qilish uchun klaviaturadagi biror tugmaning *unicode* dagi simvoli beriladi.

Misol: 10_2.

```

<html>
<head>
    <title> Button ga misol</title>
</head>
<body>
<form action="http://maks//cgi/person.exe" method="post">
<p>
<label for="firstname"> ism: </label>
<input type="text" id="firstname">
<br>
<label for="lastname"> familiya: </label>
<input type="text" id="lastname">
<br>
<label for="email"> e-mail: </label>
<input type="text" id="mail">
<br>
<input type="radio" name="sex" value="male" checked="checked " > erkak
<br>
<input type="radio" name="sex" value="femole"> ayol <br>
<button name="submit" value="submit" type="submit">
Jo'natish </ button>
<button name="reset" type="reset"> bekor qilish </ button>
</p>
</form>
</body>
</html>

```


Menyular. SELECT, OPTGRUOP va OPTION

Sintaksis: <SELECT>...</SELECT> (Matnli element)

Atributlar: *id, class, style, title, lang, dir, hodisa*

name = CDATA (Element nomi)

size = (Ko'rinadigan opsiyalar soni)

multiple = MULTIPLE (Kup opsiyalarni tanlash)

disabled = DISABLED (Element taqiqlangan)

tabindex = *son* (Tab tugmasi bilan borish uchun tartib raqami)

onfocus = *ssenariya* (Element fokuslanganda yuz beradi)

onblur = *ssenariya* (Element fokusi yo'qolganda sodir bo'ladi)

onchange = *ssenariya* (Element qiymati o'zgarganda)

select elementi yordamida ro'yxatdan biror opsiyani tanlash imkoniyatini yaratadi. Odatda bu element yordamida ochiluvchi menyular tuziladi va menyuning opsiyalari (punktlari) *optgruop* va *option* lar yordamida aniqlanadi. *name* atributi yordamida elementning nomi beriladi, *size* atributi esa ekranda hosil qilinadigan opsiyalar sonini aniqlaydi, agar opsiyalar *size* da ko'rsatilgan sondan katta bo'lsa, u holda brauzer o'tkazish yo'lakchasi (prokrutka)ni hosil qiladi.

Jimlik bo'yicha foydalanuvchi ro'yxatda ko'rsatilgan opsiyalardan faqat bit-tasini tanlashi mumkin, agar bir vaqtning o'zida bir nechta opsiyani tanlash kerak bo'lsa, u holda *multiple* atributi bilan buni amalga oshirish mumkin. Bu holda har bir tanlangan opsiya *name=value* ko'rinishida alohida jo'natiladi. *disabled* atributi yordamida biz elementni aktivlashtirmaymiz, ammo hosil qilib qo'yishimiz mumkin. *tabindex* ning qiymati 0 dan 32767 gacha bo'lgan butun sonlar bo'lishi mumkin. Bu qiymat bilan biz Web sahifa bo'ylab Tab tugmasi yordamida harakatlanganda fokusning hosil bo'lish nomerini aniqlaymiz. Agar biror elementning *Tabindex* qiymati 0 ga teng yoki berilmagan bo'lsa, u holda bu element boshqa elementlar *Tabindex* ning qiymati aniqlangandan (musbat sonlar bilan) keyin fokuslanadi. Agar bir nechta elementlarning *Tabindex* larining qiymatlari bir xil bo'lsa u holda birinchi uchragani fokuslanadi.

onfokus - element fokuslanganda hosil bo'ladigan hodisa

onblur - element fokusini yo'qotganda yuz beradigan hodisa

onchange - elementning qiymati o'zgarganda yuz beradigan hodisa

Sintaksis: <OPTGROUP>...</OPTGROUP> (Matnli element)

Atributlar: *id, class, style, title, lang, dir, hodisa*

label = matn (opsiyalar gruppasining belgisi)

disabled = DISABLED (Element taqiqlangan)

Sintaksis: <OPTION>...</OPTION> (Matnli element)

Atributlar: *id, class, style, title, lang, dir, hodisa*

value = CDATA (opsiya nomi)

label = matn (opsiya belgisi)

selected = SELECTED (opsiya tanlangan)

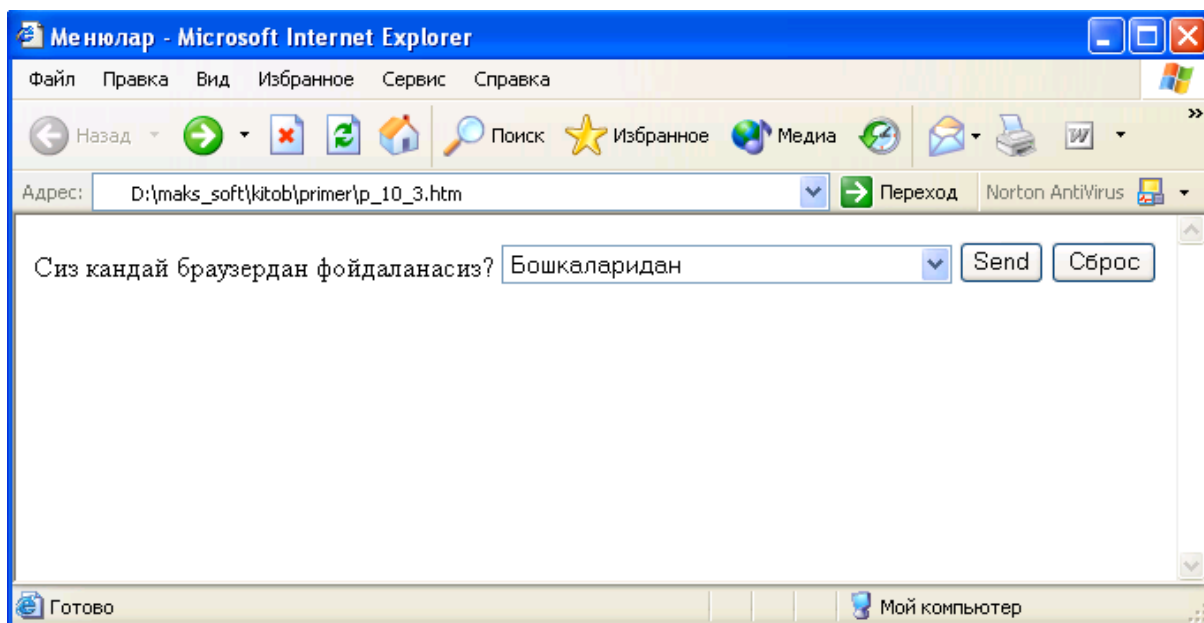
disabled = DISABLED (element taqiqlangan)

Misol: 10_3.

```

<html>
<head>
<title>Menyular </title>
</head>
<body>
<FORM action="http://maks/cgi-bin/Qunduz/php" method="post">
  <P>Siz qanday brauzerdan foydalanasiz?
  <SELECT name="browser">
    <OPTGROUP label="Netscape Navigator">
      <OPTION label="4.x yoki yuqori">Netscape Navigator4.x yoki
yuqori</OPTION>
      <OPTION label="3.x">Netscape Navigator 3.x</OPTION>
      <OPTION label="2.x">Netscape Navigator 2.x</OPTION>
      <OPTION label="1.x">Netscape Navigator 1.x</OPTION>
    </OPTGROUP>
    <OPTGROUP label="Microsoft Internet Explorer">
      <OPTION label="4.x yoki yuqori">Internet Explorer4.x yoki
yuqori</OPTION>
      <OPTION label="3.x">Internet Explorer 3.x</OPTION>
      <OPTION label="2.x">Internet Explorer 2.x</OPTION>
      <OPTION label="1.x">Internet Explorer 1.x</OPTION>
    </OPTGROUP>
    <OPTGROUP label="Opera">
      <OPTION label="3.x yoki yuqori">Opera 3.x yoki yuqori</OPTION>
      <OPTION label="2.x">Opera 2.x</OPTION>
    </OPTGROUP>
    <OPTION selected="selected">Boshqalaridan</OPTION>
  </SELECT>
  <INPUT type="submit" value="Send"> <INPUT type="reset">
  </P>
</FORM>
</body>
</html>

```

10.5. Ko'p satrli matnli maydon. TEXTAREA elementi.

Синтаксис: `<textarea>...</textarea>` (Matnli element)

Атрибутилар: *id, class, style, title, lang, dir, hodisa*

name = CDATA (Element nomi)

rows = son (Ko'rinadigan satrlar soni)

cols = son (Ko'rinadigan ustunlar soni)

readonly = READONLY (Faqat o'kish uchun)

disabled = DISABLED (Element taqiqlangan)

accesskey = *simvol* (Tez murojaat uchun tugma nomi)

tabindex = son (Tab tugmasi bilan borish uchun tartib raqami)

onfocus = *ssenariya* (Element fokuslanganda yuz beradi)

onblur = *ssenariya* (Element fokusi yo'qolganda sodir bo'ladi)

onselect = *ssenariya* (Matn elementi tanlanganda)

onchange = *ssenariya* (Element qiymati o'zgarganda)

textarea yordamida biz formalarga ko'p satrli matnlarni kirita olamiz. Forma serverga jo'natilgandan *name=value* ko'rinishida qiymatlar to'plamidan iborat bo'ladi. *value* bu foydalanuvchi tomonidan kiritilgan qiymat. *rows* va *cols* atributlar mos ravishda matn kiritiladigan oynaning satrlar va ustunlar sonini bildiradi. Agar kiritilgan matn oynaga sig'masa brauzer avtomatik ravishda (prokrutka) yo'lakcha hosil qiladi. Amaliyotda kiritiladigan matnning o'lchami 32 kv yoki 64 kv dan oshmasligi kerak. Shart bo'lmagan atribut *readonly* maydondagi matnни o'zgartirishni taqiqlaydi. *Disabled* atributi esa elementni faol (aktiv) holatini o'chiradi. Elementga tezda murojaat qilish uchun *accesskey* atributiga biror tugmaning *unicode* dagi simvolini berish kerak. *tabindex* yordamida esa Web sahifa bo'ylab Tab tugmasi yordamida harakatlanganda nechanchi o'rinda fokuslanish nomeri beriladi. Buning qiymati 0 dan 32767 gacha bo'lgan butun sonlar bo'lishi mumkin.

Boshqariladigan elementlar guruhi.

fieldset elementi formadagi elementlar guruhini aniqlaydi. Bu element yordamida formani bir nechta bo'laklarga ajratish mumkin. Bu esa foydalanuvchiga formani to'ldirishda qulaylik yaratadi. Element ochiluvchi *<fieldset>* va yopiluvchi *</fieldset>* teglariga ega.

fieldset elementining ichida joylashadigan *legend* tegi mavjud bu teg bilan elementlar guruhining sarlavhasi beriladi.

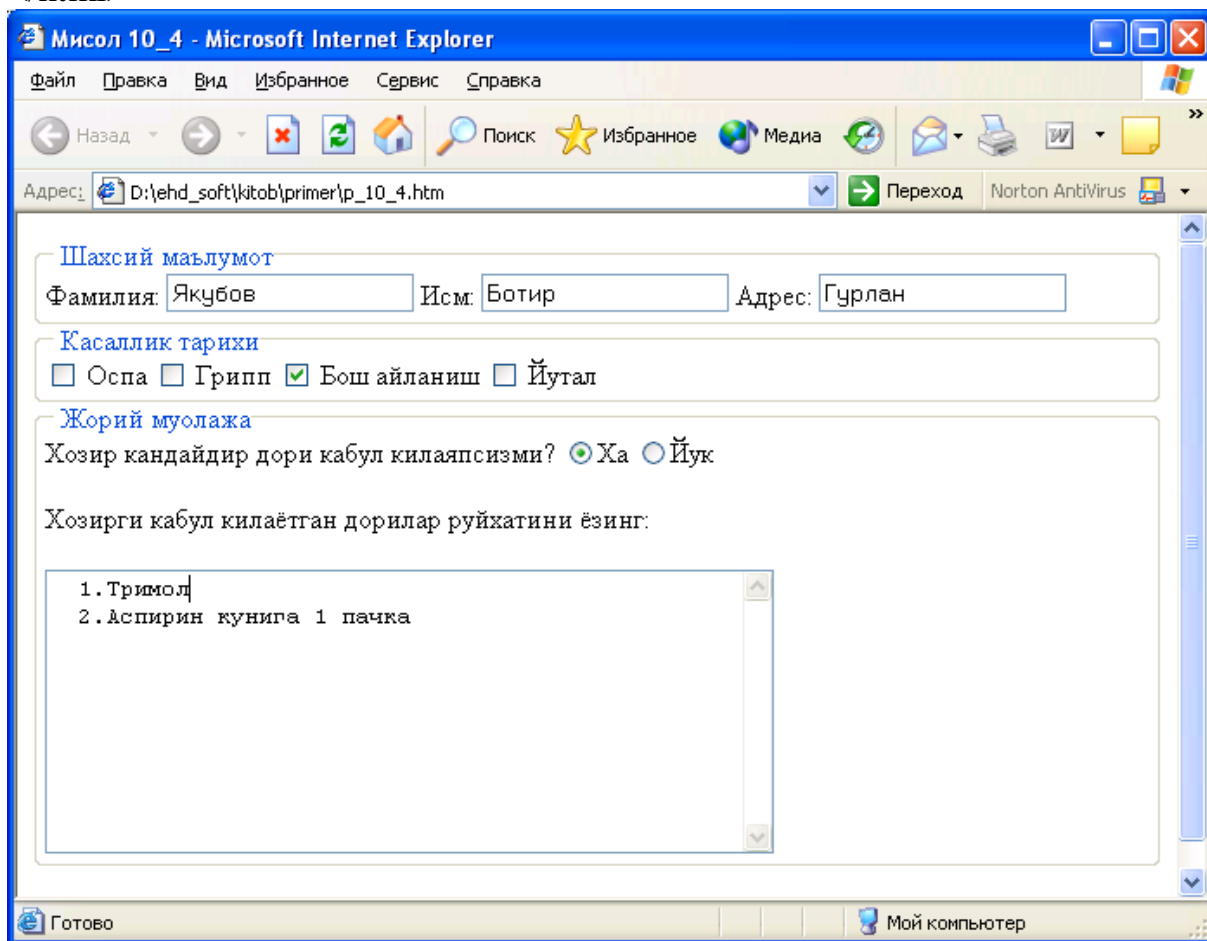
Misol: 10_4.

```
<html>
<head>
<title>Misol 10_4</title>
</head>
<body>
<FORM action=" http://maks/cgi-bin/Qunduz/php " method="post">
<P>
<FIELDSET>
<LEGEND>Shaxsiy ma'lumot</LEGEND>
Familiya: <INPUT name="personal_lastname" type="text" tabindex="1">
Ism: <INPUT name="personal_firstname" type="text" tabindex="2">
Manzil: <INPUT name="personal_address" type="text" tabindex="3">
</FIELDSET>
<FIELDSET>
<LEGEND>Kasallik tarixi</LEGEND>
<INPUT name="history_illness"
type="checkbox"
value="Smallpox" tabindex="20"> Ospa
<INPUT name="history_illness"
type="checkbox"
value="Mumps" tabindex="21"> Gripp
<INPUT name="history_illness"
type="checkbox"
value="Dizziness" tabindex="22"> Bosh aylanish
<INPUT name="history_illness"
type="checkbox"
value="Sneezing" tabindex="23"> Yutal
</FIELDSET>
<FIELDSET>
<LEGEND>Joriy muolaja</LEGEND>
Hozir qandaydir dori qabul kilayapsizmi?
<INPUT name="medication_now"
type="radio"
value="Yes" tabindex="35">Ha
<INPUT name="medication_now"
type="radio"
```

```

value="No" tabindex="35">Yo'q
<p> Hozirgi qabul qilayotgan dorilar ro'yxatini yozing:</p>
<TEXTAREA name="current_medication"
rows="10" cols="50"
tabindex="40">
</TEXTAREA>
</FIELDSET>
</P>
</FORM>
</body>
</html>

```


1.3.2-a. Frontal so'rov uchun savollar

1. Formalar qaysi teglar orasida joylashadi.
2. Necha xildagi tugmalar mavjud.
3. Formalarda menyularni tashkil qilish.
4. Ko'p satri maydonlarni tashkil etish.
5. Boshqariladigan elementlar guruxini qaysi elementlar aniqlaydi.

1.3.2-b. Blis-so'rov uchun savollar

1. Formalar haqida umumiy ma'lumot.
2. <form> teglari va parametrlari.
3. Formalarda tugmalar yaratish.
4. Ma'lumotlarni kiritishda INPUT elementini ishlatilishi.

1.3.2-v. Og'zaki so'rov uchun savollar

1. Formalar qaysi teglar orasida joylashadi.
2. Necha xildagi tugmalar mavjud.
3. Formalarda menyularni tashkil qilish.
4. Ko'p satrli maydonlarni tashkil etish.
5. Boshqariladigan elementlar guruxini qaysi elementlar aniqlaydi.
6. Formalar xaqida umumiy ma'lumot.
7. <form> teglari va parametrlari.
8. Formalarda tugmalar yaratish.
9. Ma'lumotlarni kiritishda INPUT elementini ishlatilishi.

1.3.3. Mustaqil ish uchun topshiriqlar

1. Saxifalarda formalar yaratishni to'liq o'zlashtirish.
2. Formalarda menyular, ulagichlar xosil qilish.
3. Foydalaniladigan elementlar guruxiga izox bering.

1.3.4. Kartochkalar uchun testlar

1. Formalar yaratishda qaysi teglardan foydalaniladi.
 - A) <form>
 - B)
 - S) <col>
 - D) <colgroup>
2. Necha turdagi tugmalar mavjud.
 - A) 3 ta
 - B) 5 ta
 - C) 6 ta
 - D) 2 ta
3. Ma'lumotlarni kiritishda qaysi elementdan foydalaniladi.
 - A) input
 - B) colspan
 - S) <tr>
 - D) <border>
4. Ko'p satrli maydon xosil ilishda qaysi elementdan foydalaniladi.
 - A) textarea
 - B) <valign>
 - C) <border>
 - D) <colspan>

1.3.5. ekranga tayanch materiallarni ko'rsatish(slaydlar)

Prezentasiya

1.3.6. Tavsiya etilgan adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

1. Matrosov S. Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnikе. BHV-SPb, 2000. 672 s.
2. Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
3. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
4. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilojeniy na PHP i MySQL. - K.: "DiaSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

5. Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
6. Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
7. Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilojeniy. Piter, 2001. - 384 s.
8. Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannyx dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
9. Xilayer S., Mizik D. Programmirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaksiya", 1999. - 296 s.
10. Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
11. Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000

1.8. O'qitish usullari qoidalari

1.4.1. Aqliy hujum qoidalari

- Hech qanday o'zaro baholash va tanqid;
- Taklif etilayotgan g'oyalarni baholashdan o'zingni tiy, hatto ular fantastik va iloji yo'q bo'lsa ham – hammasi mumkin;
- Tanqid qilma – hamma aytilgan g'oyalar birhilda;
- Bayon qiluvchi gapini bo'lma;
- Izoh berishdan o'zingni tiy;
- Maqsad bu - miqdor;
- Qancha g'oyalar ko'p bo'lsa chuncha yaxshi: yangi va zarur g'oya tug'ulishi imkoniyati ko'proq
- Agar g'oyalar takrorlansa o'ksinma,
- Tasavvuringga erk ber;
- Senda yaralgan g'oyalarni tashlama, agal ular sening nazaringda qabul qilingan sxemaga tegishli bo'lmasa ham;
- Bu muammo aniq usullar bilan yechiladi deb o'ylama.

- “Insert” texnikasi qoidalari
- Matndi o’qib, ularda savollat tug’dirayotgan joylarni, ularni bilimlariga mos kelayotgan va mos kelmayotgan joylarni qalam bilan belgilab qo’yiladi;
- “Insert” jadvalini quyidagi belgilashlar bilan to’ldirish:
- Agar «!» bo’lsa siz o’z bilimingizga yoki siz o’ylagan fikrga to’g’ri kelayotganini o’qiyapsiz;
- Agar «–» bo’lsa siz o’z bilimingizga yoki tyo’g’ri deb o’ylaganingizga mutlaqo zid bo’lganini o’qiyapsiz;
- Agar «+» bo’lsa siz o’qiyotganingiz siz uchun yangilik;
- Agar «?» bo’lsa, siz o’qiyotganingiz siz uchun tushunarsiz yoki siz bu savolga yanada ko’proq ma’lumotlar olishni istaysiz.

1.4.3. Guruhlarda ishlash qoidalari

- Hamma o’z do’stlarini tinglashi kerak, unga yaxshi munosabatda bo’lib hurmar ko’rsatishi kerak;
- Hamma aktiv harakat qilishi lozim; berilgan topshiriqqa nisbatan birgalikda va javobgarlik bilan ishlashi kerak;
- Har kim o’ziga kerak paytda yordam so’rashi kerak;
- Har kim undan yordam so’ralganda yordam ko’rsatishi kerak;
- Guruhning ish natijalarini baholashda ishtirok yetishi lozim;
- Biz bir kemadamiz, o’zgalarga yordam berib o’zimiz o’rganamiz, shuni har kim tushunishi lozim;

HTML TILINING ASOSIY TEGHLARI

Asosiy teglar.

`<html></html>` Web sahifani ko'ruvchi dasturga bu hujjatning HTML hujjat ekanligini ko'rsatadi.

`<head></head>` Hujjatda tasvirlanmaydigan har xil ma'lumotlarning joylashish o'rnini ko'rsatadi. Bu yerda hujjatning nomlanish tegi va qidiruv mashinalari uchun teg joylashadi. Bundan tashqari JavaScript funksiyalari ham shu yerda joylashadi.

`<body></body>` hujjatning ko'rinuvchi ya'ni asosiy qismini bildiradi.

Sarlavha tegi.

`<title></title>` brauzer sarlavhasiga hujjat nomini joylashtiradi. **Hujjat asosiy qismining atributlari.**

`<body bgcolor=?>` RRGGBB ko'rinishida rang qiymatini qo'llab hujjat foni rangini o'rnatadi. Misol: FF0000 – qizil rang.

`<body text=?>` Rang qiymatini RRGGBB ko'rinishida qo'llab hujjatdagi matn rangini o'rnatadi. Misol: 000000 – qora rang.

`<body link=?>` Rang qiymatini RRGGBB ko'rinishida qo'llab hujjatdagi gipermurojaat rangini o'rnatadi. Misol: 00FF00 - yashil rang.

`<body vlink=?>` Rang qiymatini RRGGBB ko'rinishida qo'llab hujjatdagi foydalanilgan gipermurojaat rangini o'rnatadi.

Misol: 333333 – kulrang rang.

`<body alink=?>` Gipermurojaatning bosilayotgandagi rangini o'rnatadi.

Matnni formatlashda ishlatiladigan teglar.

`<pre></pre>` Oldindan formatlangan matnni tasvirleydi.

`<h1></h1>` ENG KATTA sarlavha hosil qiladi.

`<h6></h6>` eng kichik sarlavha hosil qiladi.

`` qalin shrift hosil qiladi.

`<i></i>` qiya shrift hosil qiladi.

`<tt></tt>` Yozuv mashinkasinikiga o'xshash shrift hosil qiladi.

`<cite></cite>` sitata uchun ishlatiladigan shrift hosil qiladi. Odatda qiya yozilgan shrift ishlatiladi.

`` matndagi so'zni alohida ajratib ko'rsatadi. (qiya yoki qalin matn)

`` matnning muhim qismlarini belgilashda ishlatiladi. (qiya yoki qalin matn).

`` 0 dan 7 gacha bo'lgan oraliqda matn o'lchamini o'rnatadi.

`` Rang qiymatini RRGGBB ko'rinishida qo'llab hujjatdagi matn rangini o'rnatadi.

Gipermurojaatlar.

`` Boshqa bir Web hujjatga yoki joriy hujjatning biror bir qismiga gipermurojaat hosil qiladi.

`` Elektron xat yozish uchun ishlatiladigan dasturga murojaatni hosil qiladi.

`` Hujjatdagi matn qismini gipermurojaat qilish maqsadida belgilaydi.

`` Joriy hujjatning qismiga gipermurojaat hosil qilish.

Formatlash.

`<p>` yangi abzas hosil qiladi.

`<p align=?>` *left*, *right*, yoki *center* qiymatlarni qo'llab abzasni tekislash.

`
` yangi satrdan boshlash.

`<blockquote></blockquote>` Matnning ikkala tomonidan bo'sh joy ajratadi.
`<dl></dl>` aniqlovchi ro'yxat hosil qiladi.

`<dt>` ro'yxatdagi har bir termini aniqlaydi.

`<dd>` ro'yxat bandiga izoh berish.

`` raqamli ro'yxat hosil qiladi.

`` ro'yxatdagi har bir elementni aniqlaydi va tartib raqam beradi.

`` raqamlanmagan ro'yxat beradi.

`` Ro'yxatdagi har bir elementni aniqlaydi.

`<div align=?>` HTML hujjatlarda matnli bloklarni formatlash.

Grafik elementlar.

`` HTML hujjatga grafik tasvir qo'shish.

`` *left*, *right*, *center*; *bottom*, *top*, *middle* qiymatlarini qo'llab tasvirni hujjatning biror tomoniga tekislash.

`` Tasvir atrofi ramkasi qalinligini o'rnatadi.

`<hr>` HTML hujjatga gorizontaal chiziq qo'shish.

`<hr size=?>` Chiziqning qalinligini o'rnatish.

`<hr width=?>` Chiziq enini piksel yoki prosentlarda o'rnatish.

`<hr noshade>` Chiziq soyasini yo'qotish.

`<hr color=?>` Chiziqqa ma'lum bir rang berish. Qiymati RRGGBB.

Jadvallar.

`<table></table>` jadval hosil qilish.

`<tr></tr>` jadvaldagi satrlarni aniqlash.

`<td></td>` jadvaldagi alohida yacheykani aniqlash.

`<th></th>` jadval sarlavhasini aniqlash.

Jadval atributlari

`<table border=#>` Jadval ramkasi qalinligini berish.

`<table cellspacing=#>` Jadval yacheykalari orasidagi masofani berish.

`<table cellpadding=#>` jadval qiymatlari va ramkasi orasidagi masofani berish.

`<table width=#>` jadval enini piksellarda yoki hujjat eniga nisbatan foizlarda berish.

`<tr align=?>` yoki `<td align=?>` *left*, *center*, yoki *right* qiymatlarini qo'llab jadvalda yacheykalarni tekislash.

`<tr valign=?>` yoki `<td valign=?>` *top*, *middle*, yoki *bottom* qiymatlarini qo'llab jadval yacheykalarini vertikal bo'yicha tekislash.

`<td colspan=#>` Bitta yacheykaga birlashgan ustunlar sonini ko'rsatish. (jimlik bo'yicha =1)

`<td rowspan=#>` Bitta yacheykaga birlashgan satrlar sonini ko'rsatish. (jimlik bo'yicha =1)

`<td nowrap>` brauzerga jadval yacheykasidagi satrni ko'chirishni taqiqlaydi.

Freymlar.

`<frameset></frameset>` Hujjatda freym yaratish.

`<frameset rows="value,value">` Freymning gorizontaal bo'yicha o'lchamlar nisbati.

`<frameset cols="value,value">` Freymning vertikal bo'yicha o'lchamlar nisbati.

`<frame>` Freymda hosil qilinadigan obyektini aniqlaydi.

`<noframes></noframes>` Bu teglar orasida yozilgan ma'lumot brauzer tomonidan freym texnologiyasi tushunilmagan holatda ekranda paydo bo'ladi.

Freym atributlari.

`<frame src="URL">` Freymda tasvirlanishi kerak bo'lgan HTML hujjatni aniqlash.

`<frame name="name">` Freym nomini aniqlash.

`<frame marginwidth=#>` freymning o'ng va chap tomonlaridan bo'sh joy qoldirish.

`<frame marginheight=#>` freymning yuqori va quyi tomonlaridan bo'sh joy qoldirish.

`<frame scrolling=VALUE>` foydalanuvchiga freymdagi o'tkazish yo'lakchasi (lineyka prokrutki)ni boshqarish imkonini berish.

`<frame noresize>` freym o'lchamlarining o'zgarmasligini ta'minlash.

Formalar.

`<form></form>` forma hosil qilish.

`<select multiple name="NAME" size=?></select>` Yo'lakchali menyu yaratish.

`<option>` menyuning har bir alohida elementini ko'rsatish.

`<select name="NAME"></select>` Yo'lakchasiz menyu yaratish.

`<textarea name="NAME" cols=40 rows=8></textarea>` Matn kiritish uchun ko'p satrli maydon yaratish

`<input type="checkbox" name="NAME">` Bayroqchalar (*checkboxes*) hosil qilish.

`<input type="radio" name="NAME" value="x">` Ulagich (*radio*) hosil qilish.

`<input type="text" name="foo" size=20>` matn kiritish uchun satr xosil qilish.

`<input type="submit" value="NAME">` "Qabul qilish" tugmasini hosil qilish.

`<input type="image" border=0 name="NAME" src="name.gif">` "Qabul qilish" tugmasi uchun tasvirdan foydalanish.

`<input type="reset">` "Bekor qilish" tugmasini hosil qilish.

Standart bayonnoma (protokol)lar nomlari		
Nomi	Mazmuni	IP porti
File	Server yoki mijozning diskli fayllari.	
ftp	Fayl jo'natish bayonnomasi (FTP, File Transfer Protocol)	20, 21
Gopher	Gopher va Gopher+ bayonnomalari	
http	Gipermatn jo'natish bayonnomasi (HTTP, HyperText Transfer Protocol)	80
mailto	Elektron pochta (SMTP, Simple Mail Transfer Protocol)	25

News	USENET yangiliklar guruhi	144
nntp	NNTP murojaati bilan USENET yangiliklar guruhi (Network News Transfer Protocol)	119
prospero	Prospero kataloglar xizmati	
telnet	TELNET interaktiv seanslari	23
wais	WAIS (Wide Area Information Servers) axborot tizimi	

Tashkilotlarning qayd qilingan tiplari	
com	Tijorat tashkilotlari
edu	Ta'lim muassasalari
int	Xalkaro tashkilotlar va ma'lumotlar bazasi
net	Tarmoq provayderlari kompyuterlari
org	Nodavlat va notijorat tashkilotlar
gov	AQSh hukumati tashkilotlari va muassasalari
mil	AQSh qurolli kuchlari

Amaliyot mashg'ulotlarining ishlanmalari

Mavzu 1. HTML da xujjatning strukturasi, sarlavxa elementlari, xujjat matn teglari, belgilashni boshqarish teglari, ro'yxatlar yaratish, gipermatnli ko'rsatkichlar

Amaliy mashg'ulotlar rejasi

Fan: “ Pedagogik Web dizayn“.

O'quv soati: 2 s. (amaliy)

O'quv mashg'ulotlar turi: kartochka, topshiriq, o'quv materiallar va metodik qullanma vositasi bilan amaliy mashg'ulotlar.

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- tarqatma materiallar tayyorlash.
- o'quv masalalari.
- Dasturlar tuzish.
- Yakuniy tahlil

O'quv mashg'ulotlar maqsadi:

WEB caxifa yaratish vositasi bilan nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan chuqurlashtirish

O'quv mashg'ulotlar vazifasi:

- *o'qituvchi:* mavzu bo'yicha olgan bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlash
- *rivojlantiruvchi:* o'rganish tajribasini oshirish, WEB saytlar yaratish nazariyasini o'rganish, analiz va o'rganish natijalarini umumlashtirish mahoratini rivojlantirish; student ijodiy mahoratini shakllantirish;
- *tarbiyaviy:* mustaqil izlanish mahoratini uyg'otish ; jamoa bilan ish yuritish qoidalariga bo'ysunish. Fanga qiziqishni rivojlantirish, ma'suliyatni his qilish , mehnasevarlik, individual ishni kollektiv bilan moslashni o'rgatish.

O'qitish texnologiyasi:

- *o'qitish metodlari:* individual savol-javob; birga o'qitish; o'quv qo'llanmalarga asoslanib dasturlar tuzish.
- *o'qitish shakllari:* individual, kollektiv.
- *o'qitish vositalari:* daftarda va dockada, kompyuterda dastur tuzish, metodik ishlanmalar va amaliy ko'rsatmalar
- *o'qitish shartlari:* auditoriya, kompyuter zali.
- *monitoring va baholash:* og'zaki nazorat, individual savol-javob , material tushuntirilishi, nazorat ishi.

Pedagogik masalalar :

- mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash uchun o'rganuvchilarni anglash faoliyatini tashkillashtirish

- namuna bo'yicha amaliyotda bilimlarni mustahkamlash;
- mustaqil dasturlashni o'rganishni shakllantirish;

O'quv faoliyati natijalari:

- kurs mavzulari bo'yicha bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlashtirish;
- o'rgangan tushunchalar bilan amaliy mashg'ulotlarda ishlay olish;
- dastur tuzishda terminologiyalarni va tushunchalarni qo'llashni mustaqil o'rganish mahorati;
- mustaqil dastur tuzish mahoratini oshirish;
- tajriba natijalarini analiz qila olish;

1.2 Amaliy mashg'ulotning xronologik xaritasi.

1 bosqich. O'quv mashg'ulotlarga kirish (10 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati:* tayyorgarlikni tekshirish (konspektning mavjudligi; tayyorgarlik, qatiyatlik va aniqlik, davomat); zarur materillarni tarqatish (metodik qo'llanmalar, kartochkalar); amaliy darsning maqsadi va mavzuni aytish; o'quv darsining rejasi bilan tanishtirish, tushuncha va jumlar; adabiyotlar ruyxati; Reyting-kontrol sistemasi bilan tanishtirish; joriy nazorat baholash mezonlari; o'quv ishlari yakunlarining rejalarini taqdimlash;
- *talaba faoliyati:* o'quv joyini tayyorlash (o'quvchilarning borligi; tashqi ko'rinish; uquv va tarqatma materiallar); mavzu bilan tanishuv va o'quv dars maqsadi; o'quv materialni qabul qilishga tayyorgarlik;
- *qabul qilish shakli metodlari:* og'zaki nazorat, individual savol-javob; obyektlar bilan ishlash; konspektlash;

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati:* mavzuni kiritish, WEB dasturlashni o'rganish bilan bog'liq oldingi mavzuni eslashni taklif yetish; amaliy mashg'ulotlar matnini tarqatish; qo'shimcha adabiyotlarda tushunchalar berish; ish usullari bilan tanishtirish; mashg'ulotlar tarqatish; tushunarsiz savollarni aniqlab, ularni yechimi topishga yordamlash; gruppalarda ishlashni tashkillash; natijalarni muhokamalashtirish;

- *talaba faoliyati:* oldingi mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash; quloq solish, yozib olish; tushunchalar va terminlarni aytish; savol berishadi va muhokamalashtirishadi, aniqlashtirishadi; gruppalarda ishlashadi, olingan natijalar muhokamasiga qatnashishadi

- *qabul qilish shakli metodlari:* og'zaki nazorat, grupalarda individual savol-javob; tuzilgan dasturlarni daftarga yozib olish

3 bosqich. Yakuniy qism(10 daqiqa)

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzu bo'yicha xulosa chiqarish; talabalarni fikrini bir joyga jamlash; qilingan ishlarning muhimligini aytib o'tish; javob bergan talabalarni ishini baholash; o'quv darsning maqsadiga erishish darajasini baholash va analizlashtirish; mustaqil ishlar topshiriqlari

- *talaba faoliyati*: ish analizi; yo'l qo'yilgan xatolarni aniqlash va analizlash; berilgan mustaqil ishlarni yozib olishadi;

- *qabul qilish shakli metodlari*: guruhda va individual ishlash; mustaqil ishlar uchun daftar tutish.

1.3 O'quv-uslubiy qo'llanma

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- metodik qullanmalar va topshiriqlar bilan ishlash
- Amaliy darslar uchun daftar tutish
- o'quv topshiriqlar
- amaliy ishlarni topshirish

1.3.1 Misol va mashqlar namoishi (prezentasiya)

1.Dastur tuzishda xujjatning strukturasiidan foydalanish.

2.Dastur tuzishda sarlavxa elementlaridan foydalanish.

3.Xujjat matn, belgilashni boshqarish, ro'yxat yaratish teglaridan foydalangan xolda dastur tuzish.

4.Dasturda gipermatnli murojaat tashkil etish.

1.3.2 O'quv mashqlar

- Teglardan foydalanish jarayonini o'rganing
- Teglardan foydalangan xolda dastur tuzing
- shu mavzuni nazariyasini o'qib oling

Uyga vazifa

1. Mavzuda o'tilgan teglar va parametrlardan foydalanib saxifa yarating.

1.3.3 Tavsiya yetiladigan adabiyotlar *Adabiyotlar ro'yxati*

Asosiy adabiyotlar

9. Matrosov S.Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnike. BHV-SPb, 2000. 672 s.
- 10.Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
- 11.Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
- 12.Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilojeniy na PHP i MySQL. - K.: "Di-aSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

- 14.Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
- 15.Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
- 16.Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilojeniy. Piter, 2001. - 384 s.
- 17.Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
- 18.Xilayer S., Mizik D. Programmirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaksiya", 1999. - 296 s.
- 19.Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
- 20.Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000. - 320 s.

1.3.4 Mavzu bo'yicha yangi tushunchalar uchun savollar.

- 1.Saxifa yaratishda belgilashlar qanday boshqariladi.
- 2.Saxifa yaratishda ro'yxatlar qanday tuziladi.
- 3.Gipermatli murojaat tashkil etishda qaysi teg va parametrlardan foydalaniladi.

Mavzu 2. HTML da grafikani ishlatish. Atributlar va ularning argumentlari. HTML da jadvallarni tasvirlash vositasi.

Amaliy mashg'ulotlar rejasi

Fan: "Pedagogik Web dizayn".

O'quv soati: 2 s. (amaliy)

O'quv mashg'ulotlar turi: kartochka, topshiriq, o'quv materiallar va metodik qullanma vositasi bilan amaliy mashg'ulotlar.

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- tarqatma materiallar tayyorlash.
- o'quv masalalari.
- Dasturlar tuzish.
- Yakuniy tahlil

O'quv mashg'ulotlar maqsadi:

WEB caxifa yaratish vositasi bilan nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan chuqurlashtirish

O'quv mashg'ulotlar vazifasi:

- *o'qituvchi:* mavzu bo'yicha olgan bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlash
- *rivojlantiruvchi:* o'rganish tajribasini oshirish, WEB saytlar yaratish nazariyasini o'rganish, analiz va o'rganish natijalarini umumlashtirish mahoratini rivojlantirish; student ijodiy mahoratini shakllantirish;
- *tarbiyaviy:* mustaqil izlanish mahoratini uyg'otish; jamoa bilan ish yuritish qoidalariga bo'ysunish. Fanga qiziqishni rivojlantirish, ma'suliyatni his qilish, mehnasevarlik, individual ishni kollektiv bilan moslashni o'rgatish.

O'qitish texnologiyasi:

- *o'qitish metodlari:* individual savol-javob; birga o'qitish; o'quv qo'llanmalarga asoslanib dasturlar tuzish.
- *o'qitish shakllari:* individual, kollektiv.
- *o'qitish vositalari:* daftarda va dockada, kompyuterda dastur tuzish, metodik ishlanmalar va amaliy ko'rsatmalar
- *o'qitish shartlari:* auditoriya, kompyuter zali.
- *monitoring va baholash:* og'zaki nazorat, individual savol-javob, material tushuntirilishi, nazorat ishi.

Pedagogik masalalar :

- mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash uchun o'rganuvchilarni anglash faoliyatini tashkillashtirish
- namuna bo'yicha amaliyotda bilimlarni mustahkamlash;

- mustaqil dasturlashni o'rganishni shakllantirish;

O'quv faoliyati natijalari:

- kurs mavzulari bo'yicha bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlashtirish;
- o'rgangan tushunchalar bilan amaliy mashg'ulotlarda ishlay olish;
- dastur tuzishda terminalogiyalarni va tushunchalarni qo'llashni mustaqil o'rganish mahorati;
- mustaqil dastur tuzish mahoratini oshirish;
- tajriba natijalarini analiz qila olish;

1.2 Amaliy mashg'ulotning xronologik xaritasi.

1 bosqich. O'quv mashg'ulotlarga kirish (10 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati:* tayyorgarlikni tekshirish (konspektning mavjudligi; tayyorgarlik, qatiyatlik va aniqlik, davomat); zarur materillarni tarqatish (metodik qo'llanmalar, kartochkalar); amaliy darsning maqsadi va mavzuni aytish; o'quv darsining rejasi bilan tanishtirish, tushuncha va jumlar; adabiyotlar ruyxati; Reyting-kontrol sistemasi bilan tanishtirish; joriy nazorat baholash mezonlari; o'quv ishlari yakunlarining rejalarini taqdimlash;
- *talaba faoliyati:* o'quv joyini tayyorlash (o'quvchilarning borligi; tashqi ko'rinish; uquv va tarqatma materiallar); mavzu bilan tanishuv va o'quv dars maqsadi; o'quv materialni qabul qilishga tayyorgarlik;
- *qabul qilish shakli metodlari:* og'zaki nazorat, individual savol-javob; obyektlar bilan ishlash; konspektlash;

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati:* mavzuni kiritish, WEB dasturlashni o'rganish bilan bog'liq oldingi mavzuni eslashni taklif yetish; amaliy mashg'ulotlar matnini tarqatish; qo'shimcha adabiyotlarda tushunchalar berish; ish usullari bilan tanishtirish; mashg'ulotlar tarqatish; tushunarsiz savollarni aniqlab, ularni yechimi topishga yordamlash; gruppalarda ishlashni tashkillash; natijalarni muhokamalashtirish;

- *talaba faoliyati:* oldingi mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash; quloq solish, yozib olish; tushunchalar va terminlarni aytish; savol berishadi va muhokamalashtirishadi, aniqlashtirishadi; gruppalarda ishlashadi, olingan natijalar muhokamasiga qatnashishadi

- *qabul qilish shakli metodlari:* og'zaki nazorat, grupalarda individual savol-javob; tuzilgan dasturlarni daftarga yozib olish

3 bosqich. Yakuniy qism(10 daqiqa)

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzu bo'yicha xulosa chiqarish; talabalarni fikrini bir joyga jamlash; qilingan ishlarning muhimligini aytib o'tish; javob bergan talabalarni ishini baholash; o'quv darsning maqsadiga erishish darajasini baholash va analizlashtirish; mustaqil ishlar topshiriqlari

- *talaba faoliyati*: ish analizi; yo'l qo'yilgan xatolarni aniqlash va analizlash; berilgan mustaqil ishlarni yozib olishadi;

- *qabul qilish shakli metodlari*: guruhda va individual ishlash; mustaqil ishlar uchun daftar tutish.

1.3 O'quv-uslubiy qo'llanma

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- metodik qullanmalar va topshiriqlar bilan ishlash
- Amaliy darslar uchun daftar tutish
- o'quv topshiriqlar
- amaliy ishlarni topshirish

1.3.5 Misol va mashqlar namoishi (prezentasiya)

1.Dastur tuzishda grafikani ishlatish teglari va parametrlaridan foydalanish.

2.Dastur tuzishda atributlar va elementlaridan foydalanish.

3.HTML da jadval yaratish teglaridan foydalanib dastur tuzish

1.3.6 O'quv mashqlar

- Teglardan foydalanish jarayonini o'rganing
- Teglardan foydalangan xolda dastur tuzing
- shu mavzuni nazariyasini o'qib oling

Uyga vazifa

1. Mavzuda o'tilgan teglar va parametrlardan foydalanib saxifada jadval yarating.

1.3.7 Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

13.Matrosov S.Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnike. BHV-SPb, 2000. 672 s.

14.Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.

15. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Учебный курс. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
16. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilozheniy na PHP i MySQL. - K.: "Di-aSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

21. Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
22. Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
23. Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilozheniy. Piter, 2001. - 384 s.
24. Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
25. Xilayer S., Mizik D. Programmirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaksiya", 1999. - 296 s.
26. Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
27. Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000. - 320 s.

1.3.8 Mavzu bo'yicha yangi tushunchalar uchun savollar.

1. Saxifa yaratishda jadval teglari va parametrlaridan foydalanish.
2. Saxifa yaratishda grafikaning ishlatilishi.

Mavzu 3. HTML da shakllar.Matnlarni yaratishda ko'psatrli soxalarni yaratish..

Amaliy mashg'ulotlar rejasi

Fan: " Pedagogik Web dizayn".

O'quv soati: 2 s. (amaliy)

O'quv mashg'ulotlar turi: kartochka, topshiriq, o'quv materiallar va metodik qullanma vositasi bilan amaliy mashg'ulotlar.

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- tarqatma materiallar tayyorlash.
- o'quv masalalari.
- Dasturlar tuzish.
- Yakuniy tahlil

O'quv mashg'ulotlar maqsadi:

WEB caxifa yaratish vositasi bilan nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan chuqurlashtirish

O'quv mashg'ulotlar vazifasi:

- *o'qituvchi:* mavzu bo'yicha olgan bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlash
- *rivojlantiruvchi:* o'rganish tajribasini oshirish,WEB saytlar yaratish nazariyasini o'rganish, analiz va o'rganish natijalarini umumlashtirish mahoratini rivojlantirish; student ijodiy mahoratini shakllantirish;
- *tarbiyaviy:* mustaqil izlanish mahoratini uyg'otish ; jamoa bilan ish yuritish qoidalariga bo'ysunish. Fanga qiziqishni rivojlantirish, ma'suliyatni his qilish , mehnasevarlik, individual ishni kollektiv bilan moslashni o'rgatish.

O'qitish texnologiyasi:

- *o'qitish metodlari:* individual savol-javob; birga o'qitish;o'quv qo'llanmalarga asoslanib dasturlar tuzish.
- *o'qitish shakllari:* individual, kollektiv.
- *o'qitish vositalari:* daftarda va dockada, kompyuterda dastur tuzish, metodik ishlanmalar va amaliy ko'rsatmalar
- *o'qitish shartlari:* auditoriya, kompyuter zali.

- *monitoring va baholash*: og'zaki nazorat, individual savol-javob , material tushuntirilishi, nazorat ishi.

Pedagogik masalalar :

- mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash uchun o'rganuvchilarni anglash faoliyatini tashkillashtirish
- namuna bo'yicha amaliyotda bilimlarni mustahkamlash;
- mustaqil dasturlashni o'rganishni shakllantirish;

O'quv faoliyati natijalari:

- kurs mavzulari bo'yicha bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlashtirish;
- o'rgangan tushunchalar bilan amaliy mashg'ulotlarda ishlay olish;
- dastur tuzishda terminalogiyalarni va tushunchalarni qo'llashni mustaqil o'rganish mahorati;
- mustaqil dastur tuzish mahoratini oshirish;
- tajriba natijalarini analiz qila olish;

1.2 Amaliy mashg'ulotning xronologik xaritasi.

1 bosqich. O'quv mashg'ulotlarga kirish (10 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati*: tayyorgarlikni tekshirish (konspektning mavjudligi; tayyorgarlik, qatiyatlik va aniqlik, davomat); zarur materillarni tarqatish (metodik qo'llanmalar, kartochkalar); amaliy darsning maqsadi va mavzuni aytish ; o'quv darsining rejasi bilan tanishtirish, tushuncha va jumlar; adabiyotlar ruyxati; Reyting-kontrol sistemasi bilan tanishtirish; joriy nazorat baholash mezonlari; o'quv ishlari yakunlarining rejalarini taqdimlash;
- *talaba faoliyati*: o'quv joyini tayyorlash (o'quvchilarning borligi; tashqi ko'rinish; uquv va tarqatma materiallar); mavzu bilan tanishuv va o'quv dars maqsadi; o'quv materialni qabul qilishga tayyorgarlik;
- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, individual savol-javob; obyektlar bilan ishlash; konspektlash;

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzuni kiritish, WEB dasturlashni o'rganish bilan bog'liq oldingi mavzuni eslashni taklif yetish; amaliy mashg'ulotlar matnini tarqatish; qo'shimcha adabiyotlarda tushunchalar berish; ish usullari bilan tanishtirish; mashg'ulotlar tarqatish; tushunarsiz savollarni aniqlab, ularni yechimi topishga yordamlash; gruppalarda ishlashni tashkillash; natijalarni muhokamalashtirish;

- *talaba faoliyati*: oldingi mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash; quloq solish, yozib olish; tushunchalar va terminlarni aytish; savol berishadi va muhoka-

malashishadi, aniqlashtirishadi; gruppalarda ishlashadi, olingan natijalar muhokamasiga qatnashishadi

- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, grupalarda individual savol-javob; tuzilgan dasturlarni daftarga yozib olish

3 bosqich. Yakuniy qism(10 daqiqa)

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzu bo'yicha xulosa chiqarish; talabalarni fikrini bir joyga jamlash; qilingan ishlarning muhimligini aytib o'tish; javob bergan talabalarni ishini baholash; o'quv darsning maqsadiga erishish darajasini baholash va analizlashtirish; mustaqil ishlar topshiriqlari

- *talaba faoliyati*: ish analizi; yo'l qo'yilgan xatolarni aniqlash va analizlash; berilgan mustaqil ishlarni yozib olishadi;

- *qabul qilish shakli metodlari*: guruhda va individual ishlash; mustaqil ishlar uchun daftar tutish.

1.3 O'quv-uslubiy qo'llanma

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- metodik qullanmalar va topshiriqlar bilan ishlash
- Amaliy darslar uchun daftar tutish
- o'quv topshiriqlar
- amaliy ishlarni topshirish

1.3.9 Misol va mashqlar namoishi (prezentasiya)

1.HTML da shakllar yaratish teglari va parametrlaridan foydalanish.

2.Shakllar yaratishda ko'psatrli soxalarni tashkil etish.

1.3.10 O'quv mashqlar

- Teglardan foydalanish jarayonini o'rganing
- Teglardan foydalangan xolda dastur tuzing
- shu mavzuni nazariyasini o'qib oling

Uyga vazifa

1. Mavzuda o'tilgan teglar va parametrlardan foydalanib saxifada shakllar yarating.

1.3.11 Tavsiya etiladigan adabiyotlar *Adabiyotlar ro'yxati*

Asosiy adabiyotlar

- 17. Matrosov S.Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnike. BHV-SPb, 2000. 672 s.
- 18. Uilton P. JAVASCRIPT. Osnovy. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
- 19. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
- 20. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilojeniy na PHP i MySQL. - K.: "Di-aSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

- 28. Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
- 29. Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
- 30. Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilojeniy. Piter, 2001. - 384 s.
- 31. Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
- 32. Xilayer S., Mizik D. Programmirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaksiya", 1999. - 296 s.
- 33. Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
- 34. Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000. - 320 s.

1.3.12 Mavzu bo'yicha yangi tushunchalar uchun savollar.

- 1. Saxifa yaratishda shakl yaratish teglari va parametrlaridan foydalanish.
- 2. Saxifa yaratishda shakllarning ishlatilishi.

Mavzu 4. Freym va ular asosida saxifalarni va brauzer oynalarini yaratish.

Amaliy mashg'ulotlar rejasi

Fan: “ Pedagogik Web dizayn“.

O'quv soati: 2 s. (amaliy)

O'quv mashg'ulotlar turi: kartochka, topshiriq, o'quv materiallar va metodik qullanma vositasi bilan amaliy mashg'ulotlar.

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- tarqatma materiallar tayyorlash.
- o'quv masalalari.
- Dasturlar tuzish.
- Yakuniy tahlil

O'quv mashg'ulotlar maqsadi:

WEB caxifa yaratish vositasi bilan nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan chuqurlashtirish

O'quv mashg'ulotlar vazifasi:

- *o'qituvchi:* mavzu bo'yicha olgan bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlash
- *rivojlantiruvchi:* o'rganish tajribasini oshirish, WEB saytlar yaratish nazariyasini o'rganish, analiz va o'rganish natijalarini umumlashtirish mahoratini rivojlantirish; student ijodiy mahoratini shakllantirish;
- *tarbiyaviy:* mustaqil izlanish mahoratini uyg'otish ; jamoa bilan ish yuritish qoidalariga bo'ysunish. Fanga qiziqishni rivojlantirish, ma'suliyatni his qilish , mehnasevarlik, individual ishni kollektiv bilan moslashni o'rgatish.

O'qitish texnologiyasi:

- *o'qitish metodlari:* individual savol-javob; birga o'qitish;o'quv qo'llanmalarga asoslanib dasturlar tuzish.
- *o'qitish shakllari:* individual, kollektiv.
- *o'qitish vositalari:* daftarda va dockada, kompyuterda dastur tuzish, metodik ishlanmalar va amaliy ko'rsatmalar

- *o'qtish shartlari*: auditoriya, kompyuter zali.
- *monitoring va baholash*: og'zaki nazorat, individual savol-javob , material tushuntirilishi, nazorat ishi.

Pedagogik masalalar :

- mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash uchun o'rganuvchilarni anglash faoliyatini tashkillashtirish
- namuna bo'yicha amaliyotda bilimlarni mustahkamlash;
- mustaqil dasturlashni o'rganishni shakllantirish;

O'quv faoliyati natijalari:

- kurs mavzulari bo'yicha bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlashtirish;
- o'rgangan tushunchalar bilan amaliy mashg'ulotlarda ishlay olish;
- dastur tuzishda terminalogiyalarni va tushunchalarni qo'llashni mustaqil o'rganish mahorati;
- mustaqil dastur tuzish mahoratini oshirish;
- tajriba natijalarini analiz qila olish;

1.2 Amaliy mashg'ulotning xronologik xaritasi.

1 bosqich. O'quv mashg'ulotlarga kirish (10 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati*: tayyorgarlikni tekshirish (konspektning mavjudligi; tayyorgarlik, qatiyatlik va aniqlik, davomat); zarur materillarni tarqatish (metodik qo'llanmalar, kartochkalar); amaliy darsning maqsadi va mavzuni aytish ; o'quv darsining rejasi bilan tanishtirish, tushuncha va jumlar; adabiyotlar ruyxati; Reyting-kontrol sistemasi bilan tanishtirish; joriy nazorat baholash mezonlari; o'quv ishlari yakunlarining rejalarini taqdimlash;
- *talaba faoliyati*: o'quv joyini tayyorlash (o'quvchilarning borligi; tashqi ko'rinish; uquv va tarqatma materiallar); mavzu bilan tanishuv va o'quv dars maqsadi; o'quv materialni qabul qilishga tayyorgarlik;
- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, individual savol-javob; obyektlar bilan ishlash; konspektlash;

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzuni kiritish, WEB dasturlashni o'rganish bilan bog'liq oldingi mavzuni eslashni taklif yetish; amaliy mashg'ulotlar matnini tarqatish; qo'shimcha adabiyotlarda tushunchalar berish; ish usullari bilan tanishtirish; mashg'ulotlar tarqatish; tushunarsiz savollarni aniqlab, ularni yechimi topishga yordamlash; gruppalarda ishlashni tashkillash; natijalarni muhokamalashtirish;

- *talaba faoliyati*: oldingi mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash; quloq solish, yozib olish; tushunchalar va terminlarni aytish; savol berishadi va muhoka-

malashishadi, aniqlashtirishadi; gruppalarda ishlashadi, olingan natijalar muhokamasiga qatnashishadi

- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, grupalarda individual savol-javob; tuzilgan dasturlarni daftarga yozib olish

3 bosqich. Yakuniy qism(10 daqiqa)

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzu bo'yicha xulosa chiqarish; talabalarni fikrini bir joyga jamlash; qilingan ishlarning muhimligini aytib o'tish; javob bergan talabalarni ishini baholash; o'quv darsning maqsadiga erishish darajasini baholash va analizlashtirish; mustaqil ishlar topshiriqlari

- *talaba faoliyati*: ish analizi; yo'l qo'yilgan xatolarni aniqlash va analizlash; berilgan mustaqil ishlarni yozib olishadi;

- *qabul qilish shakli metodlari*: guruhda va individual ishlash; mustaqil ishlar uchun daftar tutish.

1.3 O'quv-uslubiy qo'llanma

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- metodik qullanmalar va topshiriqlar bilan ishlash
- Amaliy darslar uchun daftar tutish
- o'quv topshiriqlar
- amaliy ishlarni topshirish

1.3.13 Misol va mashqlar namoishi (prezentasiya)

1.Dastur tuzishda freymmlar yaratish teglari va parametrlaridan foydalanish.

2.Dastur tuzishda atributlar va elementlaridan foydalanish.

3.HTML da freymmlar yaratish teglaridan foydalanib dastur tuzish

1.3.14 O'quv mashqlar

- Teglardan foydalanish jarayonini o'rganing
- Teglardan foydalangan xolda dastur tuzing
- shu mavzuni nazariyasini o'qib oling

Uyga vazifa

1. Mavzuda o'tilgan teglar va parametrlardan foydalanib saxifada freym yarating.

1.3.15 Tavsia etiladigan adabiyotlar

Adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

21. Matrosov S. Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnikе. BHV-SPb, 2000. 672 s.
22. Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
23. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Учебный курс. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
24. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilojeniy na PHP i MySQL. - K.: "Di-aSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

35. Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
36. Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
37. Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilojeniy. Piter, 2001. - 384 s.
38. Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
39. Xilayer S., Mizik D. Programirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaksiya", 1999. - 296 s.
40. Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
41. Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000. - 320 s.

1.3.16 Mavzu bo'yicha yangi tushunchalar uchun savollar.

1. Saxifa yaratishda freym teglari va parametrlaridan foydalanish.
2. Saxifa yaratishda freymlarning ishlatilishi.

Mavzu 5. Xodisalarga ishlov berish usullari.

Amaliy mashg'ulotlar rejasi

Fan: “ Pedagogik Web dizayn“.

O'quv soati: 4 s. (amaliy)

O'quv mashg'ulotlar turi: kartochka, topshiriq, o'quv materiallar va metodik qullanma vositasi bilan amaliy mashg'ulotlar.

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- tarqatma materiallar tayyorlash.
- o'quv masalalari.
- Dasturlar tuzish.
- Yakuniy tahlil

O'quv mashg'ulotlar maqsadi:

WEB caxifa yaratish vositasi bilan nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan chuqurlashtirish

O'quv mashg'ulotlar vazifasi:

- *o'qituvchi:* mavzu bo'yicha olgan bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlash
- *rivojlantiruvchi:* o'rganish tajribasini oshirish, WEB saytlar yaratish nazariyasini o'rganish, analiz va o'rganish natijalarini umumlashtirish mahoratini rivojlantirish; student ijodiy mahoratini shakllantirish;
- *tarbiyaviy:* mustaqil izlanish mahoratini uyg'otish ; jamoa bilan ish yuritish qoidalariga bo'ysunish. Fanga qiziqishni rivojlantirish, ma'suliyatni his qilish , mehnasevarlik, individual ishni kollektiv bilan moslashni o'rgatish.

O'qitish texnologiyasi:

- *o'qitish metodlari:* individual savol-javob; birga o'qitish;o'quv qo'llanmalarga asoslanib dasturlar tuzish.

- *o'qitish shakllari*: individual, kollektiv.
- *o'qitish vositalari*: daftarda va dockada, kompyuterda dastur tuzish, metodik ishlanmalar va amaliy ko'rsatmalar
- *o'qitish shartlari*: auditoriya, kompyuter zali.
- *monitoring va baholash*: og'zaki nazorat, individual savol-javob , material tushuntirilishi, nazorat ishi.

Pedagogik masalalar :

- mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash uchun o'rganuvchilarni anglash faoliyatini tashkillashtirish
- namuna bo'yicha amaliyotda bilimlarni mustahkamlash;
- mustaqil dasturlashni o'rganishni shakllantirish;

O'quv faoliyati natijalari:

- kurs mavzulari bo'yicha bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlashtirish;
- o'rgangan tushunchalar bilan amaliy mashg'ulotlarda ishlay olish;
- dastur tuzishda terminalogiyalarni va tushunchalarni qo'llashni mustaqil o'rganish mahorati;
- mustaqil dastur tuzish mahoratini oshirish;
- tajriba natijalarini analiz qila olish;

1.2 Amaliy mashg'ulotning xronologik xaritasi.

1 bosqich. O'quv mashg'ulotlarga kirish (10 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati*: tayyorgarlikni tekshirish (konspektning mavjudligi; tayyorgarlik, qatiyatlik va aniqlik, davomat); zarur materillarni tarqatish (metodik qo'llanmalar, kartochkalar); amaliy darsning maqsadi va mavzuni aytish ; o'quv darsining rejasi bilan tanishtirish, tushuncha va jumlar; adabiyotlar ruyxati; Reyting-kontrol sistemasi bilan tanishtirish; joriy nazorat baholash mezonlari; o'quv ishlari yakunlarining rejalarini taqdimlash;
- *talaba faoliyati*: o'quv joyini tayyorlash (o'quvchilarning borligi; tashqi ko'rinish; uquv va tarqatma materiallar); mavzu bilan tanishuv va o'quv dars maqsadi; o'quv materialni qabul qilishga tayyorgarlik;
- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, individual savol-javob; obyektlar bilan ishlash; konspektlash;

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzuni kiritish, WEB dasturlashni o'rganish bilan bog'liq oldingi mavzuni eslashni taklif yetish; amaliy mashg'ulotlar matnini tarqatish; qo'shimcha adabiyotlarda tushunchalar berish; ish usullari bilan tanishtirish; mashg'ulotlar tarqatish; tushunarsiz savollarni aniqlab, ularni yechimi topishga yordamlash; gruppalarda ishlashni tashkillash; natijalarni muhokamalashtirish;

- *talaba faoliyati*: oldingi mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash; quloq solish, yozib olish; tushunchalar va terminlarni aytish; savol berishadi va muhokamalashishadi, aniqlashtirishadi; gruppalarda ishlashadi, olingan natijalar muhokamasiga qatnashishadi

- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, grupalarda individual savol-javob; tuzilgan dasturlarni daftarga yozib olish

3 bosqich. Yakuniy qism(10 daqiqa)

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzu bo'yicha xulosa chiqarish; talabalarni fikrini bir joyga jamlash; qilingan ishlarning muhimligini aytib o'tish; javob bergan talabalarni ishini baholash; o'quv darsning maqsadiga erishish darajasini baholash va analizlashtirish; mustaqil ishlar topshiriqlari

- *talaba faoliyati*: ish analizi; yo'l qo'yilgan xatolarni aniqlash va analizlash; berilgan mustaqil ishlarni yozib olishadi;

- *qabul qilish shakli metodlari*: guruhda va individual ishlash; mustaqil ishlar uchun daftar tutish.

1.3 O'quv-uslubiy qo'llanma

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- metodik qullanmalar va topshiriqlar bilan ishlash
- Amaliy darslar uchun daftar tutish
- o'quv topshiriqlar
- amaliy ishlarni topshirish

1.3.17 Misol va mashqlar namoishi (prezentasiya)

1.Dastur tuzishda xodisalarga ishlov usullaridan foydalanish.

2.Dastur tuzishda form konteyneri foydalanish.

1.3.18 O'quv mashqlar

–Teglardan foydalanish jarayonini o'rganing

–Teglardan foydalangan xolda dastur tuzing

– shu mavzuni nazariyasini o'qib oling

Uyga vazifa

- 1.Saxifa yaratishda form konteyneridan foydalanish.
2. Xodisalarga ishlov berish usullaridan foydalanib dastur tuzing.

1.3.19 Tavsia etiladigan adabiyotlar *Adabiyotlar ro'yxati*

Asosiy adabiyotlar

- 25.Matrosov S.Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnike. BHV-SPb, 2000. 672 s.
- 26.Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
- 27.Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Учебный курс. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
- 28.Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilojeniy na PHP i MySQL. - K.: "Di-aSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

- 42.Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
- 43.Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
- 44.Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilojeniy. Piter, 2001. - 384 s.
- 45.Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannyx dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
- 46.Xilayer S., Mizik D. Programirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaksiya", 1999. - 296 s.
- 47.Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
- 48.Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000. - 320 s.

1.3.20 Mavzu bo'yicha yangi tushunchalar uchun savollar.

- 1.Saxifa yaratishda form konteynerining ishlatilishi.

2.Xodisalarga ishlov berish usullari.

Mavzu 6: Form konteyneri.

Amaliy mashg'ulotlar rejasi

Fan: “ Pedagogik Web dizayn“.

O'quv soati: 4 s. (amaliy)

O'quv mashg'ulotlar turi: kartochka, topshiriq, o'quv materiallar va metodik qullanma vositasi bilan amaliy mashg'ulotlar.

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- tarqatma materiallar tayyorlash.
- o'quv masalalari.
- Dasturlar tuzish.
- Yakuniy tahlil

O'quv mashg'ulotlar maqsadi:

WEB caxifa yaratish vositasi bilan nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan chuqurlashtirish

O'quv mashg'ulotlar vazifasi:

- *o'qituvchi:* mavzu bo'yicha olgan bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlash
- *rivojlantiruvchi:* o'rganish tajribasini oshirish, WEB saytlar yaratish nazariyasini o'rganish, analiz va o'rganish natijalarini umumlashtirish mahoratini rivojlantirish; student ijodiy mahoratini shakllantirish;
- *tarbiyaviy:* mustaqil izlanish mahoratini uyg'otish ; jamoa bilan ish yuritish qoidalariga bo'ysunish. Fanga qiziqishni rivojlantirish, ma'suliyatni his qilish , mehnasevarlik, individual ishni kollektiv bilan moslashni o'rgatish.

O'qitish texnologiyasi:

- *o'qitish metodlari*: individual savol-javob; birga o'qitish; o'quv qo'llanmalarga asoslanib dasturlar tuzish.
- *o'qitish shakllari*: individual, kollektiv.
- *o'qitish vositalari*: daftarda va dockada, kompyuterda dastur tuzish, metodik ishlanmalar va amaliy ko'rsatmalar
- *o'qitish shartlari*: auditoriya, kompyuter zali.
- *monitoring va baholash*: og'zaki nazorat, individual savol-javob, material tushuntirilishi, nazorat ishi.

Pedagogik masalalar :

- mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash uchun o'rganuvchilarni anglash faoliyatini tashkillashtirish
- namuna bo'yicha amaliyotda bilimlarni mustahkamlash;
- mustaqil dasturlashni o'rganishni shakllantirish;

O'quv faoliyati natijalari:

- kurs mavzulari bo'yicha bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlashtirish;
- o'rgangan tushunchalar bilan amaliy mashg'ulotlarda ishlay olish;
- dastur tuzishda terminalogiyalarni va tushunchalarni qo'llashni mustaqil o'rganish mahorati;
- mustaqil dastur tuzish mahoratini oshirish;
- tajriba natijalarini analiz qila olish;

1.2 Amaliy mashg'ulotning xronologik xaritasi.

1 bosqich. O'quv mashg'ulotlarga kirish (10 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati*: tayyorgarlikni tekshirish (konspektning mavjudligi; tayyorgarlik, qatiyatlik va aniqlik, davomat); zarur materillarni tarqatish (metodik qo'llanmalar, kartochkalar); amaliy darsning maqsadi va mavzuni aytish; o'quv darsining rejasi bilan tanishtirish, tushuncha va jumlar; adabiyotlar ruyxati; Reyting-kontrol sistemasi bilan tanishtirish; joriy nazorat baholash mezonlari; o'quv ishlari yakunlarining rejalarini taqdimlash;
- *talaba faoliyati*: o'quv joyini tayyorlash (o'quvchilarning borligi; tashqi ko'rinish; uquv va tarqatma materiallar); mavzu bilan tanishuv va o'quv dars maqsadi; o'quv materialni qabul qilishga tayyorgarlik;
- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, individual savol-javob; obyektlar bilan ishlash; konspektlash;

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzuni kiritish, WEB dasturlashni o'rganish bilan bog'liq oldingi mavzuni eslashni taklif yetish; amaliy mashg'ulotlar matnini tarqatish; qo'shimcha adabiyotlarda tushunchalar berish; ish usullari bilan tanishtirish; mashg'ulotlar tarqatish; tushunarsiz savollarni aniqlab, ularni yechimi

topishga yordamlash; gruppalarda ishlashni tashkillash; natijalarni muhokamalashtirish;

- *talaba faoliyati*: oldingi mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash; quloq solish, yozib olish; tushunchalar va terminlarni aytish; savol berishadi va muhokamalashtirishadi, aniqlashtirishadi; gruppalarda ishlashadi, olingan natijalar muhokamasiga qatnashishadi

- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, grupalarda individual savol-javob; tuzilgan dasturlarni daftarga yozib olish

3 bosqich. Yakuniy qism(10 daqiqa)

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzu bo'yicha xulosa chiqarish; talabalarni fikrini bir joyga jamlash; qilingan ishlarning muhimligini aytib o'tish; javob bergan talabalarni ishini baholash; o'quv darsning maqsadiga erishish darajasini baholash va analizlashtirish; mustaqil ishlar topshiriqlari

- *talaba faoliyati*: ish analizi; yo'l qo'yilgan xatolarni aniqlash va analizlash; berilgan mustaqil ishlarni yozib olishadi;

- *qabul qilish shakli metodlari*: guruhda va individual ishlash; mustaqil ishlar uchun daftar tutish.

1.3 O'quv-uslubiy qo'llanma

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- metodik qullanmalar va topshiriqlar bilan ishlash
- Amaliy darslar uchun daftar tutish
- o'quv topshiriqlar
- amaliy ishlarni topshirish

1.3.21 Misol va mashqlar namoishi (prezentasiya)

1.Dastur tuzishda xodisalarga ishlov usullaridan foydalanish.

2.Dastur tuzishda form konteyneri foydalanish.

1.3.22 O'quv mashqlar

–Teglardan foydalanish jarayonini o'rganing

–Teglardan foydalangan xolda dastur tuzing

– shu mavzuni nazariyasini o'qib oling

Uyga vazifa

1. Saxifa yaratishda form konteyneridan foydalanish.
2. Xodisalarga ishlov berish usullaridan foydalanib dastur tuzing.

1.3.23 Tavsiya etiladigan adabiyotlar *Adabiyotlar ro'yxati*

Asosiy adabiyotlar

29. Matrosov S. Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnike. BHV-SPb, 2000. 672 s.
30. Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Символ-плюс. 2002. 1056 s.
31. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Учебный курс. Питер. 1-ye izdaniye. 2002.
32. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilozheniy na PHP i MySQL. - K.: "Di-aSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

49. Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
50. Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
51. Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilozheniy. Piter, 2001. - 384 s.
52. Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
53. Xilayer S., Mizik D. Programmirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaksiya", 1999. - 296 s.
54. Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
55. Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000. - 320 s.

1.3.24 Mavzu bo'yicha yangi tushunchalar uchun savollar.

- 1.Saxifa yaratishda form konteynerining ishlatilishi.
- 2.Xodisalarga ishlov berish usullari.

Mavzu 7. Ro'yxatlar va menyular

Amaliy mashg'ulotlar rejasi

Fan: "Pedagogik Web dizayn".

O'quv soati: 4 s. (amaliy)

O'quv mashg'ulotlar turi: kartochka, topshiriq, o'quv materiallar va metodik qullanma vositasi bilan amaliy mashg'ulotlar.

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- tarqatma materiallar tayyorlash.
- o'quv masalalari.
- Dasturlar tuzish.
- Yakuniy tahlil

O'quv mashg'ulotlar maqsadi:

WEB caxifa yaratish vositasi bilan nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan chuqurlashtirish

O'quv mashg'ulotlar vazifasi:

- *o'qituvchi:* mavzu bo'yicha olgan bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlash
- *rivojlantiruvchi:* o'rganish tajribasini oshirish, WEB saytlar yaratish nazariyasini o'rganish, analiz va o'rganish natijalarini umumlashtirish mahoratini rivojlantirish; student ijodiy mahoratini shakllantirish;
- *tarbiyaviy:* mustaqil izlanish mahoratini uyg'otish ; jamoa bilan ish yuritish qoidalariga bo'ysunish. Fanga qiziqishni rivojlantirish, ma'suliyatni his qilish , mehnasevarlik, individual ishni kollektiv bilan moslashni o'rgatish.

O'qitish texnologiyasi:

- *o'qitish metodlari:* individual savol-javob; birga o'qitish; o'quv qo'llanmalarga asoslanib dasturlar tuzish.
- *o'qitish shakllari:* individual, kollektiv.
- *o'qitish vositalari:* daftarda va dockada, kompyuterda dastur tuzish, metodik ishlanmalar va amaliy ko'rsatmalar
- *o'qitish shartlari:* auditoriya, kompyuter zali.
- *monitoring va baholash:* og'zaki nazorat, individual savol-javob, material tushuntirilishi, nazorat ishi.

Pedagogik masalalar :

- mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash uchun o'rganuvchilarni anglash faoliyatini tashkillashtirish
- namuna bo'yicha amaliyotda bilimlarni mustahkamlash;
- mustaqil dasturlashni o'rganishni shakllantirish;

O'quv faoliyati natijalari:

- kurs mavzulari bo'yicha bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlashtirish;
- o'rgangan tushunchalar bilan amaliy mashg'ulotlarda ishlay olish;
- dastur tuzishda terminalogiyalarni va tushunchalarni qo'llashni mustaqil o'rganish mahorati;
- mustaqil dastur tuzish mahoratini oshirish;
- tajriba natijalarini analiz qila olish;

1.2 Amaliy mashg'ulotning xronologik xaritasi.

1 bosqich. O'quv mashg'ulotlarga kirish (10 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati:* tayyorgarlikni tekshirish (konspektning mavjudligi; tayyorgarlik, qat'iyatlik va aniqlik, davomat); zarur materillarni tarqatish (metodik qo'llanmalar, kartochkalar); amaliy darsning maqsadi va mavzuni aytish; o'quv darsining rejasi bilan tanishtirish, tushuncha va jumlar; adabiyotlar ruyxati; Reyting-kontrol sistemasi bilan tanishtirish; joriy nazorat baholash mezonlari; o'quv ishlari yakunlarining rejalarini taqdimlash;
- *talaba faoliyati:* o'quv joyini tayyorlash (o'quvchilarning borligi; tashqi ko'rinish; uquv va tarqatma materiallar); mavzu bilan tanishuv va o'quv dars maqsadi; o'quv materialni qabul qilishga tayyorgarlik;
- *qabul qilish shakli metodlari:* og'zaki nazorat, individual savol-javob; obyektlar bilan ishlash; konspektlash;

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati:* mavzuni kiritish, WEB dasturlashni o'rganish bilan bog'liq oldingi mavzuni eslashni taklif yetish; amaliy mashg'ulotlar matnini tarqatish; qo'shimcha adabiyotlarda tushunchalar berish; ish usullari bilan tan-

ishtirish; mashg'ulotlar tarqatish; tushunarsiz savollarni aniqlab, ularni yechimi topishga yordamlash; gruppalarda ishlashni tashkillash; natijalarni muhokamalashtirish;

- *talaba faoliyati*: oldingi mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash; quloq solish, yozib olish; tushunchalar va terminlarni aytish; savol berishadi va muhokamalashishadi, aniqlashtirishadi; gruppalarda ishlashadi, olingan natijalar muhokamasiga qatnashishadi

- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, grupalarda individual savol-javob; tuzilgan dasturlarni daftarga yozib olish

3 bosqich. Yakuniy qism(10 daqiqa)

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzu bo'yicha xulosa chiqarish; talabalarni fikrini bir joyga jamlash; qilingan ishlarning muhimligini aytib o'tish; javob bergan talabalarni ishini baholash; o'quv darsning maqsadiga erishish darajasini baholash va analizlashtirish; mustaqil ishlar topshiriqlari

- *talaba faoliyati*: ish analizi; yo'l qo'yilgan xatolarni aniqlash va analizlash; berilgan mustaqil ishlarni yozib olishadi;

- *qabul qilish shakli metodlari*: guruhda va individual ishlash; mustaqil ishlar uchun daftar tutish.

1.3 O'quv-uslubiy qo'llanma

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- metodik qullanmalar va topshiriqlar bilan ishlash
- Amaliy darslar uchun daftar tutish
- o'quv topshiriqlar
- amaliy ishlarni topshirish

1.3.1 Misol va mashqlar namoishi (prezentasiya)

- 1.Dastur tuzishda ro'yxat tuzish teglari va parametrlaridan foydalanish.
- 2.Dastur tuzishda ro'yxat tuzish atributlari va elementlaridan foydalanish.
- 3.HTML da grafik ma'lumotlardan foydalanish.

1.3.2 O'quv mashqlar

- Teglardan foydalanish jarayonini o'rganing
- Teglardan foydalangan xolda dastur tuzing
- shu mavzuni nazariyasini o'qib oling

Uyga vazifa

1. Mavzuda o'tilgan teglar va parametrlardan foydalanib saxifada ro'yxat va grafikadan foydalanib dastur yarating.

1.3.3 Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

1. Matrosov S.Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnike. BHV-SPb, 2000. 672 s.
2. Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
3. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
4. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilozheniy na PHP i MySQL. - K.: "DiaSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
2. Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
3. Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilozheniy. Piter, 2001. - 384 s.
4. Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
5. Xilayer S., Mizik D. Programirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaksiya", 1999. - 296 s.
6. Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
7. Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000. - 320 s.

1.3.4 Mavzu bo'yicha yangi tushunchalar uchun savollar.

- 1.Saxifa yaratishda ro'yxat teglari va parametrlaridan foydalanish.
- 2.Saxifa yaratishda grafikaning ishlatilishi.

Mavzu 8. HTML saxifalarda grafik tasvirlar bilan ishlashni dasturlash.

Amaliy mashg'ulotlar rejasi

Fan: "Pedagogik Web dizayn".

O'quv soati: 4 s. (amaliy)

O'quv mashg'ulotlar turi: kartochka, topshiriq, o'quv materiallar va metodik qullanma vositasi bilan amaliy mashg'ulotlar.

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- tarqatma materiallar tayyorlash.
- o'quv masalalari.
- Dasturlar tuzish.
- Yakuniy tahlil

O'quv mashg'ulotlar maqsadi:

WEB caxifa yaratish vositasi bilan nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan chuqurlashtirish

O'quv mashg'ulotlar vazifasi:

- *o'qituvchi:* mavzu bo'yicha olgan bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlash
- *rivojlantiruvchi:* o'rganish tajribasini oshirish, WEB saytlar yaratish nazariyasini o'rganish, analiz va o'rganish natijalarini umumlashtirish mahoratini rivojlantirish; student ijodiy mahoratini shakllantirish;

- *tarbiyaviy*: mustaqil izlanish mahoratini uyg'otish ; jamoa bilan ish yuritish qoidalariga bo'ysunish. Fanga qiziqishni rivojlantirish, ma'suliyatni his qilish , mehnasevarlik, individual ishni kollektiv bilan moslashni o'rgatish.

O'qitish texnologiyasi:

- *o'qitish metodlari*: individual savol-javob; birga o'qitish;o'quv qo'llanmalarga asoslanib dasturlar tuzish.
- *o'qitish shakllari*: individual, kollektiv.
- *o'qitish vositalari*: daftarda va dockada, kompyuterda dastur tuzish, metodik ishlanmalar va amaliy ko'rsatmalar
- *o'qitish shartlari*: auditoriya, kompyuter zali.
- *monitoring va baholash*: og'zaki nazorat, individual savol-javob , material tushuntirilishi, nazorat ishi.

Pedagogik masalalar :

- mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash uchun o'rganuvchilarni anglash faoliyatini tashkillashtirish
- namuna bo'yicha amaliyotda bilimlarni mustahkamlash;
- mustaqil dasturlashni o'rganishni shakllantirish;

O'quv faoliyati natijalari:

- kurs mavzulari bo'yicha bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlashtirish;
- o'rgangan tushunchalar bilan amaliy mashg'ulotlarda ishlay olish;
- dastur tuzishda terminalogiyalarni va tushunchalarni qo'llashni mustaqil o'rganish mahorati;
- mustaqil dastur tuzish mahoratini oshirish;
- tajriba natijalarini analiz qila olish;

1.2 Amaliy mashg'ulotning xronologik xaritasi.

1 bosqich. O'quv mashg'ulotlarga kirish (10 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati*: tayyorgarlikni tekshirish (konspektning mavjudligi; tayyorgarlik, qatiyatlik va aniqlik, davomat); zarur materillarni tarqatish (metodik qo'llanmalar,kartochkalar); amaliy darsning maqsadi va mavzuni aytish ; o'quv darsining rejasi bilan tanishtirish, tushuncha va jumlar; adabiyotlar ruyxati; Reyting-kontrol sistemasi bilan tanishtirish; joriy nazorat baholash mezonlari;o'quv ishlari yakunlarining rejalarini taqdimlash;
- *talaba faoliyati*: o'quv joyini tayyorlash (o'quvchilarning borligi; tashqi ko'rinish; uquv va tarqatma materiallar); mavzu bilan tanishuv va o'quv dars maqsadi; o'quv materialni qabul qilishga tayyorgarlik;
- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, individual savol-javob; obyektlar bilan ishlash; konspektlash;

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzuni kiritish, WEB dasturlashni o'rganish bilan bog'liq oldingi mavzuni eslashni taklif yetish; amaliy mashg'ulotlar matnini tarqatish; qo'shimcha adabiyotlarda tushunchalar berish; ish usullari bilan tanishtirish; mashg'ulotlar tarqatish; tushunarsiz savollarni aniqlab, ularni yechimi topishga yordamlash; gruppalarda ishlashni tashkillash; natijalarni muhokamalashtirish;

- *talaba faoliyati*: oldingi mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash; quloq solish, yozib olish; tushunchalar va terminlarni aytish; savol berishadi va muhokamalashishadi, aniqlashtirishadi; gruppalarda ishlashadi, olingan natijalar muhokamasiga qatnashishadi

- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, grupalarda individual savol-javob; tuzilgan dasturlarni daftarga yozib olish

3 bosqich. Yakuniy qism(10 daqiqa)

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzu bo'yicha xulosa chiqarish; talabalarni fikrini bir joyga jamlash; qilingan ishlarning muhimligini aytib o'tish; javob bergan talabalarni ishini baholash; o'quv darsning maqsadiga erishish darajasini baholash va analizlashtirish; mustaqil ishlar topshiriqlari

- *talaba faoliyati*: ish analizi; yo'l qo'yilgan xatolarni aniqlash va analizlash; berilgan mustaqil ishlarni yozib olishadi;

- *qabul qilish shakli metodlari*: guruhda va individual ishlash; mustaqil ishlar uchun daftar tutish.

1.3 O'quv-uslubiy qo'llanma

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- metodik qullanmalar va topshiriqlar bilan ishlash
- Amaliy darslar uchun daftar tutish
- o'quv topshiriqlar
- amaliy ishlarni topshirish

1.3.5 Misol va mashqlar namoishi (prezentasiya)

1.Dastur tuzishda ro'yxat tuzish teglari va parametrlaridan foydalanish.

2.Dastur tuzishda ro'yxat tuzish atributlari va elementlaridan foydalanish.

3.HTML da grafik ma'lumotlardan foydalanish.

1.3.6 O'quv mashqlar

- Teglardan foydalanish jarayonini o'rganing
- Teglardan foydalangan xolda dastur tuzing
- shu mavzuni nazariyasini o'qib oling

Uyga vazifa

1. Mavzuda o'tilgan teglar va parametrlardan foydalanib saxifada ro'yxat va grafikadan foydalanib dastur yarating.

1.3.7 Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

5. Matrosov S.Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnike. BHV-SPb, 2000. 672 s.
6. Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
7. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
8. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilozheniy na PHP i MySQL. - K.: "DiaSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

8. Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
9. Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
10. Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilozheniy. Piter, 2001. - 384 s.
11. Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
12. Xilayer S., Mizik D. Programirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaktsiya", 1999. - 296 s.
13. Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
14. Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000. - 320 s.

1.3.8 Mavzu bo'yicha yangi tushunchalar uchun savollar.

- 1.Saxifa yaratishda ro'yxat teglari va parametrlaridan foydalanish.
- 2.Saxifa yaratishda grafikaning ishlatilishi.

Labaratoriya ishi 1. HTML strukturasi va ro'yxatlarni yaratish.

Labaratoriya mashg'ulotlar rejasi

Fan: “ Pedagogik Web dizayn“.

O'quv soati: 2 s. (labaratoriya)

O'quv mashg'ulotlar turi: kartochka, topshiriq, o'quv materiallar va metodik qullanma vositasi bilan labaratoriya mashg'ulotlar.

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- o'quv masalalari.
- Dasturlar tuzish.
- Yakuniy tahlil

O'quv mashg'ulotlar maqsadi:

WEB caxifa yaratish vositasi bilan nazariy bilimlarni labaratoriya mashg'ulotlar bilan chuqurlashtirish

O'quv mashg'ulotlar vazifasi:

- *o'qituvchi:* mavzu bo'yicha olgan bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlash
- *rivojlantiruvchi:* o'rganish tajribasini oshirish, WEB saytlar yaratish nazariyasini o'rganish, analiz va o'rganish natijalarini umumlashtirish mahoratini rivojlantirish; student ijodiy mahoratini shakllantirish;

- *tarbiyaviy*: mustaqil izlanish mahoratini uyg'otish ; jamoa bilan ish yuritish qoidalariga bo'ysunish. Fanga qiziqishni rivojlantirish, ma'suliyatni his qilish , mehnasevarlik, individual ishni kollektiv bilan moslashni o'rgatish.

O'qitish texnologiyasi:

- *o'qitish metodlari*: individual savol-javob; birga o'qitish;o'quv qo'llanmalarga asoslanib dasturlar tuzish.
- *o'qitish shakllari*: individual, kollektiv.
- *o'qitish vositalari*: daftarda va dockada, kompyuterda dastur tuzish, metodik ishlanmalar va amaliy ko'rsatmalar
- *o'qitish shartlari*: auditoriya, kompyuter zali.
- *monitoring va baholash*: og'zaki nazorat, individual savol-javob , material tushuntirilishi, nazorat ishi.

Pedagogik masalalar :

- mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash uchun o'rganuvchilarni anglash faoliyatini tashkillashtirish
- namuna bo'yicha amaliyotda bilimlarni mustahkamlash;
- mustaqil dasturlashni o'rganishni shakllantirish;

O'quv faoliyati natijalari:

- kurs mavzulari bo'yicha bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlashtirish;
- o'rgangan tushunchalar bilan amaliy mashgulotlarda ishlay olish;
- dastur tuzishda terminalogiyalarni va tushunchalarni qo'llashni mustaqil o'rganish mahorati;
- mustaqil dastur tuzish mahoratini oshirish;
- tajriba natijalarini analiz qila olish;

1.2 Laboratoriya mashg'ulotning xronologik xaritasi.

1 bosqich. O'quv mashg'ulotlarga kirish (10 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati*: tayyorgarlikni tekshirish (konspektning mavjudligi; tayyorgarlik, qatiyatlik va aniqlik, davomat); zarur materillarni tarqatish (metodik qo'llanmalar,kartochkalar); laboratoriya darsning maqsadi va mavzuni aytish ; o'quv darsining rejasi bilan tanishtirish, tushuncha va jumlar; adabiyotlar ruyxati; Reyting-kontrol sistemasi bilan tanishtirish; joriy nazorat baholash mezonlari;o'quv ishlari yakunlarining rejalarini taqdimlash;
- *talaba faoliyati*: o'quv joyini tayyorlash (o'quvchilarning borligi; tashqi ko'rinish; uquv va tarqatma materiallar); mavzu bilan tanishuv va o'quv dars maqsadi; o'quv materialni qabul qilishga tayyorgarlik;
- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, individual savol-javob; obyektlar bilan ishlash; konspektlash; prezentasiya

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati:* mavzuni kiritish, WEB dasturlashni o'rganish bilan bog'liq oldingi mavzuni eslashni taklif yetish; laboratoriya mashg'ulotlar matnini tarqatish; qo'shimcha adabiyotlarda tushunchalar berish; ish usullari bilan tanishtirish; mashg'ulotlar tarqatish; tushunarsiz savollarni aniqlab, ularni yechimi topishga yordamlash; gruppalarda ishlashni tashkillash; natijalarni muhokamalashtirish;

- *talaba faoliyati:* oldingi mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash; quloq solish, yozib olish; tushunchalar va terminlarni aytish; savol berishadi va muhokamalashtirishadi, aniqlashtirishadi; gruppalarda ishlashadi, olingan natijalar muhokamasiga qatnashishadi

- *qabul qilish shakli metodlari:* og'zaki nazorat, grupalarda individual savol-javob; tuzilgan dasturlarni daftarga yozib olish, prezentasiya

3 bosqich. Yakuniy qism(10 daqiqa)

- *o'qituvchi faoliyati:* mavzu bo'yicha xulosa chiqarish; talabalarni fikrini bir joyga jamlash; qilingan ishlarning muhimligini aytib o'tish; javob bergan talabalarni ishini baholash; o'quv darsning maqsadiga erishish darajasini baholash va analizlashtirish; mustaqil ishlar topshiriqlari

- *talaba faoliyati:* ish analizi; yo'l qo'yilgan xatolarni aniqlash va analizlash; berilgan mustaqil ishlarni yozib olishadi;

- *qabul qilish shakli metodlari:* guruhda va individual ishlash; mustaqil ishlar uchun daftar tutish.

1.3 O'quv-uslubiy qo'llanma

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- metodik qullanmalar va topshiriqlar bilan ishlash
- Amaliy darslar uchun daftar tutish
- o'quv topshiriqlar
- amaliy ishlarni topshirish

1.3.9 Misol va mashqlar namoishi (prezentasiya)

1.Dastur tuzishda xujjatning strukturasi

2.Dastur tuzishda ro'yxat tuzish atributlari va elementlaridan foydalanish.

1.3.10 O'quv mashqlar

- Teglardan foydalanish jarayonini o'rganing
- Teglardan foydalangan xolda dastur tuzing
- shu mavzuni nazariyasini o'qib oling

Uyga vazifa

1. Mavzuda o'tilgan teglar va parametrlardan foydalanib saxifada ro'yxat foydalanib dastur yarating.

1.3.11 Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

9. Matrosov S.Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnikе. BHV-SPb, 2000. 672 s.
10. Uilton P. JAVASCRIPT. Osnovy. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
11. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
12. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilozheniy na PHP i MySQL. - K.: "DiaSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

15. Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
16. Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
17. Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilozheniy. Piter, 2001. - 384 s.
18. Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
19. Xilayer S., Mizik D. Programmirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaksiya", 1999. - 296 s.

- 20.Xolzner S. Perl: специальный справочник. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
21.Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000. - 320 s.

1.3.12Mavzu bo'yicha yangi tushunchalar uchun savollar.

- 1.Saxifa yaratishda ro'yxat teglari va parametrlaridan foydalanish.

Labaratoriya ishi 2. Gipermatli ko'rsatkichlar

Labaratoriya mashg'ulotlar rejasi

Fan: " Pedagogik Web dizayn".

O'quv soati: 2 s. (labaratoriya)

O'quv mashg'ulotlar turi: kartochka, topshiriq, o'quv materiallar va metodik qullanma vositasi bilan labaratoriya mashg'ulotlar.

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- o'quv masalalari.
- Dasturlar tuzish.
- Yakuniy tahlil

O'quv mashg'ulotlar maqsadi:

WEB caxifa yaratish vositasi bilan nazariy bilimlarni labaratoriya mashg'ulotlar bilan chuqurlashtirish

O'quv mashg'ulotlar vazifasi:

- *o'qituvchi:* mavzu bo'yicha olgan bilimlarni sistemalashtirish va mus-tahkamlash

- *rivojlantiruvchi*: o'rganish tajribasini oshirish, WEB saytlar yaratish nazariyasini o'rganish, analiz va o'rganish natijalarini umumlashtirish mahoratini rivojlantirish; student ijodiy mahoratini shakllantirish;
- *tarbiyaviy*: mustaqil izlanish mahoratini uyg'otish ; jamoa bilan ish yuritish qoidalariga bo'ysunish. Fanga qiziqishni rivojlantirish, ma'suliyatni his qilish , mehnasevarlik, individual ishni kollektiv bilan moslashni o'rgatish.

O'qitish texnologiyasi:

- *o'qitish metodlari*: individual savol-javob; birga o'qitish;o'quv qo'llanmalarga asoslanib dasturlar tuzish.
- *o'qitish shakllari*: individual, kollektiv.
- *o'qitish vositalari*: daftarda va dockada, kompyuterda dastur tuzish, metodik ishlanmalar va amaliy ko'rsatmalar
- *o'qitish shartlari*: auditoriya, kompyuter zali.
- *monitoring va baholash*: og'zaki nazorat, individual savol-javob , material tushuntirilishi, nazorat ishi.

Pedagogik masalalar :

- mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash uchun o'rganuvchilarni anglash faoliyatini tashkillashtirish
- namuna bo'yicha amaliyotda bilimlarni mustahkamlash;
- mustaqil dasturlashni o'rganishni shakllantirish;

O'quv faoliyati natijalari:

- kurs mavzulari bo'yicha bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlashtirish;
- o'rgangan tushunchalar bilan amaliy mashg'ulotlarda ishlay olish;
- dastur tuzishda terminalogiyalarni va tushunchalarni qo'llashni mustaqil o'rganish mahorati;
- mustaqil dastur tuzish mahoratini oshirish;
- tajriba natijalarini analiz qila olish;

1.2 Laboratoriya mashg'ulotning xronologik xaritasi.

1 bosqich. O'quv mashg'ulotlarga kirish (10 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati*: tayyorgarlikni tekshirish (konspektning mavjudligi; tayyorgarlik, qatiyatlik va aniqlik, davomat); zarur materillarni tarqatish (metodik qo'llanmalar,kartochkalar); laboratoriya darsning maqsadi va mavzuni aytish ; o'quv darsining rejasi bilan tanishtirish, tushuncha va jumlar; adabiyotlar ruyxati; Reyting-kontrol sistemasi bilan tanishtirish; joriy nazorat baholash mezonlari;o'quv ishlari yakunlarining rejalarini taqdimlash;

- *talaba faoliyati*: o'quv joyini tayyorlash (o'quvchilarning borligi; tashqi ko'rinish; uquv va tarqatma materiallar); mavzu bilan tanishuv va o'quv dars maqsadi; o'quv materialni qabul qilishga tayorgarlik;
- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, individual savol-javob; obyektlar bilan ishlash; konspektlash; prezentasiya

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzuni kiritish, WEB dasturlashni o'rganish bilan bog'liq oldingi mavzuni eslashni taklif yetish; laboratoriya mashg'ulotlar matnini tarqatish; qo'shimcha adabiyotlarda tushunchalar berish; ish usullari bilan tanishtirish; mashg'ulotlar tarqatish; tushunarsiz savollarni aniqlab, ularni yechimi topishga yordamlash; gruppalarda ishlashni tashkillash; natijalarni muhokamalashtirish;

- *talaba faoliyati*: oldingi mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash; quloq solish, yozib olish; tushunchalar va terminlarni aytish; savol berishadi va muhokamalashtirishadi, aniqlashtirishadi; gruppalarda ishlashadi, olingan natijalar muhokamasiga qatnashishadi

- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, grupalarda individual savol-javob; tuzilgan dasturlarni daftarga yozib olish, prezentasiya

3 bosqich. Yakuniy qism(10 daqiqa)

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzu bo'yicha xulosa chiqarish; talabalarni fikrini bir joyga jamlash; qilingan ishlarning muhimligini aytib o'tish; javob bergan talabalarni ishini baholash; o'quv darsning maqsadiga erishish darajasini baholash va analizlashtirish; mustaqil ishlar topshiriqlari

- *talaba faoliyati*: ish analizi; yo'l qo'yilgan xatolarni aniqlash va analizlash; berilgan mustaqil ishlarni yozib olishadi;

- *qabul qilish shakli metodlari*: guruhda va individual ishlash; mustaqil ishlar uchun daftar tutish.

1.3 O'quv-uslubiy qo'llanma

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- metodik qullanmalar va topshiriqlar bilan ishlash
- Amaliy darslar uchun daftar tutish
- o'quv topshiriqlar
- amaliy ishlarni topshirish

1.3.13 Misol va mashqlar namoishi (prezentasiya)

- 1.Dastur tuzishda gipermatli murojaat.
- 2.Dastur tuzishda boshqa saytlarga murojaat qilish.

1.3.14 O'quv mashqlar

- Teglardan foydalanish jarayonini o'rganing
- Teglardan foydalangan xolda dastur tuzing
- shu mavzuni nazariyasini o'qib oling

Uyga vazifa

1. Mavzuda o'tilgan teglar va parametrlardan foydalanib saxifada gipermatli murojaat dastur yarating.

1.3.15 Tavsiya etiladigan adabiyotlar *Adabiyotlar ro'yxati*

Asosiy adabiyotlar

13. Matrosov S.Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnike. BHV-SPb, 2000. 672 s.
14. Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
15. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Учебный курс. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
16. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilojeniy na PHP i MySQL. - K.: "DiaSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

- 22.Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
- 23.Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
- 24.Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilojeniy. Piter, 2001. - 384 s.

- 25.Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Базы данных для небольших предприятий и Интернета. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
- 26.Xilayer S., Mizik D. Programmirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaksiya", 1999. - 296 s.
- 27.Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
- 28.Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000. - 320 s.

1.3.16 Mavzu bo'yicha yangi tushunchalar uchun savollar.

- 1.Saxifa yaratishda gipermatli murojaat teglari va parametrlaridan foydalanish.

Labaratoriya ishi 3. HTML da grafikani ishlatish.Grafik fyvllarning formatlari.Jadvallarni tasvirlash vositalari.

Labaratoriya mashg'ulotlar rejasi

Fan: " Pedagogik Web dizayn".

O'quv soati: 2 s. (labaratoriya)

O'quv mashg'ulotlar turi: kartochka, topshiriq, o'quv materiallar va metodik qullanma vositasi bilan labaratoriya mashg'ulotlar.

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- o'quv masalalari.
- Dasturlar tuzish.
- Yakuniy tahlil

O'quv mashg'ulotlar maqsadi:

WEB caxifa yaratish vositasi bilan nazariy bilimlarni labaratoriya mashg'ulotlar bilan chuqurlashtirish

O'quv mashg'ulotlar vazifasi:

- *o'qituvchi*: mavzu bo'yicha olgan bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlash
- *rivojlantiruvchi*: o'rganish tajribasini oshirish, WEB saytlar yaratish nazariyasini o'rganish, analiz va o'rganish natijalarini umumlashtirish mahoratini rivojlantirish; student ijodiy mahoratini shakllantirish;
- *tarbiyaviy*: mustaqil izlanish mahoratini uyg'otish ; jamoa bilan ish yuritish qoidalariga bo'ysunish. Fanga qiziqishni rivojlantirish, ma'suliyatni his qilish , mehnasevarlik, individual ishni kollektiv bilan moslashni o'rgatish.

O'qitish texnologiyasi:

- *o'qitish metodlari*: individual savol-javob; birga o'qitish;o'quv qo'llanmalarga asoslanib dasturlar tuzish.
- *o'qitish shakllari*: individual, kollektiv.
- *o'qitish vositalari*: daftarda va dockada, kompyuterda dastur tuzish, metodik ishlanmalar va amaliy ko'rsatmalar
- *o'qitish shartlari*: auditoriya, kompyuter zali.
- *monitoring va baholash*: og'zaki nazorat, individual savol-javob , material tushuntirilishi, nazorat ishi.

Pedagogik masalalar :

- mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash uchun o'rganuvchilarni anglash faoliyatini tashkillashtirish
- namuna bo'yicha amaliyotda bilimlarni mustahkamlash;
- mustaqil dasturlashni o'rganishni shakllantirish;

O'quv faoliyati natijalari:

- kurs mavzulari bo'yicha bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlashtirish;
- o'rgangan tushunchalar bilan amaliy mashg'ulotlarda ishlay olish;
- dastur tuzishda terminalogiyalarni va tushunchalarni qo'llashni mustaqil o'rganish mahorati;
- mustaqil dastur tuzish mahoratini oshirish;
- tajriba natijalarini analiz qila olish;

1.2 Labaratoriya mashg'ulotning xronologik xaritasi.

1 bosqich. O'quv mashg'ulotlarga kirish (10 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati*: tayyorgarlikni tekshirish (konspektning mavjudligi; tayyorgarlik, qatiyatlik va aniqlik, davomat); zarur materillarni tarqatish (metodik qo'llanmalar,kartochkalar); labaratoriya darsning maqsadi va mavzuni aytish ; o'quv darsining rejasi bilan tanishtirish, tushuncha va jumalar; adabiyotlar ruyxati; Reyting-kontrol sistemasi bilan tanishtirish;

joriy nazorat baholash mezonlari; o'quv ishlari yakunlarining rejalarini taqdimlash;

- *talaba faoliyati*: o'quv joyini tayyorlash (o'quvchilarning borligi; tashqi ko'rinish; uquv va tarqatma materiallar); mavzu bilan tanishuv va o'quv dars maqsadi; o'quv materialni qabul qilishga tayorgarlik;
- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, individual savol-javob; obyektlar bilan ishlash; konspektlash; prezentasiya

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzuni kiritish, WEB dasturlashni o'rganish bilan bog'liq oldingi mavzuni eslashni taklif yetish; laboratoriya mashg'ulotlar matnini tarqatish; qo'shimcha adabiyotlarda tushunchalar berish; ish usullari bilan tanishtirish; mashg'ulotlar tarqatish; tushunarsiz savollarni aniqlab, ularni yechimi topishga yordamlash; gruppalarda ishlashni tashkillash; natijalarni muhokamalashtirish;

- *talaba faoliyati*: oldingi mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash; quloq solish, yozib olish; tushunchalar va terminlarni aytish; savol berishadi va muhokamalashtirishadi, aniqlashtirishadi; gruppalarda ishlashadi, olingan natijalar muhokamasiga qatnashishadi

- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, grupalarda individual savol-javob; tuzilgan dasturlarni daftarga yozib olish, prezentasiya

3 bosqich. Yakuniy qism(10 daqiqa)

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzu bo'yicha xulosa chiqarish; talabalarni fikrini bir joyga jamlash; qilingan ishlarning muhimligini aytib o'tish; javob bergan talabalarni ishini baholash; o'quv darsning maqsadiga erishish darajasini baholash va analizlashtirish; mustaqil ishlar topshiriqlari

- *talaba faoliyati*: ish analizi; yo'l qo'yilgan xatolarni aniqlash va analizlash; berilgan mustaqil ishlarni yozib olishadi;

- *qabul qilish shakli metodlari*: guruhda va individual ishlash; mustaqil ishlar uchun daftar tutish.

1.3 O'quv-uslubiy qo'llanma

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- metodik qullanmalar va topshiriqlar bilan ishlash
- Amaliy darslar uchun daftar tutish
- o'quv topshiriqlar
- amaliy ishlarni topshirish

1.3.17 Misol va mashqlar namoishi (prezentasiya)

1. Dastur tuzishda grafik fayllarni o'rnatish.
2. Dastur tuzishda jadvalt tuzish atributlari va elementlaridan foydalanish.

1.3.18 O'quv mashqlar

- Teglardan foydalanish jarayonini o'rganing
- Teglardan foydalangan xolda dastur tuzing
- shu mavzuni nazariyasini o'qib oling

Uyga vazifa

1. Mavzuda o'tilgan teglar va parametrlardan foydalanib saxifada jadval yarating.

1.3.19 Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

17. Matrosov S.Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnike. BHV-SPb, 2000. 672 s.
18. Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
19. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
20. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilozheniy na PHP i MySQL. - K.: "DiaSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

29. Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
30. Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
31. Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilojeniy. Piter, 2001. - 384 s.
32. Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
33. Xilayer S., Mizik D. Programmirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaksiya", 1999. - 296 s.
34. Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
35. Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000. - 320 s.

1.3.20 Mavzu bo'yicha yangi tushunchalar uchun savollar.

1. Saxifa yaratishda jadval teglari va parametrlaridan foydalanish.

Labaratoriya ishi 4. Brauzer oynalarini yaratish. Freymalar bilan ishlash.

Labaratoriya mashg'ulotlar rejasi

Fan: "Pedagogik Web dizayn".

O'quv soati: 2 s. (labaratoriya)

O'quv mashg'ulotlar turi: kartochka, topshiriq, o'quv materiallar va metodik qullanma vositasi bilan labaratoriya mashg'ulotlar.

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- o'quv masalalari.
- Dasturlar tuzish.
- Yakuniy tahlil

O'quv mashg'ulotlar maqsadi:

WEB caxifa yaratish vositasi bilan nazariy bilimlarni laboratoriya mashg'ulotlar bilan chuqurlashtirish

O'quv mashg'ulotlar vazifasi:

- *o'qituvchi*: mavzu bo'yicha olgan bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlash
- *rivojlantiruvchi*: o'rganish tajribasini oshirish, WEB saytlar yaratish nazariyasini o'rganish, analiz va o'rganish natijalarini umumlashtirish mahoratini rivojlantirish; student ijodiy mahoratini shakllantirish;
- *tarbiyaviy*: mustaqil izlanish mahoratini uyg'otish ; jamoa bilan ish yuritish qoidalariga bo'ysunish. Fanga qiziqishni rivojlantirish, ma'suliyatni his qilish , mehnasevarlik, individual ishni kollektiv bilan moslashni o'rgatish.

O'qitish texnologiyasi:

- *o'qitish metodlari*: individual savol-javob; birga o'qitish;o'quv qo'llanmalarga asoslanib dasturlar tuzish.
- *o'qitish shakllari*: individual, kollektiv.
- *o'qitish vositalari*: daftarda va dockada, kompyuterda dastur tuzish, metodik ishlanmalar va amaliy ko'rsatmalar
- *o'qitish shartlari*: auditoriya, kompyuter zali.
- *monitoring va baholash*: og'zaki nazorat, individual savol-javob , material tushuntirilishi, nazorat ishi.

Pedagogik masalalar :

- mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash uchun o'rganuvchilarni anglash faoliyatini tashkillashtirish
- namuna bo'yicha amaliyotda bilimlarni mustahkamlash;
- mustaqil dasturlashni o'rganishni shakllantirish;

O'quv faoliyati natijalari:

- kurs mavzulari bo'yicha bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlashtirish;
- o'rgangan tushunchalar bilan amaliy mashgulotlarda ishlay olish;
- dastur tuzishda terminalogiyalarni va tushunchalarni qo'llashni mustaqil o'rganish mahorati;
- mustaqil dastur tuzish mahoratini oshirish;
- tajriba natijalarini analiz qila olish;

1.2 Laboratoriya mashg'ulotning xronologik xaritasi.

1 bosqich. O'quv mashg'ulotlarga kirish (10 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati*: tayyorgarlikni tekshirish (konspektning mavjudligi; tayyorgarlik, qatiyatlik va aniqlik, davomat); zarur materillarni tarqatish

(metodik qo'llanmalar, kartochkalar); laboratoriya darsning maqsadi va mavzuni aytish; o'quv darsining rejasi bilan tanishtirish, tushuncha va jumlar; adabiyotlar ruyxati; Reyting-kontrol sistemasi bilan tanishtirish; joriy nazorat baholash mezonlari; o'quv ishlari yakunlarining rejalarini taqdimlash;

- *talaba faoliyati*: o'quv joyini tayyorlash (o'quvchilarning borligi; tashqi ko'rinish; uquv va tarqatma materiallar); mavzu bilan tanishuv va o'quv dars maqsadi; o'quv materialni qabul qilishga tayorgarlik;
- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, individual savol-javob; obyektlar bilan ishlash; konspektlash; prezentasiya

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzuni kiritish, WEB dasturlashni o'rganish bilan bog'liq oldingi mavzuni eslashni taklif yetish; laboratoriya mashg'ulotlar matnini tarqatish; qo'shimcha adabiyotlarda tushunchalar berish; ish usullari bilan tanishtirish; mashg'ulotlar tarqatish; tushunarsiz savollarni aniqlab, ularni yechimi topishga yordamlash; gruppalarda ishlashni tashkillash; natijalarni muhokamalashtirish;

- *talaba faoliyati*: oldingi mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash; quloq solish, yozib olish; tushunchalar va terminlarni aytish; savol berishadi va muhokamalashtirishadi, aniqlashtirishadi; gruppalarda ishlashadi, olingan natijalar muhokamasiga qatnashishadi

- *qabul qilish shakli metodlari*: og'zaki nazorat, grupalarda individual savol-javob; tuzilgan dasturlarni daftarga yozib olish, prezentasiya

3 bosqich. Yakuniy qism(10 daqiqa)

- *o'qituvchi faoliyati*: mavzu bo'yicha xulosa chiqarish; talabalarni fikrini bir joyga jamlash; qilingan ishlarning muhimligini aytib o'tish; javob bergan talabalarni ishini baholash; o'quv darsning maqsadiga erishish darajasini baholash va analizlashtirish; mustaqil ishlar topshiriqlari

- *talaba faoliyati*: ish analizi; yo'l qo'yilgan xatolarni aniqlash va analizlash; berilgan mustaqil ishlarni yozib olishadi;

- *qabul qilish shakli metodlari*: guruhda va individual ishlash; mustaqil ishlar uchun daftar tutish.

1.3 O'quv-uslubiy qo'llanma

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- metodik qullanmalar va topshiriqlar bilan ishlash

- Amaliy darslar uchun daftar tutish
- o'quv topshiriqlar
- amaliy ishlarni topshirish

1.3.21 Misol va mashqlar namoishi (prezentasiya)

1. Dastur tuzishda freymlar yaratish.
2. Dastur tuzishda freym atributlari va elementlaridan foydalanish.

1.3.22 O'quv mashqlar

- Teglardan foydalanish jarayonini o'rganing
- Teglardan foydalangan xolda dastur tuzing
- shu mavzuni nazariyasini o'qib oling

Uyga vazifa

1. Mavzuda o'tilgan teglar va parametrlardan foydalanib saxifada freym yarating.

1.3.23 Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

21. Matrosov S.Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnike. BHV-SPb, 2000. 672 s.
22. Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
23. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.
24. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilojeniy na PHP i MySQL. - K.: "DiaSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

36. Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
37. Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
38. Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilozheniy. Piter, 2001. - 384 s.
39. Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
40. Xilayer S., Mizik D. Programmirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaksiya", 1999. - 296 s.
41. Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
42. Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000. - 320 s.

1.3.24 Mavzu bo'yicha yangi tushunchalar uchun savollar.

1. Freym yaratishda ro'yxat teglari va parametrlaridan foydalanish.

Labaratoriya ishi 5. Xodisalarga ishlov berish usullari. Form konteyneri. HTML da grafik tasvirlar bilan ishlash.

Labaratoriya mashg'ulotlar rejasi

Fan: " Pedagogik Web dizayn".

O'quv soati: 2 s. (labaratoriya)

O'quv mashg'ulotlar turi: kartochka, topshiriq, o'quv materiallar va metodik qullanma vositasi bilan labaratoriya mashg'ulotlar.

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- o'quv masalalari.
- Dasturlar tuzish.
- Yakuniy tahlil

O'quv mashg'ulotlar maqsadi:

WEB caxifa yaratish vositasi bilan nazariy bilimlarni laboratoriya mashg'ulotlar bilan chuqurlashtirish

O'quv mashg'ulotlar vazifasi:

- *o'qituvchi*: mavzu bo'yicha olgan bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlash
- *rivojlantiruvchi*: o'rganish tajribasini oshirish, WEB saytlar yaratish nazariyasini o'rganish, analiz va o'rganish natijalarini umumlashtirish mahoratini rivojlantirish; student ijodiy mahoratini shakllantirish;
- *tarbiyaviy*: mustaqil izlanish mahoratini uyg'otish ; jamoa bilan ish yuritish qoidalariga bo'ysunish. Fanga qiziqishni rivojlantirish, ma'suliyatni his qilish , mehnasevarlik, individual ishni kollektiv bilan moslashni o'rgatish.

O'qitish texnologiyasi:

- *o'qitish metodlari*: individual savol-javob; birga o'qitish; o'quv qo'llanmalarga asoslanib dasturlar tuzish.
- *o'qitish shakllari*: individual, kollektiv.
- *o'qitish vositalari*: daftarda va dockada, kompyuterda dastur tuzish, metodik ishlanmalar va amaliy ko'rsatmalar
- *o'qitish shartlari*: auditoriya, kompyuter zali.
- *monitoring va baholash*: og'zaki nazorat, individual savol-javob , material tushuntirilishi, nazorat ishi.

Pedagogik masalalar :

- mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash uchun o'rganuvchilarni anglash faoliyatini tashkillashtirish
- namuna bo'yicha amaliyotda bilimlarni mustahkamlash;
- mustaqil dasturlashni o'rganishni shakllantirish;

O'quv faoliyati natijalari:

- kurs mavzulari bo'yicha bilimlarni sistemalashtirish va mustahkamlashtirish;
- o'rgangan tushunchalar bilan amaliy mashg'ulotlarda ishlay olish;
- dastur tuzishda terminalogiyalarni va tushunchalarni qo'llashni mustaqil o'rganish mahorati;
- mustaqil dastur tuzish mahoratini oshirish;
- tajriba natijalarini analiz qila olish;

1.2 Laboratoriya mashg'ulotning xronologik xaritasi.

1 bosqich. O'quv mashg'ulotlarga kirish (10 daqiqa);

- *o'qituvchi faoliyati:* tayyorgarlikni tekshirish (konspektning mavjudligi; tayyorgarlik, qatiyatlik va aniqlik, davomat); zarur materillarni tarqatish (metodik qo'llanmalar, kartochkalar); laboratoriya darsning maqsadi va mavzuni aytish; o'quv darsining rejasi bilan tanishtirish, tushuncha va jumlar; adabiyotlar ruyxati; Reyting-kontrol sistemasi bilan tanishtirish; joriy nazorat baholash mezonlari; o'quv ishlari yakunlarining rejalarini taqdimlash;
- *talaba faoliyati:* o'quv joyini tayyorlash (o'quvchilarning borligi; tashqi ko'rinish; uquv va tarqatma materiallar); mavzu bilan tanishuv va o'quv dars maqsadi; o'quv materialni qabul qilishga tayyorgarlik;
- *qabul qilish shakli metodlari:* og'zaki nazorat, individual savol-javob; obyektlar bilan ishlash; konspektlash; prezentasiya

2 bosqich. Asosiy qism (60 daqiqqa);

- *o'qituvchi faoliyati:* mavzuni kiritish, WEB dasturlashni o'rganish bilan bog'liq oldingi mavzuni eslashni taklif yetish; laboratoriya mashg'ulotlar matnini tarqatish; qo'shimcha adabiyotlarda tushunchalar berish; ish usullari bilan tanishtirish; mashg'ulotlar tarqatish; tushunarsiz savollarni aniqlab, ularni yechimi topishga yordamlash; gruppalarda ishlashni tashkillash; natijalarni muhokamalashtirish;

- *talaba faoliyati:* oldingi mavzu bo'yicha bilimlarni mustahkamlash; quloq solish, yozib olish; tushunchalar va terminlarni aytish; savol berishadi va muhokamalashtirishadi, aniqlashtirishadi; gruppalarda ishlashadi, olingan natijalar muhokamasiga qatnashishadi

- *qabul qilish shakli metodlari:* og'zaki nazorat, grupalarda individual savol-javob; tuzilgan dasturlarni daftarga yozib olish, prezentasiya

3 bosqich. Yakuniy qism(10 daqiqqa)

- *o'qituvchi faoliyati:* mavzu bo'yicha xulosa chiqarish; talabalarni fikrini bir joyga jamlash; qilingan ishlarning muhimligini aytib o'tish; javob bergan talabalarni ishini baholash; o'quv darsning maqsadiga erishish darajasini baholash va analizlashtirish; mustaqil ishlar topshiriqlari

- *talaba faoliyati:* ish analizi; yo'l qo'yilgan xatolarni aniqlash va analizlash; berilgan mustaqil ishlarni yozib olishadi;

- *qabul qilish shakli metodlari:* guruhda va individual ishlash; mustaqil ishlar uchun daftar tutish.

1.3 O'quv-uslubiy qo'llanma

O'quv mashg'ulotlar rejasi:

- metodik qullanmalar va topshiriqlar bilan ishlash
- Amaliy darslar uchun daftar tutish
- o'quv topshiriqlar
- amaliy ishlarni topshirish

1.3.25 Misol va mashqlar namoishi (prezentasiya)

1.Xodisalarga ishlov berish usullari.

2.Dastur tuzishda form konteyneridan, atributlari va elementlaridan foydalanish.

1.3.26 O'quv mashqlar

- Teglardan foydalanish jarayonini o'rganing
- Teglardan foydalangan xolda dastur tuzing
- shu mavzuni nazariyasini o'qib oling

Uyga vazifa

1. Mavzuda o'tilgan teglar va parametrlardan foydalanib saxifada dastur yarating.

1.3.27 Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

25. Matrosov S.Ch. i dr. HTML 4.0 v podlinnike. BHV-SPb, 2000. 672 s.
26. Uilton P. JAVASCRIPT. Основы. Simvol-plyus. 2002. 1056 s.
27. Kingli-Xyu E., Kingli-Xyu K. JAVASCRIPT 1.5: Uchebnyy kurs. Piter. 1-ye izdaniye. 2002.

28. Tomson L., Velling L. Razrabotka Web-prilopeniy na PHP i MySQL. - K.: "DiaSoft", 2001. - 672 s.

Qo'shimcha adabiyotlar

43. Speynauer S., Kuersia V. Spravochnik Web-mastera. - K: "BHV", 1997. - 368 s.
44. Brandenbau. JAVASCRIPT. Sbornik reseptov dlya professionalov. SPb. 2001.
45. Ratshiller T., Gerken T. PHP4: razrabotka Web-prilopeniy. Piter, 2001. - 384 s.
46. Yarger R., Riz Dj., King T. MySQL i mSQL. Bazy dannykh dlya nebolshix predpriyatiy i Interneta. - SPb: Simvol-Plyus, 2000 - 560 s.
47. Xilayer S., Mizik D. Programmirovaniye Active Server Pages. - M: "Russkaya redaksiya", 1999. - 296 s.
48. Xolzner S. Perl: spetsialnyy spravochnik. - SPb: "Piter". 2000. - 496 s.
49. Shvars R., Kristiansen T. Izuchayem Perl. - K: "BHV", 2000. - 320 s.

1.3.28 Mavzu bo'yicha yangi tushunchalar uchun savollar.

1. Saxifa yaratishda form konteyneri va parametrlaridan foydalanish.

Atamalar

DOS(Disk Operation Systems) - diskli operasion tizim bo'lib, kompyuter q'urilmalarining vazifalarini to'ldiruvchi, ularning ishlashini ta'minlovchi va boshq'aruvchi, amaliy programmalarini bajarilishini ta'minlovchi programmlar majmui.

INTERNET -TCP/IP bayonnomasi asosida ishlovchi va unga mos xizmatlar majmuini birlashtiruvchi kompyuter tarmoq'lari.

DBF (Data Base File) fayl- **MO** yozuvlaridan iborat fayl.

NC (Norton Commander)- **MS DOS OS** ning q'obiq'-programmasi bo'lib, foydalanuvchining **MS DOS** da ishlash sharo-itini yengillatish, muloq'ot tashkil q'ilish uchun yaratilgan pro-grammalar majmui. U disdagi fayl va kataloglarning joylanishini kompyuter ekranida tasvirlab unda harakatlanish, "**Sayomat**" q'ilish imkonini yaratadi, **DOS** bilan sodda va ixcham muloq'ot q'ilishni, turli xizmat vazifalarini bajarishni ta'minlaydi.

Windows 3.1 - **DOS** ni grafik texnologiyaga asoslangan q'obiq' bo'lib, u ko'p maslaklikni va programmalar vazifalarini integrasiyalash (yilish) ni ta'minlaydi.

Windows 95- 97 - grafik texnologiyaga asoslangan operasion tizim.

Abonent tizimi - foydalanuvchilarga axborot tarmoq'larining xizmatlarini ta'minlovchi axborot tizim.

Fayl adresi - faylning to'la nomi bo'lib, u fayl joylashgan diskning mantiq'iy nomi, unga yo'l va nomi hamda kengaytmasini ko'rsatadi. *Masalan:* **S: \kafedra\kitob\bob1.txt.**

Avtomatlashtirilgan loyihalash tizimi - loyihalash jarayonini avtomatlashtirishga mo'ljallangan programmalar va q'urilmalar majmui.

Axborot tarmoq'lari arxitekturasi - axborot tizimlar birikmasini hosil qilish san'ati.

Alifbo-raq'amli axborot-bitta tugmachani bosish bilan kompyuterga kiritiladigan belgilar majmui (harflar, raq'amlar, munosabat belgilari va b.).

Arifmetik ifoda-q'o'shish, ayirish, ko'paytirish, bo'lish, darajaga ko'tarish(^), ochuvchi (va yopuvchi) q'avslar yordamida yozilgan son, funksiya, indeksli va indeksiz o'zgaruvchilar ketma-ketligidan iborat yozuv. Arifmetik ifoda natijasi son bo'ladi.

Bayt - kompyuter tomonidan yaxlit birlik sifatida q'abul q'ilinadigan 8 bitdan iborat axborot. U turli belgilarni kompyuterda tasvirlash, ularni bir-biridan farq'lash imkoniyatini beradi.

Bit - axborotning eng kichik biriligi bo'lib, u ikkilik sanoq' sistemasidagi raq'am. Bitning q'iyamati 0 yoki 1 ga teng.

Almashuv buferi(Clipboard) - **Windows** operasion tizimi ishlash jarayonida ajratiladigan xotira sohasi. Hovva va harf-jatlar o'rtasida grafik va matnli axborotlarni almashishga mo'ljallangan xotira.

Bo'langan fayllar -birinning bosh kaliti-ikkinchisi bosh kalitining katta q'ismini tashkil qiluvchi ikki ma'lumotlar fayli(DBF).

Bosh kalit - q'iyamati ma'lumotlar faylidagi yozuvni bir q'iyamatli aniq'lashga imkon beradigan **DBF** fayl yozuvlaridan iborat maydonlar majmui.

Axborotlar tuzilmasi - ma'lumotlarni tasvirlash va tashkil q'ilish to'risidagi kelishuv.

Boshq'aruvchi belgi-kodlar jadvalidagi 32 dan kichik o'nli kodga mos keluvchi belgilar. Ulardan kompyuter q'urilmalarini boshq'arish va axborotlarni uzatish uchun foydalaniladi.

Videodisk- metall yoki plastmassadan ishlangan tekis disk.Uning satxiga lazer nuri yordamida o'q'iladigan axborot yoziladi.

Videoaxborot- turli tasvirlar(fotogarfiya, rasm va boshq'alar) yordamida uzatiladigan axborotlar.

Axboriy tizim-q'andaydir usulda tuzilgan ma'lumotlar, ularni saq'lash va q'ayta ishlashga mo'ljallangan q'urilma(programmalar majmui).

Axboriy resuslar- ilmiy nazariya,jarayon va modisalarni o'rganish borasidagi tadq'iq'otlar, kashfiyot, bino va mashinalar loyiçalari, jamiyat va tabiat taq'idagi xabarlarga asoslangan davlatning ma'naviy potentsiali.

Axboriy bank-axborotlarni saq'lash va q'ayta ishlashga imkon beruvchi axboriy, texnik, programmaviy, til va tashkiliy vositalar majmui.

Buyruq' - axboriy tizim tomonidan axborotni q'ayta ishlash jarayoniga bo'lik aniq' amal bajarilishini talab q'iluvchi son, so'z yoki jumla.

Bosish q'urilmasi (printer)- axborotni q'ozda akslantiruvchi q'urilma.

Amaliy programma - foydalanuvchi topshiri'ini bajaruvchi programma.

Amaliy jarayon-foydalanuvchi topshiri'i bo'yicha bajariladigan axborotni q'ayta ishlash jarayoni.

Bayonnoma (protokol)- axboriy tizimlarni o'zaro faoliyatini ta'minlovchi masalalardan biri bajarilishini ifodalovchi q'oida berilgan hujjat.

Aloq'a tuguni - tizimlar o'rtasida uzatiladigan axborotlar aloq'asini ta'minlovchi apparat va programma ta'minoti.

Axborotni boshq'arish tili - xabarlarni izlash, ularni q'ayta ishlash va axboriy bazaga kirish bilan bo'lik amallarni aniq'lashga mo'ljallangan axborot izlash tili.

TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet protocol-uzatishni

Boshq'arish bayonnomasi (tarmoq'lararo bayonnoma)- taq'aro kompyuter tarmoq'larida ma'lumotlarni almashishni ta'minlovchi kelishuv taq'idagi hujjat.

WWW (World Wide Web)- gipertekstga asoslangan axboriy taq'simlangan multimedia tizimi. Bugungi kunda ilmiy-texnik bilimlar, virtual kutubxona, o'q'ituv jarayonining ilovalari tayyorlanayotgan juda kuchli axborot texnologiyasi(san'at dara-jasidagi) vositasi.

Yost- kliyentga biron- bir xizmat ko'rsatuvchi kompyuter.

E-Mail - elektron pochta(1971 yili **ARPANET** tarmo'ida birinchi marta q'o'llanilgan axborotlarni uzatish tizimi.

UDP (User Datagram Protocol)- foydalanuvchi deyta-grammalarining bayonnomasi.

TIP (Terminal information Processor) - terminalli axboriy prosessor.

IMP (Information Message Processor) - axboriy xabarlar prosessori.

NCP (Network Control Protocol) – tarmoq'ni boshq'arish bayonnomasi.

Axborotni saqlash - ma'lum majmudagi axborotni saqlash uchun undagi bitlar sonini kamaytirish jarayoni.

Telekommunikasiya - axborotni uzatishga telealoq'a vositalarini qo'llash.

Virtual voq'yelik - axborot vositalarining eng dolzarb yo'nalishlaridan biri. Turli voq'yeliklarga taq'lidni tasvirlovchi programmalar.

Multimedia (multi-ko'p, media-vosita) -axborotlarni akslantirish ko'p axboriy vositalar (ovoz, rasm, fotografiya, musiq'a va boshq'alar)dan foydalanish.

Elektron nashr – maq'ola va kitoblarni kompyuterda tashkil qilish va undan foydalanish tizimi.

Kliyent (Client) – tarmoq'ning q'ayeridadir joylashgan servisdan foydalanuvchi nomidan xizmat oladigan amaliy programma.

Deytagramma - q'abul qiluvchi kompyuterga oldindan xabar q'ilmasdan uzatilgan axborotlar paketi. Bu usul uncha katta bo'lmagan axborotlarni uzatishda foydalaniladi.

HTML (Hypertext MARKUP LANGUAGE) - gipertekstni bel-gilash tili-**www** mujatlari tili.

Hypertext (gipertekst) – boshq'a mujlatlar(yoki betlararo aloq'a) bilan aloq'alarni o'z ichiga olgan mujlat. Biror aloq'ani aniqlash bilan avtomatik ravishda boshq'a mujlat chaq'iriladi.

Axboriy madaniyat - insonni barcha axborot texnolo-giyalaridan kerakli tarzda foydalana olishi.

Oyna - ekranni to'rtburchak moshiya bilan chegaralangan bo'lagi.

Piktogramma (ikonka)- programma yoki programmalar gu-ruxini ifodalovchi belgi.

Paintbrush - grafik muxarrir bo'lib, u relyasion ma'lumotlar ombori; ya'ni ikki o'lchovli jadvallar shaklida tashkil q'ilingan ma'lumotlar ombori.

Interfeys (interface)- o'zaro ta'sir, aloq'a, birlashish, kelishish vositalari. Programma tuzuvchi, foydalanuvchi, kompyuter operatori interfeyslari bir-biridan farq'lanadi. Interfeysning asosiy tushunchalari: menyu va muloq'ot oynasi.

Software - kompyuterning programma ta'minoti.

Hardware - kompyuterning q'urilmalar ta'minoti.

Menyu - tanlash mumkin bo'lgan obyekt (narsa) lar ro'yhati.

Ma'lum amalni bajarishga, vazifani bajarish yo'nalishini o'zgartiruvchi, tanlash maydoni turidagi bandlardan iborat. Asosiy, gorzontal, vertikal menyular bir-biridan farq'lanadi.

Muloq'ot oynasi – aniq ma'lumotni kiritishga so'rov beriladigan joy.

Modem (Modulyator, Demodulyator)- kompyuterni axborot uzatish tizimi bilan o'lchovchi q'urilma.

Fayllarni arxivlash - diskdagi joyni tejash maq'sadida fayllar guruxini bitta arxiv faylga joylashtirish amali.

Vinchester – q'attiq diskni programma tuzuvchilar tomonidan nomlanishi.

Ifoda - ma'lum mulozazani yozish shakli. Ifoda operand (tashkil qiluvchilar)dan iborat bo'ladi. Ular bir-biri bilan ifodaning ma'nosini bildiruvchi maxsus belgilar yordamida birlashtiriladi. Amaliy informatikada arifmetik, shartli va mantiq'iy ifodalar farq'lanadi.

Egiluvchan disk - axborotlarni doimiy saq'lash uchun ishlatiladigan magnitli axborot to'plagich.

Grafik muxarrir - grafikli tasvirlarni yaratish va o'zgartirish uchun foydalaniladigan programma vositalari.

Tanlash maydonlari guruxi - menyuning bitta va faq'at bittasi tanlanadigan bandlari (*Masalan*, piktogramma, muloq'ot oynasi maydonlari). Tanlangan maydon bajariladigan vazifani mumkin bo'lgan hollardan birini amalga oshirishni ta'minlaydi.

Ma'lumot -obyektning muayyan xususiyatini belgilovchi ko'rsatkich bo'lib, u ko'rilayotgan obyektning aniq' bir nusxasi uchun ma'lum sonli, matnli yoki boshq'a q'iyamat q'abul q'iladi.

Mantiq'iy disk - q'attiq' magnitli disk xotirasining bo'lagi bo'lib, bu bo'laklar S, D, E va boshq'a lotin alifbosi harflari bilan belgilanadi.

Disk yuritgich (diskovod) - egiluvchan magnitli diskka xizmat q'iluvchi elektron-mexanik q'urilma.

Hujjat - amaliy programma yordamida q'ayta ishlanadigan obyekt.

Drayver(driver) - amaliy programma va tashq'i q'urilma yoki xotira o'rtasida joylashgan tizim programmasi. U aniq' bir vazifani bajaradi (*Masalan*, klaviatura, "sichq'oncha", printer, monitor drayverlari).

Ma'lumotlar ombori (MO)-q'aralayotgan sohadagi obyektlar hollatini va ular o'rtasidagi munosabatlarni aniq'lovchi nomlangan ma'lumotlar majmuidir. Relyasion, shajarasimon va to'rsimon tuzilishdagi MO farqlanadi.

Ma'lumotlar omborini boshq'arish tizimi (MOBT) MO ni yaratish, yuritish va ko'p foydalanuvchilar tomonidan birgalikda q'o'llanishga mo'ljallangan til va programma vositalarining majmui.

Ma'lumotlar ombori tizimi (MOT)- MO bilan to'ldirilgan MOBT ma'lumotlar banki (MB). Markaz-lashtirilgan yilish va jamoa bo'lib foydalanishga mo'ljallangan ma'lumotlarning MO texnologiyasiga asoslangan programma, til, tashkiliy va texnik vositalari. Ma'lumotlar tuzilishini normallashtirish - shajarasimon daraxt shoxlari orq'ali bargni mos shoxga va tugunga joylashtirish jarayoni. Bosh kalit - MO dagi ixtiyoriy yozuvni tanlab olish imkonini beruvchi yozuv bo'lib, u obyektning bir nusxasidan boshq'asini farqlay oladi.

Takrorlanuvchi gurux - obyektning har bir nusxasiga mos holda turli hujjmda mos keladigan axborot.

Mantiq'iy ma'lumot - "Hajqiq'at" yoki "Yo'l'on"(1 yoki 0) q'iyamatlaridan birini q'abul q'iluvchi ma'lumot.

Mikroprocessor - kompyuterning "miya" si. Unga tushadigan buyruqlarni bajaradi va boshq'a q'urilmalar ishini boshq'aradi.

Monitor (display) - elektron nurli tuba asosida ishlaydigan televizor ekrani bo'lib axborotlarni o'zida akslantiradi.

Sichq'oncha-ekran koordinatorlarini ko'rsatish va sodda buyruqlarni bajarishga mo'ljallangan q'urilma (manipulyator).

Boshlanilich yuklash - kompyuterni tokka ulaganda ishga tayyorlash.

Ilova oynasi - amaliy programma bajarilayotgan oyna.

Operativ xotira - ular biri bir baytni saq'lashga mo'ljallangan elektron uyachalar majmui. Bu uyachalar 0,1,2,... 35000, 35001,..sonlar bilan tartiblanadi. Uyachaning tartib soni unga shu paytda yozilgan baytning adresi deyiladi.

Uskunalar paneli - foydalanuvchi grafik interfeysi elementlari. Uning yordamida uskunaviy vazifalar va programma boshq'aruvi bajariladi.

Pereklyuchatel - menyu bandi, uskunalar panelidagi piktogramma, muloq'ot oynasidagi maydon.

Piksel - videoadapter tomonidan (monitor ekranida) yaratilgan tasvirning minimal elementi (**Picture Element - pel**).

Burash mintaq'asi - ular yoki ro'yhat oynasining pastki yoki o'ng q'ismida joylashadi. Oynaga si'magan ular bo'ylab ko'chib yurishga (skroling) xizmat q'iladi (ko'rsatkich va bosq'ich bilan ta'minlangan).

Programma guruxi - ular oynasiga ochiladigan u yoki bu ma'noda bir xil turdagi programma bilan beriladi.

Punkt - shrift o'lchami (balandligi) ning birligi bo'lib, uning q'iyamati 1 72 dyuymga teng(1 dyuymq' 2,54 sm).

Kengaytma - fayl nomining bir q'ismi bo'lib, faylda ifodalangan axborot turini aniqlaydi.

Matn muxarriri - matnli fayl va matnli ularlarni kiritish va o'zgartirishga mo'ljallangan programma vositalari.

Relyasion yondoshuv - ixtiyoriy tuzilishdagi ma'lumotlarni sodda ikki o'lchovli jadval ko'rinishda tasvirlash.

Tarmoq' grafigi - tarmoq'ning aloq'a kanallari orq'ali vaq't birligi ichida o'tuvchi axborot hajmi. U muhim ko'rsatkich bo'lib tarmoq'ning q'anchalik bandligini va ularatini ko'rsatadi.

Elektron jadvallar - jadval ma'lumotlarini q'ayta ishlash uchun mo'ljallangan programma vositalari.

Matnli fayl - o'zgaruvchan uzunlikdagi q'atorlardan iborat fayl bo'lib, ular bir satri kodlar jadvalidagi ixtiyoriy belgilar majmui.

Faylni chetlatish - diskda shu fayl joylashgan q'ismni boshq'a fayllar joylashishi uchun ochiq' deb e'lon q'ilish.

Ilova
Ishchi o'quv rejada ko'rsatilgan darsliklar

1. G'ulomov S.S. va boshqalar. Axborot tizimlari va texnologiyalari. – T.: Sharq, 2000.
2. Shafrin Yu. Osnovi kompyuternoy texnologii. Ucheb. pos- M: 1997, - 560 b.
3. Figurnov V. E. IBM PC dlya pozovatelya. - M; Finantsi i statistika, 1990 g.
4. Ortiqov A., Mamatqulov A. IBM PC kompyuteridan foydalanish.- Toshkent, "Qonis" 1992 y.
5. Volvachev A.K., Krisevich V. S. Programmirovaniye na yazika Paskal dlya personalnix EC EBM- Minsk, Visshaya shkola, 1989 g.
6. Vasyukova N.D., Tyulyaeva V.V. Praktikum po osnovam programmirovaniya. Yazik Paskal- M; Visshsya shkola, 1991 g.
7. Zuev E.A. Yazik programmiravaniya Turbo Paskal 6.0, 7.0- M; Radioi svyaz, 1993.
8. Faysman A. Professeionalnoe programmirovaniya na yazike Paskal- M; Nauka, 1989 g.
9. Simonich S.V. i drugiye. Obщaya informatika. Uchebnoye posobiye. –M.: Izdatelstvo «ASTPress», 2001.
10. Ostrovskiy V.A. Informatika. Ucheb.pos. – M.: «Высшая shkola», 1999.
11. Simpson K. Effektivnaya rabota v Windows-95. Sank-Pyetyerburg, 1997, 787 ts.
12. Vvyedyeniye v Microsoft Windows-95. Moskva, 1995.
- 13.. M.Aripov. Internet va elyektron pochta asoslari. T., Univyersityet, 2000.
14. Braun S. Yazыk “Visual Basic-6”. Sankt-Peterburg, Izdatelstvo «Piter», 1999.
15. Robinson S. Microsoft Access -2000. Uchebnyy kurs. - Sankt-Peterburg, Izdatelstvo «Piter», 2002
16. Ayupov R.X. Xususiy komputerda ishlash. MS Word matn muharriri. –T.: TMI, 2002, 124 bet.
17. Ayupov R.X., Ilxomova E. Komputer tarmoqlari va Internet tizimi.–T.: TMI, 2002.
18. Nasreddinova Sh. Excel 7.0 da jadval hisoblagichlar. – T.: TMI, 2002.
19. Sagman Stiv. MS Power Point 7.0. dlya Windows.- Sankt-Peterburg, Izdatelstvo «Piter», 1997.

Uslubiy qo'llanmalar

1. Aminov I. Paskal dasturlash tili. O'quv qo'llanma- SamDU, Samarqand, 1996 y.
2. Aminov I.B. Informatika va informatsion texnologiyalar. Ma'ruzalar matni. 2005 yil. SamDU.
3. Aminov I.B. S.Eshtemirov, F.Nomozov. Informatika va informatsion texnologiyalar fanidan laboratoriya ishlari. Uslubiy qo'llanma. SamDU, Samarqand, 2008 yil.
4. Maraximova A.R., Raxmonqulova S. Internet va undan foydalanish. –T.: TDTY, 2001, 176 bet.
5. Raxmanqulova S.I. IBM PC shaxsiy kompyuterda ishlash.- T.: NMK "Sharq"-INSTAR, 1996 y.
6. Bryabrin V.M. Programmnoye obyepyechniy REVM. M., Nauka, 1988.
7. Ortiqov A.. IBM RC kompyuteridan foydalanish. Toshkyent, Qomus, 1992.
8. Simonich S.V. i drugiye. Spetsialnaya informatika. Uchebnoye posobiye. –M.: Izdatelstvo «ASTPress», 2001

”Informatika” fanidan electron qo’llanma katalogi

	Adabiyotning nomi	Muallif	Turi va chop etilgan joyi
1.	<u>PASKAL ALGORITMIK TILIDA DASTURLASH</u>	<i>Nazarov U. A. Haydarov R. N.</i>	Uslubiy kursatma, SamDAKI, 2006
2.	<u>"INFORMATIKA"</u>		Ma’ruza matni, Namangan , 2000 y
3.	<u>INFORMATIKA va AXBOROT TEXNOLOGIYALARI</u>	<i>Boqiev R., Mamarajabov M., Ashurov M., Prinkulova A.</i>	O’quv-metodik qo’llanma, Toshkent, TDPU, 2006 yil
4.	<u>«INFORMATIKA»</u>	<i>Nosirova Sh.N. O’rinov Sh.R.</i>	Ma’ruza matni, NDKI, Navoiy, 2000 y.
5.	<u>"INFORMATIKA va AXBOROT TEXNOLOGIYALARI"</u>	<i>F.Askarov</i>	Ma’ruza matni, VPKQTMOI, Urganch, 2007 y
6.	<u>«INFORMATIKA»</u>	<i>Xodiyev B.Yu., Xashimxodjayev Sh</i>	Ma’ruza matni, TDIU, Toshkent, 2000 y.

Fanga tegishli Internet ilovalar

1. <http://www.tdpu.uz>
2. <http://www.pedagog.uz>
3. <http://www.tdpuziyonet.uz>
4. <http://www.edu.uz>
5. <http://www.cs.ifmo.ru>
6. <http://www.intuit.ru>
7. <http://www.informatika.ru>
8. <http://www.twirpx.com>
9. <http://balonov.boom.ru>
10. <http://gbprog.narod.ru>
11. <http://ipg.h1.ru>
12. <http://delo.uka.ru>
13. <http://books.net-soft.ru>
14. <http://book.invlad.ru>
15. <http://inf.e-alekseev.ru>
16. <http://krutoe.info>

Djumanov O.I.

**5A142101-“Ta’limda axborot texnologiyalari ”
Yo’nalishining 1-kurs magistratura talabalari uchun**

**Pedagogik WEB-dizayn
fani bo’yicha**

O’QUV-USLUBIY MAJMUA

Samarqand-2019

